

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԳԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ

Պատմական մշակույթ սահմանում քայլ
մը առնուեցաւ 1889 Յուլիանին։ Փարիզ
հաստատուեցաւ 19 երկիրներու ընկերակա-
րան ներկայացուցիչներ հիմը դրին Ըն-
կերակարական Բ. Միջազգայնականին։
Մայիս մէկին ալ հռչակուեցաւ իրրեւ աշ-
խատար դասին իրաւունքներուն պա-
հանջը ներկայացնող, խորհրդանշող օր։
Յաջորդ տարին խալ, 1890 Ապրիլին,
հարկարակը ողորուեցաւ Բ. Միջազգայ-
նականին որոշումը կեանքի կոչող կոչե-
րով։ Տարիներու, տասնամեակներու ըն-
թացքին շարժումը մեծ տարողութիւն
ձեռք ձգեց։ Ընդգրկեց գրեթէ բոլոր եր-
կիրներու աշխատարու զանազաններուն
անկերը՝ բանաձեւուած ութ ժամերու
սկզբունքին հիման վրայ։

Ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ հան-
գիտ, ութ ժամ ուսում։
Հայ քաղաքական միտքը առաջին օրէն
սկսեալ փարեցաւ ընկերակարական շար-
ժումին։ Բանաձեւեց համապատասխան
միտքեր, տեսակէտներ, սկզբունքներ։
Մնաց պահանջատէրի դիրքերուն վրայ։
Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդրանիկ
Մարգրին Ներածական բաժնին մէջ խալ,
1894ին, շարադրուած Ռոստոմի կողմէ,
յոտակ բնորոշուեցաւ ընկերակարութեան
տեսութիւնը, ցոյց տրուեցաւ ուղին։ Նա-
խադիր ընդդէմէ, թէ կեղեցուող տարրը
պայքարի ճամբով կոչուած է իր յաղ-
թանքը ապահովելու՝ վերջ տալով դա-
սակարգերու գոյութեան, ձեռք ձգելով
կատարեալ, ամբողջական սեփականու-
թիւնը աշխատանքի միջոցներուն եւ ար-
դիւնքներուն։

Երրորդ Ընդհ. Ժողովը, Սոփիա, 1904-
ին սկիզբները, արդէն բանաձեւեց պա-
քարին միջոցները. « Դաշնակցական
բանուորական խումբներ, այն գործա-
նաւորութիւն մէջ, ուր անոնք կ'աշխատին,
կը մասնակցին բանուորական գործա-
նաւորութիւն եւ շարժումներուն՝ երբ ա-
նոնք կապ ունին բանուորներուն ընդիա-
նուր վիճակին հետ »։

Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւ-
նը, մեր մօտիկ անցեալին մէջ, լաւա-
գոյն ապացոյցը տուաւ ընկերակարական
սկզբունքներուն գործադրութեան։ Սահ-
մանուած ընկերային օրէնքները հիմնա-
կէտ ունեցան աշխատող — արտադրող
բաղակի իրաւունքներուն պաշտպանու-
թիւնը։ Առանց զիջումներու։ Առանց ըն-
կերակարական։ Յաճախ ժամանակին եւ
միջավայրին ընդհանրած պայմաններէն ա-
ռաւել յառաջնութեամբ։

Աշխատանքի տօնը, իր առաջադրած
նպատակներով, պարզած պահանջներով,
դեռ կը մնայ ի գորտ։ Դեռ ցամաքամա-
սեր կան, ուր կեղեցուող, շահագործող
դասը յաճախ ստրկական գոյալիճակի մը
պատկերը կը ներկայացնէ։ Լայն չափա-
նիւթով։ Մեծ տարողութեամբ։

Այլ երկիրներու մէջ, հսկայ տարա-
ժութիւններ, արհեստակցական միութե-
անները ստեղծուած են աշխատողի
համար։ Սահմանուած են ապահովելու
նպատակներու պլանները, ասոնց իրա-
ւորումը անտեսելով աշխատաւորու-
թեան ձգտումները։

Այլ տեղեր, դեռ հիմնական, կարեւոր
քաղաք պէտք է առնուին՝ ընկերակարու-
թեան դրութիւնը կեանքի կոչելու հա-
մար։ Ամբողջական, բիրեղ դիմադրիչով։
Ուրեմն շարժումը կը շարունակուի։
Պէտք է շարունակուի։ Մինչեւ այն օրը,
երբ բոլորակալ մարդկութիւնը իր կա-
տարեալ բարօրութիւնը ապահովէ։
Ժ. Մ.

ՕՐՈՒՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱՐԹԸՐ Հրաժարեալ Ար-
տաքին նախարարին աթոռին նշանակեց
Խաժընտ Մըքի, Մէյնի ծերակուտական,
66 տարեկան։ Ոմանց կարծիքով չափա-
ւոր մըն է, ուրիշներ ընդհակառակն կը
գտնեն որ ի վիճակի չէ փոխարինելու
Վէնաը։

ՆԱԽԱԳԱՅԻ մէջ շատ ծանր բախում —
ներ պատահած են առջի օր, Ապրիլ 29,
համալսարանին շուրջ, իբրեւ հետե-
ւանք ձախ ուսանողներու եւ բանուոր —
ներու բողոքի ցոյցին Մայիս մէկի տո-
ղանքին արգելման դէմ։ 1200 հոգի ձեռ-
բակաւուած է, մէկ մեռեալ կայ։ 500
ուսանող կը գրաւէին համալսարանի մէջ
չէնքը մինչ հազարաւոր զինեալ ուժեր
կը շրջապատէին համալսարանը եւ դիւր-
բանած էին քաղաքին ամէն կողմը։

ՊԵՆՏԱՅԻՆ տասը օր առաջ կը հա-
ղորդէին թէ այս անգամ թիթօ « շափ-
վիճակի մէջ է » եւ այլեւս մահը ժամու-
հարց։ Վերջին լուրերուն համաձայն,
այդ վիճակէն ալ ելած է բայց « շատ
ծանր է »։ Բանաւ. Անշէնէ Զորքաբեր-
թի օր արձագանք կը հանդիսանար վերջին
պատմութեան մը որ կը տարածուի Պե-
կրաւ « 2000 թուականն է եւ յանկարծ
կուսակցութեան կեղք. Կոմիտէն հետե-
ւալ հեռագիրը կը ստանայ՝ Բոլոր բը-
ժիշկներս մեռան։ Ստորագրուած՝ Թիթօ »

ՀիճՔՈՒՐ, սրտից ֆիլմի ակտիւսնը,
մեռաւ առջի օր Լոս Անձելէսի մէջ, 80
տարեկանին։ Բանի մը օր է հիւանդանոց
փոխադրուած էր ընդհանուր քննութեան
համար։ Ծնած էր Լոնտոն եւ ուսումը
առած Յիսուսեաններու մօտ։ 54 ֆիլմ
դարձուցած է, որոնց ամէնէն ծանօթ —
ներն են. « Թռչունները, Փսիքա, Ռե-
պեթա, Նոս-Էֆֆիլ, Բիլի Բիլի Բիլի »։
Չկրցաւ վերջացնել իր վերջին ֆիլմը՝
Շառլ կարն գիշեր մը։

ԳՈՒՆԵՐԻ մէջ մահափորձ մը ձախ —
ղած է Իրանի Արտաքին նախարար Դոթ-
պախեհի դէմ։ Այս վերջինը շրջապատյո-
մը կը կատարէ Ծոցի երկիրները։ Այս
մահափորձը շարունակութիւնը կը նը-
կատուի այն եղեռնափորձերուն, որոնք
կատարուած էին նախորդ օրը՝ Թեհրան
եւ որոնց պատասխանատուն, ըստ Իրան-
ցիներուն, Ամերիկան է։ Միւս կողմէ
միջադէպ մըն ալ պատահեցաւ Օմանի
ծովին վրայ երբ իրանեան օդանաւի մը
վրայ կրակ բացած են ամերիկեան երկու
հալածիչ օդանաւեր։ Ուաշինկթըն կը
հերքէ կրակ բացած ըլլալը։

ՓԱՐԻՉԻ միջթոն հաւանաբար մաք-
րուի այլեւս քանի համաձայնութիւն մը
գոյացաւ եւ աւերածութիւնը գործադրու-
վերջ գտաւ, 38 օր յետոյ։
ՀՈՒՆԵՐԻ Ժիւլիանա Թաքուհիին
հրաժարականը գործնական բնոյթ ա-
ռաւ Ապրիլ 30ին երբ աղջիկը՝ Պէթրիք-
պաշտօնապէս գահ բարձրացաւ։

ՓԱՐԻՉԻ մէջ սենտիքալ երեք մեծ
Դաշնակցութիւնները՝ Մէ. Ժէ. Թէ., Սէ.
Էֆ. Տէ. Թէ. եւ Ֆէն չկրցան համաձայ-
նիլ մէկ պատկանելի եւ միասնական բը-
նոյթ ունեցող տողանցք մը ընելու համար
Մայիս մէկին։ Այլեւս աշխատանքի այս
տօնն ալ « քաղաքականացած » է եւ չունի
աշխատանքի սենտիքալ իր ընդհանրական
սպաւորիչ դիմադրիչը։

ՀԱՅ ՄԸ

ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

— 0 —

Նայիլ շուրջ, դիտել, տեսնել երե-
ւոյթները եւ վերջապէս առանց աւելոր-
դաբանութիւններու առաջարկներ ներ-
կայացնել հայկական իրականութիւնը
յուզող հարցերու վերաբերմամբ, ահա՛
գործը զոր կատարեց, հոս « Յառաջ » ի
սկիւններուն մէջ հայ մտաւորական մը.
անունը՝ Ժան — Մառի Գառու։

Ծանօթ էր, մեր ցեղապայանութեան
նուիրած իր դիրքով։ Այս յօդուածով
լայն ծրագիր մըն է, որ կը հրաժարուի բո-
լորիս՝ անխորի։ Հայկական Դատի մա-
սին է ըսուածը եւ ուղղուած այդ թա-
տերաբեմին վրայ գործող անձերուն եւ
կաղմակերպութիւններուն։ Նորութիւնը,
յստակութիւնն է, միտքը, ու մանաւանդ
չեղմութիւնը սրտի մը որ կ'ապրի Հայ
Ըլլալու տաքնապը։

Հայկական Հարցին նուիրուած յօդ-
ուածներու սով չկայ անկասկած։ Կը
գրենք, կը կարդանք ու կը սպասենք յա-
ջորդին։ Դժգոհելու պատճառ մը չու-
նինք. կ'ենթադրուի, ինչպէս հեռա-
տեսիլին հրաժարուած հանապազօրեայ
տախկալութիւններուն։

Մտաւորական Գառուին եւս կրնար
շատերուն պէս պատմա — փիլիսոփայա-
կան տուեալներուն ճամբով ընթերցողը
հմայեցնող « նոր » տեսութիւններ հրաժ-
ցել։ Առիթնող բաներ ըսել, ծափեր
ստանալ ու վաստակաւոր դերակատարի
մը պէս հաւանաբար առաջադրուի նա-
խելով սպասել որ... չվերջանան ծափերը։

« Իօն օթոս որկառ » ին հեղինակին նպա-
տակը եղած է ըլլալ պարզ, լուրջ ու
հասկնալի։ Ըսելով ըսած է պաւանց տա-
լելու խօսքերը։ Ո՛չ Սոկրատին, ո՛չ
Մարքսին, ո՛չ ալ Տէքաթիին դիմած է։
Իրեւ իրաւ մտաւորական իր յարաբե-
րութիւնը փիլիսոփայներու հետ այնքան
մտերիմ է որ անոնց պատմա — դիտական
վկայութիւններու մէջըրեւմները, դէթ
այս պարադային նկատած է լոկ աւելոր-

ՍԷ - Ի - Ա. Ի

ՆՈՐ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՌԱԿՏԵԼ

×

Ըստ երեւոյթի մեծիկեան լրտեսա-
կան գործակալութիւնը գործունէութեան
նոր դաշտեր կ'որոնէ քանի կ'ապրարի յոյն
թերթերը հետեւեալ լուրերը կուտան. —

Լեֆթիստ. — Կիպրոսի յունարէն թեր-
թերը կը գրեն, թէ ամերիկեան լրտեսա-
կան գործակալութիւնը Սի. Այ. Էյ. հի-
մա նոր ծրագիր մը կը մշակէ Հայերը
պառակտելու եւ զանոնք իրարու դէմ
գրգռելու համար՝ թուրք դիւանագէտ —
ները անոնց ահաբեկչութիւններուն դէմ
պաշտպանելու նպատակաւ։

« Տեմոկրատիքի » անուն թերթը կը
գրէ, թէ « Հայկական Ազատագրական

դաբանութիւն։ Այլ խօսքով՝ ընտրած է
դժուարը. ըլլալ պարզ, հասկնալի եւ
օգտակար։ Կոչուող կապած մտածողու —
թիւններուն մէջ ձեռք մը բացած է որ-
պէսզի քիչ մը նոր օդ, նոր լոյս մտնէ
մեր ապականած հանրային կեանքին
մէջ։ Կը մատնանշէ Հայ Դատին շուրջ
մինչ այս կատարուած սխալները. բայց
իր քննադատութիւնները դատարարի մը
ամպիրին ըսուած խրատականներ չեն
այլ ցաւալի հաստատումներ անտար —
կելի վերլուծումներով կատարուած։ Կը
հաստատէ երեսուն տարիներու մեր ա-
մուլ տեղաշարժ ոչ թէ ապանակու մի-
տումով այլ այդ ամբողջութիւններէն խու-
սափելու մտահոգութեամբ։ Վերջ դնել
արմատացած սովորութիւններուն, խու-
կերու գործընկերուն մէջ արձակուած
ազօթքներուն ու որոնք նոր ուղիներ,
որոնք կրնան դեռ մեր անձեւ իրականու-
թեան ազգային դիմադրի մը տալ։ Ա-
պագային հանդէպ յոռետես չէ Գառու.
քանի կայ դիտակից հայ երիտասարդու-
թիւնը, միակ ապաւէնը իր յոյսերուն։
Յօդուածին կարեւոր մասը կը կազմեն
այդ երիտասարդներուն ուղղուած իր
խօսքերը։ Դեղիքիս համաձայ մարկացող
քամիներէն եկող պատգամներ չեն ա-
նոնք, այլ պարզ բայց վճիռ իմացալի-
նութենէ մը բխած խօսքեր որ անկասկած
տեղ կը հասնին։ Գործ, գործ ու դարձեալ
գործ։ Եթէ Բոյնիսի սխալները նշանակու-
նու ու հոն։ Դրական գործն է որ կրնայ
արդարացնել յոյսերը։

Այս տողերը կրնային եւ չգրուիլ։ Գառ-
ուի յօդուածը ո՛չ բացատրութեան պէտք
ունի ոչ ալ անցադիրի։

Ուղեցի չեղած դնել անոր վրայ որով-
հետեւ եւ ալ շատերուն նման կը կարծէի
որ մինչ այս բեմերէն ըսուած խօսքերը
աւետարանի խօսքեր էին եւ իբրեւ այդ
կրկնուելու սահմանուած։ Այսօր շատե-
րուն պէս, եւ ալ համոզուեցայ որ ժա-
մանակը եկած է պատուելու այդ համեմ-
էջերը ու Հայոց նորագոյն պատմութեան
դեռ սպիտակ մնացած էջերուն վրայ,
դրել նորը, մագուածը, իրաւը եթէ նոյն-
իսկ պահ մը խախտին ընկալեալ « Թա-
պու » ներք։ Այդ նոր Աւետարանին նա-
խարանը գրուած եւ ստորագրուած է
Ժան — Մառի Գառու. Հայ մը, որ մտքի
ու սրտի ճամբով խօսեցաւ Հայերուն
յամի Տեառն 1980 Ապրիլ 24ին։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՉԵԱՆ

Բանակ » ի ղեկավարները իրարու դէմ
գրգռելու եւ թուրքիւն պաշտպանելու
համար, Սի. Այ. Էյ. հիմա ալ խափա-
նարար տարրեր կը պատրաստէ, որպէսզի
թափանցելով այդ կաղմակերպութեան
շարքերէն ներս՝ պառակտուած ստեղծեն։
Թերթը այս լուրը հաղորդելէ վերջ,
խիստ լեզուով մը կը քննադատէ ամե-
րիկեան կառավարութիւնը եւ հրատարա-
կելով նաեւ այն հաղորդագրութիւնը, որ
ըստ իր պնդումին՝ ցրուած է « Հայ
Յեղաշրջական ղեկավարներու » կողմէ,
կ'աւելցնէ թէ բուռն հակադեմոկրատի-
կան յայտերուն դէմ ու կը գրէ թէ « մինչեւ
որ ազատ եւ անկախ Հայաստան մը հիմ-
նուի, պայքարը պիտի շարունակուի »։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ աշխատանքի տօնին առ-
թիւ, « Յառաջ » լոյս չի տեսներ։ Մեր
յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մայիս 3։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՒ ՅՈՒՇԵՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ
ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԸ
Յարուբեան Լոյսիկ Տակ

1915 Սպրիլ 11-24:

Ապրիլ ամիսը եկաւ նորէն, բեռնաւոր սեւ — սեւ յուշերով: Հայուն խաւարաւ — կուռ Ապրիլ ամիսը: Ամէն մէկ Հայ որ — քան ալ ուզէ հեռացնել իրմէ մութ ու մռայլ խոհերը, չի կրնար: Անոնք իր էութեան անբաժանելի մասնիկը դարձած են: Այն որ չապրեցաւ այդ գոգոթեան, ան նոյնքան կը տառապի իր արեւակից — ներուն կորուստէն ու կրածներէն:

1915ին դպրոցն ենք: Առաւօտ կանուխ, դեռ դասարան չմտած, սուր ձայն մը նրբանցքին մէջ Մեծատուրեան Հոբիփո — մէ — Լէօլա եւ Մաննիկ կը կանչուին հեռաձայնէն: Շուտ, շուտ:

Շփոթած եւ վախով անոնք կը հետեւին կանչին:

Այդ թուականին հիւանդ ծեր աղգակաւոր մը մահամերձ էր: Մեռեր է թերեւս, ապա թէ ոչ ո՞րեւէ կրնար ըլլար հեռաձայնը: Մեծ քոյրը կը հրէ փոքրը, առաջ դուն իմացիր դո՞ւր: Ո՛չ, դուն առաջ առ ընկալուէր ըսելով, կը հասնին հեռաձայնին:

Հեռաձայնը հիւանդ աղգականուհիին մասին էր:

Յուզումնալից ձայն մը կ'ըսէր. — Ան — միշտպէս տուն՝ Սկիւտար եկէ՛ք (Անոնք զիջերթիկ էին Առնապոլսո գիւղի Ամե — բիկեան աղջկանց քոյէ՛ք): Դայնը կը շարունակէր. — Երէկ իրիկուն ձեր տունը խոզարկուեցաւ, Լեւոնը ոստիկանաւորներն է: Շուտ եկէ՛ք: Դրացի մը ստանձնած էր մեզ կանչելու այդ պարտական — նութիւնը: Սահմակեցուցի՛ր լուր: Ահա — սարսուռ ցեղասպանութեան առաջին չարաշուքը դողը եւ ցնցումը մեզի համար: Հասանք Սկիւտար: Տունը տակն ու վրայ: Մայր ու աղայ դէպքին աղղեցութեան տակ բերանները կ'ըլլաւ, հազիւ կըր — նային արտասանել քանի մը բառ...

Ինչո՞ւ, ի՞նչ պատճառով, յայտնի չէ: Ոստիկանապետին առջին խօսքը կ'ըլ — րայ. — Ո՞ր է Շաւարշ Միսաքեանը:

— Ան հոս չի բնակիր, կ'ըսէ մայրս: Երիտասարդ եղբայրս՝ Լեւոն Գոնչէ — կիւլեան որ Պէշիկթաշ, իր մեծ եղբորը ըով կ'աշխատի գիշերները մեզի կուգայ, մեզ առանձին չձգելու համար: Միւս կողմէ աչք կ'ընէ եւ կ'ըսէ եղբորս որ վաղէ ճամբան կտրելու Լեւոնին որ տուն չգայ եւ վերադառնայ Պէշիկթաշ: Առանց ոստիկաններուն ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրելու, եղբայրս կամաց մը դուրս կ'ելլէ, տան ետեւի դուռնէն պարտեզներուն պատերուն վրայէն ցատ — քելով կը հասնի շիտակ ճամբան եւ կը հանդիպի Լեւոնին:

— Մօրեղբայր, տուն մի՛ դար. տունը խոզարկուեցաւ: Շաւարշ Միսաքեանը

մեր տունը փնտռեցին եւ չհաւատարմով թէ ան մեր տունը չի բնակիր, ըսին թէ հոս եկող երիտասարդը թող ոստիկանա — տուն հանդիպի:

Ճակատադէ՛ր: Եթէ Պէշիկթաշ վերա — դառնար, պիտի փրկուէր կեանքը: Զի վերադառնար եւ կ'ըսէ թէ քանի որ ես չեմ փնտռուածը, կ'երթամ: Պէշիկթաշ (զինուոր չէր թաքցու համար քրիստոնեա — ներէ գանձուած փրկադէն) վճարած եմ, կ'երթամ ցոյց կուտամ թուղթերս:

Այդ օրերուն յայտնի եւ անյայտ լըր — տները դործի վրայ էին: Շաւարշ Մի — սաքեան կը բնակէր Սկիւտարի Իճատի — թաղը, իսկ մենք Սէլէմաղ թաղը: Ին — չո՞ւ Շաւարշը Սէլէմաղ փնտռեցին, մինչեւ այսօր ալ յայտնի չէ այս առեղ — ծուածը: Անտարակոյս լրտեսի մը դործն էր:

Լեւոն չիտակ ոստիկանատուն կ'երթայ, ցոյց կուտայ պէտէլին թուղթը, եւ վար կը դուրս: Այդ նոյն իրիկունը կը խո — զարկեն նաեւ Սիւսանթոյի, Տոքթ. Ար — մենակ Բարեղեանի եւ շատ մը ուրիշ — ներու տունները, կ'առնեն կը տանին բո — լորն ալ եւ կը քշուին անձանթ ուղղու — թեամբ:

Մինչ այդ մեր տան խոզարկութիւնը կը շարունակուի. ոստիկանները կը բար — ձրանան վերի յարկ եւ ուրիշ բան չգտ — նելով կը ծրարեն ու կը տանին Ազատա — մարտներու հաւաքածոն:

Ա. Աշխարհամարտը սկսած էր: Կու — սակցութիւնը մտահոգ՝ հայ Ժողովուրդի պաշտպանութեան հարցով, զիբքեր կ'ո — րոշէ ամէն տեղ: Մեր տան գիւղը նպաս — տաւոր դռներով դիմադրութեան համար, խնդրած էր մօրմէս որ վտանգի պարս — դային մեր տունէն պիտի դիմադրեն: — Դուն ալ ինչ ես, մի՛ վախար: Մի միայն Ժողովուրդի պաշտպանութեան համար է:

Մինչ ոստիկանները կը շարունակեն տակաւին խոզարկութիւնը, մայրս յան — կարծ կը յիշէ որ մեծկակ տետրակ մը իրեն ձգուած էր: Կամաց մը, առանց նշարուելու ոստիկաններէն, վարը խո — հանոց կ'իջնէ, կը թաղէ կրակարանին պող մոխիրներուն տակ տետրակը, որուն մէջն էին Սկիւտարի դաշնակցական տղոց անունները, հասցէները եւ կեղծ անուն — ները: Այսպէսով փրկելով բազմաթիւ ըն — կերներու կեանքը:

Երբ ոստիկանները կը ձգեն կը հեռա — նան, մայրս խիտին Իճատի՝ Շաւարշին տունը լուր կը գրկէ թէ Շաւարշ կը փն — տռուի, եւ մեր տունը փնտռեցին դայն: Անշուշտ լուրը արդէն կայծակի արա — դութեամբ տարածուած էր Սկիւտարի մէջ, քանի որ նոյն ժամուն մէկ զիջե —

ռան մէջ բազմաթիւ տուններ խոզար — կուած էին: Շաւարշ իր կեանքի յուշե — րուն սկիզբը կը գրէ թէ « Իմ տեղս Լե — տոնը տարին » եւայլն:

Բարեբախտաբար Շաւարշ կը պահուի: Մէկ — երկու տարի պահուած մնալէ ետք, երբ կ'որոշէ արտասահման անցնել, դա — ւաճան պուլկար լրտեսի մը մատնու — թեամբ կը բռնուի եւ կը բանտարկուի անհուն շարժարաններու ենթարկուելով: (Այս լրտեսին հաշին ալ մարտուեցաւ):

Լեւոն Գոնչէկիւլեան օրեւէ կուսակ — ցութեան չէր պատկաներ. հաստատելէ ետք թէ աչքառու դէմք չէր կը զրկուի Չանդըրը, իսկ մտաւորական եւ կուսակ — ցական յայտնի դէմքերը կը զրկուին Այալ:

Պալաքեան Սրբազան իր Գողգոթան գիրքին մէջ յիշած է Լեւոն Գոնչէկիւլ — եանը, ահիցի (ինք Ահիայ շատ մօտիկ Բինկեանցի էր):

Լեւոնէն քանի մը նամակներ հասան Չանդըրըն: Այնուհետեւ լուրիւն: Աք — սորէն վերադարձող ծանօթներ ըսին թէ յետոյ մինչեւ Տէր Զօր զրկուած է, եւ վերադարձած Հալէպ ուր եւ մահացած:

Անոյլ եւ անգլուական մայրիկ: Այսօր այս Ապրիլեան սեւ օրերուն, երբ կը դիտեմ սենեակիս մէջ թու նկարը, խաղաղ եւ անվրդով, կը մտածեմ, ո՞վ տուաւ այդ անսովոր արթնամտութիւնը եւ քաջութիւնը որով կրցար փրկել բազ — մաթիւ կեանքը:

Միջանկեալ ըսեմ թէ՛ մայրս կը պատ — կանէր « Ազգային Սահմանադրութեան » հռչակարան երկրորդ սերունդին: Անոր սերունդը ինչպէս նախորդը բոլորած է աղգային. դարձեցին ետուն շրջան մը, չնորհիւ Ազգ. Սահմանադրութեան փրկ — կարար դերին (ինչպէս երգը կ'ըսէ) մօրս ծննդավայրէն՝ Բինկեանէն, անցած են յայտնի յեղափոխականներ, Ժիրայրներ, Տոքթ. Փաշաեաններ, աղգաբարձու Սըր — ուսանձեանցներ եւայլն: Անոնց քաղաք — ները ինչպէս են պարարտ հողի մէջ, յա — ջորական սերունդներու մէջ վառ պա — հելով աղգային օգին: Հօրենական մեծ — հայրս որ զիւղապետ եղած է, նաեւ տե — սուշ դպրոցին, կը պատմեն թէ ինքնա — յատուկ կերպով կը քարոզէ եղբր թէ՛ Հայէ՛ր, սուղ դիմելով գնեցէք եթէ Թուր — քը հող ծախէ, որպէսզի հեռանան, իսկ եթէ չալ չող ծախէ մի՛ գնէք կամ աժան գնեցէք որ իրենց տեղը մնան: Անոր նպա — տակն եղած է հայացնել եւ զուտ Հայե — րով լեցնել շրջանը:

Միւրեքի մեծ — հայրի՛կ, դուն որ ապրե — ցար ԺԹ. դարու կիսուն, որքա՛ն պիտի միայրի եթէ տեսնէիր այսօր թէ ինչ վիճակի վերածուեցաւ թու երազած միա — ձոյլ Հայութիւնը: Թշնամին սպաննեց դայն եւ բռնի տեղէն ելլելէ ետք աշխար — հացիւ եղած է: Եւ սակայն պիտի հըր — ճուէիր նաեւ տեսնելով որ Արարատի ստորոտը ստեղծուած է զուտ Հայու — թեամբ լեցուն փոքրիկ միաձոյլ Հայու — թեամբ յառաջագէ՛մ Հայաստան մը:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

Ծանր, շատ ծանր լուրեր եկաւ: Սրտեր կծկուեցին, աչքեր մշուշուե — ցին: Արցունք էլ յայտնուեց:

Փոքրիկ Գարիկը համբերեց, դարձաւ հօրը:

— Վերապէս, ե՞րբ են վերադառնալու պայտին ու տատիկը: Մա՛րդ էլ այսքան մնայ ամառանոցում:

Արտէնը հիմա էլ գտաւ հերթական սու — տը: Զնամբութիւնը թող յետոյ իմա — նայ. տիրելու ժամանակը, ուզած — չու — զած, մի օր կը դար:

— Մեծ մարդիկ — ասաց — շատ յոգ — նած են լինում եւ երկար են մնում ամա — ռանոցում: Նրանց հանգստանալ է պէտք, շատ հանգստանալ է պէտք:

Ասաց եւ ամաչեց ինքն իրենից. չէ՞ որ պայտին ու տատիկը յաւերժական հան — դիտելի են մեկնել, անվերադարձ հան — դիտելի: Իսկ դա գուցէ այդքան շուտ չը — լինէր, եթէ ինքն էլ, Սիրանն էր հա — կանային, թէ ինչ բան են պայտին ու հայրիկը, տատիկն ու մայրիկը:

Ամաչեց, բայց արդէն ուշ էր, շա՛տ ուշ:

(Շար. — 9 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՊԻԿՆ ՈՒ ՏԱՏԻԿԸ

ԳԱՐԵԳՐԵՆ ԲԵՍ

Երեխային դպրոցից տուն բերող Մի — րանն էլ նոյն ապրումներն ունեցաւ: Եւ, որ աշխարհ էր հանել որդուն, կաթ տը — լել նրան, ասեւ նոր հակադաս, որ մայր էր, մայր: Եւ արիւնքաց, շատ արիւն — սաց, որ միւս ձեռքն աղատ էր, որ այն — տեղ էլ չկար որդու թմբիկ թաթիկից սիրտը թափանցող ջերմութիւնը:

Ու հայր եւ մայր նախատեցին իրենց. ինչո՞ւ երեխայ ունենալու առաջին իսկ օրուանից հայր եւ մայր չդարձան, ին — չո՞ւ ամէն ինչ պայտիններին ու տատիկ — ներին թողեցին:

Դպրոցական տարին աւարտուեց: Ե — կաւ ամառը, երեւանեան չոգ ամառը: Սակայն ոչ — ոք քաղաքը թողնելու մա — սին խօսք չուրացեց: Մօտենում էր պա — պիկները ու տատիկները մահուան տա — րելիցը: Գերեզմանները կարգի պիտի բե — րէին:

Այդ օրը, ինչպէս նրանց թաղման ժա —

մանակ, պատուով նշեցին. միայն դրան էին արժանի մեծանոցները:

Յետոյ, ամէն ընտանիք մնաց ինքն իր հետ. ամուսին, կին, երեխայ:

Երբ Արտէնը բարեկամները մօտից որ — դուս տուն բերեց, փոքրիկ Գարիկն ուրա — խութիւնից մի պահ շնչահեղձ եղաւ. ա — մառանցից վերադարձել էին պայտին ու տատիկը: Եւ հէաց:

— Պայտի՛կ, տատի՛կ:

Շուրջը ջերմութեամբ լցուեց: Բայց այն շուտով սառեց: Ուրախութիւնն էլ մարեց. ո՛չ պայտին արձագանգեց նրան, ո՛չ տատիկը: Պատերից կախուած Գուր — դէնի ու Յամիկի մեծագիւր նկարներն էին միայն նայում երեխային: Իսկ նկար — ները, ինչպէս գիտէք, երբեք բարձրա — ձայն չեն խօսում:

Եկեղեցին 40 օր շարունակ Բրիտան — ցիկները անդին առջեւ հրեշտակին տառա — ւաւորեց կը կրկնէ մարդկութեան: Այ — րիլ ամսոյն կիսուն, Կիրակի առաւօտ մէ — Յիսուսի տարած մեծագոյն յաղթանակը աւետիսն է այս. — « Խաչուած եւ զիջե — լ մահ դրուած Յիսուսը մեռելներուն մի փնտռէ »: Ան յաղթեց եւ անմեղա — րբաւ մահը: « Յարեաւ »:

Ժամանակաւոր է՛ր Յիսուսի անցը խաւարէն եւ սուղէն: Ան մտաւ այլեւ — լոյսի մէջ եւ անմահ կեանքի արիւնքա — ինչպէս իր մահէն առաջ առաքելութեան գուշակած էր մահը, նոյնպէս ալ դու — չակած էր որ երեք օր ետք ալ իր յաղ — յաղթանակել, կը նշանակէ թէ կեանքը յարութեամբ հաստատեց առաքելութեան հաւատքը՝ իր Աստուածութեան վրա: Քանի որ Յիսուս կրնայ մահուան վրա յաղթանակել, կը նշանակէ թէ կեանքը եւ մահուան տէրն է: Աստուած է. հե — տաբար վերջնական յաղթանակն ալ իրն է: Քրիստոսի հետեւորդները այս յաղ — յաղթանակը համայն աշխարհի քարոզելու աշխարհի դիմադրիւմ փոխեցին եւ յա — րութեան վրայ հիմնեցին նոր կրօնը: Երուսաղէմի մէջ՝ այդ սեւ ողբերգական Ուրբաթի յաջորդող Կիրակիի լուսաւ — յայտնակը՝ վերածուեցաւ համաշխար — հային յաղթանակի: Յիսուս յաղթ — աշխարհի. հռչակուեցաւ Ամենակարգ տէր:

Մինչեւ այն ատեն՝ մարդը միշտ պար — քարած էր մահուան դէմ, բայց միշտ ալ պարտուած: Յիսուս ամենահօգօր, մահ — ուան վրայ յաղթանակելով, ապաւով — մեզ թէ՛ ինք ամենակարող է եւ թէ — պապան իրենն է:

Խաչին վրայ մեղի համար դո՞ւնեցի վերջ, իր յաղթանակին ալ մեղի նուիրել մեր օրերը միւրիւրութեամբ եւ վրա — տահութեամբ լեցուց: Ու այսօր մենք ալ իրեն հետ, կրնանք յուսալ վերջնական յաղթանակը: Հետեւաբար՝ ներկայ ցու — լերէն յուսալքուելու իրաւունք չունենք:

ՅՍ տարի առաջ, սեւ, չարաշուք, քրիստոս դատիկ մըն ալ մենք ունեցաւ: Հետեւանքները կը կրկնէ մինչեւ այսօր: Յաւալի անկիւնադարձ մը՝ մեր աղղիկ կեանքին մէջ: Մէկ օրէն միւսը ինչպէ՛ք նիս աշխարհի մայրերու վրայ դառնալ որովհետեւ մեզի հրամայուեցաւ՝ մահա — սպանալիքով, մոռնալ՝ մահուան յաղ — յաղթանակը Յիսուսը: Ընչը Յարութեան օրերն էին — երբ հայ քրիստոնեան — ականջին կը հնչէր դեռ տաճարներու մե — զիջելները, սաղմոսները, Անեւարձի պատգամը — արձակուեցաւ անկախ վը — ճիւղը. — Ուրաջէ՛ք Քրիստոսը: Հայ դէ — զացիին բերնով ամբողջ հայ աղղիկ տառա — քանք. « Քրիստոս մեզ ուրացա՛ւ, մենք զինք ուրանանք »: Եւ ընտրեցին հաւատարմութիւնը:

Հաւատքը մեր հոգւոյն մէջ, յար — թեան յոյսը եւ Յիսուսի սէրը մեր սը — տին մէջ, — որունց էին մեր իսկ հա — րատութիւնը, — բռնեցինը մահուան ճամբան: Լեցնեց ամէն ինչ. հայրենի տուն, հարստութիւն, դործ, միջոյնը ամէն ինչ: Պարպուեցան քաղաքի զաւրեցաւ հաւաքական կեանքը, փաշ — ուեցան եկեղեցիները եւ վանքեր՝ ասի — քան 3000, արձակուեցան աւելի քան 250 վարժարաններու ուսումնասիրող մանու — ներ, լեռնեցան դիւղեր, անձակ մա — ցին հայրենի արտերը: Չատիկը փո — ուեցաւ Գողգոթայի. միայն չղարկե — ցաւ պապուկներուն եւ մամիկներուն միջ — զօթը. « Փառք թեղ Աստուած »: Եւ երիտասարդներուն պաղատանքը. — « Եւ որդրեմա »:

Շարան շարան, իրարու յաջորդ — իրար բերով մեկնող դատապարտեալն — րուն մէջ կար՝ Յիսուսի յարութեան լու — սաւոր հեռապատկերը: Անթի, ծաղիկ — լեռներն ի վեր եւ անապատներուն մէջ — կիզիլ արեւուն տակ, քաղցին ու քաղ — ցին. տոկացին ամէն տանջանքի, միջ — օր, Յիսուսի հանդէպ իրենց հաւատա — մութիւնը, զիրենք առաջնորդեց զան — դուածային մարտիրոսութեան:

Եթէ կը յիշենք այսօր այդ թուա — նը, պատճառն այն է, որ կարգ մը տա — րեղաբանները մոռնալը ո՞հիր է: Մեռեալ — րեղաբանները մոռնալը ո՞հիր է: Զգացական ցաւը, որ կրկին մեռնել է:

Fonds A.R.A.M

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 65-ԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԵՉ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — ՅՈՅՅ
— ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ — ԶՈՅԳ ՀԱՆ-
ԳԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

65ամեակի ոգեկոչման հանդիսութիւնները փարիզի մէջ տեղի ունեցան երեք շաբաթաւոր տևողությամբ հոգեւոր պատեհական հանդիսութեամբ, ըստ աւանդու-

թիւն դարձած սովորութեան: Ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ նահատակաց յիշատակի պատարագեց Գիւտ Նպիսկ. Նազարեան: Յաւուր պատշաճի քարոհեց Արեւմ. Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սերոբէ Արք. Մանուկեան: « Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն հանդիսացին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն — թիւն համոզութեան » բնաբանով: Սե — րոբէ Արք. ոգեկոչելէ ետք մեր նահատակներու յիշատակը եւ վեր առնելէ ետք անոց հաւատքը նշեց, թէ այսօր հաւատք մարդկութիւնը խաղաղութիւն կը ցոյցայ: « Զկայ խաղաղութիւն, — ըստ Սերոբէ Արք. — մինչեւ այն օրը, երբ արդարութիւնը չլինէ մարդկային հոգեկան դատանի պաշտօն կատարուեցաւ եղբոր նահատակներու յիշատակին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նոյն ժամուն « Հայկական Ազատագրութիւն » կազմակերպութիւնը ցոյց մը կը կատարէր Պատիւի Հրապարակէն Փէռ (այդ: Ժամը 15-30ին հաւաքուած էին լոյր 250 երիտասարդներ, որոնք սկսան սողանքով հրապարակէն՝ բարձր բռնած դանդաղ գրութիւններ բովանդակող պատասխաններ եւ տարաբաններ, նոյն առանձինքով՝ Արդարութիւնը Հայոց, Մեր Խոյնը, Կեցցէ զինեալ պայքարը, եւն.: Տողանքը նկարահանեցին Փրանսական հեռուստաիւթի թղթակիցներ եւ նոյն երեւոյթներ լուրերու բաժնէն, սիւնեցին: Յուրաբանները քաջեցին մինչեւ Փէռ Լաչիկի դերձգանատունը, ուր լուռ եւ լարեալ ուղղուեցան դէպի Անդրա — նիկի յուշարձանը: Հոս, Հայկական Կազմակերպութեան կողմէ խօսք առնելով Արա Թորանեան ըսաւ, թէ Ապրիլ 24ի աթիւ հաւաքուած ենք ազգային հերոս Արեւելիկի յուշարձանին շուրջ իրեն խորհրդանշել, քանի ազգային ազատ — արարական զինեալ պայքարի պատգամ — օրը եղաւ Անդրանիկ մեր պատմութեան

անհատական է, կը մոռցուի, բայց ազգային ցար չի մոռցուիր, մասնաւոր ո՞ր հեռուստութիւնը վեր կը հանէ նահա — տակութեան մեծութիւնը, դիւցազնու — թիւնը:

Եթէ այսօր կ'ոգեկոչենք 65 տարի առաջուան այդ սեւ եւ արիւնյալի Չարիկը, սպառնալից համար է, այլ փառաբանելու համար է մեր նահատակներուն խիզա — խութիւնը եւ զանոնք որպէս օրինակ ներկայանալու՝ մեր յաջորդ սերունդին — թիւն:

Եւ այսօր՝ կառուած կը մնանք հայ կեանքին ու կը առկանք: Մեր կեանքին ուղիքն զոնելու համար խորհրդակցելու կարելի չէ: Եւ նահատակներու լուսաւոր մասը ցոյց կուտայ մեզի՝ մեր ճամբան: Անոնց ուղիքն պիտի երթանք, քրիստոնէայ եւ հայ. երկու ալ արժէքներն ալ որդարան աւանդ մնացած են մեզի՝ մեր պայքարէն եւ հայրենիէն:

Այս երկուքին հաւատարմութեան ուխտը նորոգելու համար, ամփոփուելու այս օրերս եւ հաստատապէս առաջադրեց հարազատ զաւակներն ու յաջորդ — թիւնը ըլլալ մեր նահատակներուն, որ մեռան, բայց յաւիտենականութեան հաւատալով մեռան, Յարութեան յոյսով մեռան:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Ծ. Վ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ
Հոտ

մէջ: 65 տարիներ ի վեր երիտասարդութիւնը յոգնած է այլեւս արտասանուած տարակ ճառերէ, այն համոզումով որ միակ լուծումը Հայկ. Հարցին՝ զինեալ պայքարն է: Օրինակ առնելով Անդրա — նիկի կեանքը, ըսաւ Ա. Թորանեան, կ'ուխտենք զինեալ պայքարով նուիրուիլ մեր բռնադատուած հոգեւոր ազատ — արարութեան: Ապա « Զարթիւր լաօ » երգի հնչեւններուն առնթին ծաղիկներով մը դրուեցաւ Անդրանիկի յուշարձանին, Հայկական Ազատագրութեան կողմէ:

×

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ժամը 17-30ին, աւելի քան 500 հոգի հաւաքուած էին Փարիզի Յաղթական Կամարին դիմաց, Յորիտլանտ պողոտայի անկիւնը, մասնակցելու համար Հայ Նախկին Ռազմիկներու կողմէ Անժանթ Զինուորի բոցի արծաթման արարողութեան: Փողերախումբի հնչեցուցած մահերգին առնթին արծաթմուցաւ բոցը եւ ծաղիկապակ մը դրուեցաւ: Ապա, Յորիտլանտ պողոտային անկիւնը տեղի ունեցաւ բողոքի արտայայտութիւն մը կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Գ. Փարիզի կոմիտէին: Ոստ. առնելով Հայկ. Թու — ֆանեան դատապարտեց Պետութեանը լը — ուութիւնը ինչ կը վերաբերի Հայութեան դէմ գործադրուած ցեղասպանութեան ճանաչումին եւ չեղուց յարատեւ պայ — քարի անհրաժեշտութիւնը հայկական բռնադատուած հոգեւոր ազատագրութեան ի խնդիր: Հոս եւս, հայ երիտասարդներ պատասխանելով, տախտակներով եւ քայքայուած թիւններով կը պահանջէին Հայկական Խողովուրդը, արդարութիւն հայ ժողովուրդին, ազատ արձակում Մաքս Գիլիսեանի, եւայլն:

×

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԻԹԻԹԻԱԼԻԹԵՒ ՍՐԱՀԸ

Հայ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պատեհութեան հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ աւելի քան 700 հանդիսականներու նշուեցաւ Եղեռնի 65ամեակը, Փարիզի Միւլթիլալիթէի սրահին մէջ: Ժամը 21ին հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ դաշնակահարուհի Տիկին Յամմիկ Միւրմէյեանի եւ Թաւշուրեան հար ծէյթս Լիոնի մեկնարանած Գուրգէն Աղամբանի « Յուշեր » նուագով, որմէ ետք Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Փրանսայի էկզարք Գրիգոր Նպիսկ. Կապրոյեան արտասանեց բացման խօսքը նշելով որ 1915ի Եղեռնը թուրք կառավարութեան հայալինջ ծրագրի երրորդ հան —

դրուանն էր, առաջինը՝ 1895-96ի եւ երկրորդը՝ 1909ի (Առանայի) ջարդերը: Ապա նախադառնալով վերջին տարիներուն յառաջ տարուող զինեալ պայքարին եւ կատարուած մահափորձերուն եւ հեղեղափորձերուն կաթողիկէ առաջնորդը ըսաւ թէ նման արարքներով չէ որ պիտի կարենանք ցեղասպանութեան վրէժը լուծել, այլ՝ դրական աշխատանքով, միութեամբ, մեր մշակոյթի պահպանումով եւ քրիստոնէական ոգիով:

Հանդիսավարը՝ Տիկ. Մարի Յովսէփեան, կարգաց Փրանսայի Չախ Արմատականներու Ծարժումին դրկած համակրական դերը:

Օրուան առաջին բանախօսը՝ Յակոբ Պալեան, նշելէ ետք թէ չի բաւեր տարուան մէջ մէկ օր հաւաքուիլ եւ ոգեկոչել մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը ու մնացեալ օրերը քաշուիլ մեր պատեհանին մէջ, ընդգծեց աւելի պահանջատիրական մօտեցումի մը անհրաժեշտութիւնը եւ չեղուց դրաւ բոլոր միջոցներով բռնադատուած մեր հայրենական հոգեւոր եւ առնելու անյետա — ձգելի աշխատանքին վրայ: « Ոչ մէկ ուժ կրնայ մեզմէ խլել մեր իրաւունքները, եթէ մենք ցոյց չտանք զանոնք զիջելու տկարութիւնը », եզրակացուց բանա — խօսը:

Երկրորդ բանախօսը՝ Տիկին Վառվառա Պատմաճեան, անդադառնալէ ետք (Փրանսերէն) 1915 Ապրիլին բնութեան դարձեցին հետ հայ ժողովուրդը բնաջնջու աւարքին եւ անոր դէմ գործուած ցեղասպանութեան 65 տարիներէ ի վեր յիշատակի ոգեկոչումներուն, հանելով մեր օրերը ըսաւ, որ թէեւ դէմ է բիրտ ուժին եւ հեղեղափորձերուն, բայց միջազգային հանրային կարծիքն ալ պէտք է թողու որ հարցը հոն հասնի հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումին համար:

Երրորդ բանախօսը՝ Մէթր Արմէն Բարսեղեան, խօսեցաւ (Փրանսերէն) ՄԱԿի Մարգարային Իրաւանց Ենթադասնախումբի 1974 Մարտ 6ի տեղեկագրի 30րդ ծանօթ պարբերութեան մասին, ուր ներառուած էր թուրք կառավարութեան կողմէ Հայերու դէմ գործուած ջարդերը ցեղասպանութիւն որակող բառը, որ իր առնելին ազմուկ բարձրացուց եւ ջանքեր եղան զայն դուրս հանելու տեղեկագրէն:

Չորրորդ բանախօսը՝ Արման Լանու, Կոնքուր Ակադեմիայի ընդհ. քարտուղարը, ցեղասպանութեան արարք հաստատող Հիթլերի եւ Թալատի հրամանագիր — հեռագիրներու ընթերցումին ընդմէջէն ցայտուն դարձուց զոյգ դահլիճներուն դիւային կերպարը եւ նշելէ ետք թէ կարելի է մոռնալ մարդկութեան դէմ կատարուած նման դադրելի ոճիրներ, աւելցուց. « Ճիշդ է որ կարելի է դահլիճներու ժառանգորդները անպայման դահլիճ նկատել, սակայն անոնց զաւակներուն կ'իյնայ ընդունիլ իրենց հայրերուն կատարածը »:

Այնուհետեւ կարդացուեցաւ հայկական

ցեղասպանութեան վերաբերող բանաձեւ մը, որ պիտի յղուէր Փրանսայի Ազգային Ժողովին եւ որուն մէջ կը խնդրուէր Փրանսական կառավարութեանէն քայլ մը առնել Հայերու դէմ գործուած ցեղա — սպանութեան պաշտօնապէս ճանաչումին ուղղութեամբ:

Սրահին մէջ ներկայ էին Ալֆրէդի ընկերավարական երեսփոխան — քաղաքապետը՝ Ժոզէֆ Փրանչեսքի, եւ Իսիլ համայնավար երեսփոխան Կի Տիւրքունէ: Հանդիսութեան առաջին բաժինը վերջ գտաւ Տիկ. Յամմիկ Միւրմէյեանի (դաշնակ) եւ Ճէյթս Լիոնի (Թաւշուրեան) կողմէ Պողոս Ճեւրեանի եւ Կոմիտասի դործերու մեկնաբանութեամբ:

Երկրորդ բաժնին ցուցադրուեցաւ Հենրիկ Մալեանի « Նահապետ » շարժանկարը:

×

ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ՝ ԱԺԵՔԱՒԻ ՍՐԱՀԸ

Շուրջ 200 երիտասարդներ ներկայ եղան Հայկ. Ազատագրութեան կազմակերպած հանրաժողովին, որ տեղի ունեցաւ ԱԺԵՔԱՒԻ սրահ, Ժամը 20ին: Նախ ունեցեցան հանդիսական Հայկ. Գաղտնի Բանակի ղեկավար Յակոբ Յակոբեանի խօսքը ճայներեղի վրայ առնուած, ուր դատապարտելէ ետք թուրքերն եւ աշխարհա — կալութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայկ. Դատի լուծման համար ցարդ տարուած ապարդին աշխատանքները, կոչ կ'ուղղուէր Հայ Ժողովուրդին, յատկապէս երիտա — սարդութեան, որպէսզի միանայ Գաղտնի Բանակին եւ զինեալ պայքար մղէ բռնադատուած հայկական հոգեւոր ազատագրութեան համար: Ապա ցուցադրուեցան Հայկ. Գաղտնի Բանակի զինուած անդամներու լուսապատկերները (զինակներով), ինչպէս նաեւ երկու նահատակ անդամներու՝ Բաֆֆի Պալեանի եւ Սասունեանի նկարները:

Հայկ. Ազատագրութիւն Կազմակերպութեան կողմէ խօսք առնելով Արա Թորանեան հաշուետուութիւնը ըրաւ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին կատարուած զինեալ պայքարի՝ եղեռնա — փորձ, մահափորձ, եւ անդադառնալէ հայկ. Գաղտնի Բանակի տուած մամուլային ասուլիսին, որուն մասնակցած էր « Հայ Պայքար » ի ներկայացուցիչը:

Հանրաժողովի վերջաւորութեան կազմակերպիչները կոչ ըրին ներկայ երիտասարդութեան միանալու իրենց շարժումին եւ անցնելու գործնական աշխատանքի: Յայտարարուեցաւ որ Մա — յիս 6ին, նոյն սրահին մէջ, տեղի կ'ունենայ հանդիսութեան մը:

Հանրաժողովը տեւեց երեք քառորդ ժամ եւ այս՝ կարեւորութիւն տալու համար ներկաներուն, որպէսզի մասնակցին Միւլթիլալիթէի սրահ տեղի ունենալիք ոգեկոչման հանդիսութեան:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻԾ

ՄՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻԻԸԸ

Զէ, տղաս, քերտ աղջիկը այնպէս չէ: Ան ձի հեծնող աւազակին սէր կը կապէ: — Զէյնապը քերտ չէ, վարպետ, անոր մայրը Հայ եղած է: Խալֆան երբ իմացաւ Զէյնապին մօր Հայ ըլլալը, աչքերուն մէջէն թեթիւ հրճուանք մը անցաւ: Անոր այնպէս թուեցաւ, որ Տոխուն ճարտարապետի մասին ձեռագիրներէ նոր աղբիւրներ գտած էր: Խալֆան Զէյնապի զեղեցկութիւնը Գա — պայի տաճարին չափ քաշող գտած էր: — Հայ ճարտարապետական ոճով, հայ խալֆայի ձեռքով չինուած զեղեցիկ մըդ կիթ մըն է Զէյնապը, տղաս: Անոր մէջ խունկի հոտը չկայ, մեր շարականներու

ձայնը չկայ: Հայ աղջիկը տարբեր է, տղաս. հայ աղջկան սիրտը խունկով ու շարականով եկեղեցի մըն է: Իմ սիրած աղջիկը այդ աղջիկներէն էր. երեսուն տարի առաջ էր այդ... Խալֆան կերակուր կը բերէր, սինին գլուխին վրայ բռնած:

Հայկ նկատեց հեռուէն ու մօտեցաւ: « Անտարակոյս կարմրեցած սաղ է »: Սպասուհին կողերուն վրայ ծոկով կը քալէր: Մութը իջած էր, ճարպները վառուած էին ու աղմուկները դադարած: Կը լըսուէին աղբիւրներու ձայները միայն:

×

Յաջորդ առաւօտ Զէյնապ երբ արթնացաւ, Հաճի Մուսան վարն էր: Մօտե —

ցաւ պատուհանին: Խալֆան պատին վրայ աղբիւրներ կը շարէր: Պատը բա — տակաւ բարձրացած էր: Մարտիկը չէր երեւար:

Զէյնապ յիշեց երէկ գեղերուն իր արցունքը ու Հաճի խօսքերը. « Մի մոռ — նար որ հիմա Հաճի Մուսայի կ'ինն ես »:

Երէկ գեղեր Հաճին խօսած էր Բերդակցի չոպանի մասին: Զէյնապի դէմ — քը կարմրած էր Խալֆային կարմիր մե — տաքսէ վրանին նման: Հաճին շատ բան նկատած չէր: Գիտցած էր միայն որ Դա — միշտ ի լեռներուն մէջ Բերդակցի չո — պանն ու Զէյնապը հանդիպած էին իրա — րու:

Հաճիի հետաքրքիր ու հանդարտ հարցումներուն մէջ Զէյնապ վտանգ մը տեսած էր: Կարծես սենեակի պատերէն, որպէս զարդ կախուած՝ արարական, պարսկական, թրքական հին ու նոր դէ — քեր Հաճիի հոգիէն ներս կախուած ըլ — լային, թէեւ Հաճին հանդարտ էր, նոյ — նիսկ ժպտեցաւ՝ սեւ սաթի խոշոր համ — րիչը Զէյնապի վզէն վար կախնով:

(66 — Շաբ.)

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Այս օրը Տիկին Վառլա Խեղճեան զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան համայն պարագաները կը ծանօցանք թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 4, Իսիկ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝ ՎԱՍԻԼ ԽԵՐՈՅԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս օրը Տիկին Նուարդ Գուլումեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝ ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ՝

ԲԻԻՐ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 4ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱԿԵՊԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մովսէս Ժամկոչեան եւ զաւակը Տիկին Նուարդ Միսեբեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 500 ֆր. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»)։

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան 200 ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցին, Տիկին Մակտալինէ Մեսրոպեան (ծնեալ Ալթունեան) մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»)։

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Մարտէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամակիները Հինգշաբթի, Մայիս 8, Ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի Տունը։ Աշխատող ընկերակիներէն կը խնդրենք որ միջոց մը խորհին ներկայ ըլլալու համար։ Օրակարգը՝ Կարենոր հարցեր եւ նոր վարչութեան ընտրուածութիւն։

CENTRE CULTUREL
STS. SAHAK - MESROP
— Eglise Arménienne du Prado
339, Av. du Prado, 13008 Marseille
MARDI 6 MAI A 21 HEURES
CONCERT
par
L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL
DE PROVENCE
Direction CLEMENT ZAFFINI
BACH — VIVALDI — HAYDN —
DVRAK
Entrée libre

SONI et J. PIERRE
YAPOUDJIAN
Agents Généraux
A. G. F.
TOUTES ASSURANCES :
Commerçants - artisans - auto - vie -
habitation - industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 CLICHY
Tél. : 737-15-12

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵԱԼ
Լիոնի եւ չրջանի Հայ Արիներու Մի-
ութեան տարեկան զաւտահանդէսը Յու-
նիս 15ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին նորոգ հանգուցեալ Ն. Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԵՅԼԷՆ Տիկին Հռիփսիմէ Աճէմեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հայկազ Աճէմեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի
ԲԱՐԳԱՆԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԵՅԼԷՆ, Սէն Ժեռով Թաղակա -
նութիւնը 200 ֆր. կը նուիրէ Զատիկուան
առթիւ։

ՎԷՆՍԷՆ. — Տիկին Ա. Նախըջարեան
100 ֆր. կը նուիրէ Եր սիրելի «Յառաջ»ին։

ԻՍԻ. — Արիս Գարայեան 40 ֆր. կը
նուիրէ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Նշան Թէպոյեան 40 ֆր.
կը նուիրէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարտէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները։

Պ. Լեւոն Երամեան եկեղեցին նուիրած է կաշիէ շինուած նկար մը իրեն իր արուեստի գործը ինչպէս նաեւ 50 ֆր.։ Պ. Գ. Պալեան 200, Շէլէլեկեան 100 ֆր.։ Նուիրած են եկեղեցւոյ պայծառութեան։ Լեւոն Քէլէլեանի քառասունքի հոգեհանգիստին՝ իր աղջիկները եւ փեսաները 300, խորով Նալպանտեանի քառասունքի հոգեհանգիստին՝ Ս. Ղազարեան Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Նորոյեան ընտ. 100, Գալուսեան 50 ե. պ.։ Մանիկ Մանուկեանի թաղման առթիւ Մանուկեան ընտ. դպրոցին 200, Տէր եւ Տիկ. Գ. Ահարոնեան դպրոցին 100 ֆր.։ Եպրոն Պակտալեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Կուրտիկեան դպրոցին 200ական, Տիկիններ Պ. Սողոմոնեան, Մէնուշեան, Պէրպէրեան Տէնէրի դպրոցին 100ական, Ժալեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկ. Ս. Հաթիճեան, Տէր եւ Տիկ. Գալուսեան 100, Գ. Նաճարեան 50։ Ովսաննա Տէրաթեանի քառասունքի հոգեհանգիստին, Պ. Պ. Ա. Առաքելեան, Ժ. Բարակեան, Հայպանեան 100ական։ Ժ. Գէորգեան ընտանիքի հոգեհանգիստին՝ Տէր եւ Տիկ. Փ. Գէորգեան 100։ Նոյիս Միհրանեանի մկրտութեան առթիւ՝ Տիկ. Վ. Թուղաճեան 250, 250 ալ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տիկ. Բ. Փալաճեան, Պր. Ժ. Միհրանեան 100ական։ Վեհանոյ Քիւլէլեանի տարեկիցի հոգեհանգիստին՝ աղջիկները եւ փեսաները 300 ֆր.։ (Շար.)

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը չորսնորհակալութեամբ ստացած է 700 ֆր. Տոքթ. Ս. Սիմոնեանի Սիմոն Ուգուեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ
"CHEZ
ARMAND"
RESTAURANT - TAVERNE
24, Rue Rodier — 75009 PARIS
Tél. : 280-35-84
Fermé le Lundi
30 ՏԵՍԱԿ ԱՂԱՆԳԵՐ ԵՒ ՃԱՇԱԿԱՆ
ԽՈՐՈՎԱԾՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕԼՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱՐԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ
Կիրակի, Մայիս 11, տեղի կ'ունենայ
Եկեղեցւոյ
ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԵՒԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց
Ժամը 9-30ին սկիզբ ժամերգութեանց — 10-30ին պատարագ — 11ին Սարկաւազներու ձեռնադրութիւն — 12ին հոգեհանգստեան պաշտօն հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար։
Յաւարտ պատարագի կէսօրուան ճաշ հայկական մթնոլորտի մէջ « Բա-
փատոս » ճաշարանը։
Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք ապահովել
սեղանները
Հեռագրային՝ 378-92-91
375-27-89
375-28-37

ՄԱՐՍԵՅԼԷ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
(12,14, Rue St. Bazile)
բացման 4րդ տարեդարձին առթիւ՝
ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ
Կիրակի, Մայիս 11ին, Ժամը 13ին
Տարօն և վապուրական արտիստ մէջ
Նախադասութեամբ՝
ԱՐՇԱԽԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆԻ
Հայկական ջութ մթնոլորտ
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ
Մասնակցութիւն 70 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով նախընտրելի է նախապէս ապահովել
սեղանները հեռագրայինով Մշակ.
Տունը 50-15-09, Շալճեան 66-18-80
Միլոնեան 90-90-10, Վարդանեան
51-29-90
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
à l'occasion du 4e Anniversaire
GRAND REPAS
Dimanche 11 Mai à 13 heures
sous la présidence de
ARCHAÏR GLORIKIAN
Ambiance Arménienne
Partie Artistique
Orchestre

**VOYAGES
EN ARMENIE 1980**

1° VOYAGES DE 12 JOURS	2° VOYAGE DE 14 JOURS	3° VOYAGES DE 16 JOURS
du 03 au 14 octobre 3 290 F	du 09 au 22 août 4 190 F	
du 20 juin au 1er juillet 3 890 F		
du 12 au 23 septembre "		
		du 08 au 23 août 4 550 F
		du 04 au 19 octobre 3 890 F

Renseignement - inscriptions

**MONDOTOURS
OCIVER**

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible.
Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris
Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
Tél. ....
Ville ..... Code postal.....
1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
.....
Rayer les mentions inutiles

ՍՓԻՒՌԲԵԱՆ ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ե Ի

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ամենապարզ ճշմարտությունը այն է որ, նախքան քաղաքական որևէ քայլ մը առնելը անհրաժեշտ է ճանաչել տուեալ շրջանի ենթակայական եւ առարկայա-կան պայմանները, առաջին անգամը համար դալիք որեւէ ձախողություններու:

Սփիւռքահայութեան համար ալ նոյնն է պարագան: Ծանօնալով անոր ներկայ-կարելի կը դառնայ պիտակցել յառաջիկայ անուանելիք քայլերուն, որոնք մեզ վերջնապէս կրնան դուրս բերել 65 տարի տեւող տեղաքայլէն:

Այս կարեւոր հարցին առարկայական մօտենալու ու վերլուծելու անյեղին եղանակը տիւն-մատ (*) մօտեցումն է: Ան մեզի կը թոյլատրէ գիտակցել Սփիւռքահայութեան ներկայի բարդ վիճակին, անոր այլապէս հակադրություններով ու անոնց հոլովոյթներով:

Առհասարակ, իւրաքանչիւր Հայ որ ծնած է Սփիւռքէ մէջ, ունի ծննդավայրին անձնագիրը, հետեւաբար՝ որպէս տեղացի ամբողջականօրէն ապրելու իրաւունքը եւ անոր ենթակայ գուգահեռ ու անբաժան տեղական ընկերային մասնագիտություններու եւ հակադրություններուն: Այս հանրածանօթ իրողությունն է, սակայն ոչ ինքնին ամբողջությունն է: Սխալ պիտի ըլլայ զանոնք նկատել որպէս Հայութեան միասնական հակադրութիւնները՝ որովհետեւ իր տեղական ընկերային մասնագիտություններու կողմէն ան ունի նաեւ հայկական պատկանելիութեան հարցը, որուն մէջ կ'ընկնայ անկախ Հայաստանի մը երազը: Ահա երկու կարեւոր ազդեցիկներ՝ իրենց հակադրութիւններով՝ որոնց լուծումը կուգայ միայն ու միայն Հայ ժողովուրդի յարատեւ պայքարէն: Իր յաղթանակն է որ վերջնապէս պիտի լուծէ սփիւռքային իր հակադրությունները:

Այս երկու գեղաններու վրայ տարուած պայքարները բնաւ զիրար չեն հակադրեր, այլ՝ անոնք կը կազմեն մեր վերջնական ազատագրական պայքարի օգտակարէն միւս:

Ի տես այս իրողութեան՝ Սփիւռքահայութիւնը իր ջանքերէն մեծամասն - նուիրեալ իսկական պայքար չէ մղած լուծելու համար իր հակադրությունները: Այլ՝ իր ձեռնպահ ու կրաւորական դիրքաւորումով ստեղծած է բարդ կացութիւն մը Հայկական շրջանակէն ներս, եւ անոր համապատասխան մտայնութիւն - գաղափարախօսութիւն մը՝ որ սկսած է հետզհետէ վտանգել նոյնիսկ որպէս սփիւռքային գոյատեւելու հարցը: Սփիւռքի Հայ կուսակցութիւնները, որոնք անոր առաջնորդները եղած են՝ պատասխանատու դեր խաղացած են այս եղելովիս (փրօցելին) մէջ: Ասոնք, ըլլան ալ կամ ձախ հաղթաներով, եւ ստանձնելով հանդերձ հայրենասիրական որոշ պատասխանատուութիւններ, անխոհեմ մօտեցում ցուցաբերած են հարցին ու անտեսած են անոր հակադրություններու պարագան: Իսկ եթէ ոմանք նկատի ունեցած են զայն, ամբողջական ձեւով մը չեն քննած իր բոլոր կողմերը:

Այստեղ առաջին հերթին ճշգրտեմք ըստ փրօցելու հայկական հակադրություններն ու անոնց հոլովոյթը: Անհրաժեշտ կէտ մը՝ որուն անտեսումը ի սկզբանէ համազօր է որեւէ կանխաբանի մը ձախողություն:

Սփիւռքահայութեան հիմնական հակադրությունները թուրք իշխանութեանց եւ անոր մեղսակից աշխարհակալ Պետութիւններու հետ է, պարզապէս անոր համար որ անոնք պատճառ դարձած են միջին օրս Հայութեան վիճակը: Այս ճակատագրին: Այսուհետեւ, Հայր պարագայաբար արտասահման ապրելով, ենթակայ եղած է տեղական հակադրություններուն, որոնք սակայն տուեալ պայմանի մը մէջ իր մօտ գրաւած են առաջնակարգ տեղ. այսպէս՝ Փրանսահայութեան համար Փրանսա - կան հակադրությունները, Լիբանահայութեան համար լիբանանահայութեան, եւայլն...:

Ուստի այստեղ կ'արժէ այս առեւտու-թեամբ անկարկ մը նետել Հայ կուսակ-

ցութիւններու մօտեցման վրայ եւ թէ ինչ ձեւով կրթած են մեր ժողովուրդը:

Անկողման հակում ունեցող Հայ կուսակցութիւններու դիրքը եղած է ձեռքն-պահ մնալ տեղական հարցերու նը - կատմամբ՝ կենսապայմաններու բարե-լաւման պայքարի դէմով, որուն կամայ թէ ակամայ ենթակայ է Հայութիւնը, փոխարէնը՝ Հայկական Դատի «հետա-պնդում»ը կարեւոր նկատած է. սակայն խուսափած է որեւէ ձեւով դործնական պայքարի վերածելէ զայն՝ այն մտահոգութեամբ որ Հայերը «հիւր» են այդ երկրներու մէջ, հետեւաբար՝ իրաւունք չունին միջամտելու ըլլալու ներքին հարցերու: Եւ ժողովուրդը պայքարին մասնակից դարձնել տեղական թէ արտաքին ուժերու դէմ կը նշանակէ հարց ունեւնալ «հիւրընկալ» իշխանութեան հետ՝ բան մը որ անվայել է Հայութեան...:

Իսկ ձախ հակում ունեցող կուսակցութիւնները, որոնք կը կարծեն հակա-սովորություններու դրոյթը նկատի առած ըլլալ, բան մը որ փաստօրէն մասնակի ըրած են եւ ոչ ամբողջական. այսպէս՝ տեղական հակադրությունները, ինչպէս վեր-բերեւ ըսինք, տուեալ պայմանի մը մէջ առաջնակարգ տեղ գտած են Սփիւռքահայութեան առօրեային մէջ եւ սակայն ոչ հիմնականը (անոնք հիմնական ըլլալէ կը դադրին այն ատեն երբ Հայր վերջնապէս իր միտքէն հանէ իր հոգային հարցի պահանջը): Եւ այսպէսով անոնք «չփրօցել» են այս նուրբ հարցը՝ եւ տեղական հակադրությունները առած են որպէս էականը, զանց առնելով Հայութեան հիմնական հակադրությունները: (Ի դէպ այս վերջինները իրենց որդեգրած քաղաքական ուղիին պատճառաւ արդէն մեծ համակրանք չեն վայելել Սփիւռքահայութեան մօտ):

Անհրաժեշտ է այստեղ մէկ անգամ ընդ միշտ հաստատել որ Հայութեան հիմնական հակադրությունները կը մնան հիմնական հարց: Սակայն, տուեալ պայմանի մը մէջ անոնց կարգը կրնայ փոխուիլ, եւ միջոցի մը համար ըլլալ երկրորդական՝ առանց դադրելու հիմնական ըլլալէն: Հետեւաբար Սփիւռքահայութեան հարցը կրնայ արգարապէս եւ իսկապէս լուծուիլ եթէ ան լուծէ իր հիմնական հակադրությունները: Եւ ճիշդ այս լուծման ճամբուն վրայ է որ ան պիտի կապէ իր տեղական պայքարը ազգային ազատագրական պայքարին:

Այսպէսով, Հայ կուսակցութիւններու կողմէ սփիւռքի մէջ գերակառուցային դերերը վրայ տարուած ջանքերը պատճառ դարձան որ Հայութիւնը իր մեծամասն - նուիրեալ անտեսէ իր հակադրությունները՝ հեռու մնալով պայքարէն եւ Հայկական Հարցին կապուելով զգացական - նօրէն եւ ոչ-քաղաքականապէս: Այս անհրաժեշտ նուազ չեղտուած է Արեւմուտքի մէջ, անոր համար որ ենթակառուցային պայմաններու ազդեցութիւնը մեծ դեր խաղացած են այս դէպքով:

Որեւէ ժողովուրդ իր գործօն մասնակցութիւնը չի բերեր պայքարին եթէ դրություն ունեցող հակադրությունները չեն հասած որոշ զարգացումի մը: Անհրաժեշտ, ասիկա մեքենական ձեւով չէ որ տեղ կ'ունենայ: Զինք յեղափոխականաց-նելու համար՝ գաղափարախօսական աշխատանքը անհրաժեշտ է, ինչպէս նաեւ յեղափոխական կազմակերպութեան ներկայութիւնը, որուն դերը պիտի ըլլայ ժողովուրդը գիտակից ու մասնակից դարձնել պայքարին, եւ օգտուելով այդ շրջանի փորձառութիւններէն պիտի պատ-րաստէ առողջ քաղաքական ուղեգիծ մը՝ միաժամանակ համախմբելով Հայ ժողովուրդը մէկ ձախարհի մէջ, զինք առաջ-նորդելու համար գէպի հոգային ազա-տագրումի յեղափոխութեան:

Այս հաստատումը բաւարար չէ. ա - մենակարեւորը դործնական վերածելն է զայն: Մենք ներկայիս այս ընդհանուր ծրագրին սկիզբը կը գտնուինք. այս երկարաշունչ պայքարին մէջ հանգրուան -

ԳԱՒԱՌԷ-ԳԱՒԱՌ

65-ԱՄԵԱԿԸ ԳԱՒԱՌ

Ն Ի Ս

ՆԻՍ («Յառաջ») — Յատուկ շուքով յիշատակուեցաւ Մեծ Եղեռնին 65ամեակը Գոթ Կոմիտէի փոքրաթիւ հայ դաշու - թին մէջ: Կիրակի Ապրիլ 20ին, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութիւն հաւատացեալ հոծ բազմութեան: Երջանիս հոգեւոր հովիւը՝ Տարօն Ս. Վրդ. ձեռնհաս մասնակցելէ ետք 1915ի ոճիրին տարո - դուցիւնը՝ ընդգծեց օրուան թրքական կառավարութեան հետապնդած նպատակները: Այս առթիւ հաստատեց, զրիստո - նէական վարդապետութեան մեկնաբանութեան ճամբով, Հայութեան յարու - թիւնը, քանի ժողովուրդ մը երկնեց իր ազգային՝ առաւել փայլուն կերպով: Նը - շանակելի դաւա մեր երիտասարդութեան վերագործումը եւ անոր պայքարի ձգ - տումը՝ վերահաստատելու համար ազ - զին պատմական իրաւունքները:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, Արթիւթիք սրահին մէջ, որ լեցուած էր ծայրէ ծայր, տեղի ունեցաւ Ապրիլեան ուղեգնումը պատուով նախադասութեամբ Մուշեղ ձիւնթեմալի: Միջնորդակարգի նկա - ըրով զարդարուած պատաստը՝ Հայրէն - Փրանսերէն պատշաճ արձանագրութիւն - ներով, տպաւորիչ պատկեր պարզեց:

Շուրջի մահերգին ունկնդրութեամբ (դաշակ՝ Օր. Սոֆի Յովակիմեան), Յու - շտօնին բացումը կատարուեցաւ: Խօս - նակը՝ Նուրհան Պալօզեան՝ հայերէն եւ Փրանսերէն, յիշեցուց, թէ 65 տարի - ներ առաջ թուրքերուն ձեռքով գործած - դրուեցաւ մեր դարուն առաջին ցեղա - սպանութիւնը: Արդ, յարգել մեր նա - հատակները՝ անոնց եւ մեր իրաւունք - ները պահանջելով, այս է իմաստը նման յիշատակութիւններու:

Օրուան հայերէն արտայայտուող բա - նախօրը՝ Կարօ Յովակիմեան, յատկանշա - կան դոյնքերով վերադեց Ապրիլեան Ե - դեռնին սահմակցուելի պատկերը աւել - ցնելով, թէ սեւ թուականէն 65 տարի - ներ ետք, Ապրիլ 24ը դադրած է լոկ ողե - կոչումի թուական ըլլալէ: Դարձած է ա - ռաւելաբար ազգային դոյնութեան պայ - քարին ամէնօրեայ ներշնչումը, անոր աղբիւրը: Վերապրող Հայութիւնը՝ հայ - րենիքի թէ սփիւռքի մէջ, արդէն տաս - նամեակներէ ի վեր ցոյց տուած է իր կենսունակութիւնը շինելով, չէնցնելով իր շրջապատը, յառաջդիմելով բոլոր ճակատներուն վրայ:

Բանախօսը յիշեցուց, թէ նահատակ - ներն էին, որ ժողովուրդին ապրելու, դոյնատեւելու հաւատքը վերահաստատե - ցին: Արդարեւ, Եղեռնէն երեք տարիներ ետք արդէն միտքով եւ հոգիով կուան -

ուած Հայութիւն մը դիմաւորեց իր վեր - դահեղդ Արշալոյսը՝ միջազգային նա - նաչումով:

Կ. Յովակիմեան հրապարակ դրաւ հա - ցեր՝ կապուած մեր ազգային - քաղաք - կան իրաւունքներուն: Յիշատակութեան ճանաչում թուրքերի կողմէ, բարոյա - նիւթական հատուցում, վերջապէս՝ օր - րու վերադարձ: Եւ ինչպէս իրաւունքներու ուղիին վրայ, այն միտք - թէ հայ կեանքը շարունակէ ետալ տեղ: Եւ հոնկէ բխող ուժն ու վճար - մութիւնը պարտադրէ, որ թուրք - անոր մեղսակից մեծերը ըմբռնեն, խաղաղութիւնը չի կրնար վերջա - ըլլալ, առանց համահաւասար արդ - րութիւններու՝ աշխարհը ներկայիս - րոյր ազդեցուն համար, անխոր:

Օրուան բանախօսներէն, Փրանսեր - ժան - Մառի Գաղուրի համար աղբի - ինքնատուութեան մը դոյնութիւնը՝ հա - մազօր է յաղթանակի: Որովհետեւ, ա - կա կուսանէ է մեր գործուելութեան, ուսնց որուն Հայկ. Հարցը սահմանա - մոտցուելու: Ուղեց, որ Ապրիլեան ու - կոչումները պարզ տարեդարձներու մասններուն մէջ չմնան՝ թուական - թուական երկարող, այլ դառնան հա - ցադրումի, փնտրուելի առիթներ՝ ա - սանաբար գծելու համար մեր պայքար - ուղին: Որովհետեւ, ի վերջոյ, պայքար - մէջ ենք եւ, հետեւաբար, ժամանակ - կած է, որպէսզի ներքին եւ արտա - կացութիւնները քննենք բաց ճակատ - առարկայական գետնի վրայ:

Վերլուծումի բովէն անցնելէ ետ - քաղաքական պատկերը, — հիմնա - կէտերուն մէջ անդադարաւ նկի - շրջակայի փոքրաթիւ դաշուցի, ի - րեւ մանրապատկեր, — եւ պարզելէ ետ - քաղաքական աշխարհին նկարագրը՝ տաւոր անցեալի եւ այժմու օրինակ - րով, դիտել տուաւ, թէ հիմնական գեղիւթութիւն մը արձանագրուած է մէջ հրահրելու համար հանրային կ - ծիքը: Այդ փոփոխութեան սահման - անուանեց քաղաքական - գործողութի - նապատակն է վերաբարձել մեր ժող - ւուրդին պահանջները: Այս ուղղութե - անհրաժեշտ է, որ ամէն Հայ յանձնա - դառնայ հաւաքական ուժերով նոր ուղի - ներ գտնելու եւ գործողութեան մէջ գնելու համար: Առաւել դործ, բ - խօսք:

Կարճ դադարին յաջորդեց զեղարու - տական յայտագրի զործագրութիւնը:

Վ. Թէքէեանի Պիտի իյնաւ, Ստի - անախապէս եւ Հոն, հեռուն անա - թիւ թուածները արտասանեցին յաջորդ - Սերոպ եւ Թորգոմ Պօղոսեան: Տի - Շաքէ Հապիպեան արտասանեց Յ. Յ - կորեանի Մեռան, չկարան բանաստեղծ

ծուէնթիւններով պիտի արժանան - արեն Հայութեան հակադրությունները՝ ա - կա - առ - սակաւ ժողովուրդի թափանցելով յեղափոխական քաղաք - ականութիւնը. այսպիսով պիտի կրն - անալին հերթին ժողովուրդը մասնակց - րարձնել պայքարին:

Ժողովուրդապարական դրութեան մը - յովութիւնը մեր պարագային կը նշան - կէ վանել հատուածական մօտեցու - ները, խուսափել ներքին գետնի վրայ - ճակատներ բանալէ՝ նոյնպէս արտա - գետնի վրայ տարածած ճակատները՝ տեղեւ, ի միջի այլոց իրաւունք - նի դէմ. զարկ տալ տիւն-մատի վրայ - հիմնուած երկխօսութիւններու եւ փոք - րարձ առողջ քննադատութիւններու: Այսպէս զերծ մնալով տակնաքիզի - պիտի բանայ թէ՛ տեսական գետնի վրայ - յառաջանալու եւ թէ՛ միասնաբար մե - նարկներ կատարելու, ինչ որ զանազ - ջողցնելը առաւել եւս հնարաւոր պի - ըլլայ եւ միաժամանակ ժողովուրդի վրայ - պիտի ներշնչէ միասնականութեան ուղի - որուն բացակայութիւնը անցեալին ըս - սուղ արժած է համայն Հայութեան:

ԱՄԻՆ

(*) Տիւրքերի մատերիայով մախտակաւ ներքապաշտութիւն:

Fonds A.R.A.M

ՌԵՔՐԵԶԻՏ 65-ԱՄԵԱԿԸ ԳԱՒԱՌԵՂ

ԳՆԱԴՈՒԹԵ ԳՆԱԴՈՒԹ

ՀՈՂԱՎՈՐՈՒՄ

ՅՈՂԱՎՈՐՈՒՄ ԳՆԱԴՈՒԹ

Յինքը: Պողոսեան Գեորգ (Դաւանդ) եւ Միսաեան Գեորգ (սրինդ) նուագեցին Ա. Սիմոնեանի Օրօրը, Յուշիկը եւ Յայ-գիրքը: Օր. Սոփի Յովակիմեան Դաւ - նակի վրայ նուագեց Պեթհովէնի Թիւ 5 անուարը եւ Պրամսի Վալս անուարիքը: Անուարներն փախան խօսքը արտասա- նեց Տարսն Ծ. Վրդ:

Երեկոյան Հիւթ պանդոկին մէջ տե- ղի ունեցաւ վիճաբանական ասուլիս մը - նախ սեղաններուն շուրջ: Մեր հարցին հարց ալազան հարցումներ ուղղուեցան ժան - Մարի Գառզուի (Կ. Յովսէփեանի հարկադրաբար մեկնած էր): Նկատելի էր երիտասարդութեան ցոյց տուած շա- հազարութիւնը մեր ազգային - քաղա - քական դատին նկատմամբ:

Հիւղարթի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 11ին, դաղութիւն բոլոր մարմին - ներուժն եւ միտքներուն անուշով ե- լեց ծաղիկապաղ զետեղուեցաւ Մեռել - ներու Յուշարձանին առջեւ: Ծաղիկապաղ մին ալ Նիսի երեսփոխան - քաղաքապե- տին անուշով:

Պատանական արարողութեան ներկայ գտնուեցան փոխ - քաղաքապետ հրա- մանատար Շառլ Արթիւրի, իրեն ներ- կայացուցիչ Նիսի երեսփոխան - քաղա- քապետ Ժաք Մէտրընի, Մէթր Տիւմա ինքը, ներկայացուցիչը Ալի - Մարի Երեմի երեսփոխան Ֆերնան Իբարի, հրա- մանատարներ Թէօ Վիալ եւ Ժեռար տը Պատու, Լուի Ֆիորի, Գիւլ. Շենէ եւ ու- ղիւնէր, ինչպէս նաեւ շրջանի հոգեւոր հովիւ, նախագահները, նախագահուհի- ները եւ ներկայացուցիչները հայ կաղ - մակերպութիւններուն ու մարմիններուն: Պահպանելով վերջ գտաւ պաշտօնա- ն: Կան արարողութիւնը, որուն այս անգամ ներկայ գտնուեցան տպաւորել թիւ ներ- կայացող ազգայիններ:

×

Նիս Մաթէն օրաթերքը երկու առան - մին թղթակցութիւններով եւ նկարով անդադարձաւ: Ապրիլեան ձեռնարկին - լուն: Ներկայացուց հիմնական միտքերը զոյգ բանաստեղծներուն ընդգծելով, թէ թուրքերուն ջարդին զոհ դացին մէկու- կէս միլիոն Հայեր: Թէ 1915 Ապրիլ 24ին ծայր առաւ ամբողջ ժողովուրդը մը բնա- լիւն ծրարելը՝ արձանագրելով ի. զարու առաջին ցեղասպանութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻԾ

×

Լ Ի Ո Ն

Լիոն (Յառաջ).— Ապրիլ 24, ժամը 11ին, Լիոնի Պէլլուս հրապարակին վրայ անդի ունեցաւ հանրաժողով մը, մաս - նակցութեամբ շուրջ 4000 Հայերու: Կեդ- ռական Ֆրանսայի Հայ Դատի Յանձ - նարմարին կազմակերպած հանրաժողո-

վին ներկայ եղան Լիոնի քաղաքապետին ներկայացուցիչը՝ Մէթր Անտրէ Սուլիէ, Վիլէօրպանի երեսփոխան - քաղաքապե- տը Շառլ Էնիւ, Մէթրէօյի երեսփոխան - քաղաքապետ Ժան Փոլիքէն, Ռոնի երես- փոխան Միշէլ Նուառ եւ այլ պաշտօնա- կան անձնաւորութիւններ:

Հանրաժողովին բացումը կատարուե - ցաւ Ազգ. Միութեան կողմէ ծաղիկապաղի մը զետեղումով զնդակահարուածներու յուշարձանին: Հայ Դատի Յանձնարում - րին կողմէ խօսք առնելով Թորոս Յարու- թիւնեան անդադարձաւ Թուրքիոյ կող- մէ Հայերու դէմ գործուած ցեղասպա - նութեան, դատապարտելով Թուրքիոյ անցեալի եւ ներկայ կառավարութեանց վարելիքները՝ որոնք մինչեւ այսօր ալ չեն ճանշար իրենց կատարած ոճիրը: Խօսք առին նաեւ Մէթր Անտրէ Սուլիէ, երես- փոխան - քաղաքապետ Շառլ Էնիւ եւ ե- րեսփոխան - քաղաքապետ Ժան Փոլիքէն, որոնք դատապարտելի ետք Հայերու դէմ եղած ցեղասպանութիւնը շեշտեցին որ իրենց կարելիութեան սահմանին մէջ պի- տի աշխատին, ամէն զնով, օր մը թուրք կառավարութեան ճանչցել հայ ժողո - վուրդին իրաւունքները:

Ժամը 18ին վերջ գտաւ հանրաժողովը եւ բազմութիւնը, քաղաքական անձնա - ւորութիւններու եւ շրջանի հոգեւոր հո- վիւ Նորվան Վրդ. Զաքարեանի առաջ - նորդութեամբ ուղղուեցաւ դէպի թրքա- կան հիւպատոսարան, ուր բանաձեւ մը պիտի յանձնուէր հիւպատոսին փոխան - ցուելու համար Թուրքիոյ Ֆրանսայի դեսպանին: (Բանաձեւին գլխաւոր մասե- րը տե՛ս «Յառաջ»): Ապրիլ 29ի թիւին մէջ, Ա. Էլ): Հակառակ անոր որ հիւ - պատոսին առնուած էր ժամադրութիւն մը, ըստ որուն երեսփոխաններէ էր Հայ Դատի Յանձնարումը անգամներէ քաղ- կացած պատուիրակութիւն մը պիտի ընդունուէր յուշագիր - բանաձեւը յանձ- նելու համար թուրք հիւպատոսին, պատ- ուիրակութիւնը փակ գտաւ հիւպատո - սարանին դռները: Այս երեւոյթին առջեւ երեսփոխանները բուռն արտայայտու - թիւններ ունեցան: Վիլէօրպանի ընկեր- վարական երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Ծ. Էնիւ, խորապէս վրդոված յայտա- րարեց թէ իր թաղապետութիւնը տաս - նեակ հազար օրինակներ պիտի տալ այդ բանաձեւին եւ ցրուել պիտի տայ ու ստո- րագրութիւններ ժողովէ (տե՛ս « Յառաջ »): Ապրիլ 26 - 27ի թիւ, Ա. Էլ): Հիւպա - տոսարանի փակ դռան առջեւ, իրեն բան- րելը պատուիրակութեան, Ծ. Էնիւ չեղ- տեց. — « Հակառակ անոր որ ժամադրու- թիւնը առնուած էր պաշտօնապէս, նկա- տեցինք որ դրօշակը վար առնուած էր եւ փեղկերը փակ էին: Որոշեցինք ուրեմն հեռագիր մը զրկել Փարիզի թուրք դես- պանին, հեռագիր մը Լիոնի ընդհ. հիւ-

ՀՈՂԱՎՈՐՈՒՄ « Կարապետեան » սրահին մէջ, Մարտ 13ին, տեղի ունեցած է ՀՈՒՄ 11 մասնաճիւղերու նոր անդամութիւններու ուխտի արարողութիւնը: Բացումը կա - տարած է « Արփի » մասնաճիւղի ատե- նապետուհին՝ Տիկ. Վանուշ Պաղտասար- եան: Խօսք առած են ՀՈՒՄի Կեդր. Վար- չութեան Բարեփոխիչ ներկայացուցիչ Տիկ. Զապէլ Այաֆայոյեան եւ Տիկ. Հայկուշ Բօշլէր: Երեսուն նոր անդա - մութիւններ իրենց ուխտը կատարած են հովանաւորութեամբ Տիկ. Արաքի Պաղ- տասարանի (Ֆրէզիոյէն):

պատուին ցաւ յայտնելով իր բռնած ըն- թացքին համար եւ վաղուքէ սկսեալ ամ- բողջ տարողութիւնը տալու համար այս ցոյցին բանաձեւը տալի տալ հազարաւոր օրինակներով եւ ստորագրուած ցրուել ամ- բողջ շրջանին մէջ »:

Ժամը 20.30ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկե- ղեցույ մէջ Ապրիլեան Նշանի նահատակ - ներու յիշատակին պատարազ մատոյց Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Նոր- վան Վրդ. Զաքարեան: Երեւոյթու - թիւնը կատարուեցաւ « Կոմիտաս » երգ- ջախումբին կողմէ, զեկավարութեամբ Մարթէն Օֆիլդի: Նորվան Վրդ. իր քա- լուրդ մէջ ողբկոչելէ ետք նահատակաց յիշատակը, աւելցուց. « Կարծես չէին բաւեր մեր մէկուկէս միլիոն նահատակ- ները, մինչեւ այսօր ալ մեր թշնամին կը շարունակէ քանդել մեր պատմական յու- շարձաններն ու կոթողները, վանքերն ու եկեղեցիները, հետապնդելով միակ նը- պատակ մը՝ ընդմիշտ ջնջել ամէն հետք, որ կը վկայէ հայ ժողովուրդի սեփակա- նութիւնը եղող ստեղծագործութեան մա- սին: Այսօր Սփիւռքի ամբողջին հաս - տատուած Հայութիւնը տէր պէտք է ըլ- լայ իր պապականական աւանդութիւններու եւ ազգային սրբութիւններուն: Պէտք է աշխատենք վառ պահել մեր մանուկն - րու շուրթներուն վրայ Մեծարեան աստ- ուածատուր բարբառը, մեր ոսկեղինիկը: Մեր մեծագոյն պատասխանը պիտի ըլ- լայ այս մեր թշնամիին՝ որ ուզեց ջնջել մեզ պատմութեան քարտէզին վրայէն: Մեր գոյութեան պայքարը պէտք է շարունակենք մեր մշակոյթով, մեր եկե- ղեցիներով եւ դպրոցներով, կարենալ ը- սելու համար վստահօրէն՝ կա՛նք ու պի- տի մնա՛նք »:

Յաւարտ պատարազի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մէկուկէս մի - լիոն նահատակներու յիշատակին: Արա- րողութիւնները վերջ գտան երգչախում- րին կողմէ « Մայր Արաքի ափերով » երգի մեկնարանութեամբ:

ՀԻՒՍԵՆՆԻԿՈՒ

ԿԱՐՈ ՅՈՂԱՎՈՐՈՒՄ

չոպան չես, հիմա Հաճի Մուսայի կինն ես:

Հաճին այդ խօսքերէն յետոյ այնչա- խօսած էր Բերդակցի չոպանի մօտին, փոխած էր իր նարկիլէին կրակը ու ըս- քիւսած էր պատմել Դամասկոսի մէջ ու- նեցած իր արկածախնդրական կեանքէն պատմութիւն մը:

Ձէյնապ մտիկ ըրած էր անոր պատ - մութեան, «մի՛ մոռնար որ հիմա Հաճի Մուսայի կինն ես» բառերուն սարսափը իր սրտին մէջ: Հաճին այդ խօսքերը ծանր էին իր զանգուածին պէս: Ձէյ- նապ կարծես այդ պահուն միայն իմա - ցեք էր որ ինքը Հաճիի կինն էր: Այդ խօսքերը խօսած պահուն Հաճին նոյ - նիսկ նայած էր իրեն:

Ձէյնապ նոյնիսկ չզիտցաւ, թէ Հաճիի դէմքը ի՞նչ երեւոյթ առած էր, երբ այդ խօսքերն ըսած էին: Հաճին այդ պահուն իր արին մէջ նարկիլէի ծխախոտը մաս - րած էր: Յետոյ Դամասկոսի արեւածա - խընդրութեան վերջուցած պատմութիւ- նը պատմած ժամանակ, Ձէյնապ նկատած էր, որ իր արցունքը նոյնիսկ Հաճիի դէմ- քին երեւոյթ փոխած էր: Ան իր պատ- մութիւնը համեմատ էր իր ծանր ժը - պիտով: Ձէյնապին արցունքով չհետա - քընդորուիլը եւ հանդարտ մնալը Հաճի Մուսային տուած էին կրակէ աջքերով ու որոտումի ձայնով ահաւոր սուրբի մը ե-

րեւոյթը: Առասպելական սուրբ մը, որ կրնար ծծումբով ամբողջ քաղաք մը այ- րել եւ կամ բոլորով մը վէրքերը լուալ ու հաշմուած, ճամբան մնացած մուրա- ցիկ մը շարկելով իր տեղը հասցնել:

Հաճին, իր պատմութիւնը լրացնելէ յետոյ, չզիտեա ինչո՞ւ հարցուցած էր Ձէյնապին, թէ ինքն ալ սրինդ նուագել զիտէ՞:

Հաճին կարծես իմաստուն երեխայի մը հետ էր, որ կը խօսէր:

Այդ առաւօտ, երբ արթնցած էր Ձէյ- նապ, այդ բոլորը երազի մը պէս մնա- ցած էին իր մէջ: Անտարակոյս, իրո - դութիւն էր, որ ինք լացած էր երէկ գի- չեր:

Այդ օրուան արեւին մէջ Հաճիի խօս - քերը աւելի իմաստ կ'առնէին: Նախան թեւերէն փետտուած աքաղաղի մը նման կը մնային Հաճիի խօսքերը: «Մի՛ մոռ- նար, որ չոպան չես, հիմա Հաճի Մու - սայի կինն ես»:

Այո՛, այո՛, Հաճին աւելի վտանգաւոր է, երբ բարի է, երբ կը ժպտի: Ձէյնապ անոր ահաւոր ըլլալը այն ատեն զգացեր էր, երբ բարկացած պահուն բակին մէջ ծեծած էր ձիւրէն մէկը: Անկից ի վեր ան վախցած էր Հաճիին, թէ ան կը սիրէր զինք եւ հօր մը չափ բարի էր ի- րեն հանդէպ:

(Շար - 67)

Fonds A.R.A.M

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

Լուս մութին մէջէն, կարծես ցորակէն լուս մնացած թռչունի մը թեւերուն վրայ, պատուհանին վարդուած էր Մար- փիկի սրինդին ձայնը: Ձէյնապ իր երե- սը դարձուցած էր պատուհանին այն - պէս, ինչպէս մէկը պիտի ունեւորէր որ- թաւունկի տեղեկներուն վրայ իջնող անձրեւի մը:

Յետոյ, երբ Հաճիին երեսը նայած էր, անոր հանդարտ նայածքէն շուարած էր յանկարծ: «Հա, միայն ձգէ, որ սեւ սաթի շարցը բերեմ քու վրդը համար: Սեւ սաթերուց հետ աչքա՞ն լաւ պիտի վազէ»: Հաճին խօսքերն էին: Սակայն, ինչո՞ւ Հաճին այնչա- չէր խօսեր Մար-

տիկի մասին, այլ սկսած էր ուրիշ բա - ներու մասին խօսիլ, այո՛, այո՛, ամէն բան հառկնալէ յետոյ: Եթէ յանկարծ Մարտիկին վտանգ մը պատահէր...: Ձէյնապ այդ վտանգի պատկերէն, Հաճիի պղինձէ երեսով հանդարտ նայածքէն, ու սրինդի ձայնին հետ մեծցող վտան - գէն այնքան սարսուռ զգացած էր, որ լացով մը Հաճիի կուրծքին փակ էր:

— Ձէ, չէ, Մարտիկին բան պիտի չը- նես. ան չի գիտեր, ճահիլ է:

— Ետեւոյ, չտուէ, իրաւ որ երեսայ ես: Գիտեմ, որ այժմեք միասին արածեր էք, երբ այն օրերուն դուն ալ չոպան էիր: Էջի գողերն են, որ չոպանին՝ խալ- ֆայի աշկերտին վնաս մը հասցնելու մա- սին կը մտածեն: Խալֆայի աշկերտին վնաս չի պատահիր, քանի Հաճի Մուսայի գիւղին մէջ է: Ձէյնապ, մի՛ մոռնար, որ

ՀՈԳԵԼԱՆԳԻՍ

Օր. Նատիա Պամաճեան կը ծանուցանէ թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝ ՎԱՆԻՆԱ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ մահուան Ա. տարեկիցին եւ իր հօր՝ ԵԶՆԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ մահուան 27րդ տարեկիցին առթիւ։
Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

CENTRE CULTUREL
STS. SAHAK - MESROP

— Eglise Arménienne du Prado
339, Av. du Prado, 13008 Marseille

MARDI 6 MAI A 21 HEURES

CONCERT

par
L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL
DE PROVENCE

Direction CLEMENT ZAFFINI
BACH — VIVALDI — HAYDN —
DVORAK

Entrée libre

ՄԱՐՍԷՅԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
(12,14, Rue St. Bazile)

բացման 4րդ տարեկարգին առթիւ՝

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 11ին, ժամը 13ին
Տարօն և Վասպուրական սրահին մէջ
Նախադասութեամբ՝

ԱՐՇԱԽԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ

Մասնակցութիւն 70 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով նախընտրելի է նախապէս ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Մշակ. Տունը 50.15.09, Շալճեան 66.18.80 Միլոսնեան 90.90.10, Վարդանեան 51.29.90

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
à l'occasion du 4e Anniversaire

GRAND REPAS

Dimanche 11 Mai à 13 heures

sous la présidence de
ARCHAVIR GLORIKIAN

Ambiance Arménienne
Partie Artistique

Orchestre

LA CAPPADOCE

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

HARRIS LASKARIS

MARTEN YORGANTZ

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՀԱՃԵԼԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝

Զեմ փԱՓԱՔԱԾ ԼԵԶՈՒՈՎ
բարեկամական, մշակութային կապեր
ազգայինցներու հետ՝ ամէնուր 12էն 92
տարեկան

ԱՐԱԳ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՐՁ
Մանրամասնութեանց համար գիմէլ՝

CERCLE

"ARMENIA - AMITIE"

3, Chemin du Cap
1006 — LAUSANNE (SUISSE)

Une correspondance agréable dans la
langue de votre choix, des relations amicales,
culturelles, avec vos compatriotes
de tous pays.

de 12 à 92 ans

— SERVICE RAPIDE

— DISCRET ET SERIEUX

Ecrivez sans engagement de votre part

COMMUNAUTE GRECQUE DE
MARSEILLE

au profit des ENFANTS DE CHYPRE
un unique récital

Cyprien Katsaris
PIANISTE

Lundi 5 Mai à 21 h. à l'opéra de Marseille

ԴՈՐԴԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնեք արեւելեան շաւաղոյն գորգերը,
մասշտիպ գիւնեռով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Մարտի 11 քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրահրէ բոլոր անդամուհիները Հինգշաբթի, Մայիս 8, ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի Տունը։ Աշխատող ընկերուհիներէն կը խնդրենք որ միջոց մը խորհին ներկայ ըլլալու համար։ Օրակարգը — Կարեւոր հարցեր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՈԼՈՍ — ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մայիս 11, տեղի կ'ունենայ
եկեղեցւոյ

ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց

Ժամը 9-30ին սկիզբ ժամերգութեանց — 10-30ին պատարագ — 11ին Սարկաւազներու ձեռնադրութիւն — 12ին Հոգեհանգստեան պաշտօն հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար։

Յաւարտ պատարագի կէսօրուան ճաշ հայկական մթնոլորտի մէջ « Քափառոս » ճաշարանը։

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրոք ապահովել սեղանները

Հեռաձայն՝ 378.92.91

375.27.89

375.28.37

— Ճ Ա Շ —

Լիճն. — Կապ. Խաչի Լիճնի մասնա —
ճիւղի ընտանեկան հացկերոյթը տեղի
կ'ունենայ Կիրակի, Մայիս 4, ժամը 13ին
Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Ռիւ Պուալո։

Իսի Լէ Մուլինոյի Ս.Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ուրախութիւնն ունի ներկայանելու Հայութեան իր նորակազմ թատերական խումբը, որ իր ժողովրդական առաջին ներկայացումները կուտայ Իսի մէջ, յաջորդաբար Մայիս 8, 9 եւ 13ին երեկոյան ժամը 9ին, Նուրհան Ֆրէճիեան մշակութային սրահին մէջ։

L'EPHORIE DE L'EGLISE
APOSTOLIQUE ARMENIENNE
d'Issy les Moulineaux
présente

sa jeune troupe de théâtre dans
LE CERTIFICAT,
pièce de J. J. Varoujan (création)
ORAISON de F. Arrabal
HISTOIRE DE FOU
de Fetchedjian (en arménien)
avec Ani Hamel, Adriné Keulévian,
Gérard Guiragossian, Krikor Hamel,
Christian Minas, Vaskène Moutafian,
Pierre Taniélian.

Mise en scène d'Alex Altounian
Les Jeudi 8, Vendredi 9 Mai et
di 13 Mai à 21 heures au Centre
Culturel N. Fringhian, 6 Ave. Bougain,
Issy les Moulineaux, métro
Mairie d'Issy).

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs :

— DU 9 AU 24 MAI

23 MAI AU 5 JUIN 80

20 JUIN AU 3 JUILLET 80

CET ÉTÉ... 3 VOYAGES CULTURELS

— DU 15 AU 30 AOUT — (Moscou, Erévan, Tbilissi, Leningrad)

accompagné par le Révérend Père ATHANASSE KESSEDIAN (Mekhitariste)

— DU 22 AOUT AU 5 SEPTEMBRE — avec la présentation tout au long
du voyage, historique et archéologique de M. HENRY-PAUL EYDOUX
(Conférencier — écrivain)

— DU 29 AOUT AU 14 SEPTEMBRE — « Musique en Arménie — sur
les pas de Komitas », conseiller musical ALEXANDRE SIRANOSSIAN
(chef d'orchestre)

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
4
DIMANCHE
4 MAI
1980

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԳԻՐՈՒՄ ՀԱՒԱՐՑ ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

LE NUMERO 2 F.
551er SU^{er} — ԹԻԻ 14.638

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արտատպագրում : Տար. 300 ֆ. — Հասց. : 2 ֆ.
Ֆրանսիա : Տար. 260 ֆ. — Վեցամսեայ : 140 ֆ.

55e ANNÉE — No 14.638

ՀԱՅՐԵՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

«ԽԱՉՄԵՐՈՒԿ»

«Մոնղոլական թատրոն» : Թատերա — խումբը առաջադրված «պետական մրցանակ», որ բարձրագույն արուեստի մրցանակն էր, որը ստացավ : Որոշումը կը տրուի նորաստեղծ արուեստի միջոցով Յանաթյանի մեծ կամ խորհուրդի մը կողմէ, որուն անդամները ընտրուած են զանազան մաս — ներկայացուցիչներէ — Թատերադիր, քննադատ, բանաստեղծ, ճարտարապետ, երաժիշտ, եւ այլն :

Հեղինակն է Ժորա (Գէորգ) Յարու — թանկ : Ան ծանօթ է իր կատակերգու — թիւներով : «Ղազարը Գնում է Պատե — ռազմ», «Մարտիկները Աշխարհում», եւ ուրիշներ : Ասոնց կարգին «Հարսնացու — չափակց» կատակերգութիւնը, որուն շարժանկարը տեսած էի Փարիզ, 1977 թուին, Գաթրայի մէկ փառատօնին : Այդ վարպետի մէջ ամէն ինչ թուած էր արուեստական, չէի կրցած միանալ «Հարս — ներկերու» բռնադատեալ այդ արշա — լին, եւ Ժորայի տպագրութիւնն ար — տայալտած էի «Յառաջիկայի մէջ : Իրաւ է, չարժանկարէն անմիջապէս ետք ներկա — յայտուած էր ուրիշ մըն ալ՝ Պարսա — նովի «Հրեղէն Զիւր»...

X

Տարբեր է «Խաչմերուկ»ը : Տարբեր է իր խորքով, իր տարողութեամբ : Կը թուի ըլլալ տարբեր մէկ երեսը Հայրենի Ժա — նանակալից թատրոնին, եւ Հարցերն ու խորհուրդներն ինչպէս են Հանդիսատեսին մէջ կը սկսին այս ներկայացումով :

Թատերախումբը կը ներկայացնէ Ժամանա — կակից կեանքը, քանի «Դէպքը տեղի է ունենում մեր օրերում» : Ընկերային պարսաւ մըն է, որ իր լուսարձակը կը բանալ մեր ազգային կեանքին վրայ : Պաշտօնի ցոյց տալ այն ինչ որ ծուռ է, խարդախ, ընդհանրականորէն Ժառա — յան, ընկերայնորէն անբարոյ, հան — ռալին առումով անարդար : Ընդգծելի նշանակ : Այս բոլորով նաեւ, կը մը — նայ Հայկական «Խաչմերուկ»ը Հայկա — կան թատերախաղ մըն է, ազգային ա — լանդշափեամբ թատրոն մը որուն արձա — ղանքները կը դառնան համամիութենա — կան : Միւս կողմէ, սակայն, հեղինակը ինքզինքին պարտադրած է սահմանա — փակումներ, սեղմումներ : Սահմանափակ մը կայ, ուրիշ անգին կը սկսի մեղ — մաբանութիւնը եւ ան ալ վերջ կը գտն — ան թատերախաղէն առաջ : Ասիկա կը բը — նարիչ առոր նկարագիրը — իր լայն տես — ազաւոր եւ սահմանաւոր տեսողա — կանութիւնը : Արժանիքը եւ մեղքը : Յա — չափութիւնը եւ տկարութիւնները :

Ժորա Յարուի թանկն, իր կատակեր — գակի յատկանիշներով ներկայ է նաեւ այս «Դրամատիկական պատմութեան» մէջ : Զուարթափայտութիւնը ամէն տեղ է : Բնական, ինքնատու ինքնուրու կը թուի ամենուր : Ասով կը յատկանշուին խաղարկները, կը ստեղծուին կացու — թիւներ, միջոցառում : Երկարատեւութիւն — ներք առաջ ընդ շարժակն է ան, որ ցոյց չի տար յոգնութիւն եւ ոչ ալ կը յոգնեցնէ : Զուարթափայտութիւն մը, որ շատ քիչ անգամ կը փոխուի սուր հեղանակի, իսկ աւելի քիչ՝ սպանիչ ծաղ — րի (Սամանյան — Միքայէլ Հանդիս — մը) : Կը վրասն արամիտ ակնարկութիւն — ներ, ուր սակայն թոյն չկայ : Կայ սա — կան լուռ դառնութիւն մը, որ կը բը — լի խորքէն :

«Հայկական թատերախաղ» բնորոշումը

որ տրուեցաւ նախապէս, կու գայ նա — եւ, իր լեզուական յատկանիշներէն : Հե — ղինակին արամիտութիւնը յաճախ Ժորա — վրդային բնուած մը ունի իր գլխաւոր հերոսներուն պէս : Այս պատճառով լեզ — ուսմամբ թուի իսկ Հայկական է : Ինչպէս բարձրագույն աստղածնները, դարձուածները, օրինակները, առական — րը : Տոհմիկ միջոցառում մը թաթաւան — է այս թատերախաղը, որ կ'ուզէ ըլլալ Ժամանակակից, հանրային, շնորհիւ՝ այս «Բնիկ» հիմնադրին եւ անոր առն տուող գլխաւոր երկու տարէց հերոսներուն — զիւրերու պատճառով : Գաթարը եւ աւելածու՝ Մուշեղը : Երկուքն ալ ներկայացուցիչնե — րը Հայ Ժողովուրդի առողջ, անվթար բը — մարիկ է գործնական իմաստութիւն մը : Փոխադրւած մարդ մըն է այս աւելածուն : Գլխաւոր դէմքը, որուն վրայ կեդրո — նացած է լուսարձակը, կը կոչուի Վար — ղան Արամյան, զորացրուած բժիշկ — դե — ղագործ մը, աշխուժ եւ գործօն՝ հակա — ռակ իր շուրջ եօթնամեակի տարի — քին : «Հերոս» բառը իր պարագային պէտք է աւելն իր թատերական իմաս — տով, որքան նաեւ իր տառացի առումով : Արամյանը, բարի է, սրտեղ, զոհա — բերող, արդար, քաջակորով, անգիշտ : Եթէ իր բոլոր առաքելութիւնները մի — ացնենք, կ'ուսնենք բառ մը՝ մարդ — կայնաւոր : Իմամիսք մը՝ ուրեմն՝ այս քաջափայտ մարդը, որ գրեթէ առանձին կ'ուզէ պայքարիլ սուտի, կաշառքի, ա — նիրաւութեան, զեղծարարութեան, պաշտօններու չարաշահութեան, եւ ըն — կերային բոլոր չարքներու դէմ իր եր — կրին մէջ : Եւ դեռ՝ զգացական հարցեր կը կարգադրէ, ընտանեկան թնձուկ — ներ կը լուծէ, եւ, հուսկ, կը դառնայ «գաղտնի» հորեղբորդին ամերիկա — հայ գրաստիչի մը, որ ճարտարաւոր — փիւռեան իր ապարդիւն փնտռումնե — րէն, Հայաստանի մէջ կը յուսն գտնել Մեծ Եղեռնէն միակ վերապրող (իր կար — ծիւրով) բեկորը իր մեծ գերդաստանին : «Գիւտ» մը, որ ըսել պիտի տայ Մուշե — ղին՝ երկրորդութիւն : «Հորեղբոր որդի»... լաւ ի, որ այդ մարդ հորեղբոր ազգան — չէր փնտռէ... : Հերոս մը եւ պայքարի ձեւ մը՝ որուն վախճանը յստակ է : Ա — դամյան պիտի մեռնի սրտատուպէ : Իր յոգնարեկ պայքարին արդիւնքը, առա — լելադրոյն պարագային, Ժամանակաւոր բայտան մըն է վերջերս : Իր գլխաւոր թիրախն իսկ, ներկայացումին մէջ, եր — բորդական, անկարեւոր դիրքով անձ մըն է, — աւելածուններու պատասխանատուն : Կարելի՞ է ընկերութեան մը արատները, դժբախտութեան արմատները դարձնել այս միջոցով : Անշուշտ՝ ոչ : Սակայն, ինչպէ՞ս հեղինակը, «մեր օրերու» եւ Ժամանակակից ընկերութեան մէջ չա — րիքի դէմ պայքարի միջոց կը գտնէ (կը գտնէ...) : Իմամիսք մը, առանց երբեք մատնանիչ ընկուռ, չեղելու նման միջո — ցի մը նախնականութիւնը, այս բոլորը կը կազմեն այս թատերախաղի հիմնական վիրաւոր մասը եւ կը դժեն, նոյն առն, անոր սահմանները : Տղթմ. Շուսայրը մը ոչինչ փոխած է... Ափրիկէի մէջ :

Շատ աւելի հեռուները կ'երթայ ա — լելածու Մուշեղը : Այս ճշմարիտ փիլի — սոփան, որ շատ աւելի լաւ ըմբռնած է իր միջավայրը : Ամէն անգամ որ ետա — ցող կաթնային կափարիչը կը բացուի, որուն արդիւնքը կրնայ այրել կափա — ռիւր բացողը եւ իր շրջապատը՝ այս Ժո —

ղովորդային փիլիսոփան կ'ըսէ. «Լաւ ի չխորանալ...» Այս նախադասութիւնը կը կրկնուի երեք — չորս առիթներով : Սամանյանը, իր երկու երեւումներով իր վրայ կը կեդրոնացնէ, իրմով կը խը — տացնէ շատ մը տխուր, Ժառակաւ երե — տոյթները հանրային վերջերս : «Մաքըր — ման Հիմնարկ»ի այս պետը, կաշառակեր է, զոռոգ, ամբարտաւան : Անողորձ՝ իր ենթականերուն եւ տկարներու հանդէպ : Գեղարարաւոր՝ մեծաւորներու եւ ուժի գիմաց : Երբ գլխակազերծ ըլլայ՝ կ'ա — պաւին իր կարմիր քարթին : «Ես կո — մունիստ եմ, ինձ վստահել են» : Ահա — տը է իր մէկ արտայայտութիւնը : Երբ Արամյան կ'աշխատի զինք պաշտօնադր — կել, ինք կը քննի ու կը փորձէ կաշա — ռակերութիւնը : Զարդուեցնէն ետք եւ ի պատասխան Արամյանին այն խօսքին, թէ՛ պիտի ուզէր գնդակահարել իր նը — ման կոմունիստները, կ'ըսէ. — «Մեծ կո — տարած կը լինի» : Այլ խօսքով՝ իր նը — մանները բիւր են եւ հազար ու անգիւր — ջանալի. եւ դեռ՝ բաղադրամբ այն մարդոց, որոնք թեւերնին սօթած կը սպասեն գրաւելու իր պաշտօնը՝ «Ես նը — րանց կողքին, ռոմբիս անգիւր մի հը — րեշտակ եմ», հակառակ անոր, որ ինչ —

Գրեց՝
ԳՐ. ՔԵՕՍԷԵԱՆ

պէս ինք կը խոստովանի՝ ինք «մորթա — պաշտ» մըն է, «անամօթ» մը, «ստոր» մը...

Կը պարտուի Արամյանը : Կ'առաջնոր — դուի ոտակահանատուն, ապտակած ըլլա — լուն համար Սանամյանը, որ շարժա — դիմած էր : Ոտակահանատունէն դուրս կ'ել — լէ «տուգանք» մը վճարելով : «Տուգանք»ը կը վճարուի միայն դատական որոշու — մով, սակայն հոս՝ ոտակահանական «կար — դադրութեամբ» մը : Այս ալ այլ հարց...

Այս տխուր իրադրութեան միակ գըլ — խաւոր պատասխանատուն, որ կը մատ — նանշուի թատերախաղին մէջ, Ժողովուր — դն է. ես, դու, ինք : Աւելի հեռու — ներք փնտռող չկայ, քանի՝ «Լաւ ի չը — խորանալ...» կամ «Իմ բերան մի բաց» : Ուրեմն, Ժողովուրդը՝ որ կը լուծէ, կոյր կը ձեւանայ : Եւ այնքան ատեն որ մարդ անհատին ետք հանգիստ է, ան կը մը — տածէ՝ «Մի օձ որ ինձ չի կծում, քող հազար տարի ապրի» : Սակայն կայ նա — եւ Գաթարի ճշմարտութիւնը... «Հէրս առում էր՝ ուս լեզուն երկար է, նրա կեանքը կարճ է...» :

X

Ժորա Յարուի թանկն անի տաղանդը, որ — պէս թատերադիր, տեսանելի է նաեւ գործի կառուցին, գործողութեան զար — դացման, դէպքերու բնական շարժապոս — ներու ճարտարութեամբ : «Խաչմերուկ»ը կարելի է սեպել, իր բնոյթով եւ տա — րողութեամբ, իր գլխաւոր իրադրութիւն — մը, ուր իր բնական փորձառութիւնը, կատակերգակի շնորհքը ծառայած են իս — կական կեանքի, առօրեայի անշարք ներ — կայացումին : Անկերել փորձ մը կայ՝ թատերախաղը դարձնելու «համահայ — կական», ասկէ՝ ամերիկահայ, անտեսա — պէս յաջողած զրօսաշրջիկ տիպարին ներմուծումը, որ այնքան ալ համոզիչ չէ : Նոյնիսկ, կարկուտին մը տպաւորու — թիւնը կը թողու ան, հեղինակին կողմէ «ուզուած» ըլլալու տպաւորութեամբ մը : «Հայրենասիրական — թուրիստական» ածան խօսքերով զինք ծիծաղելի դարձը —

նելէ ետք, յանկարծ կ'իյնայ միւս ծաղ — րայեղութեան մէջ. — Զարդ, որբութիւն, օտարութիւն եւ... մէջտեղութիւնը մը թ — նոյրա : Նոյնանման (գրեթէ) կացու — թիւն մը, ուրիշ արուեստական հար — ցով մը — Ո՞վ է ճմարիտ մայրը : Ան՝ որ բնական է կենսաբանականորէն, թէ միւսը՝ որ մանկութենէն որդեգրած եւ իր «ես»ը գոհած է : Այս բոլորը կար — ծես չի բաւեր, թատերախաղը ունի նա — եւ շատ կարճ վերջնական մը, պարզապէս ըսել տալու համար մէկու մը... «Երա — նի մեղ, որ իրեն ճանաչել ենք», կամ՝ երկրորդի մը. «Մարդ էր, մարդ...» : Այս տեսարանը, նոյնիսկ նախորդը, ոչինչ կ'աւելցնեն ներկայացման, ընդհակառա — կըն՝ կը ծառայեն միայն ասոր ուժգնու — թիւնը թեկեցնելու, տպաւորութիւն խը — րելու՝ մէջոյի եւ զուարճութեան մը — շուշին մէջ : Ու, զարմանալի է այս, քա — նի հեղինակը դիտէ էականը ըսել, տը — պաւորել... ու անցնիլ : Եւ դժբախտա — բար բեմադրութիւնն ալ չէ թեկեցնուցած այս միջոցառումը, հակառակ անոր որ Հը — րաչեայ Ղափանեան կենդանացուցած է բեմը եւ զայն կապած սրահին միջոց աշ — խոյժ պահելով ներկայացումը :

Պարզապէս, վայելք մըն էր տեսնել բե — մին վրայ աստղահոյժ մը անուանի դե — րասաններու, որոնք այնքան հարազատ մեկնաբանութեամբ կերտած էին տիպար — ները : Սոս Սարգսեան (Արամյան), Վ. Մարգարէի (Գաթար), Է. Էրանեան (Մուշեղ), Վ. Եղաւաչեան (Սանամյան), Վ. Ապահեան (Միքայէլ) : Պէտք է յի — շատակել նաեւ Վարդուհի Վարդերես — եանը (Աննա) հակառակ իր երկրորդա — կան եւ ապերախտ դերին :

Այս յօդուածին վրայ եւս վարագործը չիլած, կարելի չէ չմէջբերել Զարեհէն չորս տողեր, որոնք կը թուին անբաժան խորքը կազմել թատերախաղին : Միքա — յէն է արտասանողը, կարծես ինքնիւր համար :

Բայց միտք եմ անում ես յաջողակի Ունկեղիք անհուն օրերի շնչին Թէ ինչո՞ւ է դարձ այսօր տեսանիւ իսկ մարդիկ — այսօր փոքրիկ ու չնչին :

Խաչմերուկը, քաղաքի քառուղին է ան — շուշին, ինչպէս որ կը տեսնուի բեմա — յարդարումի մէջ, սակայն ան գործած — ուած է իր փոխաբերական իմաստով, որ — պէս հակադիր մտածողութիւններու, տարբեր ընթացքներու եւ ապրումներու բախումի կիզակէտ : Գաղափարներու եւ պայքարներու բախումը, սակայն, հազ — ուաղէպ իրողութիւն է (Արամյան — Սա — նամյան ճակատումը) : Ընդհանրապէս ա — մէն ինչ կ'ընթանայ ակնարկութիւննե — րով, կ'իսաձայն վերադրումներով : Երե — տոյթները կը պարզուին թեւադրակա — նութեամբ. զուարթախոհական ձեւն իսկ կը նպաստէ միջոցառումի մեղմացման : Ըձմարիտ խաչմերուկը աւելի անհատ — ներու հոգիին մէջն է՝ տաղանապահար ներքին մեղախօսութիւններու նման : Ար — դիւնը կ'ըլլայ անգոր բողբոջներու խեղ — դուկ ձայնը՝ դժուար լսելի : Թատե — րախաղը կ'ուզէ ըլլալ վիպականութիւն մը, սակայն իր տեղը կը գտնուի վիպողի եւ դիտողի, մասնակցողի եւ հանդիսա — տեսի միջոց :

Այս բոլորով եւ հակառակ այս բո — լորին՝ «Խաչմերուկ»ը որպէս ամբող — ջութիւն՝ իր բեմական բարեմասնութիւն — ներով եւ զրական յատկութիւններով ինքնարժէք յաջողութիւն մըն է, որ Հա — յաստանի Ժամանակակից թատրոնի մէկ կարեւոր երեւոյթը կը պարզէ : Կը ներ — կայանայ նաեւ որպէս կեանքի վրայ մասնակիւրէն բացուող վարագործ մը, ուրիշ նայուածքը կ'ընդլայնարէ շրջապա — տի համայնապատկերը :

Հայ է, արեւելքի: Եթէ հասկցած ըլլա-
յիր ինծի չէիր ձգեր, դուն, որուն ձեռ-
քերէն անցած են իր գրադարանին գեղե-
ցիկ գիրքերը:

Դիմացի կինը Տիկին Հէօֆմէյն է: Հի-
մա հասկցայ, միտքս հոս էր, միտքս ու-
րիշ տեղ էր, հեռուն, հեռուն, քաղաքին
մէջ անկիւն մը, Հոնտոնի եղբորը կամ
Սէնթ Օտիլի, Վոթերու կատարին կանգ-
նած սրբուհիին առջեւ, ձեռքերը կուրծ-
քին վրայ խաչաձեւած: Միտքս ամբողջ-
ովն էլիզապէթով գրադար էր, այսինքն
անով կը չարչարուէր: Աստուած իմ ո՞ւր
գնաց, երբ պիտի գայ, պիտի գա՞յ, պի-
տի չգա՞յ: Է՛հ, չի կրնար չգալ, արդէն
գիտէ որ իմ կինս պիտի ըլլայ, եթէ ոչ
արդէն կինս չէ: Ասիկա ոչ մէկ նշանա-
կութիւն ունի, թէ հետս պառկած է թէ
ոչ: Անկէ զօրաւոր բաներ կան մեր մէ-
ջը, կինն մը կին ընելու համար: «Օ՞,
Ջարէ», ըսաւ մարիկս, երբ մեր ամուս-
նութեան տօնակատարութեան մասնակ-
ցելու համար քրոջ՝ Մեկանոյշին հետ
Սթրազուրի կեաւ, «ինչպէ՞ս այս աղ-
ուոր աղջիկը գտեր ես, մեղք, մեղք,
Հայկանոյշին, որ այնքան ետեւէդ ինկած
էր, քիչ մը ուսմիկ ձեւեր ունէր, քիչ
ընդհին վրայ ձմեռակող արտայայտու-
թիւններով, բայց վերջապէս ան ալ սի-
րուն աղջիկ էր, խօսած ատենը հոգիդ
խօթելու կու գար, քեզի աղէկ կնիկ կ'ը-
լար», եւ դառնալով ինքն իր վրայ, խըն-
դալով, տեսակ մը թաց խնդուքով մը,
մէկը միւսը նայելով, եւ թեթեւ ամէկո-
տութիւն մըն էր այդ խնդուքը, որ ներո-
ղութիւն ըսել կ'ուզէր կարծես գեղեցիկ
բան մը ըսելու դժուարութիւնը կը հա-
տատարէ, այնպէս որ դէմքին դնդերները
հոս - հոն քաշքշելով, նայուածքը մէկէն
միւսը տանիլ - բերելով, արդեօք կա -
րելի՞ է ըսել ամէն բան: Մարդ շատ բան
կը մտածէ, բայց աղէկ բանը դժուար է
ըսել, իրեն կը պահէ եւ վերջապէս պա-
տուած խնդուքի մը մէջէն ըսաւ. «Ես
մայրիկդ եմ այսօր եւ այս ալ Մեկա -
նոյշին է, ահ ի՞նչ դժուար անուն է հըն-
չունելու համար օտարներու կողմէ:» Եւ
էլիզապէթը ատեն չձգելով անոր. «Քոյ-
րդ» ըսաւ եւ հայերէն՝ «ան ալ իմ քոյրս
է» եւ անոնք իրարու փաթթուեցան երկու
քոյրերու պէս:

Տիկին Հէօֆմէյնը տեղէն ելաւ, «հոն»
երթալու պատրուակով, հոգի մաշեցնող
խոնարհումով մը քովէն անցած ատենը,
բայց վերջապէս ինքզինքը մտքին մէջ
մտնելով, ինչ որ դէմքին զարմացա -
կան արտայայտութիւն մը տուած ըլլա -
լու էր, եւ որ ինք շատ հաւանաբար սիրոյ
բռնկումի մը տեղ առած ըլլալու էր, ա-
պացոյց՝ որ ինքն ալ նոյն յափշտակու -
թեան առարկայ եղած ըլլալ կը թուէր,
եւ կուրծքը ուռեցնելով ցաւատանք հեւք
մը կ'ունենար այդտեղի մութին մէջ հետ-
քը կորսնցնելէ առաջ: Այդ մութին մէջէն
դուրս ելաւ շուքի մը պէս ու իմ ուսա-
նողական սենեակս մտաւ. ահա երկու կամ
երեք տարի է: Ինչպէ՞ս յիշողութեանէս
անհետացեր էին այդ զմայլելի օրերը
եւ ահա ան է, Տիկին Հէօֆմէյնը, իր ա-
ռաջին այցելութեանը, կարծես պատրաս-
տուած ըլլար նախապէս իր թատերական
ձեւերուն, այնպէս ինչպէս ան ինքզինքը
նետած է անկողնին վրայ, երկու ձեռքերը
ծոծրակին տակը, եւ սրունքները քաշած
ճիշդ բերդի մը ձեւով իրենց խորքին մէջ
վարդագոյն դրօշակի մը պէս կը պար -
զուին, թէեւ քիչ մը լալիւրէ, հասարակ ու
լիտի: Բայց չեմ հասկնար ի՞նչ բան ներ-
բութիւն, աղուտութիւն մը կու տար ա-
նոր այնքան որ, ինծի համար, ես ին-
ծի համար, առաջին անգամ ըլլալով
չըթներս բացուեցան եւ իմանալու ըլլա-
լու չափ ձայնով մը, որ հեռու չէր խոր-
հրդաւոր ըլլալէ, այո, կեանքիս մէջ ա-
ռաջին անգամ ըլլալով եւ առանց ամբը-
նայլու յափշտակութեամբ մը արտասա -
նեցի «պ...» այն բանը՝ որուն վրայ զը-
լուխ տարի եւ խենթի պէս քիչ մը չըլ-
մարած, հազար անգամ պաղի գայն, մայ-
րութիւնը, այն դուռը ուրիշ աշխարհ ե-
կած է երկրի մարդկութիւնը, հարկւր
անգամ արժանի է ան պաշտօնելու, ան՝
որ ամէն բան կ'առնէ, կը հաւաքէ, կը
չինէ, ձեւ կու տայ, վարէն դուրս հանե-
լու համար ինչ որ վերէն, երկինքէն ըս -
տացաւ եւ մեծ վայելչութեամբ կ'ար -
տահանէ մարդ ըստածը սկսելով իր
գլուխէն: Իր խելապատակէն:

Ճիշդ այն պահուն ուր Տիկին Հէօֆմէյնը
աներեւութացաւ. անկիւնը կ'իսամութիւն
մէջ, էլիզապէթ ներս մտաւ պարտեզի
ցանկապատին դռնէն եւ ոչ թէ չէնքէն
անցնելով, զարեւուր խոնդներու սրա -
հէն, թէեւ գեղեցիկ սրահ մըն էր, քիչ
մը ցած, ամբողջութեամբ ծածկուած
թմբի մեղրագոյն բանուած փայտէ,
նոյնիսկ առաստաղը, որուն եզերքները
սակի հատիկներով որթաւորուէին ձիւ -
ղերու նմանցումը նոյնպէս թմբիէ հիւս-
ուած ողկոյններ կը զարդարէին: Իրաւ
է, ըսածին պէս է, հոն շատ ազմուկ կայ,
գրեթէ միայն էրիկ մարդիկ են հոն, գի-
նի եւ զարեւուր խոնդ:

Բարի լոյս, բարի լոյս, - ըսաւ Լի-
լին ձայնին մէջ զարմանալի աշխուժու-
թիւն մը դնելով, ես երբեք հոս եկած
չեմ, հարեւաւ հոս եկողները միայն ցա -
ւալիէ ունեցող աղջիկներ կ'ըլլան, ինչ -
պէս ես հիմա»:

Եւ ինքզինքն վրայ կ'լիթիկ պէս խըն -
դաց՝ զուարճանալով եւ ձեռքերով սե -
ղանը ծեծելով:

Ըսել է, դուն ես իմ դուս -
տիս, խօսքը մէջէնդ, դուն աւելի
կ'արժեւ, չեմ համարձակիր հոս քե -
զի ըսելու. մէյ մը ոտքի ելիր սա հա-
զուստիդ ձեւը տեսնեմ: Իրապէս, ի՞նչ
ճաշակ ունիս եղբ... Դուն սա հապիտ-
ներէն աղէկ ես... Ներէ ինծի, հոս ալ,
կարծես գործի մէջ ենք, քեզի «դուն»
կ'ըսեմ: Այո, այո, քեզի պէս, թէյը եւ
չինական կարկանդակները շատ չեմ սի-
րեր, սիրտ կը խառնէ. այո, այո, ի՞նչ
խելացի ես, քառք մը, միտապել սպորով
Հայերէն ինչպէ՞ս կ'ըսեն քառքին...

Դառնալով, չեմ գիտեր. դործածա -
կան չէ մեր մէջ: Մայրիկս ալ հոս չէ
որ իրեն հարցնեմ. բայց ինչպէ՞ս ըսեմ,
Ալգաս, քու երկարացիդ ըլլալէս ի վեր տե-
սայ որ ինչպէս մարդ ամէն օր քառք մը
կ'ուտէ, կաղտի, ինչպէս կ'ըսէ Մեքսիկոյ
Նուարեանը իր բառարանին մէջ, ինչ -
պէս նաեւ՝ հաստեայ, պողպատի հաստ -
եայ, ես առաջինը կը նախընտրեմ՝ կաղ-
տի, մարդուս ձեռքերն ու երեսները
կ'աղտոտեն անուշեղէնով, մի՛ խնդար,
այս առօրեայ չէ, գոյութիւն չունի, ունի
միայն բառարաններու մէջ:

Գաղտնի բառարաններու մէջ մտանք,
որոնք ուրիշ բան չէին եթէ ոչ կայա-
րանի քարափը, ինչքան ալ որ ծուխ ու
չոգի չըլլայ մեր շուրջը: Թէեւ մեր կ'ը-
սեմ, բայց այս պահուն միշտ եմ ծե -
րունի մարդու գրասեղանին առջեւ եւ
նստած, գրելով գրադար: Բիւզանդին է որ
կը տեսնեմ, ցարափի ծառի մը պէս եր-
կար, կը տեղափոխուէր քարափին վը -
րայ, խորհելով ու խորաթափանց, ինք-
զինքն մէջ թաղուածի երեւոյթով մը,
ուրիշ շերտով անգամ կարելի էր զին-
քը քաշել: Մէկ կողմէն կը մտածէր եւ
մտածումը զինքը այստեղ - այնտեղ կը
տանէր - կը բերէր, խոնդուած ըսող -
մութեան մէջ, միւս կողմէն փոթ մը կաղ-
մուած էր բերնին մէջ ծալը եւ անհան-
գըստութիւն կ'ըլլար դէմքին արտայայ-
տութիւնը: Ծոգեկառքը չէր գար: Կար -
ծեմ չոգեկառքին ուղացումն էր իր հըն-
հունդին պատճառը. կ'ուզէր շուտ մը
նստիլ եւ անհետանալ չոգեկառքին սպի -
տակ մշուշներուն մէջ: Վազգէնը քիչ
մը անդին էր, կարծես պատրաստ ան -
միջապէս չոգեկառքին դռներուն վրայ
ցատկելու: Աւելի ինքզինքն տէր կը թը -
ւէր ան չոգնէ արտաքինապէս: Մտածկոտ
էր, ատոր համար ալ ծանրացած գլուխը
կը հակէր եւ կը ստիպուէր երբեմն-երբեմն
գայն թօթիկէ, ինչպէս կը թօթիկէ թու-
թի ծառին ճիւղերը, իրմէ հեռացնելու
համար իր ծախողութեան պատկերը. ծա-
խողութիւն մը, որ իրեն կու դար ազգա-
լին պարտականութենէ մը: Ջարեհը փըր-
կել օտարուհիէն:

Վազգէն, ըսի, այս չեղաւ, եկար,
կը փախչիս կոր: Լիլին մեր հիւրասեն-
եակը պատրաստեց, կարծելով որ գո -
նէ չարաթ մը կը կենաց մեզի հետ: Ան
ինձի շուրէն - հազի չափ անհրաժեշտ
էք: Ամէնէն տխուրը Լիլին է այս պատ-
մութեան մէջ:

Այո, իրաւ տխուր է, իր Ջարէն գը-
տել է իր հարազատները հազիւ - հազ
եւ ահա կը փախցնէ:

Մայրիկս ձեզի համար այնպէս շու-
քըրք մը պատրաստեց...

Յանկարծ նորէն դժխեմ պատկերները
մտան մտքին մէջ եւ այնպէս մը տե -

ղաւորուեցան, որ անկարելի էր դանդա-
հանք վտարել: Վազգէնը ճիշդ արձանի
կը նմանէր, դէմքին վրայ ոչ մէկ գիծ
տեղաշարժ կ'ընէր, սակայն մտիկ կ'ընէր
իրեն ըսուածները, կարծես թէ կայարա-
նին մէջ, ուր ամէն բան կու գայ ու կ'եր-
թայ, դէպքի մը պատճառները կը հեռա-
ցնէ իրմէ: Ջղջում չէ, ձախողութիւն
է, որովհետեւ Վազգէնը սէրին ինչ ըլ -
լալը չէր գիտեր իրեն թէ եւ հիմա սոր -
վեցաւ Լիլինէն, Լիլին, որ ներութեամբ
եւ կնոջական նազանքով եւ դէմքը նու -
որ պէս բացած էր ու կը նայէր լայն,
տարածուն եւ ծիպցող ժպիտի մը մէջէն:

Ես վստահ եմ, որ դուք պիտի նե -
քէք ինծի երէկուան ըսածներուն հա -
մար: Գիտե՞ք, եթէ ձեզի պոռացի «մը -
սագործ», որ եկած էք միմիայն մեր սէ-
րը դանկաւորու մազգործի մը պէս, ա -
րիւնոտ ձեռքերով...

Ծոգեկառքը Փշալով եւ Փշալովով,
հոգեցներ հանելով եկաւ մօտեցաւ
ու մէկէն անշարժացաւ եւ անշարժու -
թեան հետ իր աղեկաւոր ազմուկը, կար-
ծես դանակի մէկ հարուածով՝ լուծիւն
բերաւ:

Պարոն Ծուշանեան, պարոն Ծուշան-
եան, այս ծրարը ձեզի համար է, առէք,
կ'աղաչեմ, երբ ես չոգեկառք նստիմ
անօթի կը մեռնիմ, Ջարէն վրաս կը խըն-
դայ, իբր ամբողջ հաւ մը կ'առնեմ հե-
տըս եւ անմիջապէս որ չոգեկառքը տե -
ղէն շարժի, կը սկսիմ հաւը կտրտել եր-
կու ձեռքերով եւ մեծ խորթակով կ'ու-
տեմ: Ջարէն վրաս կը խնդայ, բայց ես
կը հասկնամ, որ դուք անոր պէս համ -
բերաւոր ըլլաք, դուք Հայ էք, չարիք
շատ տեսած էք, ու վարժուած էք ամէն
տեսակ զրկանքի: Այս համեղ սաւառիչ -
ները ձեզի համար առի՛ ձեզի եւ Բիւզան-
դին համար:

Սպասեակը բերաւ շարեց սեղանին վը-
րա թէյամանը, եփուրը, չերտ - չերտ
լեմոն, կաթ եւ վերջապէս երկու լայ -
ներես պողպատի հաստեայ, կաղտի,
գառը, բայց ես չեմ գիտեր ինչո՞ւ, ձեռ-
քերս էլիզապէթի վարդագոյն գիւտերուն
մերկութեան վրայ դրած էի եւ տեղէս չը-
շարժեցայ: Երբ սպասեակը գնաց, մեր
դիմացի տեսարանը պարզուեցաւ: Անմի-
ջապէս, անշուշտ, ցանկապատն էր, ի-
րաւ, ինչքան կանաչներ էր ցանկապատն:
Այս դարունը չկա՞յ մը, չորս թիւղ կը կա-
նաչնէ, թեթեւ կանաչ, գրեթէ թափան-
ցիկ, թաւ կանաչ, միւսնոյնն է ծառե -
րուն համար ալ, քիչ մը անդին անտա-
ռին խորքը գոռոզութիւն մը ունէր, իր
դոց կանաչին երեսէն, իսկ մեր մօտը
քանի, քանի կանաչ կայ. շատ - շատ
թանաթաղեցանք անուն կրնաս տալ, եթէ
իրաւ անուն փնտռես կը կորուսես... բա-
ռերու անտառին մէջ:

Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ կորուցանք ան-
տառին մէջ, ըսաւ էլիզապէթ:

Լիլին, իմ անուն Լիլին է մտերմնե-
րու համար, քեզի համար ալ հար -
կաւ, մանաւանդ որ քեզի կը սիրեմ, ու
յանկարծ, անսպասելիօրէն թեւերը բա-
ցաւ եւ կարծես անտառը խորացաւ մեր
շուրջը անհունօրէն տարածուող խորանի
մը պէս, չորս կողմերը անկած իր մարած
մոմերով ու անոնցմով պլուրելով վզիս՝
ճիւղէս կախուեցաւ Հոնտոնի դաշտերուն
մէջ բուսող որթատունկերու պէս:

Պիտի խեղդես ինծի, Լիլին, ըսի, խեղ-
դելը բան մը չէ սիրող մարդուն համար,
բայց գոնէ մէյ մը սա անտառին ան -
գրտանելի ելքին հասնիք, որ դուն մի-
նակդ քու տեղը հասնիս իմ դիակս ին -
ծի հետ հոս ձգելով: Նախապէս քեզի ը-
սեմ, որ սիրողը դուն չես, սիրողը ես
եմ, եւ ոչ թէ դուն, որ, այսպէս, պար-
զօրէն կ'ըսես գաւաթ մը շուր խմելու պէս
«մանաւանդ քեզի համար, որ կը սիրեմ»:
Հակառակը անպարտապէս համար կըր-
նաս հարցնել պարագի յաճախողներ -
րուն, որոնք ինծի մեղքնալու ձեռք
կ'առնէին, որովհետեւ կը տեսնէին դէմ-
քիս վրայ եւ աչքերուն մէջ, ինչպէս կոր-
սուած ժամանակը կը թաղէի, ժամանա-
կը, որ դուն ինծի կորսնցնել կու տա -
յիր ամէն մէկ երկվայրկեան անոնցմէ
յախտանականութեան պէս բան մը ընե-
լով եւ ժամանակը չէ որ կը կորսնցնէր,
ժամանակը երբեք չի կորուսել, եւ չէ որ
կը կորսնցնէր վերջ չունեցող յախտե -
նութեան մէջ: Հասկցայ, բերանդ մի՛
բանար, քու բերանդ պէտք չէ որ պար-
սաւ մը դուրս գայ: Այն տիկինը, որ իր
կոտորուածներուն երանելի ժպիտ մը

խառնելով մեկնեցաւ, ինծի կը անշա-
նայ ինչպէս կը ճանչնայ քեզի, ինչ
ճաշարանէն, ուր յաճախ կու գան երե-
ւելի հիւրերով, իր ամուսինը դասա-
րանի տնօրէնին հրաւերով:

Լիլին, այո, Լիլին, իմ Լիլին, սպա-
սառնէս քալել, ալ ձեռքն մէջ բռնե-
մեռեալ ճիւղով մը զլիստակով ցար-
սիներուն նուր ու սպիտակաւուն կե-
րոններու պէս երկար բռններուն վը-
նորարողութիւնը ոտները, ամբողջովն մը -
խորճուած իր ներքին, ինքնիկ, բայ-
կարծես իրականութեան մէջ աղբիւր չէ
սող աւիւնի մը պէս, որ զինքը տակը
ռուները տարեր էր հոն՝ ուր ինքը եւս
դառնուէր եւ որ իր «ուսանողական»
հակն էր իր բնականօրէն՝ ուր, ահա, դե-
ղանի Տիկին Հէօֆմէյնը քու «Պէթիտ»
կ'ըսէր իր նորին բանուած, հիւստա-
ներքին ձեռնասպիտակ կամ վարդագոյն
«ձեռնակեղեններ» իրեն անարժան
կոյնին վրայ շարժած, որպէսզի անմիջ-
պէս իր յաղթանակին պտուղը, խոր
նորիններու չափ կըս - կըր տարնէ
ըր քաղերու դիրքին մէջ մտնէ. եւ ինչ
քեզիանք՝ իր լայն ու յորդուն ցրտա-
նէն վար «աղբիւրը լոյսին», բայց ինք
անոր նուիրատուն անգամ չի դիտել
լածին ինչ ըլլալը, եթէ գիտնար երբ
պիտի չտար գայն, նոյնիսկ վարդա-
մը համար, որովհետեւ համարքը անպար-
ման հաճոյքի առարկան կ'արժեկրէ:
Գոհեցանք ու քեզ իրմէ կը հեռացնէ
ինչպէս Տիկին Հէօֆմէյնը:

Այդ տիկին, ի՞նչ, Տիկին Հէօֆմէյնը
ըսի որ ընտ անկողինը մտած չէ, եթէ
ոչ ինչո՞ւ համար արժանի ախտէի մը վը-
ցուցողութեամբ պէս աչքերուդ տակը դը-
րաւ իր գանձերը խոնարհօրէն, մեկնա-
ստենը, բարեւելու համար իր սպաս-
ուրը:

Հիմա բացատրի մը հատանք անտառ
մէջ, ուր դեռ տառուկ ու կաղուղ էր
մէջ: Երկինքը արօշակի մը պէս պար-
զուած էր մեր գլուխներուն վերեւը:
Կապոյտ էր, մայիսեան մազուր կաղա-
մը, որքան ալ որ կրնար կնոջական վը-
տիկի չափ ամպի ծուէն մը արագով
անցաւ այդ նուազած կապոյտին վրայ
ու նորէն անբծութիւնը տեղ դրաւ, վը-
վեր, ո՞վ գիտէ մեր գլուխներէն ինչը
վեր: Արդէն ցարափներու անտառը պը-
տարադի մը կը պատարասուէր մեր չը-
կողմերը Գորտովայի մզկիթին հարկեր
ւոր սիւններուն պէս կանգնած՝ կարծես
թէ տերեւներու կանաչ թափանցիկութի-
նը կապոյտին վրայ կանաչ թռչուններ
թեւերուն ցոլքերը կը խաղցնէր: Անոնք
մէկուն կոթնած էր էլիզապէթը, գլուխը
հանդեպուցած ցարափ մը բունին սպի-
տակ կեղեւներուն վրայ եւ յանկարծ ալ
սպիտակութիւնը արժեքով ինքնիկ
առաւ, ինչպէս անոնց վրայ հանգչող
ցորենի գոյն մազերը՝ հիմա ոսկիէ
րու կը նմանէին քան թէ Հոնտոնի
դեղատաններու յուսմի հատիկներու չէ -
կութեանը:

Ա՛հ, պոռաց մէկէն իմ մասն, ինչպի-
սոցանք իմ մասն, որ մեզի հետ ժամ -
գրութիւն ունէր Օռանդուի, ժամը եփ -
տանները, ան ալ քիչ մը ժամանակ
խաղցնելով գոնէ ժամը եփթին մեզի
ըլլաւ: Գրատուն մը միշտ արդեւ ինչ
նի ատենին զոգուելու համար: Պէտք
վազել, պէտք է վերադառնալ: Այն ատե-
մեր քայլերը արագութեան ինչ ըլլա-
հասկցան, բայց երբ անտառի մը
կորսուած է մարդ, աւելի կը միջնա-
կը կորուստին մէջ, ինքնիկ պէս մէյ մը
ալ, մէյ մը ձայն վազելով, եւ վազելով
է որ յանկարծ մեզ գտանք գետեղերը
ամէն բանէ առաջ գետի ջուրերուն
տեղի սրբութեան հոսանքը մեր նայուած-
նէրը իրեն քաշեց:

Ի՞նչ խենթութիւն է կեանքը, ըսա-
լիզապէթ, երբեք Հոնտոնի արդեան
համար հոսիլը իմացած չէին, ահա
սպաւ կորսնցուցանք թրամվայը, ծի-
ծին, կը վազէ, կ'երթայ քաղաք:

Մենք ալ յաջորդով կ'երթանք,
թեւը թեւիս տակ առնելով ու քալելով
գետեղերէն ի վեր:

Ես ալ կարծեցի թէ կեանքը, ըսա-
նութիւն մը ապրեցանք, դու՛ս, ըրա-
նիման ամէն բան քանդեց: Յախտե-
թիւնը մէկ վայրկեանի վերածեց:

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Մ Ե Ծ Ը Թ Ի Թ Օ Մ Ե Ռ Ա Ի

Ի վերջոյ հեռագիրը հասաւ երբ ոչ ոք այլեւս կը սպասէր անոր։ Կիրակի իրերէն էր, Տէն քիչ առաջ, որ Փլաշը կ'իյնար թիթօ մեռաւ։ Արդարեւ աւելի քան երեք ամիս է որ կը տեսէր հոգեւորականը, որ նոյնիսկ անմարդկային կը հրատարակէր յատուկ կողմէ։ Արդարեւ Յուստարի սկիզբն էր, որ կը սկսէր ամէն ինչ երբ թիթօն արեան շրջանի խանգարումներ կ'ունենար ձայն սրունքը, հիւստիանոց կը փոխադրուէր, ուր առաջին մեթոդէն մը ետք, կը համակերպէր անոր համարման եւ անկէ ի վեր բոլոր տեսակի հիւստիանոցները իրարու յաջորդէին եւ թիթօ «տոկաց» կամ աւելի ճիշդ «տոկացուցին» որպէսզի լաւ պատրաստուի յետ — թիթօյականութիւնը։ Անկախած վերջին մեծը, ան որ «նիկէ» ըսաւ Սթալինի եւ փաստեց թէ ասանց ուժի, առանց մեծ երկիր մը ըլլալու, առանց ոչ իսկ բազմամարդ երկիր մը ըլլալու կարելի է գէթ զենկ մեծելու, նոյնիսկ երբ Սթալին կը կոչուին։ Ուղեկիցներու հիմնադիրն իսկ կ'ըլլար այդ ձեռքով։

«Մեծ մը» բառին բովանդակ իմաստով, մասնաւոր շրջանի մը մէջ, ուր սով կայ մեծերու։

X

Պատմութիւն ծնած, կաթողիկէ ծնողքէն ետք Յոսիպ Պրոզ, համաշխարհային Ա. պատերազմին զօրակոչի կ'ենթարկուի աստիճանական բանակին կողմէ։ Կը վերադառնա ռուսական ճակատին վրայ եւ զինքն կ'իյնայ։ Հոն կը յարի համայնավար շարժումին։

1930ին Մոսկուայէն գաղտնի կ'անցնի Երկրորդ կողմակերպելու համար համայնավար կուսակցութիւնը։

1941ին գերման բանակները կը խուժեն Երկրորդ կողմակերպելու համար։ Այսպէս ծայր կուտայ բուռն թափով։ Յոսիպ Պրոզ, աւելի ծանօթ իր լիցիւտանական ծածկանունով՝ թիթօ, փութով անվիճելի ղեկավարը կը դառնայ պատերազմական պայքարին։ Առանց օտար բանակներու օժանդակութեան 1946-ին Երկրորդ կողմակերպելու հոգին իր անկախութիւնը։ Կը կազմուի նոր Պետութիւնը՝ բաղկացած վեց Հանրապետութիւններէ։ Սերպիա, Պոլսաթիւրք, Սլովենիա, Պոնտիս, Հերսէզ, Մակեդոնիա, Մոնթենեգրո (Գարատաղ) 255.000 քառ. կիլոմետր տարածութեամբ։

Թիթօ հիմնական երեք առաջադրուածութիւններ հրապարակ կը դնէ։ Թէեւ կարճ ժամանակաշրջանի մը համար կը նկատուի Ստալինի ամենէն հաւատարմ դաշակիցը Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, սակայն առաջին օրէն իսկ կը ձգտի ապա-հովել Երկրորդ կողմակերպելու ամբողջական, կապարակ անկախութիւնը։ Երկրորդ նպատակը կ'ըլլայ միասնական, ամուր Պետութեան մը կերտումը այլապէս ժողովուրդներէ կազմուած (գլխաւորները՝ Սերպեր եւ Պոլսաթիւրք) երկրին։ Երրորդ՝ ստեղծել ընկերակցական ընկերութիւն մը՝ համապատասխան երկրին պայմաններուն։

Պիտիւմ Մոսկուայի հետ լրիւ կը դադարէ 1948ին, երբ Ստալին կը փորձէ միջամտել ընկերակցական խնդիրներուն։ Թիթօ կ'ընդգիծանայ, չընդունի միատեսակ կաղապարով համայնավար աշխարհի մը հաստատումը՝ կը բռնի հակակոչին տակ։

Կ'ըսէ. «Մարքսիստները կը մը-

նայ միշտ մեր հիմնական ներշնչումին աղբիւրը։ Մարքսիստները վարդապետութիւն մըն է, սակայն գայն կը կիրարկենք համաձայն մեր պահանջներուն։ Երկրէ երկիր պայմանները կը փոխուին եւ, հետեւաբար, վարդապետութիւնը պէտք է յարմարի ասոնց։ Մենք տրամաբանական եւ գիտեմք թէ ինչ որ լաւ եւ կամ անհրաժեշտ է այսօրուսիս համար, կընայ ոչ լաւ ոչ ալ անհրաժեշտ ըլլալ վաղը»։

Թիթօյականութեան հիմունքները արձագանգ կը գտնեն։ Մոսկուայի արձանագրած յետադրուածութիւնները Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Չեխոսլովակիա, Ռումինիա, այս կամ այն աստիճանով կը կրեն թիթօյականութեան ազդեցութիւնը։

1953ին, Ստալինի մահէն երկու տարի ետք, Պրոզնէն շնորհիւ կը կարգուի Կոմիտէի անդամ։ Կ'ընդունի թիթօյի տեսակէտները։ Մերձեցումը երկու մարդկային կը դառնայ։

1961 Սեպտեմբերին Պեկինայի մէջ կը գործադրուի «ոչ-ուղեկից» Պետութիւններուն առաջին համագումարը։ Թիթօ նոր շարժումին գլխաւոր ղեկավարն է՝ Նեհրուի, Նասրի հետ։ Թիթօ, որ արդէն իսկ իր երկիրը քաշած էր վարչապետ Ուլտին, այժմ կը ջատագովէ գերակշռութիւններն ոչ մէկուն յարկու դադարը։ Յամառ կերպով կը պաշտպանէ այդ միտքը։ Հաւանաբար համագումարին կ'ընդգրկանայ Գաթիթի բոլոր փորձերուն դէմ՝ «ոչ-ուղեկից» աշխարհը մօտեցնելու խորհրդային աշխարհին, աւելի ճիշդ՝ Մոսկուայի։

Թիթօ անվիճելի առաջնորդը կը դառնայ Երկրորդ կողմակերպելու շնորհիւ զաւարտակ։ «Կայ թիթօն, եւ թիթօն թիթօն է» կ'ըսէ Երկրորդ կողմակերպելու գէթ մը։ Միւրօրէն ձիւս, երբեմնի գործակիցը եւ ապա գլխաւոր ղեկավարը՝ զիրը թիթօյի, իր կարգին, առիթով մը խօսելով թիթօյի անհատի պաշտամունքին երեւոյթին մասին, կ'ըսէ. «Աւելի շատ նման է Մաօի, քան Լենինի, Ստալինի կամ ռաբիճերու, սակայն առաւել խելացի է Մաօին»։

X

Մահէն ետք, բոլոր մասնաւորներն ու լրագրողները խոր վերլուծումներու ձեռնարկած են գուշակելու համար թէ ինչ պիտի պատահի։ Որքան մէջ ոչ ոք բան մը գիտէ կամ կրնայ գիտնալ թէ ինչ կը սպասէ Երկրորդ կողմակերպելու համար։ Եւ հաւանաբար թիթօն իսկ չէր գիտեր որքան ալ խոհեմութեամբ պատրաստած ըլլայ ապագան։

X

Մայիս 5ին, Երկրորդ կողմակերպելու մարմինը Լուպիտանայէն կը փոխադրուէր Պեկինայ, ուր տեղի պիտի ունենայ յուշակոթողութիւնը Հինգշաբթի։ Երկու շաբթի առտու գեո. բոլորովին յայտնի չէր թէ պետական ո՞ր ղեկավարները ներկայ պիտի ըլլան։ Կ'ըսուէր թէ Չինաստանի թիւ մէկը պիտի երթայ բայց ծանօթ չէր Բրեժնեւի մասնակցութիւնը։ Երկուշաբթի առտու իւմանիքէն մէջ լոյս կը տեսնէր Թորթ Մաոն ինչ ուղեւոր, որ նախորդ գիշերը յանձնուած էր Երկրորդ կողմակերպելու։ Հոն, Ժ. Մաոն կը շնորհակալ ըլլար իր հետանայ մեր ժամանակի յեղափոխական մեծ ղեկավար մը, ազատութեան, անկախութեան եւ ազգերու զարգացման մեծ

ախոյեան մը, Պետութեան ղեկավար մը որ միջազգային մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր։ Կորուստ մըն է համայն մարդկութեան համար։ Պարզ է որ մեծ ըլլալը պատճառ էր որ թիթօ նաեւ սխալներ գործած ըլլայ եւ այդ առնչութեամբ լաւագոյն ամփոփումը կայ Քոթիսիէի մէջ, որ Մարքովիչի կ'ըսէ. «Կարգ մը մարդոց համար, իրենց մեծութիւնը իսկապէս կ'երեւի բազմաթիւ այն պարագան զոր կը թողուն իրենց ետին։ Հազուադէպ են բայց թիթօ անոնցմէ էր։ Շատ սխալներ ըրած է եւ շատ ոճիւրներ գործած։ Վաղը՝ պիտի քննադատուի անտեսութեան իր մատակարարութիւնը կամ իշխանութեան իր սէրը, պիտի յեռուին բանտերը եւ գրաքննութիւնները ինչպէս պիտի գնահատուին կազմակերպիչ իր տաղանդները, քաղաքական իր ճարտարութիւնը եւ քաղաքական այդ նուիրումը զոր ունէր վերին աստիճանին»։

Կիպրասիոն չէր յաջողած խուսափել իր (յաճախ անտեղի) խմբագրի, խորագրելով «Թիթօյի վերջինը» կը յաջողի փախուստ տալ իր բժիշկներէն։ Թերթերը, ինչպէս ըսինք, մրցակցութեան եւ ինչպէս չէր նուիրուելու եւ նախատեսութիւններ ընելով։ Թաւ կը մեծարէ «խաղաղութեան ռազմիկը» մինչ աշխարհ մտահոգ է Մոսկուայի ակորթակէն եւ Երկրորդ կողմակերպելու մտահոգութիւնը, գուցէ ոչ այնքան Մոսկուայէն, որ կրնայ, գոնէ առ այժմ, խոհեմ ըլլալ, բայց աւելի Ուսիկիկիցն է, որ «իր պաշտպանութիւնը կը խոստանայ»...

Առ այժմ հերթական ղեկավարութիւն մըն է որ կը վարէ Երկրորդ կողմակերպելու համար։ Երկրորդ կողմակերպելու «ապակեղորոնացման կեդրոնացած» քաղաքականութիւն մը, որ ցարդ կը ցաւ պահել միտքին մը, երբ այդքան տարբեր ազգութիւններ կը կազմեն երկրին ամբողջութիւնը։

Ի վերջոյ, ժամանակը միայն պիտի կարենայ ցոյց տալ թէ ինչ է «յետ-թիթօյականութիւնը» թէ անձեռն ահա-տական մեծութեան անդին ալ կարելի է իրկել ամէն ինչ, վարելով միայն անոր քաղաքականութիւնը երբ ան չկայ այլեւս։ Բուն հարցը հոս է, մնացեալ ամբողջ «գրականութիւն է»։

ԲԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ

ՔինճԱՇԱՅԻ մէջ, որ Պապը կ'անցընէր ամբողջական շրջապտոյտին իր երկրորդ օրը, խանդավառութիւնը այնքան մեծ էր ժողովուրդին մօտ, որ համախառն մէկ միլիոն ամբոյնի մէջ, արկածներ ալ պատահեցան։ Ինչ մեծ եալ եւ 65 վիրաւոր կայ, հրմշտուքի հետեւանքով եւ Յովհ. Պողոս Բ., Կիրակի իրիկուն հրաժարեցաւ մշակութային հաւաքոյթէ մը, երթալ ցաւակցութիւն յայտնելու համար զոհերու ընտանիքներուն։ Պապը դատապարտեց ցեղապաշտութիւնը, պաշտպանեց միակնութիւնը, ինչ քահանայ ձեռնադրեց։

ԼՈՆԾՈՆԻ իրանեան ղեկավարաւոր պատանդներու հարցին մէջ, այն տպաւորութիւնը կայ թէ բրիտանական մեթոդը լաւ է քանի մշտական բանակցութիւնները արդիւնք ալ կուտան։ Յարգ վեց պատանդը ազատ արձակուած է։

ԱՅՍՐՔՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ միջուկային շատ լարուած է Հեպրոնի անհրաժեշտական արարքէն ետք, որ հինգ մեռեալ կայ եւ 17 վիրաւոր։ Երկուստեք տեղի ունեցաւ Ուրբաթ գիշեր երբ, ինչպէս ամէն շաբաթ, երիտասարդ աղջիկներու եւ տղոց խումբ մը «Հարաւոր հիւանդանոց» կ'երթար Սապան օտոնելու։ Ամէն կողմէ, տանիքներէն եւ շրջակայքէն ձեռնառումներ կը նետուին, կրակ կը բացուի եւ խուճապ կը ստեղծուի։ Ձոհեքէն մէկը միայն ուժ գնդակ ստացած է կոնսակէն։ Իսրայէլեան բանակը անմիջապէս հակադէմութեան անցած է եւ օդը հանած քանի մը տուններ։

— ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿ —

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ» թիւին Բ. էջի խաչիկ Թէօֆիլանի յօդուածին Բ. սիւնակի պարբերութիւնները իրար խառնուած ըլլալով մաս մը անհասկնալի դարձած է։ Բ. սիւնակին ստորագրութեան մասին տակ գտնուող երկու տողերը՝ յօդուածի մը մէջ» եւ իմ պատասխանս պիտի ըլլայ. «որովհետեւ, այն «մեմօ» պէտք է գտնուին նոյն սիւնակին գլուխը»։

Ապրիլեան Տարեդարձը եւ Օսար Մամուլը

O

Նուվէ Լիթէնէն շարաքաթները, իր վերջին թիւին մէջ (Մայիս 1 - 8, թիւ 2735) երկու ամբողջ էջ նուիրած է Հայերու ցեղասպանութեան, հրատարակելով Ժառ Տէր-Ալեքսանեանի «Երկիրը սեւ էր Եփրատի վրայ» գիրքէն հատուած մը խորագրուած «Գիւղս թրքական ժամուն»։ Բազմաթիւ նկարներ ալ կան քաղուած «Հայաստան 1900» իվ թերթի եւ Ժ. Ք. Քէպպազեանի շահեկան հատորէն։ Ընհանուր խորագիրն է «Ինչպէս կը սպաննեն ժողովուրդը մը եւ մշակոյթ մը, այսօր»։ Քիւրտերը, 65 տարի առաջ՝ Հայերը»։

ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ՓԱՐՏԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնիքէս, Ապրիլ 15-28)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱՍՈՒՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱԶԱՆԴԵՐ ԱՄՄԱՆ

Ամմանի խորհրդային մշակութային կեդրոնին մէջ բացուած է Հայաստանի երաժշտական նկարչական ցուցահանդէսը։ 4 - 10 տարեկան մանուկներու 74 գործերը տարուած են Երեւանի Պատկերասրահէն։ Ցուցահանդէսի բացման ներկայ ըլլալով Յորդանանի Տեղեկատուութեան նախարարին տեղակալը նշած է, թէ ցուցադրուած գործերը գեղեցիկ պատկերացում մը կուտան Հայաստանի ժողովուրդի մշակոյթի եւ արուեստի կալուածներու մէջ երիտասարդ տաղանդներու հարուստ աշխարհի մասին։ Ցուցահանդէսին կազմակերպիչն է Յամիկ Յակոբեան։ Այցելած են Ամմանի Հայերը, ինչպէս նաեւ Արաբներ, Չերքէզներ եւ այլ փոքրամասնութիւններ։

X

ԳՈՋԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ «ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳԱՐՈՒՆ-80» ՓԱՌԱՏՈՒՆ ՀԻՐԸ ԵՂԱՄ Է

Երեւանի ժողովրդական Տնտեսութեան Հիմնարկի մեծ սրահին մէջ բացուած «Ուսանողական Գարուն-80» փառատօնի հիւրը եղած է Գոհար Գասպարեան։ Երգչուհի մասին խօսած է Երեւանի համալսարանի դասախօսներէն Ռ.Գալսեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած են փրոֆ. սէօրներ Կ. Կարապետեան եւ Գ. Ասադեան, ինչպէս նաեւ ուսանող Մ. Սալապարեան։ Հանդիպումի ընթացքին Գոհար Գասպարեան մեկնաբանած է զանազան օփերաներէ արիաներ եւ երգեր. ուսանողներու խնդրանքով երգչուհին մեկնաբանած է նաեւ Կոմիտասի «Անտուն» եւ «Կոնուկ»ը։

ՕՐ ՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Եկեղեցւոյ յատակադիրէն սկիզբն
պատրաստած է ճարտ. Պետրոս Մոնթ-
եան: Երկնաբարութիւնը ստանձնած է Պոլ-
Մատնի Վոսո Հասարատութիւնը եւ Պոլ-
սոն Ժանն, որոնք խղճաբար աշխատեց-
ին ժաննի օր առաջ բարձրացնելու հա-
մար հատարել վաղը:

(Մնացեալը Յաջորդույ)

Պ.— Իմ ուշադրութիւնը նոյնն է ինչ—

Հ. — Երևակայութեան ինչպիսի՞ տեխնիկան է աւելի շատ օգուտ բերում ձեզ: Ի՞նչպէս էք համակարգում ընտրուած տպատրութիւնները, ի՞նչպէս էք ստեղծում պահանջուող իրադարձութիւնը, կերպարը:

ԴԱՍԱՍՈՍՈՒԹԻՒՆ՝ « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ »

ՄԱՐՏԻՅԷ (Յառաջ) — Ժան — Փիէն
Մահէ, հայերէնի փրօքեւտօր Սորպոնի
Արեւելեան լեզուներու եւ քաղաքակրթ-
ութեան էնսիկլոփիտան, հրատարակող էր
Մարտի 18ին, դասախօսելու հա-
մար Հայկական Ցեղասպանութիւնը նիւ-
թին շուրջ: Հո՞ր բազմութիւն մը եկած էր
ունկողբելու հայազէտ Փրանսացի մեր
բարեկամը:

Հայացիկ ակնարկով մը վերադեց Հա-
յութեան աշխարհապարհական դիրքը, մշա-
կութային եւ ազգային վերածնունդը
19րդ դարուն որ զուգադիպեցաւ Օսման-
եան կայսրութեան անկումի տարիներուն:
Բացառելով Եւրոպայի քաղաքականութեան
թեան լոկալայն մեղադարձութիւնը Սուլ-
թանին հետ, առաջնորդուած տնտեսական
եւ քաղաքական նկատումներէ: Յիշեց
Սան Սթեֆանոյի դաշինքը եւ Պերլինի
վեճակովը ինքնապէս Հայրիկի եւ Մի-
նաս Զեքալի մասնակցութեամբ ու անկէ
բոլոր բարենորոգումներու խոստումը հա-
յութեան նահանգներու մէջ: 1894ին 1896
տեղի ունեցան ջարդեր որոնց նպատակն
էր ընդհատել Օսմանեան կայսրութեան
հայ զանգուածները: Սակայն ցեղասպա-
նութեան այս փորձը ձախողեցաւ մեծ
Պետութիւններու որոշ միջամտութեամբ:

Յետոյ դասախօսը անդրադարձաւ հայ-
կական ազգայնական արարքներուն շուրջ
դիւտաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցու-
թեան, նշելով յատկապէս Պանք Օթո-
մանի դրուումը 1896ին: Ներկայացուց
Երիտասարդ Թուրքերու շարժումը եւ ա-
նոնց համաթուրանական դադարաւարտ -
ութիւնը, որուն իրադրո՞ծման համար
Հայութիւնը խոչընդոտ մըն էր: 1909ին
զարման, Կիլիկիոյ ջարդերը առաջին ադ-
րանային եղան, նոյնիսկ եթէ յետոյ
յարդրեց համեմատաբար աւելի հան-
դար եւ տանելի շրջան մը քաղաքական
լուծումներու ծրագրերով: Սակայն
համաշխարհային պատերազմը բոլորովին
պիտի ձերբազատէր Թուրքերը: Ժան -
Փիէն Մահէ տուաւ ցեղասպանութեան
ծրագրի դրո՞ծադրութեան յառաջխաղա-
ղումը: Զինաթափում եւ մաքրագործում
Թուրքական քանակի հայ զինուորներուն,
մերձակայն եւ սպանութիւն հայ ըն-
տանիին եւ ապա վերջին հանգրուանը
հայ զանգուածներու տեղահանութիւն եւ
թաղանջում: Երջան առ շրջան դրո՞ծադր-
ութեան հայ ժողովուրդի ոչնչացման ծը-
րագրեր: Որպէս նմոյշ, դասախօսը տուաւ
կարգ մը մանրամասնութիւններ որոնց
վարչապետութիւնը կ'անցնէր ամէն իմացա-
կանութիւն: Ընդգծեց նաեւ եղբարական
աղբերուն հայ մարտական ոգիին ծա-

ԴԱՆՈՒԹԻ ԴԱՆՈՒԹԻ

ԱՆԹԻԼԻՍՈՒ Կաթողիկոսարանը այցե-
լած է, Ապրիլ 20ին, 45 Հայերու եւ Ֆը-
րանսացիներու խումբ մը, որ հայկ. մը-
շակոյթի եւ աւանդութեանց Ազգ. Գրա-
սենեակի կազմակերպութեամբ, դէպի
Տէր-Զօր ուխտադնացութիւն մը կը կա-
տարէր: Ուխտաւորներու խումբին մաս

նացումը, ինչպէս՝ Զէյթուն, Մուսա Տաղ
եւ մանաւանդ Վան. միակտոր պսակ -
ուեցաւ դրական արդիւնքներով: Ժան -
Փիէն Մահէ յայտարարեց որ Թրքական
պաշտօնական արխիւները անմերձեանով
ըլլալով, հակառակ որ յիշուեալ տարի ան-
ցած է հետեւաբար պէտք է բացուին հան-
րութեան առջեւ, զփութարութիւններ կան
փաստելու ընդհանրապէս ծրագրի մը գո-
յութիւնը: Երազելի մը որ սակայն բա-
ցայայտ է բազմաթիւ օտար վկայութիւն-
ներու բերած հաւատարմութիւնով: Յիշեց,
ի մէջ այլոց, Լորտ Պրայսի եւ Առնլտ
Թոմպլի Կապոյտ Գիւրը, Լեփսիսի
տեղեկագիրը, 1922 Մայիս 29ի Տէյլի
Թեկէիլարֆի մէջ լոյս տեսած փաստա-
թուղթերը ու յատկապէս Թալէաթի հե-
ռադիոններու հրամանագրերները: Յարգելի
դասախօսը ժամանակաբար կարգով
յիշեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը,
Սեւրի դաշնագիրը, քեմալական շար-
ժումը եւ քաղաքականութիւնը, Հայաս-
տանի խորհրդայնացումը: Եզրակացու-
թեան մէջ, շեշտը դրաւ ցեղասպանու-
թեան հետեւանքներուն վրայ, եւ յատ-
կապէս մշակութային: Բնորոշեց ջարդը
որպէս ազգի մը ընդհանրական եւ անոր
հետ տիեզերական մշակոյթի եւ
քաղաքակրթութեան հաշմանդամութիւ -
նը: Ժ. - Փ. Մահէ իր խօսքի աւարտին
կարգաց Պ. Սեւակի « Մենք քիչ ենք,
բայց Հայ ենք » քերթումը: Փրանսերէնի
իր կատարած թարգմանութիւնը:

Դասախօսութեան յաջորդեց զրոյց մը,
հարցում - պատասխանի ձեւին տակ:
Հետաքրքրական հարցումներ եղան պատ-
մական կէտերու ինչպէս՝ ցեղասպանու-
թեան փաստաթուղթ, Հայաստանի ան-
կախութիւն, դաւանափոխութիւնը կըր -
նա՞ր փրկել Հայութիւնը... եւ այժմէա-
կան հարցերու շուրջ ինչպէս՝ Հայաս-
տանը անկախ կրնա՞յ ըլլալ այսօր կամ
վաղը, ազգայնական արարքները եւն.:
Ժ. - Փ. Մահէ պատմական տուեալնե-
րով եւ անձնական վերլուծումներով պա-
տասխանեց մերթ հայերէն, մերթ Փրան-
սերէն եղած հարցումներուն:

Ամփոփական նիւթ մը որ Ժ. - Փ. Մահէ
դարձուց յոյժ շահեկան, բերելով պատ-
մական կարեւոր տուեալներ, ընկելով
լուրջ անձնադարձներ եւ վերլուծումներ:
Փայլուն դասախօսութիւն մը անկասկած:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱԿԻՄԻԱՆ

կը կազմէին նաեւ Փարիզի Երեսփոխան
Պ. Մեմէն, « Լը Մոնտ » թերթէն ներ-
կայացուցիչ մը եւ 15 Ֆրանսահայեր:
Խումբը ժերար Սթեֆանեպոյի առաջ-
նորդութեամբ այցելած է նախ Պառլամեն-
տարադէ: Այնճարի մէջ ճաշելէ ետե-
ւոյ զիմաւորուած է դիւղին պատասխա-
նատուներուն կողմէ, ներկայ եղած պա-
տարադէ: Այնճարի մէջ ճաշելէ ետե-
ւոյ զիմաւորուած է զոյգ
Հայրապետներու կողմէ: Առաջնորդուած
է Նահատակաց յուշակոթող - մատուռը,
որ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս
հարձ պատմականը ըրած է Կիլիկիոյ
Հայկական իշխանութեան, ապա՝ ջարդե-
րուն, դէպի Անթիլիան փոխադրութեան,
Որբանոցի պատմութեան եւ վանքի ներ-
կայի վիճակին: Խումբին Ա. « Հոգեւոյ » մը
արտասանած է: Նախ քան վանքին մեկ-
նումը հիւրերը ստացած են Կիլիկիոյ Կա-
թողիկոսութեան աղաքը եւ Հրաչ Տա-
նապետեանի « Հայկական Հարցը » (Փը-
րանսերէն) հատորը, ինչպէս նաեւ Գա-
րեգին Բ. ի կողմէ գրուած Փրանսերէն
գրութիւն մը՝ Եղեռնի նուիրուած: Այ -
ցելութիւնը նկարահանուած է խումբին
հետ դացած Փրանսական հեռատեսիլի
անձնակազմի մը կողմէ, յետագային
պատկերասփռուելու համար:

×

ՅԻՔՍԻ Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան
վարժարանի « Աւետիքեան » սրահին մէջ
Ապրիլ 13ին տեղի ունեցած է խորհրդակց-
մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Երի-
տասարդականի « Բարգէն Սինի » խում-
բին: Խորհրդակցութեան վերա Օնիկ-
եան: Բանախօսած է ընկ. Վարուժան
Գնունի:

×

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ղալուի Աւետարանական հա-
մայնքի սկզբնաւորման 125ամեակին առ-
թիւ, Գահրէի մէջ, Մարտ 12-14, տե-
ղի ունեցած են հանդիսութիւններ: Ե-
րիտասարդաց առաջնորդը, Զաւէն Արք.
Զինչինեան եւ Թեմական Ժողովի ատե-
նապետ Փօլ Քիլիտեան ներկայ եղած
են Մարտ 12ին Կիզիլ « Երեմի » պան-
դոկին մէջ կատարուած ընդունելութեան
եւ Մարտ 13ին, Ամերիկեան Աղջկանց
վարժարանին մէջ տեղի ունեցած հանդի-
սութեան:

×

ԿԼԷՆՏԵՅԷԼԻ « Արգարեան » սրահին մէջ
Մարտ 24ին, տեղի ունեցած է Ազգ. Ա-
ռաջնորդարանի Կրօնա - Մշակութային
յանձնախումբին կազմակերպութեամբ
դասախօսութիւն մը՝ « Հայութեան պատ-
մութեան առջեւ » նիւթին շուրջ: Ներկայ
եղած է Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Ծ.
Վրդ. Թապաղեան: Բացումը կատարած
է Եղիշ Վրդ. Մանգիլեան: Դասախօ -
սութեան՝ Տիկ. Ռիթա Որբերեան, շահե -

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ Ա Հ

ՓՐՈՖ. Գ. ԱՂԱԶԱՆԵԱՆԻ

Օ

« Սովետական Հայաստան » օրաթեր-
թի Ապրիլ 16ի թիւէն կ'իմանանք թէ Ե-
րեւանի մէջ մեծած Փրոֆ. Գերասիմ
Իվանի Աղաջանեան: Ծնած էր 1911ին՝
Գեանյա (այժմ Կիրովպոլս) 1933ին
Երեւանի բժշկական հիմնարկը աւարտե-
լէ ետք քանի մը տարի աշխատած է Բա-
սարգէշարի եւ Երեւանի հիւանդանոցնե-
րու մէջ եւ 1938ին ղեկավարած Արզնի
առողջարանի սրտաբանութեան բաժինը:
Բ. Աղաջանեան արտաբանութեան առողջա-
պահական նշանակուած է Արզնի առողջա-
րանի գլխավոր բժիշկ, ապա՝ Առողջա-
պահութեան նախարարութեան առողջա-
րաններու վարչութեան պետ, իսկ 1949ին
Առողջապահութեան նախարարի տեղա-
կալ: 1950ին վարած է Զերմուկ առողջա-
րանի տնօրէնի պաշտօնը, իսկ 1960ին
մինչեւ 1979 ղեկավարած է Հայաստանի
« Կուրորդոլոգիայի եւ ֆիզիոթերապիա-
յի գիտահետազոտական ինստիտուտ »ը:
Փրոֆ. Գ. Աղաջանեան հեղինակն է ա-
ւելի քան հարիւր աշխատութիւններու,
որոնց կարգին 4 մենագրութիւն եւ 10
պրակներ, նուիրուած ներքին հիւանդու-
թեանց բուժման եւ բժշկական ալլ հար-
ցերու:

Կան տեղեկութիւններ տուած է Հայու-
հիւն մասին՝ պատմութեան ընթացքին՝
սկսելով նախաքրիստոնէական շրջանէն
եւ հասնելով մինչեւ մեր օրերը: Հայ կի-
նը, ըսած է ան, միշտ ազատաւարուած ե-
ղած է եւ առաջին անգամ ըլլալով 1441ին
մասնակցած է Կաթողիկոսի ընտրու-
թեան: Սակայն հայ կինը իր դրոշմը
կորսնցուցած է իբրեւ Հայուհի Կիլիկեան
թաղաւորութեան անկումէն ետք, 1375,
այնուհետեւ զանազան ազգեր ազդած են
Հայուհիին ոչ միայն զգեստաւորումին եւ
անունին, այլեւ անոր ապրելակերպին:
Հայ կինը ստորագրաւ սկսաւ համարուիլ
այրերու կողմէ, առաւելաբար արաբա -
կան տիրապետութեան շրջանին եւ շա-
րունակուեցաւ այդպէս մնալ մինչեւ այս-
օր: Ներկայիս Հայուհին իր դրոշմը կոր-
սնցուցած է իբրեւ զանազան ազ-
գերու սովորութիւնները եւ ինքզինք
պատշաճեցնելով տեղական բարքին ու
մտածելակերպին: Փակման իր խօսքին
խօսքին մէջ առաջնորդը փափագ յայտ -
նած է դասախօսութիւնը հայերէն եւ
անգլերէն լեզուներով դրօշակի վերածել
եւ տարածել:

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՅԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

Պատահանէն դուրս Զէյնապ Հաճին
նուրբ: Ան ամէն անգամ ալ ժամուն
պատրաստուէր որսի երթալ: Բակին
վէճերը պարտաստել կու տար: Ան -
աւարակոյս, ան ամէն բան հասկցած էր:
Հասկցած էր, որ Մարտիկ իրեն հա -
մար եկած էր: Միայն թէ իրմէ ծածկել
ուրեց: Ան թէ ինչո՞ւ այդ խօսքերէն
խոյս չեղէր դիւրս սկսաւ պատմութիւն
մը պատմել: Այդ առաւօտ Զէյնապ նոյ-
նիսկ իմացած էր Հաճինի դուրս ել -
լիւր: Ան նայեցաւ պարտեզի կողմը՝ ա-
րօտաւորին, ուր ձիերն ու սագերը կ'ա-
րօտէին:

Հաճին չէր երեւար, վտանգի մը նա-

խաղաղացումը զինք անհադիտ կ'ընէր:
Այդ անհանգիստ վիճակին մէջ հետզհե -
տէ կը պարզանայր երէկ գիշերուան իր
տեսած աղօթ երազը: - Ինք այժմերը կ'ա-
րածէր Մարտիկին հետ: Հովտին վրայէն
որսորդէ զարնուած, թոյլ թեւերով եր -
կընքի հաւ մը կ'անցնէր կոնչոտ աղ -
մուկ մը ձգած:

- Պատմէ՛, Պատմէ՛, - ձայն ձգեց Զէյ-
նապ:

Սպասուհին բակի մէջ սաղ մը կը փեռ-
տէր:

Պատմէ՛ն լսեց խանութին ձայնը, քան-
դուրսներէն վեր ելաւ: Զէյնապ անկող-
նէն նոր ելած՝ տակաւին լաւ հաղուած
էր:

- Հաճին ո՞ւր է, Պատմէ՛:

- Ի՞նչ կայ, խանութ. քիչ առաջ խալ-
Փային հետ կը խօսէր:

- Որսի դացած է՞:
- Կ'երեւի որսի պիտի չերթայ էսօր:
Անտարակոյս, Հաճիի մտքին մէջ վը-
տանգաւոր բան մը կը դառնար, - եզրա-
կացուց Զէյնապ: Որսի դացած է՞ր: Արդ-
եօք խալֆային հետ ի՞նչ խօսած էր: Այդ
օր խօսած էր Մարտիկին հետ:

Զէյնապ ինչքան կ'ուզէր տեսնել Մար-
տիկը, խօսիլ անոր, որ վտանգ կար, վը-
տանգ... Եթէ Մարտիկին վտանգ մը պա-
տահէր...

Զէյնապ հագնուեցաւ: Մոռցաւ ոսկինե-
րը ձախտալ, մոռցաւ վզնոցը: Երկ -
րորդ անգամ երբ սենեակէն արօտատե -
ղին կողմը նայեցաւ, տեսաւ Հաճին, որ
երկու բարակ շուններու հետ էր ու Սը -
լոյին կը խօսէր: Ան յաճախ տեսած էր,
որ Հաճին Սըլոյին գործի պատուէրներ
կու տար եւ սակայն այդ օր այնպէս թը-
ւեցաւ, որ Սըլոյին ուրիշ պատուէր մըն
էր որ կու տար: Անտարակոյս, Մարտի-
կի մասին էր, մանաւանդ որ Սըլոյ լաւ
չէր Մարտիկին հետ, խալֆայի ծխախո-
տին համար:

Այս անգամ Հաճին դուռին առջեւ, իս-
կէմպիւրին վրայ նստած նարկիլէ կը քա -
չէր: Ամէն անգամ, իսկէմպիւրին խալֆայի
մօտ կը գնէր, անոր հետ կը խօսէր: Սը-
լոյն այդ կողմերը չէր երեւար: Հաճի
դէմքին վրայ ուրիշ ծանրութիւն մը կար:
Թեւեւ կարգադրած էր ամէն բան:

Զէյնապին այնպէս թուեցաւ, որ Հաճին
ուշացաւ ճաշի համար:

- Վզնոցը ինչո՞ւ դրած չես, Զէյնապ.
ճակատիդ ոսկիներն ալ չարած չես: Որ-
սի ձիերը հանգչեցնելու համար, ուզեցի
այսօր տունը մնալ: Հա, խալֆային ու
աչկերտին կերակուր դրկել չմոռնաս:

Ճաշի ընթացքին, ճաշին յետոյ, Հաճին
նոյնքան սիրալիր էր: Զէյնապ իր ծուռ
տրամադրութիւններուն մէջ կը ժպտէր
բռնի ժպիտով: Անոր շարժումներուն,
խօսքերուն մէջ ծածկուած բան մը կը
տեսնէր, թէեւ ամէն օրուան սիրալիր
վերաբերմաներն ունէր եւ նոյն շարժում-
ները:

Հաճին, թերեւս իր այնքան սիրալիր
խօսքերով կ'ուզէր զինք անգիտակ պա -
հել: Այդ օրը նոյնիսկ իր գօտիին մէջ
չարած էր իր ատրճանակն ու դանակը
արծաթ կոթով:

**ՄԱՐՍԷԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ**
(12,14, Rue St. Bazile)

բացման 4րդ տարեդարձին առթիւ՝

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 11ին, ժամը 13ին
Տարօն և վաճառքական սրահին մէջ
Նախագահութեամբ՝

ԱՐՇԱԽԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆԻ

Հայկական ջութ մթնոլորտ

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ

Մասնակցութիւն 70 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով նա-
խընտրելի է նախապէս ապահովել
սեզանները հեռաձայնելով Մշակ-
Տունը 50-15-09, Շալճեան 66-18-80
Միլտոնեան 90-90-10, Վարդանեան
51-29-90

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
à l'occasion du 4e Anniversaire

GRAND REPAS

Dimanche 11 Mai à 13 heures

sous la présidence de
ARCHAVIR GLORIKIAN

Ambiance Arménienne
Partie Artistique

Orchestre

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻԹ

Ալֆորվիլի Մշ. Տան Յանձնախումբը
չնորհակալութեամբ ստացած է 300 ֆր.
Տէր և Տիկ. Յովհ. Գուլումեանի իրենց
հօր՝ Յակոբ Գուլումեանի մահուն
տարելիցին առթիւ, նաեւ 250 ֆր.
այլի Տիկին Մարգարէանէ, Տէր և
Տիկին Լեւոն Մարգարէանէ և աղջիկէն,
Տէր և Տիկին Կրեկուար Մարգարէանէ
այլի Տիկին Փառանգեմ Ռէիսեանի յի-
շատակին:

×

Կապ. Սալի Պոմոնի մասնաճիւղը չը-
նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ
նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Մառի Նազաշեանի (ծն. Ալըգեան)
Թաղման առթիւ Պր. Նշան Նազաշեան,
Տէր և Տիկ. Պետրոս Սարգսեան 100ա-
կան, Լիւսի Ղազարեանի հոգեհանգիստին
առթիւ Ղազարեան ընտ., Տէր և Տիկ.
Յարութիւնեան Ա. 100ական, Պր. Յ.
Նոյեան 30, Տիկ. Լ. Աճէմեան 100 ֆր.:
Տիկ. Ճինտոյեանի հոգեհանգիստին, ըն-
տանիքը 30, ոմն 20, Տիկ. Տէյրմէնճեա-
նի հոգեհանգիստին ընտանիքը 10, Զատ-
կուն տօնի առթիւ, Տիկ. Անոյշ Դաս-
դասեան, Տիկ. Մինասեան, Պր. Հ. Մար-
գարեան 50ական, Տէր և Տիկ. Ս. Հայ-
թաշեան 100, Տիկ. Մինասեան, Տիկ. Ա.
Պապայեան, Տիկ. Ն. Թրթոնեան 10ական,
Պր. Վ. Տէր-Վարդանեան 30 ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այլի Տիկին Յ. Գուլումեան և զա-
ւակները իրենց ամուսնոյն և հօր՝ Յա-
կոբ Գուլումեանի մահուն Ա. տարելի-
ցին յիշատակ 300 ֆր. կը նուիրեն «Յա-
ռաջ» թարգմանման:

×

Նոյն ախուր առթիւ իրենց խնամի-
ն Յակոբ Գուլումեանի յիշատակին, Տէր
և Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան (Մար-
տէյէն) 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷԼԻ.— Մաննիկ Հայանեանի
մահուն առթիւ Թիւրէքեան և Համբար-
ձումեան ընտանիքները կը նուիրեն 100
ֆրանք «Յառաջ» թարգմանման:

Կեդր. Սանուց Միութիւն

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կեդրոնական Սանուց Միութեան տա-
րեկան ընդհ. Ժողովը, Շաբաթ Մայիս
31 ժամը 15ին, Եանց Բլէօպ, 5 Ալընի-
Ռէյ, Փարիզ 14րդ:

Գլխաւոր օրակարգ՝ նոր վարչութեան
ընտրութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Մարտէյի քաղաքի վար-
չութիւնը ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ բո-
լոր անդամուհիները Հինգշաբթի, Մա-
յիս 8, ժամը 3ին, Հայ Մշակոյթի Տու-
նը: Աշխատող ընկերուհիներէն կը խն-
դրենք որ միջոց մը խորհին ներկայ ը-
լալու համար: Օրակարգ.— Կարեւոր
հարցեր և նոր վարչութեան ընտրու-
թիւն:

**sevan voyages-lyon
saberatours - paris**

organisent 2 départs spéciaux
de 9 jours pour l'Arménie
du 3 au 11 juin et du 17 au 25 juin

accompagnés par Varoujan SARKISSIAN

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et inscriptions :

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes
14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1re CLASSE — PENSION COMPLETE

départ :

retour :

2 ^e voyage —	11 JUIN	26 JUIN 4250 F.
4 ^e voyage —	6 AOUT	21 AOUT 4300 F.
5 ^e voyage —	13 SEPTEMBRE	28 SEPTEMBRE 4300 F.
6 ^e voyage —	1 ^{er} OCTOBRE	16 OCTOBRE 3800 F.

DIRECT DE MARSEILLE

1er voyage, du 11 au 25 AOUT 4300 F.
2e voyage, du 8 au 22 SEPT. 4300 F.
3e voyage, du 6 au 20 OCTOBRE 3750 F.

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայացնալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարտէյի՝ դիմել 2. ԱԼԻԲՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՈՅԱՃԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՈՂՈՍ — ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի, Մայիս 11, տեղի կ'ունենայ

Եկեղեցւոյ

ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԵ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց

Ժամը 9-30ին սկիզբ ժամերգութեանց — 10-30ին պատարագ — 11ին Սար-
կաւազներու ձեռնադրութիւն — 12ին հոգեհանգստեան պաշտօն հանգույ-
եալ բարեբարներու հոգիներուն համար:

Յաւարտ պատարագի կէսօրուան ճաշ հայկական մթնոլորտի մէջ « Գա-
լիատոս » ճաշարանը:

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք ապահովել
սեղանները

Հեռաձայն՝ 378-92-91

375-27-89

375-28-37

ALECIAN

Peintures, aquarelles, dessins récents

Exposition du 23 Avril au 15 Mai

GALERIE D'ART ALEPH

38, rue de l'Université — 75007 Paris

Tél. : 261-29-05

La galerie est ouverte tous les jours
de 14 h. 30 à 19 h. sauf Dimanche
et Lundi

Lundi matin sur rendez-vous)

Իսի լէ Մուլինոյի Ս.Մարիամ Առա-
նածածին եկեղեցւոյ Հոգաբար-
ձութիւնը ուրախութիւն ունի ներ-
կայացնելու Հայութեան իր նորա-
կազմ թատերական խումբը, որ իր
Ժողովրդական առաջին ներկայա-
ցումները կուտայ Իսիի մէջ, յայտ-
դարար Մայիս 8, 9 և 13ին երե-
կոյեան ժամը 9ին, Նուրհան Ֆրէն-
եան մշակութային սրահին մէջ:

L'EPHORE DE L'EGLISE
APOSTOLIQUE ARMENIENNE
d'Issy les Moulineaux
présente

sa jeune troupe de théâtre dans:
LE CERTIFICAT,
pièce de J. J. Varoujan (création)
ORAISSON de F. Arrabal
HISTOIRE DE FOU
de Fetchedjian (en arménien)
avec Ani Hamel, Adriné Keulévian,
Gérard Guiragossian, Krikor Hamel,
Christian Minas, Vaskène Moutoujan
Pierre Taniélian.

Mise en scène d'Alex Altounian
Les Jeudi 8, Vendredi 9 Mai et Mar-
di 13 Mai à 21 heures au Centre
Culturel N. Fringhian, 6 Ave. Bou-
gain, Issy les Moulineaux, métro:
Mairie d'Issy).

Conférence - Débat

La situation actuelle des Arméniens
du Liban

par DIKRAN DJIMBACHIAN

à 21 heures, le Vendredi 9 Mai

MAISON DE LA CULTURE

ARMENIENNE

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻԹ

Մարտէյի Ս. Սահակ — Մեղրոյի Եկե-
ղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ
ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ
նուէրները.—

Պօղոս Սէմէրճեանի հոգեհանգիստին
(տարելից) այլի Տիկ. Սէմէրճեան և աղ-
ջիկները Օր. Մարի Սէմէրճեան 100
100 աղբաւորներու, 100 Սահակ — Մեղրոյի
երգչախումբին, Տէր և Տիկ. Վ. Սե-
րեան, Պր. Ա. Պապրեան Սահակ-Մեղրոյի
երգչախումբին 100ական, Տէր և Տիկ.
Բարսիկեան և. պ. 100, Կոստանեան ըն-
տանիք, Սէֆէր ընտ., Տիկ. Մալեկէ-
եան 50ական, Տիկ. Զ. Միլիտոսեան 2
Թաղուհի Զեքիմոսեանի Թաղման առ-
թիւ՝ Տէր և Տիկ. Կ. Գունտապեան, Տ.
և Տիկ. Մ. Գունտապեան 100ական, Տ.
և Տիկ. Դաւիթեան, Տէր և Տիկ. Գրիգոր-
եան 50ական: Փառանձեմ էրզրումի
Թաղման առթիւ՝ Տէր և Տիկ. Շ. Կոստա-
եան զպրոցին 100, Տէր և Տիկ. Ս. Չե-
րէքեան 50: Երիք Երիգեանի Թաղման
առթիւ՝ Սոֆրանգոր ընկ. զպրոցին 200
Պր. Ա. Պապրեան 100: Աղնիւ Պապրե-
եանի տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ՝
Տէր և Տիկ. Փիէն Պապրեան 100 և 100
զպրոցին, Պր. Ս. և Ս. Սահակեան 100
նորէն Սոֆրեանի մահուն 6րդ տարե-
լիցի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տիկ. Ս.
Սոֆրեան, Տէր և Տիկ. Սոֆրեան 100-
ական, Օր. Է. Սոֆրեան 50: Վանիկ Գա-
ղարեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Բեգ-
Ս. Անդրանեան 200: Սրբուհի Բեգ-
եանի Թաղման առթիւ՝ Տիկ. Ա. Արե-
եան և զաւակները 150, Տիկ. Փապրե-
եան, Տիկ. Փալամուտեան 100ական, Տ.
կին Գալայեան 200, Գոմէշ և Սիւնի-
քոյրեր, Տիկ. Երեմեան 50ական:

Fonds A.R.A.M

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԳԵԱՆ

ՀԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵՏԻՆԵՒ ՊԵՆԻՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ ՆԵՐԿԱՅ
ԸԼԱԿՈՒ ԹԻԹՈՅԻ յՈՂԱՐԿԱՆՈՐԹԵԱՆՑ:
Փրանսան կը ներկայացնեն վարչապետ
Պառ Է. Արոտաքին նախարարը, Գարթըր
ՀԵՐԹԱՐ Է. ԿՈՒՆ – նախագահը կը զրկէ
բայց բազմաթիւ ղեկավարներ որոշած
են երթալ: Երկրին մէջ, միլիոնաւոր
ԵՈՒԿՈՍԻԱՆԵՐ Կ'ՈՂԱՆ ԻՐԵՆՅ ղեկավարը,
յՈՂՈՐԺՈՒ ՎԷՐ ՈՐ ԻՆՃԱՐՈՒՄ Է ՀԱԿԱՌԱԿ
ԱՆՈՐ ՈՐ ՀՈՐԱ ԱՄԻՆ Է ԾԱՆՈԹ ԷՐ ՎԱԿԱ-
ՃԱՆՐ:

ԳՐԱՐԱՆՆԻՍ Յունաստանի Հանրապետության նախագահ ընտրությունը, երրորդ շրջանին 183 ձայնով (180ը կը բաւէր այլեւս) : Բուէրալություն համահեղինակացեցան Փափանտընուի համահեղինական ընկերավարական 93 երեսփոխանները մինչ համայնավարները եւ ծայրայեղ աջը ճերմակ թուէր տուին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺՈՒԲԱՐ ՏՆԻՍԹՆ Ժամ մը պատասխանեց լրագրողներու հարցում – ներուն, հեռառեսիլի Գ. Կայանին: Նոյն պաշարիւնութեամբ եւ տէր իր թղթա – ծրարներուն, շեշտեց թէ պէտք է վճա – կան լրլալ Անգլիոյ նկատմամբ եւ թէ ալլելու նախարարները պէտք է հարցը ձեռնէ: Ապահովեց թէ հողազործներու պնդու կարողութիւնը պիտի պահպան – ուի 1980ին, համամիտ է արձակուրդի ճիշդ չարթուն մը, ծերութեան նուազա – ղոյն թոշակը յաւելում պիտի կրէ Յունիս մէկին փոխանակ Յուլիսի: Աշխատանքի նոր կարելիութիւններ պիտի ստեղծուին: Ֆրանսա կարելիութիւններ ունի, իրեն իր մնաց կառավարեալը իր կարելիութիւնները: Ընդհանուր ձեռով սակայն ա – նորոյ կը մնալ սրոյ հարցերու մասին:

ՌԹԻՐԻՔԻՈՅ Ներքին նախարարը յայտարարած է առկա օր Անգարա, Թէ վերջին 15 օրուան ընթացքին 2351 կապահովուած են հաւանական ճեղքակալուած են Ատոնցմէ աւելի քան 25 հոգին ամբաստանուած են իրբու կանխամտածուած ոճիրի հեղինակ իրենց քաղաքական մրցակիցներուն դէմ: Հրացանակիրներ, որոնք ալ հաւանական իրենց կը կարծուին ուսուցիչ մը սպաննած են եւ վիրաւորած վեց տարու դառալը: Անթալիայի մէջ ալ, ըստ ոստիկանութեան երեք զինեալ մարդիկ ձախ իրաւաբանի մը տունը մտած են եւ սպաննած կինը ու ծանրօրէն վիրաւորած մանչուկը: Կարսի մէջ ալ, երկու հաւանական սրճարան մը մտած են, սպաննած յաճախորդ մը, ուրիշ մըն ալ վիրաւորած, նման յարձակում մըն ալ հեղած է Սամսոն:

ԻՐԱՆԻ ամերիկեան ձախողած դոր-
ծողութեան զոհ, ութ Ամերիկացիներու
զիւակաները յանձնուեցան Երուսաղէմի
մէլքիթ նախկին հովիւ Գերայ. Քափու-
շիի, որու ընկերակցութեամբ կը փոխա-
նորդէր Ձուլցերիս ուր կը յանձնուե-
լարմուի Սաշին, ապա՝ Ամերիկացիներն -
որուն:

ԱՅԶԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը ըստ
կարգ մը աղբիւրներու, կը վատթարա-
նայ Հակառակ անոր որ լուրերն ալ
«Ճով» չեն: Ըմբոսանքը յայտնած էն
թէ ուսանողներու գործազուրկ կը չա-
նոտանկուի եւ թէ Գապուլի եւ Կառաւ-
ներու խանութներու մեծ մասն ալ փակ
կը մնան, բողոքելու համար խորհրդային
ներկայութեան դէմ: Անցեալ շաբթո-
ւանի մը տասնեակ ուսանողներ տպան-
ութեամբ էին բախումներու ընթացքին եւ
քանի որ հարիւր հոգի ալ ձերբակալ -
ուած: Իրաց այս կացութեան մէջ, Փը-
ռանսական մամուլը չէր ծածկած իր
լրրոյումը ի տես Մոսկուայի Ֆրանսայի
էնպայանին մասնակցութեան Մալիս Լի
բանդիստութեանց, միւս-միսակը, իբրեւ
«նմոյշ» Արեւմտեան Եւրոպայի քանի
հազար միւսները նախընտրած էին իրենց
առցարկայութեամբ իրենց կարծիքը յայտ-
նել:

ԹՈՒՐԳ ՄԱՄՈՒԼ

ԷՐՊԱԳԱՆ,
ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ
ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ...

Միլիի Սելամէթի պարագլուխը՝ Էրպա-
գան նառ մը խօսած է Սաֆարիա եւ բա-
ւական « ինֆանտիա » բաներ ալ բսեր է. .

Սկեմմէթի կուսակցապետ Նեմմէտորին
էրպաղան ճառարօսեց Սաքարիայի
Գարառու, Գայնարճա եւ Հնտէք գա-
ւառակներուն մէջ, ուր բացօթեայ հա-
ւաքովներու ընթացքին խօսեցաւ երկիրը
հետաքրքրող այլապահն նիւթերու մասին
եւ այս առթիւ յայտարարեց, որ « Եթէ
Թուրքիա Եւրոպական Հասարակաց Շու-
կայի անդամ դառնայ, Հայերն ալ նշխ-
րելի պիտի գան » :

Էրպագան իր բոլոր ճառերուն մէջ խստիւ քննադատեց Ատալէթական կառավարութիւնը եւ պնդեց, որ անխիստ-նութիւնը վարժարաններէն կը սկսի, որովհետեւ հոն հեղալի ու հարամը չեն սորոկեցներ եւ այս պարագան հօթը տա-րիէ ի վեր կարեն չէ եղած Ատալէթի վարիշներուն հասկցնել :

Սեւաթէթի կուսակցապետը ապա յարձակեցաւ Ս. իմ. Էֆ. ի վրայ եւ ըսաւ որ ան կը կաշկանդէ երկրին բոլոր կարեւոր լիութիւնները, զայն գերի ազդի մը կը վերածէ: Իսկ Տէմիրէլ, որ անոր հլու կամակատարն է, անկէ ալ ծալրայեղ է, տուարը 70 ոսկիի բարձրացուց, թուրք տնտեսութեան մուխը մարեց, մահացու հարուածը տուաւ անոր, իսկ փոփ առեւնէն ալ տուարը 90 ոսկիի ետէ բարձրանալ, բնաւ պէտք չէ զարմանալ:

«ՄԻԼԼԻՅԵԹ»
ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՒՆԱՅ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծանօթ Հրապարակագիր Ռէֆիք էր -
տուրան, Իրանի մէջ վերջին անգամ փոր-
ձուած ամերիկեան ձախող զինուորական
գործողութեան առթիւ «Միւլլիքէթ»ի մէջ
գրի առած է յօդուած մը, ուր առաւելա-
բար կը ծանրանայ թուրքահայ յարա-
բերութիւններուն վրայ ու խօսելով զեռ-
պաններու սպանութեան զէպօքներուն մա-
սին, կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ը-
նէ այդ առթիւ, աւելի վերջ ալ անդրա-
բանալով Իրանի խնդրին: Ստորեւ
վարդամանգար կը ներկայացնենք էր -
տուրանի վերոյիշեալ յօդուածը:—

« Անցեալները Ինք-Իննչընը, Հերալտ Թրիպիւն Թերթրին մէջ մեկնաբանութիւն մը լոյս տեսաւ, Թուրք ղեկավարներու սպանութեան մասին :

« Գրութեան փրօֆեսօր Հեղինակը,
որ կ'ըսէ թէ ինքն ալ հայկական ծագում
ունի, ի մէջ այլոց հետեւեալը կը գրէր.

« Այո, 65 տարիներ առաջ պատահած
դէպքերուն պատճառաւ հիմա ելլել եւ
անմեղ մարդիկ սպաննելը ահաւոր անը-

մաստուլթիւն մըն է: Եւ սակայն, այդ
դէպքերը այնքան ցնցիչ եղած են, որ
այսօր իսկ կարող մը Հայեր այդ ցնցումին
շոփէն չեն կրցած ազատիլ եւ երբ այդ
պատճառաւ կը շրջին իրենց աչքերուն
մէջ խօսկական փայտով մը, պէտք է զար-
մանալ այս երեւոյթիւն գիմաց »:

« Լաւ, չզարմանանք մենք ալ, ըսյց
Թող Թոյլատրուի մեզի ալ ըսել այդ
առթիւ.—

— « Անիմատա եւ ամուլ մտասեւեռումները* վերցնել ու ջնջելն ալ մարդկային մտքին ու իմացականութեան պարտաւանդանութիւններէն չեն միթէ՞ : Այսօրուան թուրքերն ալ եթէ անմեղորէն սպաննուող իրենց զէնպանները կորսնցուցած ըլլալու անվերջանալի շոքով դարձեալ իրենք իրենցմէ ելլեն եւ Հայերու դէմ փոխադարձութեան գիմեն, այս մոլեղանիչ ազդեցութեան եւ Հակազդեցութեան շղթան անլնչեւ ո՛ւր կ'երկարի եւ ո՛ւր իր տանի մեզ » :

Ամէնէն ահաւոր ու եղբրական օրինակը թէ մինչեւ ուր կընայ տանիւ առիկա, տակաւին նոր տեսանք իրանի մէջ պատահած դէպքերով:

Կայուցիւն մը, որ գերազըգոտած է
եւ պայթելու պատրաստ թոմմական
ոտմբի մը ձեւն ունի, ամբրիկեան ուղ-
ղաթիոնները եւան խառնչտկէլ զայն, ինչ
որ խօյական արարք մըն էր անշուշտ :

Եւ սակայն, Իրանի մէջ դեսպանատու-
ներու վրայ կատարուած յարձակումը,
բազմաթիւ մարդիկ կալանաւորելը եւ ա-
նոնց կեանքին հետ ամիսներ ամբողջ
« մուկ - կատու » խաղալն ալ իսկապէս
ընդլեզեցնոցիչ եւ խելացնորիչ բան մը չէ՞⁶
լինելոք:

Այո, ընդվզեցուցիչ է:

Եւ սակայն, աղղեցութեան եւ հակադ-
ղեցութեան հարցաքննութեան ու պրպը-
պատմներուն մէջ եթէ մասնելու ըլլանք,
էնքէ կրնար ճոն կանգ առնելով մնալ եր-
բայ: Պէտք է որ աչք մը նկատէք նաեւ
նախորդող հակադասաններու միայ:

Ընդգզեցուցիչ չէ՞ միթե Սի. Այ. էյ. ի օգնութեամբ վերստին Իրանի գլուխը բերել ու բազմեցնել Լնասալ մարդ մը, որ լման երեսուն տարեի կեղեքեր է երկիրն ու ժողովուրդը եւ ամանդներ սպաններ : Ընդգզեցուցիչ չէ՞ տարիներ ամբողջ այդ անձը ծափահարելէ վերջ, հիմա ալ կրկին բերելու աշխատիլ գոյն, երբ ժողովուրդը այնքան մեծ ու դժոխարկն պայքարներով լածողեր է նեաւի իր գլխէ :

Այդ մէկն ալ ընդլզեցուցիչ է:

Լաւ, ի՞նչ պիտի ըլլայ Հիմա ուրեմն: Ողջմտութիւնը պիտի յաղթանակէ՞ ի վերջոյ եւ տեղ մը ծանր կշեռելով պիտի յաղորդի՞ այս ղոժոխային հակամարտութեան մէջ կողմերը սանձել եւ զստնը տն կեցնել փոխադարձաբար ընդվզեցողներէ եւ խօլացուցիչ նորանոր արարքներէ:

Ես բնաւ լաւատես չեմ այդ մասին :

Արգէշն կը դժուարանամ իրբեւ « ուղ-
ղաթիւոային խանգարում » ընդունիլ նաեւ
այն դէպքը, որու կը վերագրուի ամե-
րիկեան ձախողանքը: Շարժումին մէջ
վարժարժ կայ, պատեանին մէջ պատեան,
խթէ ինծի հարցնելու ըլլաք:

Հարցը « մարդասիրաբար կատարուած
բարեգործութիւն » մըն է՝ այլ այլ մտահոգութիւն –
Թիւններէն շատ անգին, պարզապէս քա-

Մեզք որ քասներորդ դարու մարդուն
ուղեղը տակաւին չէ կրցած ինքզին ձեր-
նազատել այդ կարգի գոլորշիներուն ցա-
ւայի ազդեցութենէն :

Եւ բուն « խանդարումն » ալ հող է
սրդէն... »:

Fonds A.R.A.M

ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԱՅԱՐԻԻ Մ Ի Տ Ք Ե Ր Ը ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. և Վերջ)

Հ. — Ի՞նչպէս էք գնահատում այն, ինչ ստեղծել էք մեր շինարարական, երբ արդէն մեր շինարարը չկայ:

Պ. — Կարծում եմ, որ ինչ է ստեղծել ենք, ներշնչանքի ժամանակ, եւ դրա հանդէպ ունեցած վերաբերմունքից, երբ ներշնչանքը վերանում է, ունենում են տարբեր գնահատութիւններ: Եթէ աշխատանքը յաջող է, ապա յաճախ վեր ես կենում եւ ինքը քեզ թւում այլ մարդ, ամենալաւ մարդը:

Հ. — Ընդունում էք արդեօք յայտնա-տեսութիւնը: Ո՞րն է, ձեր կարծիքով, նրա էությունը:

Պ. — Ի՞նչպէս կարելի է ընդունել յայտնաւորութիւնը: Այն կայ, դոյու-թիւն ունի եւ մեծ շնորհ է գրողի համար: Դա ուղեկցող ուժ է. որքան ուժեղ է նրա յայտնաւորութիւնը, սուր, այնքան ուժեղ է գրողը... Ատորակա կեանքում յայտնաւորութիւնը այն ուժն է, որի միջոցով տեսնում, ընկալում են անբա-ցատելի, իսկ ստեղծագործութեան մէջ յայտնաւորութիւնը այն լոյսն է, որը լուսաւորում է կեանքի այն հատուածի բոլոր անկիւնները, որը տրուած է ստեղծող գրողին:

Հ. — Բացի գրական ընդունակութիւն-ներից ունե՞ք արդեօք ընդունակութիւն-ներ արուեստի այլ տեսակներում: Այդ ընդունակութիւնները օգնո՞ւմ, թէ խանգարո՞ւմ են գրական ստեղծագործութեանը: Եթէ այո՛, ապա ի՞նչպէս:

Պ. — Բացի գրականութիւնից, ար-ուեստի միւս տեսակների մէջ ընդունա-կութիւն չունեմ, չնայած սիրում եմ ե-րաժշտութիւնը եւ գեղանկարչութիւնը:

Հ. — Զի՛ք պատահում արդեօք, որ գրա-կան երկի ստեղծման ընթացքում զու՛յն կատար ունենա՞ք կեանքում ձեզ ծա-նօթ դրոշմակի ուժի անձի: Ընտրւած նա-խատիւնը ի՞նչ չափով է կաշկանդում ձեզ:

Պ. — Գրականութեան մէջ միշտ նկա-տի է առնում նախատիւնը, որը գրողը կարող է ընդհանրացնել, մեծացնել կամ փոքրացնել: Սակայն ես չեմ լուսանկա-րում, այլ վերցնում եմ այն, ինչ տես-նում եմ սեփական աչքերով:

Հ. — Ի՞նչ դեր է կատարում տրամադ-րութիւնը ստեղծագործութեան ժամա-նակ: Նախապէս տրամադրում է՞ք:

Պ. — Ստեղծագործութիւնը բերում է ստեղծագործական տրամադրութիւն: Հոգեբան յաճախ խանգարում են, սակայն բանական է նստել գրանցանքի առջեւ եւ արդէն տրամադրւում ես:

Հ. — Աշխատանքը դադարեցնելուց յե-տոյ անմիջապէ՞ս էք վերադառնում ձեր սովորական հոգեվիճակին:

Պ. — Լուրջ գործի վրայ աշխատելուց յետոյ գրում եմ փոքր պատմութեան, քննադատական բնույթի յօդուածներ, գը-րախօսութիւններ, թերթիկներ, դա ինձ համար հանգիստ է:

Հ. — Որքանո՞վ էք օգտագործում մեր-բին յօսուքը հերթանքի « հոգիների դիա-լեկտիկայ » ի քաջայայտման համար: Սիրո՞ւմ էք արդեօք ձեր հերթանքին թող-նել իրենց հետ մեծ-մեծակի եւ նրանց մը-տածողութեան եւ գգացմունքների ամ-բողջ ընթացքը ցոյց տալ միջին լրիւ ձե-ւաւորումը:

Պ. — Ես իմ հերթանքի հոգեբանու-թեան մեկնարանման ժամանակ յաճախ հայեացք եմ նետում նրանց անցեալին, նկարագրում նրանց կեանքը եւ դա ըն-

թերցողին աւելի շատ բան է տալիս այդ հերթանքի « հոգիների դիալեկտիկայի » մասին դատելու համար:

Հ. — Ո՞ր գրողի ստեղծագործական ա-ռանձնատիպութիւններն են մօտիկ ձեզ: Ինչպիսի՞նք է ձեր վերաբերմունքը գրող-հոգեբանների նկատմամբ (Դոստոյեւսկի, Մովսիսյան, Զօհրապ): Հայ գրողներից ո՞ւմ էք համարում գրող - հոգեբան:

Պ. — Ինձ հարազատ են Կոնստանտին Զոս-րապի, Ուրիշի Սարգիսի ստեղծագոր-ծական առանձնատիպութիւնները: Բա-նաստեղծներից հարազատ են Խաչիւրի, Տէրեանը, Չարենցը, Մեծարենցը: Հայ գրողներից իմ կարծիքով հոգեբան գրող կարելի է համարել Զօհրապին, Բակուն-ցին: Ժամանակակիցներից այդպիսիք չկան: Վերոյիշեալ գրողների գրքերի մի-ջոցով ես զգացել, ճանաչել եմ կեանքը: Օրինակ, Կոնստանտին Զոսարեանը ուժեղ ներ-գործութիւն է ունեցել ինձ վրայ, ա-ռանձնապէս նրա քննադատականութիւնը: Ինձ թւում է, որ այդ ազդեցութիւնը զգաց-ւում է իմ ստեղծագործութիւնների մէջ:

Հ. — Ի՞նչպէս էք ձեր յիշողութեան մէջ վերականգնում ձեր գրածը, թէ ստիպ-ուած էք գրել շարունակելու համար վերադառնալու կարգով:

Պ. — Ի՞նչպէս եմ յիշողութեան մէջ վերականգնում արդէն նկարագրուածը՝ աշխատանքը շարունակելու համար: Յի-շողութիւնն շատ ուժեղ է: Օրինակ, ես գրեցի « Մանկութիւն եւ պատանեկու-թիւն » վէպը: 15 տարի անց ձեռքիս տակ չունենալով գիրքը, շարունակեցի այն - տեղից, որտեղ կանգ էի առել: Այսօր, օրինակ, գրում եմ ուժեղ տող, իսկ վաղը շարունակում այն տեղից, որտեղ կանգ եմ առել:

Հ. — Ի՞նչ կոգնիցիւսներ եք լինում մինչեւ աշխատանքի սկսելը:

Պ. — Որպէս կանոն լաւ են լինում այն ստեղծագործութիւնները, երբ նախ քան գրելը գրում ես, որ չգրել, ասելիքը չարտայայտել չես կարող: Ստեղծագոր-ծելու տանջանքները յիշեցնում են ծննդ-գարեցութեան տանջանքները: Լաւ, յա-ջող աշխատանքի հիմնական պայմանը՝ արտայայտելու պահանջն է:

Հ. — Ի՞նչպէս էք աշխատում: Օգտա-գործո՞ւմ էք արդեօք սուրճ, օդի, ծխո՞ւմ էք: Աշխատանքի ժամանակ ինչն է ա-ռանձնապէս օգնում կենտրոնանալու: Գիշերքն էք աշխատում, թէ ցերեկը: Նւ ինչպիսի՞ ընդմիջումներով:

Պ. — Սովորաբար աշխատում եմ գի-շերը 7-8 ժամ, ի հարկէ, ընդմիջումնե-րով:

Հ. — Առանձնա՞նք էք արդեօք աշխա-տելու ժամանակ: Կարո՞ղ էք աշխատել ազմուկի պայմաններում (ձեր մերձա-տրեքի՞ կնոջ, երեխաների կողմնակի խօսակցութիւնները խանգարո՞ւմ են ար-դեօք ձեզ): Թէ չէ՞ք լսում դրանք: Կարո՞ղ էք արդեօք աշխատել եւ միաժամանակ ունկնդրել երաժշտութիւն: Դա շեղո՞ւմ է արդեօք, թէ օգնում ձեզ:

Պ. — Քանի որ ապրել եմ որբանոցում, ապա ազմուկը ինձ վրայ չի ներգործում, սակայն դա չի նշանակում, որ ես չեմ սիրում լսել: Գրելու ժամանակ կարող եմ ունկնդրել երաժշտութիւն:

ՕՅԵԼԻՍ. ՂՈՒՐԳԱՆԵԱՆ

ԱՆԹՈՒԱՆ ԱՌԳԵՐԵԱՆ

0

Քանի Մեծ Սպանդին, 1915 - 1919 տա-րեղարձն է կրկին այս ամիսներուն, յի-շերը երախտադէտօրէն այն աղետական անձինք, որոնք ի գին իրենց կեանքին պաշտպան հանդիսացան հալածական Հայ Ժողովուրդին:

Անոնցմէ մէկն է Անթուան Աւգէրեան: Իմ կեանքս կը պարտիմ իրեն:

Անթուանայի անձնագրութիւնն մը: 1915 - 1919 թ. Հայ Ժողովուրդի թաղա-նութեան տարիներուն կարեւոր պաշտօ-նով մը հաստատուած Գոնիա:

Հայտարար - Փաշա (Պոլիս) երկաթուղիի գիծը մինչեւ Պաղտատ գերմանական ըն-կերութեան մը ստացուածքն էր, որուն տնօրէնութիւնը յանձնուած էր Հիւլիսէն անուն Գերմանացիի մը:

Իսկ Անթուան Աւգէրեան նոյն ընկերու-թեան մէջ երկրորդ տնօրէնի պաշտօնը ունէր: Այդ առթիւ, իր բնակարանը կը գտնուէր Գոնիայի շուկայի վրայ, իսկ նախ-նէն հազիւ քառորդ ժամ հեռու:

Ինչ Գաղատիոյ Հայ Կաթնուղիէ հա-մայնքին մէջ գտնուէր էր: Կը ցաւիմ, որ չունեմ իր կենսագրականը: Եթէ կան, մինչեւ օրս իր ընտանեկան պարագանե-րէն ողջը, կամ ծանօթներ իր կեանք-քին, կարգաւոր իմ այս երախտագոր-ծական քանի մը տողերս, ջանաս լրիւ ներ-կայացնել զայն Հայրութեան:

Հայ Ժողովուրդի արժանաւոր պատկ-նէրէն մէկն է Անթուան Աւգէրեան:

X

Հայրերիներ, ազատ երկիրներու մէջ ծնաց ու մեծցած, երբ Մեծ Սպանդին հրաշքով ազատած Միացորդացը պատ-մութեան կը յանձնէ իր տխուր յուշե-րը, կարգաւոր գտնուէր ուշի - ուշով, եւ դատեցէք ոճրածին թուրքին ճիւղ-գային էութիւնը:

Մեզ՝ Միացորդացի պարտականութիւ-նըն է գրի առնել, եւ ձեզ երիտասարդ-ներուդ աւանդ ձգել հազարաւոր անմեղ Հայրերիներու խաչելութեան պատմու-թիւնը: Մի՛ք մոռնաք:

1915 - 1980 արդէն 65 տարիներ ան-ցեր են Մեծ Սպանդին օրերէն, Միացոր-դացիին արդէն կէսին շատ աւելին մտած է իր յաւիտենական քունը, քառորդը հա-զիւ ողջ է տակաւին, մօտալուտ մահ - ուն անմին:

Որպէսզի, գալիք սերունդները գիտնան իրենց նախահայրերու Գողգոթային սահ-մաններէն յուշերը, միացորդացիին պարտականութիւնն է անվարան գրի առ-նել, քանի դեռ կան վկաներ:

X

Գաղատիոյ մէջ երկու շաբաթ բան-տարիւնելէ վերջ, կին, երախայ, ծե-րունի մայրեր, (արդէն ամիս մը առաջ Գաղատիոյ ամբողջ այր մարդիկը պաշա-նուած), մաս - առ - մաս ճամբուր կը գրուին զէպի անծանօթ ուղղութեամբ: Ո՛ր կը տանին մեղ: Ծոգեկառքով, ճամ-բու ծախքը մեր կողմէ, տասնական ոս-կի դրամ, կողոպտու մըն ալ այս, կը հասնինք Խալիլէհի:

Խալիլէհի: Գաղատիանց վրաններ: Օգոստոս ամիսն է: Հող - փոշի: Անա - պատ մը: Կը քշեն մեղ, հարկաւորներ, գէպի շուկայի: Կը թխեն մեղ կենդան-եաց յատուկ վազելներու մէջ: 40, 60, 80 ոչ աւելի ենք մեր վազելին մէջ: Գոց գուռ. իբրեւ պատահան երկու փոքր լու-սանքներ վերէն:

Ծոգեկառքը ճամբայ կ'ըլլէ: Երկու օր գիշեր ու ցերեկ կ'երթանք: Այդու իրա-րած ենք: Ծնահանգ ենք: Ո՛լջոտած ենք: Կը հոտինք: Մահ աղբիւրներ շատ:

1915 Օգոստոս 30ին կը հասնինք Գոնիա: Կէս գիշեր է: Ծոգեկառքը կանգ առած է: Ոստիկան մը կը բանայ դուռ վազելին: Իր հակողութեան տակ, բնական պէտքի համար իջնողներ կան: Խոնք էր մեր մեղ-քը, մեր ոճիւրդ... Առաւօտեան պիտի քշեն մեղ գէպի Տէր - Զօր:

X

Երեք ընտանիք ենք Գաղատիայէն: Ե-րեք ծանօթ ընտանիքներ: 12 հոգի ենք: Այրիներ՝ Տիկին Սալուշեան, Տիկին Թո-փալեան եւ Տիկին Միւրաճեան, իրենց որ-բերով:

ԳԱՂԱՌԻԹԻ ԳԱՂԱՌԻԹԻ

Թե՛ ՀՐԱՆԻ Զհարմահալի Ուսումնա-րաց Միութեան ակումբին մէջ, Սեպ-տեմբեր 27-28ին, տեղի ունեցած է «պարա-ցահանգէս մը, ուր ներկայացուած է ձեռագործներ, ասեղնագործութիւն-նկարչութիւններ, յախճապակի, ծած-կալին: Յուշահանգէսը յաջողութեան-հղած է եւ ունեցած բազմաթիւ այցել-ներ:

տօնեայ մը կ'անցնէ: Տիկին Սալուշե-անի տղան ամիս մասին նստած է: - Եթէ նախ, կընամ ձեզի բան մը հա-ցնել... Սիրահարով, թէ թուրք մըն է պաշա-նան, վախով - դողով հարցում մը: Լա-տերով մարդը կը մօտենայ: - Խօսե՛ք ես Յոյն եմ:

Արդեօք Գոնիա կը ճանաչէ Ան-թուան Աւգէրեան մը... Տիկինը անձամբ չի ճանաչար Անթուան Աւգէրեանը: Ծանօթ է միայն Աւգէրե-անունին:

X

Այս եղաւ մեր ազատումը: Վազե-առջեւ յոյն պաշտօնականին հետ միաց-կեցած է մարդ մը: Մութ է դեռ: - Ես Անթուան Աւգէրեանին եղբայ-ր եմ: Այդէս Աւգէրեան:

Եղբայրս պիտի ընէ ինչ որ կըն-ծեղ Գոնիա վար գնելու համար: Հի-կ'ըրթամ: Առաւօտուն կը գտնեմ ձեզ:

Առաւօտուն նոյն վազելին կը քշեն: Կը Գոնիայի վրանները: Կը պարպեն րոպէ վազելու: Կը ձգեն միայն այն վա-զելու որուն թիւը առած էր Այդէս Ա-ւգէրեան իր եղբոր թիւաբանքով, որ կային երեք Գաղատիայի այրիները, իրենց որբերով: Վրաններու տակ, հող փոշիի մէջ, հազարաւոր գաղթականներ Անկախութեան ողբերգութիւնն է: Առ-աւօտ է: Ոտքն են: Կը սպասեն: Ար-թէ վաղը, անորոշ, մարտնչելու տա-րափին տակ պիտի քշուին զէպի մը:

Ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ ի-րաւ մեր ազատարարը: Երեք այրիներ կ'առաջնորդէ քաղաքի մէջ: Մէկ պա-շտօնատունէն միւսը, կը յաջող ձեռք-ը կը արտօնապէս մը, որ այս երեք այ-րիները իբրեւ Աւգէրեան ընտանիքի ե-տիկ ազգական, պիտի մնան Գոնիա:

Գրեթէ գիշեր է: Գիւղացիի մը թիւ խրած մէկ կառքը կայ, իր խրածը չըմած կառապանով: Կը տեղափոխ-վորելիները եւ ծերունի մայրիկը Տի-կին Սալուշեանի, իսկ միւսներս հետեւ-կը մտնենք քաղաք, ուր արդէն մեկ-մայր Յոյնի մը տունը վարձուած է ի-րեն բնակարան:

Եթէ հրաշք չէր, հապա ի՞նչ էր պատահածը:

X

Անթուան Աւգէրեան, մեծ մարդակա-նծանօթ մըն էր Գաղատիայի այս երե-քնանիքներու: Ունէ ընտանեկան կա-շունք անոնց հետ: Միակ կապը իր Գաղատիայի ըլլալն էր:

Անսահման մարդասիրութիւն: Իր նախնանքին շուրջ խողովակով մը քո-րած, որպէսզի վրաններու տակ անի-գաղթականները գտն ու տանին շուրջ Անապատին մէջ շուրջ չկար: Օգոստոս տարը մէկ կողմէն, անօթութիւնը հա-պա...:

Քանի - քանի ընտանիքներ իրենց պարտին իրենց կեանքը: Անշուշտ կա-վարական շրջանակներէ լաւ աչքով ի-նչ հայած այս մարդասէր Հայուն: Երա-ւմէն բարեք, գիտնալով թէ այդ Միացոր-դացիներն ինքն ալ չունէր կեանքը - պահպանութիւն: Ահա հող էր իր քո-րած տնեկական մարդասիրութիւնը:

Իր անձնուիրութեան ու մարդասիր-ութեան համար, յետ պատերազմի Հայ-պապը վարձատրած էր զինքը մէկտալով մը:

Ես ալ կեանքս կը պարտիմ իրեն: Անթուան մնայ իր յիշատակը:

ՀԵՐՄԻՆԵ ՄԻՍԿԱՆԵԱՆ
Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

ՄԱՐՏԻՅԷԼ. — Այսին Տիկ. Պերճուհի
Սամարեան, Անթոնյան ընտանիք, Տէր
և Տիկ. Տէրտէրեան, Ռիչո ընտանիք և
Տէր և Տիկին Սամարեան կը ծանուցա-
նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա-
տարուի Կիրակի, Մայիս 11ին, Ս. Սա-
հակ — Մեսրոպ Մայր եկեղեցին (Փրատո)
իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, մօրեղ-
բօր, հօրեղբօր և կնքահօր՝

ԽԱՉԱՍՏՈՒՐ ԽԱՄԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունըփն առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ խաչի Տէսինի մասնաճիւղի
վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը
յայտնէ ընկերուհի Վարդանոյշ Զերոն —
եանի իր մօրեղբօր մահուան առթիւ և
100 Փր. կը նուիրէ տեղւոյն Նոր Սերուն-
դին, փոխան ծաղիկի:

LA CAPPADOCE

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

HARRIS LASKARIS

MARTEN YORGANTZ

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԳԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ ԱՎԻՆԵՆՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մայիս 9, ժամը 21ին Շափէլ
ուր լա Կոստա Փրովիտանս, 79 Ռիւ Ժո-
զէֆ Վեռնէ: Նիւթ՝ « Հայ Արուեստը »,
դասարան՝ Ժերար Տէտէեան:

×

Conférence - Débat

La situation actuelle des Arméniens
du Liban

par DIKRAN DJIMBACHIAN

à 21 heures, le Vendredi 9 Mai

MAISON DE LA CULTURE

ARMENIENNE

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

Imprimé sur les Presses

du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

Կեդր. Սանուց Միութիւն

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կեդրոնական Սանուց Միութեան տա-
րեկան ընդհ. ժողովը, Շաբաթ Մայիս
31 ժամը 15ին, Եան'յ Բլեզ, 5 Ալբրի-
ուէյ, Փարիզ 14րդ:

Գլխավոր օրակարգ՝ նոր վարչութեան
ընտրութիւն:

UGAB - JEUNES

Samedi 10 Mai à 20 heures

Soirée Tric-Trac

et Jeux de Société

Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Cette soirée sera l'occasion de con-
tacts et de rencontres dans une at-
mosphère de calme et de détente, sauf
pour les passionnés du jeu qui pour-
ront se défouler à loisir.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՈՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱՐԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մայիս 11, տեղի կ'ունենայ

եկեղեցւոյ

ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԻԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց

Ժամը 9-30ին սկիզբ ժամերգութեանց — 10-30ին պատարագ — 11ին Սար-
կաւազներու ձեռնադրութիւն — 12ին հոգեհանգստեան պաշտօն հանգուց-
եալ բարերարներու հոգիներուն համար:

Յաւարտ պատարագի կէսօրուան ճաշ հայկական մթնոլորտի մէջ « Բա-
փատոս » ճաշարանը:

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք ապահովել
սեղանները

Հեռաձայն՝ 378-92-91

375-27-89

375-28-37

ՄԱՐՏԻՅԷԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

(12,14, Rue St. Bazile)

բացման 4րդ տարեդարձին առթիւ՝

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 11ին, ժամը 13ին
Տարօն և Վասպուրական սրահին մէջ
Նախագահութեամբ՝

ԱՐՇԱԽԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆԻ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ

Մասնակցութիւն 70 Փր.
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով նա-
խընարելի է նախապէս ապահովել
սեղանները հեռաձայնով Մշակ.
Տունը 50-15-09, Շաբաթ 66-18-80
Միլիտան 90-90-10, Վարդանեան
51-29-90

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
à l'occasion du 4e Anniversaire

GRAND REPAS

Dimanche 11 Mai à 13 heures

sous la présidence de

ARCHAVIR GLORIKIAN

Ambiance Arménienne

Partie Artistique

Orchestre

pour la première fois en France

DOM

disques

présente en exclusivité

ARKA RECORDS

nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	TEARS OF HAPPINESS	1976
HAROUT	OOOR EYIR AHSTVATS	A. K. 140
HAROUT	BALLAD HAYRENYATZ	A. K. 168
ADISS HARMANDYAN	EREVANI METCH	A. K. 154
MAXIM	MIAYN KEZ SIRETZI	A. K. 156
MAXIM	NAVAVAR	A. K. 158
MAXIM	KAROUN YES INTZ HAMAR	A. K. 162
ANTRANIG MATOSSIAN	SIRO GRAGNER	A. K. 166
ARDASHES SEMERDJIAN	CANK AR AREV	A. K. 150
LEVON KATERJIAN	HYE HEROSNERIN	A. K. 152
ADISS HARMANDYAN	KAROUN KAROUN	A. K. 1002
ARSHAK KHENTIRIAN	ARM. COUNTRY DANCES	
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	VERATARTZIR	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	SIROUM YEM KEZ	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes

* EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE *

Fonds A.R.A.M

ՄԵՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

Դ Պ Ր Ո Յ Ը

0

Մշտյ դպրոցական շրջանի քաղցր յիշատակներս կը սկսին, մեր տան ետեւը, Ս. Մարինէ եկեղեցիին ստորոտը գրտնոտող դաւառական վարժարանէն, ուր կը յաճախէին նաեւ թաղին երկուս մասնակները:

Բարձունքի մը վրայ կառուցուած, միշտակաւ եւ լայնահաստ այս շէնքն ներս կը մտնէինք խոշոր եւ հաստատուն դռնէ մը: Երկար միջանցքին խորը, դեղւորոցը կը բաժնուէր երկու մասի, ձախ կողմի դուռը կ'առաջնորդէր մէկ - երկու լուսավոր սենեակներ, որոնք իբր դասարան կը ծառայէին նախակրթարանի «աշակերտութիւններուն, իսկ միջանցքին աջ կողմը դռնուող դուռը, կը տանէր կիսամութ եւ մոռալ սենեակ մը, որ իր լոյսը կը ստանար միայն տանիքին վրայ բացուող երկրէ մը. առկա, մանկապարտէզն էր:

Քառակուսի այս սենեակին յատակը, բարեւ բռնած, ծալապատիկ նստած էինք 20 - 30 մանուկներ մեր դէմն ալ ցցուած կեցած էր միշտ վարժապետ Հայրապետ, փայտի կտոր մը ձեռքին...:

Ահա, այս մութ ու խոնար սենեակին մէջ, հայրենի սուրբ հողի վրայ կ'ընկած, առաջին անգամ սկսած եմ հեղել Ա. Բ. Գ. Ե. եւ սորվել մեր ոսկեզնիկ ու մեծաբանէ մայրենի լեզուն:

Ինչ որ մնացած է մանկական յիշատակէս մէջ, այդ դասարանէն եւ ուսուցչէն տպւորած դիմ, վարժապետ Հայրապետի դէմքն է, հազուադէպս դարձաւ իմ պահերը եւ մանաւանդ, յանկարծակի դուրսէն լուող « Հայերը կը ջարդեն » գոյժը, որ տակնուվրայ կ'ընէր դպրոցը եւ սարսափի կը մատնէր երախները:

Այս մռայլ դասարանին մէջ զուարճալի պահեր ստեղծողը, միշտ վարժապետ Հայրապետն ու ծաղրածու փոքրիկ Կա - րապետն էին, որոնք կուշտ ու կուռ կը խնդայնէին փոքրերը:

Վարժապետ Հայրապետ չիլ էր, սակայն շատ համակրելի մէկն էր, իր ծուռ ու ծիծիւն աչքերը, որոնց մէկը վեր ու միւսը վար կը նայէին, իրեն կուտային կատակերգուի մը կերպարանքը: Իր նայուածքէն յաճախ երախները կը խնդալին, սակայն անհապաճաւ եւ անմեղ տղոց այս ծաղրը չէր վշտացներ զինք. վերին աստիճանի բարի, հայրենասէր եւ անձնուէր դաւառացի վարժապետի տիպարն էր անիկա, երբ շատ բարկանար, հազիւ թէ քանի մը թեթեւ հարուածներ կ'իջնէր անառակ տղոց դողդաղացող փոքրիկ մատներուն:

Վարժապետ Հայրապետն ու ծաղրածու Կարապետն կը յիշեմ միայն հետեւեալը. —

Օր մը, Հայրապետ ոտքի հանեց Շոշիկը, որպէսզի կարգայ Ա. Բ. Գ. Ե.: Մինչ Շոշիկ, քնքշալ ու եղենակաւոր ձայնով մը կը հեգէր, այդ, բէն, գիւ, ետեւի կարգերէն, Կարապետ ձայնեց. « Բը - դի՛մ, ուտի՛մ »: Երախները սկսան աղմուկել ու զուարճանալ: Հայրապետ, այլալայն եւ աչքերը վեր տնկած, հարցուց թէ « Ի՞նչ ո՞ր անիծածն է ». տիւրեց լուծիւն: Շոշիկ քաջաբար շարունակեց. « դա, եչ դա ». Կարապետ արձագանքեց. « դուր ճգա՛յ »: Շոշիկ սկսաւ լալ եւ արցունքներուն մէջէն դուրս. — « Ի՛նչ, ըմ, թո՛ւ »: Կարապետ, աւելի համարձակ պոռաց. « Թօ՛ւալ թա՛թո՛ւ... » Հայրապետ, փոխանակ բարկանալու, ինքն ալ սկսաւ կատակել եւ կոչել « Կարապետ, կարմիր ձէտ, եկո՛ւ եղի՛ր վարժապետ... »:

Այս գուարթ ու խաղաղ օրերը տեւական չէին սակայն վարժարանին մէջ: Յա -

ճախ, օր ցերեկով, աղմուկ, աղաղակ կը բարձրանար փողոցներէն ու տանիքէն - բէն մարդիկ կը վազէին պոռալով. « Շուկան, զՀայեր ջարդեցին... »:

Հայրապետ գոյնը կը նետէր, կ'աճապարէր ամուր գոցել դպրոցին դուռը. իրարանցում կը փրկէր աշակերտներուն մէջ, բոլորը կը խռնուէին իրարու, փոքրերը լեզապատառ կը ճշային. « Ես - մա՛ն պապօ, եսմա՛ն մամօ »: Մեծերը դրկած գանոնք, կ'աշխատէին համոզել ու լռեցնել: Երբեմն երբեմն, դպրոցին դուռը կը զարնուէր, դրան ծակէն Հայրապետ սահմուկած կը նայէր թէ ո՞վ է եկողը: Մօտակայ շէնքերէն ծնողները վազելով կուգային փախցնելու իրենց երախները: Զիս փախցնողը կ'ըլլար յաճախ մեծ քոյրս՝ Հայկանոջ եւ հօրեղ - բօրս տղան՝ բարձրահասակ Մամիկոնը, որ զիս դրկած ու կուրծքին սեղմած, բարձունքէն վար կը վազէր:

Այդ տարիներուն էր որ, աւագ Հինգշաբթի դիւնը մը, երբ խռնեցամ բազմութեամբ լեցուած էին Մշտյ Հայոց եկեղեցիները մինչեւ լոյս աղօթելու, լաւ եւ տօնելու Քրիստոսի չարչարանքն ու խաչելութիւնը, առաւօտեան դէմ, յանկարծ կողու թաղէն կը լսուին աղբը - ճանակի հարուածներ եւ իրարանցում տեղի կ'ունենայ տաճարին առջեւ: Ս. Մարինէի եկեղեցիին մէջ, ջարդուելու վախէն, խուճապի կը մատնուին եւ կուշտ խաբարին շատ մը յղի կիներ կ'ունենան ճակատագրական վախճան մը, որոնց կարգին մայրս, հինգ ամուս երախայ մը վիթեցնելով, հազիւ կ'ազատի մահէն:

Վարժապետ Հայրապետ Համամճեան, մեր սանահայրն էր, բազմապիսիքն ու տանիքի տէր, ունէր սիրուն կին մը եւ 7 - 8 հատ աղջիկ դուստրներ...: Հայրապետ, գրեթե ցերեկ Մշտյ Սուլթան Ս. Կարապետին արու դաւակ մը կը խնդրէր եւ աղօթքներով ու մատաղներով կը սպասէր կնոջ իւրաքանչիւր ծննդաբերու - թեան...: Ի դո՛ւր սակայն, կինը, միշտ ալ, աղջիկ դաւակ մը կը ծնէր, յուսա - խարութեան մատնելով խեղճ Հայրապետը, որուն սիրտը կը կոտրէր եւ ժամանակ մը կը խռովէր կնոջմէն, սակայն, բարի եւ աստուածալախ, նոր յոյսերով եւ աղօթքներով կը սպասէր կնոջ յաջորդ ծննդաբերութեան:

Կը յիշեմ Հայրապետի աղջիկներէն մէկուն կնոնքը Ս. Մարինէի եկեղեցիին մէջ:

Զին - ձեռք, սանամանիք օր մըն էր. բոլորս կը դողայինք եկեղեցիին մէջ: Հայրս եւ եղբայրս Արամիկ, կը դաւնուէին Պոլիս: Ուստի, հակառակ մեր եկեղեցական կանոններուն, ես այն ժամանակ փոքր աղջնակ մը, դարձայ կըն - քասայր, ութ օրուան երախան, խան - ձարուրով գրին գրեկս եւ կատարեցին մկրտութիւնը: Եթէ չեմ սխալիր նորածին երախային անունը գրին Հայկուհի:

Այս քաղցր համեստ ու պարզ կնոնքին ատենութեամբ, կը յիշեմ ուրիշ մը, հանդիսաւոր ու փառաւոր, որ տեղի ունեցաւ ամառնային գեղեցիկ օր մը, Ս. Կարապետի վաճառքի մէջ, ձեռքաւ վա - նահայր Վարդան վարդապետի:

Յեղափոխական դարձիչ, նահատակ Գարմէնի եւ Տիկին Իսկուհիի անդրանիկ զաւկին, Վահագնի մկրտութիւնն էր. այդ, կնքահայրութեամբ եղբորս Արամի, որ նոր վերադարձած էր Պոլսէն: Երկար արարողութեան ընթացքին, Արամիկ, իր անդամահատուած ոտքին պատճառաւ, չկրցաւ մինչեւ վերջ գրելու, 2-3 տարեկան առույգ եւ վառվռուն երախան, որ կը թովաւար վարդան վարդապետի թեւերուն մէջ եւ անդադար կը քաշէր անոր մօրուրը: Ուստի, արարողութեան կի - սուն, եղբորս յոգնութեան պատճառաւ, իմ գրեկս գրին Վահագնը եւ այսպէս դարձայ կիսալին կնքահայր այդ հրա - շալի երախային, որ ամիսս, քանի մը տարի յետոյ, իր արժէքաւոր հօր՝ Վանի Գարմէնի հետ նահատակուեցաւ աքսորի ճանապարհին... մին Հայկալի մէջ, միւսը Ուրֆայի խորերը...:

ՎԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«...Հինգ դուռ տուր, որ ինչ Սպանիա...»

1915ի Յունիսի տաք օրերուն էր, որ աքսորեալներու մեր կարաւանը ճամբայ ելաւ Սեբաստիոյ շրջանի Կէմէրէի գիւղաքաղաքէն, Մալաթիոյ ուղղութեամբ: Օրական հազիւ 15 քմ. ճամբայ կը կարէ - լնք կ'ընէր արեւուն տակ: Մեզի հակող թուրքերը կամ ոստիկանները ամապարե - լուպէտը չունէին, քանի իրենց նպատակն էր ոչ թէ մեզ որոշեալ տեղ մը առաջ - նորդել, այլ մեզ կեղծել, թողուլ որ հիւժնը անօթութենէ եւ ծարաւէ, մինչեւ որ մահը վրայ հասնէր: Այս նպա - տակով ալ կարաւանը կ'առաջնորդուէր այնպիսի ճամբաներով, որ ջուր չկար, մեր կենդանիներուն համար արտապայ - բեր չկային: Իրեկունները մեզ կ'իջե - ւանէին ամալի վայրեր, գիւղերու հա - մար: Քիչ ետք կը յայտնուէին հարկա - բաւոր թուրք գիւղացիներ զինուած: Կը մտնէին մեր մէջ, կը կողոպտէին մեզ ու կ'առեւանգէին հարսերն ու աղջիկ - ները: Յուսահատ կը դիմէինք մեզ «պաշտպանող» ոստիկաններու, որոնք անտարբեր կը պատասխանէին, թէ ինչ կրնան ընել այնքան բազմամարդ ամ - բոլին դէմ: «Ինչ որ կ'ուզեն տուէք, թող ձէհնենք ըլլան երթեալ» կ'ընէին մեզի:

Երբեմն կը հանդիպէինք թուրք «խեղ - ճամբա» գիւղացիներու, որոնք դոյլե - բով ջուր կամ ուտելիք կը բերէին մե - զի ծախելու համար: Անոնք որ 10 դը - բուշ ունէին դոյլ մը ջուրի համար վը - ճարելու՝ կը գնէին: Երբ կը հարցնէինք թէ այդ ջուրը ուրիշ՝ կը բերէին «չառ - հեռուէն» կը պատասխանէին:

Մեզի, աքսորեալներու համար, իջե - ւանի շրջապատէն դուրս ելլելը մահա - ցու մեղք էր: Օր մը, երբ թուրք գիւ - ղացին ջուր ծախէին ետք կը վերադառ - նար, ետեւէն գացի: 11 տարեկան էի: Ինծի ուշադրութիւն չդարձուցին: Հա - զի փոքրիկ բուրբ չընէր էի, տեսայ գիւղին մէջ եղբրը հակայ աղբիւր մը, ուրիշ յատակ եւ առաւ ջուր կը հոսէր: Դոյլս լեցուցի ու արագ վերադարձայ մեր իջեւանը: Գաղթականները այս տես - նելով խուժեցին բուրբի ուղղութեամբ: Ոստիկանները կրակ բացին. քանի մը հողի մեռան, բայց ծարաւի ամբոխը ետ չդարձաւ: Այդ պահուն ծերունի թուրք մը դառնալով կրակող ոստիկաններու՝ ը - սաւ. « Սիւրիս Սիւրիսը Եօ՛ւ մը պէ » (Դուք Աստուած չունի՞ք), աւելցնելով որ Աստուծոյ պարգեւած ջուրը գոնէ չը - խնայեն մահուան դատապարտեալներու: Կրակոցները դադարեցան եւ ողջ մնացող - ները իրենց ջուրի պաշարը առին այդ օ - րը:

Շատ անգամ մենք՝ մանուկներս, օր - ուան ճամբորդութենէն յոգնած, քնացած կ'ըլլայինք, երբ առաւօտուն արթնում - յինք, մեր շուրջը կը տեսնէինք յօշոտ - ուած, արեւելուայ մարդկային մարմին - ներ, գրեթե յայտնաբերուած զոհեր: Այս բոլորը այնքան սովորական դէպքեր էին, որ ուշադրութիւն իսկ չէինք դարձնել:

Ու, այսպէս, կողոպտուելով, ջուր - դուռով, հիւժած ողջ մնացողներս հա - սանք Ֆըրընզլար՝ Մալաթիոյ մօտ, ուր մեր փոխադրական կառնէրն ու կենդա - նիները մեր ձեռքէն խլեցին, առարկե - լով որ այսուհետեւ լեռնային ճամբաներ պիտի կարենք, հետեւաբար այդ կառ - քերու համար անանցանելի են ճամբա - ները:

Հոս, երկուսսարդ եւ հիւժած հայ կին մը, որ ըստ երեւոյթի միակ վերապրողն էր իր ընտանիքին, կը պաղտաէր հակիչ ոստիկանին, թէ՛ «ալ յոգնած եմ, ուժ - չունիմ, խնդրեմ, հրացանովդ սպաննէ զիս, որ ազատմ այս տանջանքէն»: Լաւ, կը պատասխանէր ոստիկանը, հինգ դը - բուշ տուր որ քեզի սպաննեմ, որով - հետեւ Պետութիւնը մեզի փամբփուշտ չի տար, մենք մեր դրամով կը գնենք եւ մէկ փամբփուշտ հինգ դրուշ կ'արժէ: Հէգ կ'ընէր կ'ընէր, թէ դրամ չունէի, իթէ ոչ հաճոյքով կու տար, իսկ ոստիկանը կ'ա - ռաջարկէր դանակով մորթել կինը, սա - կայն այս վերջինը մերժեց: Ոստիկանը մտաւեց ձին ու հեռացաւ խեղճ Հայու - հին թողուլ իր յուսահատ վիճակին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱՅՈՒՆ

- Մ Ա Յ Ի Ս -

Հայաստանի ցածրագիւղ դօտին Մայիսը ամառնային ամիս է, իսկ միջ ջին եւ բարձր դօտիններուն մէջ՝ դառ - նանային: Մայիսը ամենուրեք ծաղիկ - ներու ամիս կը սեպուի, քանի որ բն - նութեան շարունակական զարթոյնը նորհիւ մեծ թիւով բոյսերու ծաղիկ - կը կատարուի եւ ցածրագիւղ դօտին ամառան սկիզբները եւ միջին ու բար - րագիւղ դօտիններուն մէջ՝ ամառան կյանք - րը եւ վերջապետութեան իսկական ծաղ - կահանգէսի կը վերածուի:

Մայիսին օրերը աւելի կ'ընկալուի Յերէկուան տեւողութիւնը կը կարգ - ժամ 54 վայրկեան: Ասիկա կը նշանակ - թէ Ապրիլի սկիզբին համեմատ օրը կը կարած է 1 ժամ 17 վայրկեանով:

Մայիսի սկիզբը գետերը կը վարդա - հասնելով իրենց ամէնէն բարձր մակար - դակին: Հետագայէն կը նուազի ջրաշատ - ճանի տարբերութիւնը ցերէկուան եւ դ - շերուան միջեւ: Կը սկսին մայիսեան խաղ - ար, տաք գիւղերները:

Առատօրէն կը ծաղկին խնձորնի - տանձներն, յուզայածառը, կծոտը, սոսկալիւնը, սպիտակ աքաւիան եւ ծա - զիկներու թաղուհին՝ բազմերանդ վաղ - դը: Մայիսի սկիզբը կը ծաղկին մաղ - դարածաղիկը, ետագոյն մանիշակ - չուշանը, լերդածաղիկը եւ կարգ մը ս - ծաղկերգոյսեր: Կը սկսի ծաղկել թթիւ Պուրակներն ու անտառները փայտ - տեք կը ստանան:

Մայիսին կ'աշխուժանայ նաեւ կենդ - նական աշխարհը: Զմեռանոցներէն վերադառնան ոսկեւ մեղուակները, լուռին կ'ընեն առաջին կանչը, լըրի առ - ջին երգը: Քիչ մը աւելի ուշ կը վեր - դառնան չիկապոչ սոխալը, վայրի բա - ու քաղաքային ծիծեռնակը, կը լըր - սովորական սարեակի առաջին երգը: Աստուան երկրորդ կէսին կ'երեւան տնդը - կովկասեան թուրաջի ձագերը: Ամառ - վերջերը կը սկսի եւրոպական այրեալ - ինչպէս նաեւ եղջերուի կամ մարալի - նի շրջանը:

Մայիսի վերջապետութեան կը յայտն - ւին հայկական ուշաբլի ճուղերը, կը վ - րադառնան գիւղական ծիծեռնակները եւ կը սկսին բոյն դնել չիկապոչ սոխալ - եւ տնային ճնճուկը:

Վերին լեռնային դօտիններու մէջ Մ - յիսի առաջին օրերը հողը արդէն պատ - րաստ կ'ըլլայ գիւղատնտեսական ալիք - տանքներու համար:

Մայիսը բնութեան մեծ տօն է նաեւ կենդանական աշխարհի ներկայացուցի - ւներուն համար: Ամենուրեք կ'ընեն առա - տութիւն, տաք, նպաստաւոր եղանակ - ները գանոնք կը արամադրեն զոյգի - կազմելու, բազմանալու եւ ձագեր խն - մելու:

Օրն ի բուն կ'աշխատին ժրջան մ - ղունները, ծաղիկներու առատութիւն - յանոնք եւս կենսիկ կը կոչէ: Մայիսը ծաղիկ կը թռչին բազմերանդ թիւրեռ - րը, մեղուները եւ իշաճողները:

Ամենուրեք՝ դաշտերու, այգիներու, անտառներու եւ լեռներու մէջ կը բն - ընութեան գեղեցիկ համանուագը՝ թռչ - չուններու, կենդանիներու եւ միջատա - բու համերգը:

Մայիսը դաշտային աշխատանքներու ետուն շրջանն է:

Կը շարունակուին բանջարանոցի - թեքիք մշակոյթներու ոռոգումը, բայ - ցանք, սնուցումը, վնասատուներու հիւսնորոշութիւններու դէմ պայքարի միջ - ցառումները եւայլն...:

Մայիսը նաեւ հանգիստի եւ դրօս - շրջիկութեան ամիսն է:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՒՆԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՀՈՎԻԹԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ԹԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

65-ԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԵՅԻՐՈՒԹ

Ապրիլի 24-ի առաւօտեան ըստմասնադարձաբար հաւաքուած են Անթիլիասի Կա - թողիկոսարանը: Պատարագած է Տաթև թողիկոսարանը: Օրուան պատգամը եղաւ ի. Սարգսեանի Բ. Աթոռակից փոխանցած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, որ ի մէջ այլոց ըսած է. « Մեր նահատակները մեռելներ չեն, ննջեցեալներ չեն, որոնք կը մեռնին բնա - վան մահով, բնութեան օրէնքով: Անոնք կամաւորապէս, զիտակցօրէն մահը ըն - ըրած մարդիկ են, մարտիրոսներ են, վկաններ են, նահատակներ են: Եւ ո՞վ է վկան: Վկան իր արիւնով կը փաստէ իր հաւատքին, իր գաղափարին մեծութիւ - նը, ճշմարտութիւնը: Նահատակի մը մահը զաղափարի մը համար ընդառաջ - ուած մահն է. այսինքն՝ անմահութիւն»: Հայրապետը իր խօսքի աւարտին կոչ ուղղած է երիտասարդութեան եւ նոր սերունդին, որպէսզի իր խանդավառու - թեան միացնէ իր պարտականութիւնը, հետո մնալով մակերեսային հոգիէն, ուժ առնելով հայկական արժէքներուն եւ ա - իրը ստանալ ազգային արժէքներու մեր պատէն: Յաւարտ պատարագի հոգե - հանգստեան պաշտօն կատարուած է Նա - հատակաց մատրան մէջ: Ներկայ եղած են զոյգ Հայրապետները, Հայ Կաթողի - կէ Կաթողիկոս - Պատրիարքը Հմայ - անկ-Պատրոս ԺԷ, Մերձ. Արեւելքի Հայ Աւետ. Եկեղեցիներու նախագահ Վեր. Յովհաննէս Գարձեան, Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Անդրէաս Եպիսկ. Պետողեան, համայնքներու, ազգային իշխանու - թեանց եւ կուսակցութեանց ներկայա - ցուցիչներ:

Կրօնական արարողութիւններէ ետք տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժո - ղով մը, ուր խօսք առած են երեք կու - սակցութեանց ներկայացուցիչներ: Ս. Դ. Ննախեան կուսակցութեան կողմէ խօսք առնելով Պեպօ Սիմոնեան ի մէջ այլոց ըսած է. « Իր բոլոր հատուածներով Հա - թողիկոս իր իրաւունքները կը պահանջէ թրքական Պետութենէն, չեղարկելով որ Հայկական Հարցը անժամանցելի է, այն - քան ատեն որ բռնադատուել կը մնան մեր պապենական հոգիները»: Հ. Յ. Դ. ի կողմէ խօսք առած է Նազարէթ Պէրպէր - եան եւ յայտնած որ եկած է ժամանակը հայեթորդ ուղղակի ճակատումի, ո - ռուն համար պահանջատէր Հայութիւնը պէտք ունի իր ուժերու ամբողջական լա - բումին: Լիբանանեան տաղնապը եւ անոր բերումով հայաշատ դադուի միասնա - կանութիւնը եւ կրակի միջոցով ընդ - զնելով բանախօսք աւելցուցած է որ առ - անձանաբար կը պայծառանայ տաղնապ - ներու տոկացող եւ յեղափոխական ծա - ռացումի ատակ հաւաքականութեան

պատկերը: Ռ. Ա. կուսակցութեան ներ - կայացուցիչը՝ Երուանդ Պապայեան, թը - լակով վերջին երկու տասնամեակներուն Հայկ. Դատի ուղղութեամբ արձանագըր - ուած իրադրոժումները եւ ակնարկելով Թուրքիոյ կողմէ շարունակուող հակա - հայ քաղաքականութեան՝ շեշտած է. « Հայոց պատմութիւնը ննջափոխելու Թուրքին աշխատանքը, որուն պէտք է հակադրել լայն չափի վրայ լըջօրէն ու - սումնասիրուած միջոցներով »:

Հ. Մ. Բ. Մ. ի նկատման չեփորա - խումբի հնչեցուցած մահերըներուն ա - ուրեթեւ Նահատակաց յուշակոթող - մա - տուին մէջ ծաղկեպսակներ դրած են հայկական դրեթէ բոլոր կազմակերպու - թիւնները:

Ապրիլ 23ին, Պուրճ Համուտի Մես - րոպեան հայ կաթողիկէ վարժարանին մէջ Ապրիլեան Եղեռնի մասին դասախո - սած է Սերոբ Արոյեան:

Յաջորդ օր, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, նոյն վարժարանի բակին մէջ պատարա - դած եւ քարոզած է Անդրէաս Եպիսկ. Պետողեան:

Հ. Յ. Դ. Լիբանանի պատանեկան վա - րիչ Մարմնի կազմակերպութեամբ, Պուրճ Համուտի « Արագած » ակումբի սրա - հին մէջ տեղի ունեցած է արտասանա - կան եւ երգի միջ-պատանեկան միութե - թեանց մրցում մը, Եղեռնի ողբերգական նուիրում: Իբրեւ պարտադիր քերթուած արտասանուած է Յովհ. Թումանեանի « Հոգեհանգիստ »ը: Ազատ կտորները ընտրուած են մեծ մասամբ մեր նահա - տակ բանաստեղծներու գործերէն: Երգի բաժնի պարտադիր կտորը եղած է « Գա - րեգինը Կարնեցի », իսկ ազատ երգերը՝ ազատապարկան եւ յեղափոխական մեր պայքարին նուիրուած:

Ապրիլ 23ին, Պուրճ Համուտի « Գեր - մանիկ » շարժանկարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է աշակերտական հաւաքով մը, Ուսումնական Խորհուրդի կազմակերպու - թեամբ, 65ամեակին առիթով: Ներկայ եղած են բազմահարկը աշակերտներ: Բացումը կատարած է Ուսումնական Խոր - հուրդի գործադիրը՝ Երուանդ Տէմիր - ճեան: Բոլոր վարժարաններու մասնակ - ցութեամբ գործադրուած է գեղարուես - տական յայտագիր մը, բաղկացած՝ եր - փերէ, արտասանութիւններէ, խմբերգ - ներէ եւ խմբական արտասանութիւններէ: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Վրդ. Քէչիշեան:

Ապրիլ 23ի ամբողջ օրը հայկական վար - ժարաններուն մէջ նշուած է Եղեռնի 65 -

ամեակը: Գործադրուած են յաւուր պատշաճի գեղարուեստական յայտագիր - ներ՝ երգ, նուազ, արտասանութիւն, խմբերգ. ցուցադրուած են նահատակ գրադէտներու լուսանկարները, երաժշ - տութիւն ձայնափողուած է եւ պատե - ռուն վրայ լողունգներ փակցուած:

Ապրիլ 21-26, ամբողջ շաբաթ մը դըպ - րոցներու մէջ տրուած են դասախօսու - թիւններ:

Ապրիլ 23ի երեկոյեան Դպրեմանքի սա - ները, տեսուչ Տաթև Եպիսկ. ի եւ վար - դապետներուն գլխաւորութեամբ, հա - լաքուած են Պրեֆալայի Ապրիլեան Յու - շարժանին շուրջ եւ հսկումի արարողու - թիւն կատարած: Խօսք առած է Տաթև Եպիսկ. եւ շեշտած՝ « Եթէ կարենաք վի - բաւոր Յուշարժանին վէրքը ձեր սրտին մէջ կրել, այն ատեն կրնաք իբրեւ Հայ ապրիլ ու արեւնալ ձեր երազած հոգե - բուն »: Ապա, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է եւ արարողութիւնը վերջ գտած է « Տաւորիկի զաւակն եմ » երգով:

Ապրիլ 24ին, Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանին մէջ, 300է աւելի հայ ու - սանողներ առաւօտեան ժամը 7էն սկսեալ բողոքի արտայայտութիւններ ունեցած են զանազան կարգախօսքեր բացառան - չելով: Ժամը 11ին ցոյց մը կատարած են համալսարանի շրջակային մէջ: Ժամը 11:30ին « Ուշաթ Հոյ » ի մէջ դասախո - սութիւն մը տուած է Շաւարշ Թորիկ - եան: Ներկայ եղած են աւելի քան 500 հայ եւ օտար ուսանողներ, դասախոս - ներ եւ հիւրեր: Տեղի ունեցած է Հայ - կական Հարցին նուիրուած փաստագրա - կան ցուցահանդէս մը: Ժամը 11 - 13 խորհրդանշական դասադու մը կատար - ւած է: Նա բոլոր ձեռնարկներուն ի - բնեց մասնակցութիւնը բերած են հա - մալսարանի կիպրացի յոյն ուսանողները: Ժամը 15ին, աւելի քան 500 հոգի ներ - կայութեան ցուցադրուած է « Հայկական Հարցը » ժապաւնը:

Ապրիլ 23ի առաւօտեան ժամը 11:30ին ալ, Հայկազեան գոլէժի մէջ, 250 ուսա - նողներու ներկայութեամբ դասախօսու - թիւն մը տուած է Տիկ. Աղապուհի Սի - մոնեան:

Երեկոյն ազգային վարժարանին դաշ - տին մէջ, Ապրիլ 24ին, նշուած է 65ամ - եակը « Նաւասարդ » ակումբի վարչու - թեան կազմակերպութեամբ: Ներկայ ե - դած են տեղւոյն յոյն - կաթողիկէներու առաջնորդ Իլիաս Նեմէ, քաղաքապետը եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կա - տարած է Վաչէ Հարմանտեան: Խօսք ա - ռած են վարժարանին տնօրէնը Յովսէփ Զիլինդիրեան (արաբերէն) եւ Գրիգոր Ներսիսեան (հայերէն, Պէյրութէն):

ԶԱՆԷ Հազէի մէջ 65ամեակը նշուած է երեք հայ յարանուանութեանց կազմակերպու -

ԳԱՂԱՊԵՒԷ ԳԱՂԱՊԵՒԷ

ՀԵԼԻՈՊՈԼԻՍՈՅ Նուարեան Ազգային վարժարանի « Պրըքտոնեան » սրահին մէջ, Մարտ 9ին, տեղի ունեցած է ճաշ - ընդունելութիւն մը ի պատիւ «Շնորհա - լի» եւ «Եգիպտահայ» երգչախումբերու, որոնք Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց - ւոյ 50ամեակի հանգիստութիւններու շըր - շագիծին մէջ մասնակցած էին սրբազան համերգի: Ներկայ եղած են թեմակալ առաջնորդը, Ազգ. իշխանութեանց ներ - կայացուցիչներ եւ զոյգ երգչախումբ - բու անդամները: Խօսք առնելով խմբա - վար Եղուարդ Յակոբեան անդադարձած է երգչախումբի ապագայ ծրագրերներուն: Հաւաքով զուգարկաւ ըլլալով խմ - բավարի 60ամեակին, Զուէն Արք. դըր - ուստած է Եր. Յակոբեանի նուիրումը հայ երգի տարածման մէջ:

Աթէնքի հեռատեսիլը Ապրիլ 15ին յայտագիր մը սկսած է նուիրուած Տի - կին Անթէլ Գուրթեանի, իր « Անթէլ Գուրթեանի տետրակները » գիրքի հրա - տարակութեան առիթով: Հեղինակը իր խօսքին մէջ յայտնած է, թէ իր գիրքը ձօնած է Ապրիլեան Եղեռնի նահատակ - ներուն եւ թէ յուզուած է որ իրեն առիթ տրուած է հեռատեսիլին խօսելու Ապրիլ ամսուան մէջ, քանի որ Ապրիլը ամբողջ աշխարհի Հայութեան համար իր նա - հատակները ողբերգիւ եւ Հայկական Հարցը քաղաքակրթ աշխարհին ծանո - թացնելու ամիսն է:

Թեմաբ, Ազգ. « Պարզեան » վարժա - րանի « Իւզպաշեան » սրահին մէջ: Բա - նախօսած է Մանուէլ Աղապուհի:

Եղեռնի 65ամեակին առիթով, Լիբա - նանի հայ քաղաքական կազմակերպու - թեանց համախմբումը բողոքի հեռագիր մը յղած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնաժո - դովին, Միացեալ Նահանգներու, Խորհ. Միութեան, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Լի - բանանի նախագահներուն, ինչպէս նաեւ՝ Թուրքիոյ վարչապետին:

—X—

ԵՐՈՒՍԱՂԵՍ

Ապրիլ 24ին, շուրջ 2000 Հայեր Երու - սաղէմի փողոցներուն մէջ բողոքի ցոյց մը կատարած են: Տպաւորիչ տղանցքի ընթացքին ցուցարարներէն մէկը աչքած է թրքական դրօշակը: Ցուցարարները շարունակած են ճամբան դէպի Թրքա - կան հիւպատոսարան: Ոստիկանները ըն - կերացած են ցուցարարներուն՝ անպա - տեհութիւններու պարագային միջամտե - լու համար:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՀԱՅԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

- Ես գող չեմ, վարպետ: Գողերն են որ դադուել կը հեռանան: Գողը ինքն է, Հաճի Մուսան է:

- Տղաս, աշխարհը տահա շատ թա - րէ է քեզի համար: Ծահլիւն ջուրը բը - լարէն վեր կ'ելլէ: Եթէ քեզ մըն ալ տա - րեքը առնես, կը գտնես քու առուդ, կը հասկնաս էս բաները:

Այս խօսքերը ըսելու ատեն խալֆան մտածեց նաեւ, որ Մարտիկը պէտք չէ միակ ճամբու ճգնել: Լաւ է որ միւս - ան երթան: Եթէ արագ աշխատին, այդ օրը կը լրացնեն պատը: Այո՛, այո՛, պէտք է լրացնել պատը՝ արեւը մարը չմտած: Խալֆան անդադարձաւ որ, Հաճին այդ

առաւօտ մօտեցած էր իրեն:

—Գործդ հեշտ կ'ըլլայ, խալֆա: Կ'են - թաղեմ երկու օրէն կը լրանայ պատը: Զե՛ս կարծեր:

Հաճիին բառերն էին հատ - հատ:

Յետոյ Մարտիկին հետ խօսած էր շատ սիրալիկ կերպով:

Զէյնապին անհանգիստ խօսքերը լը - սելէ յետոյ, խալֆան ալ աւելի չիդթ - բան մը նկատեց Հաճիի այդ կարճ այ - ցելութեան մէջ: Ուրիշ օրեր պատին խօսքը չէր ըրած: Կ'երեւի պատի լրանա - լուն մասին աւելի շատ մտահոգուած էր: Իսկ Մարտիկին հետ ունեցած այնքան բա - րեկամական խօսքերը, զինքն ալ զար - մացուցեր էին: Վտանգ մը հասցնելու թրքական ննջը ձեւ մը:

Խալֆան ի հարկէ շատ զարմացաւ, որ Հաճին այդ ձեւով կը մօտենար Բերդակցի

չոպանին, խալֆայի աշկերտին: «Շփոթ բան մը կայ էստեղ», կը մտածէր խալ - ֆան:

- Հայկ, տղաս, քիչ մը արագ աշխա - տի՛նք:

Թերեւս այս անգամ կարմրեցուած սաղ - չըլլայ, կը մտածէր Հայկ:

Մարտիկին մէջ Զէյնապի վերջին խօս - քերը կային՝ «Մենք նորէն կը դռնենք գիրար»: Զէյնապի կողբերուն տակ տա - կաւին նոր գոյն առած սալորի մը թեթեւ կապտութիւնը կար: Այնքան գեղեցիկ ը - րած էր աչքերը: Մարտիկ առաջին ան - գամն էր որ կը տեսնէր այդ:

Հայկ, ձեռքի թին սլատն ի վեր եր - կընցուց ու պատրաստուեցաւ: Սպասու - հին՝ սինին իր գլխուն վրայ՝ ճաշ կը բերէր:

Ամէն ճաշին, իրենց հետ սեղանի կը նստէր նաեւ Քոմոն, որ այդ օրը մէկ ան - գամ միայն երեւցած էր Մարտիկին ու նորէն հեռացած: Գրեւի քանի մը շունք հասունցած էր շան մը ետեւ ինկած էին: Հայկ աչքին ծայրով կը նկատէր, որ շու - ներու խումբը երբեմն կ'երեւար հրա - պարակի վրայ, ու կը կորսուէր: Հայկ տեսած էր նաեւ, որ երէկ էր շունը կըց - ուած էր ուրիշ շան մը մղկիթի դրան առջեւ: Քոմոն, այդ առաւօտ կանոնա - չէրին հոտն առած էր ու խոռոչուած էր ա -

նոնց խումբին:

- Մարտիկ, տղաս, աշխատէ սրինգին ձայնը չհանել: Ելնենք, շուտով լրացնենք պատը:

- Սրինգով կրնամ Զէյնապին հետ խօ - սել, բայց ես կ'ուզեմ Հաճի Մուսային հետ խօսել: Անոր հետ ալ խօսելու հա - մար, սրինգը շատ անպէտ բան է, վար - պետ, ըսաւ Մարտիկ ու գօտիէն սրինգը հանելով՝ ձգեց սրինգին վրայ, ուր կային կրծուած սաղի թեւ, ոտք, կողի մասեր:

Հայկ ամբողջ սեղանը աւերակ էր դար - ձուցեր:

Կէսօրուան հանգիստը երկար չըրին: Խալֆան շուտով գործի սկսաւ: Հաճի Մուսան, սեւ սաթէ համրիչը ձեռքին, մետաղէ արարական ապան ուսերուն վը - րայ երբ մօտեցաւ՝ պատը լրանալու վը - րայ էր արդէն:

- Խալֆա, կ'երեւի պատը կը լրանայ, էսօր, ըսաւ Հաճին՝ մատին ծանր մա - տանիներէն մէկը շտկելով:

- Կը լրանայ, կը լրանայ, կը կենց խալֆան:

- Խստեղէն ո՞ւր պիտի երթաք, խալ - ֆա:

(70 - Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵԼԱՆԳԻՍ

Այս օրը Տիկին Սիրանոյշ Մարգարեան, Տէր Եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան եւ զաւակները Գոհարիկ եւ Անահիտ եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ԲԱՐԿԱՌԱՋՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր Եւ Տիկին Վարդան Գասիկեան խմբադրատուն իրենց այցելութեան առթիւ 100 Փր. կը նուիրեն:

×

ՄԱՐՍԷԼԻՆ, Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան 40 Փր.:

ՊԱՏԱՐԱԿ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Բազմաձայն պատարագ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Մայիս 11, Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԿՈՍՏԱՍՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Եւ հանգուցեալ անդամներու եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն հոգւոյն ի հանգիստ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, զեկալարութեամբ Մարթէն ՕՓլազի, երգէտներ կը նուագէ Օր. Երանուհի Յակոբեան: Պատարագ ժամը 10ին:

×

Այս առթիւ երգչախումբին կը նուիրեն. — Տէր Եւ Տիկ. Զ. Պահատուրեան 250 Փր., Կրնուպէն Տէր Եւ Տիկ. Սապոնեան 200 Փր., Լիոնէն Տիկ. Գրիգորով 500 Փր.:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼԻ. — Պ. Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ասողիկ եւ Սարգիս Գուլումեանի, Պր. Սերոր Հայրապետեանի եւ զաւակներուն, այլ Տիկ. Վեհանոյշ Ամիրխանեանի, ընկ. Փեկրոն Խաչատուրեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Ա. Հայրապետեան ընտանիքին իրենց ամուսնոյն, եղբոր, զաւակին, հօր-եղբորորդւոյն, փեսային, սանին, թե-ռայրին եւ իր հարազատներուն վրէժ Ամիրխանեան-Հայրապետեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ (12,14, Rue St. Bazile)

բացման 4րդ տարեդարձին առթիւ՝

ՄԵԾ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 11ին, ժամը 13ին Տարօն և վասպուրական արախին մէջ Նախազգուշեամբ՝

ԱՐՇԱԽԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆԻ

Հայկական շքեղ մթնոլորտ

Գեղարուեստական բաժին Նուագախումբ

Մասնակցութիւն 70 Փր. Տեղերը սահմանափակ ըլլալով նախընտրելի է նախապէս ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Մշակ. Տունը 50-15-09, Շալեան 66-18-80 Միլոնեան 90-90-10, Վարդանեան 51-29-90

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE à l'occasion du 4e Anniversaire

GRAND REPAS

Dimanche 11 Mai à 13 heures

sous la présidence de ARCHAVIR GLORIKIAN

Ambiance Arménienne Partie Artistique

Orchestre

TF 1 Midi-Première

Երեքշաբթի, Մայիս 13, ժամը 12-30ին « Հայաստան 1900 » Իվ Թերնանի եւ Ժ. Բ. Բէպպեանի հատորը պիտի ներկայացուի հեռատեսիլի Ա. կայանէն: Տանիէլ Ժիլպէրի հիւրերն են Շառլ Ազնաւուր եւ Ժորժ Կառլաբենց:

ՎԱՐԴԱՅՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ

Ներմանտի Մանկանց Բոյնին մէջ երեք օր Մանչի ափերուն

Մեկնում՝ Մայիս 24, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8ին: Վերադարձ՝ Մայիս 26, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին շուրջ: Ժամադրաւար՝ Փարիզ 9րդ, 79 Ռիւ Լաֆայէթ, Սքուար Մոնթոյոն:

Երեք օրուան ընթացքին Կարմիր խաչ-չուհիներու աւանդական հիւրասիրութիւն պտոյտներով (Մոն Սէն Միշէլ) հաւանաբար: Տեղերը ապահովելու եւ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնէ՝

Նաւասարդեան 985-36-53

Սաղաթէլեան 854-35-74

Ծախքերու մասնակցութիւն:

JACQUES CHELELEKIAN HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier des départs de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Lundi 30 Juin	Lundi 14 Juillet 80	4 080 FRF
Lundi 11 Août	Lundi 25 Août 80	4 080 FRF
Lundi 25 Août	Lundi 08 Septembre 80	4 080 FRF
Lundi 1 ^{er} Septmbre	Lundi 15 Septembre 80	4 080 FRF
Lundi 08 Septembre	Lundi 22 Septembre 80	4 080 FRF
Vendredi 26 Septembre	Jeudi 09 Octobre 80	3 480 FRF
Lundi 06 Octobre	Lundi 20 Octobre 80	3 480 FRF
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FRF
Lundi 29 Décembre 80	Lundi 12 Janvier 81	3 480 FRF

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART
renseignements et réservations

CHELELEKIAN

Jacques

VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՄԱՐՍԷԼԻ. — Կապ. Խաչի Պ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Շաբաթ, Մայիս 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Վալանտի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հիւրըշաբթի Մայիս 8ին, ժամը 20ին, Ահարոնեան ահուճը:

SONI et J. PIERRE YAPOUDJIAN

Agents Généraux

A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:

Commerçants - artisans - auto-vie - habitation - industrie

46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 CLICHY

Tél. : 737-15-12

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

"CHEZ ARMAND"

RESTAURANT - TAVERNE

24, Rue Rodier — 75009 PARIS

Tél. : 280-35-84

Fermé le Lundi

30 ՏԵՍԱԿ ԱՂԱՆԴԵՐ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ
ԽՈՐՈՎԱԾՆԵՐ

Imprimé sur les Presses

du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

UGAB JEUNES - MARSEILLE

Organise

Sur l'invitation de SA SAINTETE VASKEN 1er
Catholico de tous les Arméniens

un voyage touristique et culturel en

arménie

du 11 Août au 1-er Septembre

avec

Moscou (2 j.) - Leningrad (2 j.) - Kiev (2 j.)

Erévan (14 j.) — Tiflis (2 j.)

Participation : environ 4000 F.

Renseignements et inscriptions :

U.G.A.B. Jeunes, 33 Cours Pierre Puget — 13006 Marseille — Tél. (91) 37-75-97

ORG. : Lic. 97

UGAB - JEUNES

Samedi 10 Mai à 20 heures

Soirée Tric-Trac

et Jeux de Société

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Cette soirée sera l'occasion de contacts et de rencontres dans une atmosphère de calme et de détente, sauf pour les passionnés du jeu qui pourront se défouler à loisir.

ՈՒՐԱԹ
ՄԱՅԻՍ
9
VENDREDI
9 MAI
1980

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F. 55111 SUIVI — ԹԻԻ 14.642 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55° ANNÉE — No 14.642

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ

ՅՐԱՆՔԵՆԻ ԶՈՒՅՆՐԱԿԱՆ սահմանա-
դրված զատ, Փրանսացի մաքսային
պաշտոնականները բոլոր սահմանադրու-
ներն անհապառձակ են, Հինգշաբթի օր,
պարզապես չարժեք մը, որ սահման-
ները զոցելու մէջ է։ Կը բողոքեն երկու
Փրանսացի մաքսային պաշտոնականներու
բանտարկութեան դէմ զուգեցերական իշ-
խանութեանց կողմէ, որոնք բնաւ տրա-
նսպիւր չեն տեղի տալու, քանի որ, ըստ
իրենց, այդ երկու Փրանսացիները ա-
նհինք մը ի վեր իրենց դործունէութեամբ
անակոխ կ'ընէին զուգեցերական օրէնս-
դրութիւնը դրամատնական դադտնապա-
հանութեան վերաբերեալ։

ՓԱՐԻԶԻ մահմետական Ուսանողներու
Միութեան կեդրոնատեղիին դէմ եղեալ
նախորձ մը կատարուած է առջի օր, ո-
րու տէր եղած է « Շառլ Մարթէլ » աշ-
խարհական ակումբը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ ՏԻՍԹԵՆ Նիս-
ից բացումը կատարելու համար Փը-
րանսացիներէ կան 7րդ վեհաժողովին եւ
այդ ժողովը ներկայացուց իբրեւ պատ-
ան չկարենալ ներկայ ըլլալու համար
Քիթի յուշարկաւորութեան։ Ոմանք
պայտ կը խորհին թէ Գարթըրի եւ
Քիթի բացակայութիւնը դիւանապի-
նական շատ խելացի գործ մը չէ թէեւ
նախորդ յայտարարած է թէ Յունիսին
նախապաշտի պիտի այցելէ։ Փրանսա-
կան կարգ մը թերթեր կը նկատեն թէ
Քիթի Գարթըրի պարագային նման կաֆ-
է չի զարմացներ, Ժիսքարի պարագա-
րէն « Լաւ ընտրութիւն մը » չէ։

ԻՐԱՆԻ մէջ Ուրբաթ օր կը կատարուի
խորհրդարանական ընտրութեանց Բ.
լիսինը, որու ընթացքին պէտք է ըն-
տրուին 189 նոր անդամները, որոնք ա-
ռաւելն չլիսին ընտրուած 81 պատգա-
մաւորներու կողքին կ'ամբողջացնեն 270
անդամնոց խորհրդարանը։ Միւս կողմէ
պալայն տնտեսական գետնի վրայ կա-
րգիւնը այնքան ալ փայլուն չէ եւ իս-
թական Հանրապետութեան կուսակցա-
գետը՝ այսօրու Պէհեշթի խոստովանած
է թէ յեղափոխութենէն 15 ամիս յետոյ
« քիչ բան իրագործուած է տնտեսական
եւ ընկերային մարզին մէջ եւ թէ ժողո-
վարը փորը պարապ կը քննադատ »։ Ա-
նոնք որ բախտն ունին աշխատելու ամ-
սական հազիւ 1500էն 1800 Փր. կը շա-
հն եւ պէտք է 5էն 8 հոգեկոց ընտանիք-
եր կերակրեն։

ՅՐԱՆՔԱՎ փերշնապիւր առաւ Պրիւսէի
պալական խորհուրդի ժողովին մաս-
նակցող իր ութ ընկերակիցներուն, յայտ-
նալով թէ եթէ մինչեւ Մայիս 31, Անգ-
լիա չպատասխանէ եղած նոր առաջարկ-
ներուն Փրանսա առանձին պիտի բար-
կացնէ հողագործութեան իր գինները։

ՆՈՐԶԻՐԱՅԻՆ Թաւ դործակալութիւնը
կ'ընդունի թէ միջադէպեր պատահած
են Գապուլ բայց կը վերադարձ « Իրիւ-
թէ ուսանողներու »։ Իրականին մէջ
հակադարձութեան տարրեր են եղեր,
որոնք համալսարան սպրդեր են...

65-ԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

Ի Ր Ա Ն

ԹԵՂՐԱՆ

Ապրիլ 22ի առաւօտեան Թեհրանի հայ-
կական միջնակարգ եւ ուղեցոյց վարժա-
ժարաններու աշակերտութեան ներկայա-
ցուցիչները Առաջնորդարան ուղղուելով
Յուշարձանին, որմէ ետք աշակերտու-
թիւնը հաւաքուած է եկեղեցի, ուր եր-
կու ներկայացուցիչներ խօսք առնելով
դատապարտած են Ատլանտեան Ուխտի
ուժերը, որոնք հաստատուած են Արեւ-
մտահայաստանի հողերուն վրայ եւ հա-
մոզում յայտնած՝ որ միակ լուծումը
Հայկ. Դատի զինեալ պայքարն է։ Աշա-
կերտական ուղեկոչումը վերջ գտած է
առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի
փակման խօսքով։

X

Ապրիլ 23ի երեկոյեան Թեհրանի հայ-
կական բոլոր միութիւններու ներկայա-
ցուցիչները ծաղկեպսակներ դրած են
Առաջնորդարանի բակին մէջ դանուոյ
Նահատակաց Յուշարձանին։ Ոսք առած
է առաջնորդը, որմէ ետք օրուան խօսքը
արտասանած է միութիւններու ներկա-
յացուցիչը։

X

Նոյն օրը, Հ. Յ. Դ. « Ռոստոմ » երի-
տասարդաց Միութեան կազմակերպու-
թեամբ, բազմաթիւ Հայեր կամաւոր ծոմ
պահած են Ատլանտեան Ուխտի անդամ
երկիրներու Թեհրանի դեսպանատուն -
րուն առջեւ՝ Թուրքիա, Ամերիկա, Գեր-
մանիա, Անգլիա։

X

Ապրիլ 24ի առաւօտեան Ս. Սարգիս
եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագի
ընթացքին առաջնորդը իր քարոզին մէջ
ըսած է, թէ մենք պէտք է միջոցներու
գիւմենք մեր Դատը միջադէպին հարց
դարձնելու համար եւ կոչ ըրած որ ժո-
ղովուրդը խուսնելու մասնակցի կազ-
մակերպուած երթին։ Հոգեհանգստեան
պաշտօնէն ետք շուրջ 50 հազար Հայեր,
հայկական եռագոյնի առաջնորդութեամբ
բողոքի երթ մը կատարած են անցնելով
Թեհրանի գլխաւոր պողոտաներէն եւ
հասնելով Թրքական դեսպանատուն։ Հո-
խումբ մը երիտասարդներ փորձած են
յարձակիլ դեսպանատան վրայ, սակայն
կարգապահներ, ոստիկաններ եւ « Յե-
ղափոխութեան պահակաւորներ » արգելք
եղած են։ Այս առթիւ « Հիւրըրկէթ » ի-
թղթակիցը հետեւեալ կը գրէ. « Թեհ-
րանի Հայերը ուղեցին Թրքական դես-
պանատունը մտնել եւ չէնքը դրաւ։ Յե-
ղափոխութեան պահակաւորներ » որոնք
կը պաշտպանէին դեսպանատունը, զէնքի
սպանալիքով եւ մղեցին զանոնք ազ-
դարարելով որ հակառակ պարագային
պիտի կրակեն առանց այլեայլի։ Այս
անգամ Հայերը ետ քաշուելով կամաւոր
ծոմի համար նստան չէնքին առջեւ, բայց
պահակները անկէ ալ վերցուցին զանոնք
եւ դէպի մայրեքը քշեցին։ Կարգ մը
երիտասարդներ, դեսպանատան պարտէ-
ղին վանդակորմերուն վրայ մարդկեցան,
ուղեցին Թրքական դրոշակը վար առնել-
ով պատուել եւ այրել, բայց կրօնապետ
այսօրու խորհիւն երբ տեղեկացաւ ա-
սոր, խտրել սաստեց ըսելով, որ խաւս
երկրի մը մէջ կարելի չէ Թրքական դրո-
շակը այրել ու հրահանգեց իր մարդոց
ի գին ամէն բանի արգելք հանդիսանալ
Հայերուն »։

ՄԻՋԱՌԻԿ՝ 3 ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԿԻ
ԲԱՆՏԱՐԿՈՒՄ

Կէսօրուան մօտ, երբ վերջ գտած է
երթը, խումբ մը երիտասարդներ Ս.
Սարգիս եկեղեցւոյ մօտերը սկսած են
թուցիկներ ցրուել անցորդներու։ Քանի
մը Պարսիկներ յարձակած են հայ երի-
տասարդներուն վրայ, որոնք հակազդե-
ցութեան հանդիպելով փախուստի դի-
մած են, սակայն մէկը բռնուած է եւ
ինքզինք ներկայացուցած է իբրեւ « Յե-
ղափոխութեան պահակաւոր »։ Հայ երի-
տասարդներ Պարսիկը կը տանին եկեղեց-
ւոյ բակը։ Լուրը կը հասնի « Յեղափո-
խութեան պահակաւորներ » ու թաղի կո-
միտէին, որ մարդ կը գրէ ինքզինք վե-
րահասու ըլլալու։ Երեք հայ երիտա-
սարդներ Պարսիկը կը յանձնեն պահա-
պաններուն եւ անոնց հետ կ'երթան կո-
միտէին մօտ, ուր վար կը գրուին։ Յա-
ջորդ օր Ապրիլեան եղեռնի Ուղեկոչման
Յանձնախումբին ներկայացուցիչը երբ
ոստիկանատուն կը դիմէ տեղեկանալու
համար հայ երիտասարդներու ձերբա-
կալութեան եւ անոնց դէմ եղած ամբաս-
տանութեան պատճառի մասին, ինք եւս
կը ձերբակալուի։ Ապրիլ 27ին, Թեհրան
առաջնորդը, երեսփոխան Հրայր Ուս-
թեան եւ հայկական պատուիրակու-
թիւն մը, յատուկ ժամադրութեամբ,
կ'այցելեն Ներքին նախարարութեան վե-
րահանգի եւ « Յեղափոխական պահա-
պաններ » ու պետ այսօրու Քանի, որ
յայտնած է թէ ձերբակալուածները մե-
ղադրուած են իմամ խորհրդին հայհո-
յած ըլլալուն համար։ Պատուիրակու-
թիւնը արտօնութիւն կը պահանջէ բան-
տարկեալներուն այցելելու համար, ա-
յսօրու կը խոստանայ հեռաձայնով
յայտնել այցելութեան վայրն ու ժամը։

X

« Ալիք » Ապրիլ 30ի թիւով կը յայտնէր,
թէ Ներքին նախարարութեան կարգադ-
րութեամբ, օր մը առաջ հայ բանտարկ-
եալները բանտէն հեռաձայնով կապուած
են Առաջնորդարանի միջոցով իրենց ծը-
նողներուն հետ եւ յայտնած (պարսկե-
րէն) որ « իրենց տեղը հանգիստ է եւ լաւ
կը կերակուրին »։

X

Ապրիլ 25ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին
հազարաւոր Հայերու մասնակցութեամբ
բողոքի հանրաժողով մը տեղի ունեցած է
« Արարատ » մարզաւանին մէջ։ Բացումը
կատարած է Թուրքիա Ամատունի, որմէ
ետք « Կիւլպէնկեան » վարժարանի սկա-
ռուները տողանցած են։ Ոսք առած են
Ազգ. իշխանութեանց կողմէ Տոքթ.
Վարդէս Նահապետեան եւ երիտասար-
դութեան կողմէ Մուշեղ Ծատրեան, եւ-
տեղով ժողովրդական միասնական պայ-
քարի մը անհրաժեշտութիւնը՝ Հայկա-
կան Հարցի լուծման համար։ Օրուան
առթիւ բանախօսած է Այլդա Յովհան-
նիսեան։ Սեղա Աղամեան կարդացած է
հանրաժողովին բանաձեւը։ Առաջնորդին
փակման խօսքն ետք կարգ մը մանուկ-
ներ եւ պատանիներ ցուցատախտակնե-
րով դաշտ իջած են « Մահ Թուրքիոյ
Փաշիստ կառավարութեան » լողունգով։
Այս երեւոյթէն խանդավառուած ժողո-
վուրդը հետեւած է մանուկներուն եւ
դաշտ իջնելով սկսած է լողունգներ ար-
ձակելով քալել։

X

Ապրիլ 26ի երեկոյեան « Արարատ »
կազմակերպութեան արահին մէջ տեղի
ունեցած է ուղեկոչման հանդիսութիւն

մը, որուն ընթացքին Հ. Յ. Դ. « Ռոս-
տոմ » երիտասարդաց Միութեան ներ-
կայացուցիչը իր խօսքին մէջ ի մէջ այ-
լոց ըսած է. « Հայ ժողովրդի այսօր -
ուայ ցերեցան կացութիւնը իբրեւ հե-
տեանք հայկական ցեղասպանութեան
հայալինը քաղաքականութեան, մեզ թե-
լադրում է մեր պայքարի այսօրուայ հան-
գըրուանում առաջնորդուել Ամբողջա-
կան Հայաստան, ամբողջական Հայու -
թեամբ քաղաքարով։ Իսկ այդ պէտք է
որ լինի Թուրքիայի կողմից բռնադրա-
ուած հողերի ազատագրութեամբ՝ Հա-
յաստանի հետ մէկ ամբողջութիւն դառ-
նալով։ Մենք համոզուած ենք որ առանց
Հայաստանի Հայ Դատ չի լուծուի »։
Ունկնդրուած է « Հայկական Արդարա-
դատութեան զինեալ բազուկ » կազմա-
կերպութեան խօսքը, լուսապատկերնե-
րու ցուցադրութեան առնթրեր։ Արտա-
սանուած են Պարոյր Սեւակէն եւ Յովհ.
Շիրազէ քերթուածներ։

Յաջորդ երեկոյեան նոյն յայտադիրը
կրկնուած է « Սարգարապատ » թաղա-
մասի « Սահակեան » դպրոցին մէջ, ինչ-
պէս նաեւ Ապրիլ 29ին՝ « Սասուն » թաղի
« Սահակեան » դպրոցը եւ Ապրիլ 30ին՝
« Զէյթուն » թաղի « Արարատ » դպրո-
ցին մէջ։

X

ԱՅԼ ԶԵՆՆԱՐԿՆԵՐ

Թեհրանի « Սարգարապատ » (Հեղմա-
թիւ) թաղամասի « Սահակեան » վար-
ժարանի դիմացի փողոցին մէջ տեղի ու-
նեցած է « Հայ ժողովրդի ազատագրա-
կան պայքարներու նուիրուած ցուցա-
հանդէս »-ը, նկատի ունենալով որ « Իրե-
րունի » Միութեան վարչութիւնը չէ
արտօնած որ ցուցահանդէսը տեղի ու-
նենայ դպրոցին արահի։ Ցուցադրուած են
հայ հերոսներու եւ քաղաքական գոր-
ծիչներու լուսանկարները, յեղափոխա-
կան եւ մտաւորական դէմքերու խօսքեր,
ահաբեկչական դէպքերէ առնուած նը-
կարներ եւայլն։ Ցուցահանդէսը կազմա-
կերպած են « Ռոստոմ » պատանեկան
Միութիւնն ու թաղին պատանիները։

X

Թեհրանի Հ. Յ. Դ. « Շանթ » պատա-
նեկան Միութեան նախաձեռնութեամբ,
Ապրիլ 19 - 23, « Սասուն » թաղամասի
Ա. Սողոմոնեան դպրոցին մէջ տեղի ու-
նեցած է ցուցահանդէս մը՝ « Հայ Դատ »
եւ « Ազատագրական պայքարներ » ան-
ուան տակ։ Ցուցահանդէսին վաճառ-
ուած են յեղափոխական երգերու ձայնե-
րիկներ, գրքեր եւ Միութեան հրատա-
րակութիւնները։

X

ՂԱՅՈՒՆ

Ապրիլ 25ի առաւօտեան Ս. Հռիփսիմէ
եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է հոգեհան-
գըստեան պաշտօն, որմէ ետք Հայերու
դէմ գործուած ցեղասպանութեան մասին
խօսած է Ներսէս Տէր-Մարտիկեան, մաղ-
թելով որ հայ ժողովուրդը, իր սեփա-
կան ուժերով, ձեռք ձգէ իր իրաւունք -
ները։

X

ԱՐԱՔ

Ապրիլ 24ի առաւօտեան պատարագած
է Ներսէս Բհնյ. Բէշլիեան։ Ապա եկե-
ղեցւոյ բակին մէջ հոգեհանգստեան պաշ-
տօն կատարուած է նահատակաց յիշա-
տակին։ Բանախօսած է խաւար Բա-
ղուսեան։ Ոսք առած են նաեւ Ռաֆիկ
Պաշտարեան եւ Գոհար Աբրահամեան։

Fonds A.R.A.M.

Այգորական Ս. ՊՈՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ Եկեղեցւոյ

ՕՇՄԱՆ ՅԻՄՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

1920-ին 1930ական թուականներուն, երբ
այս ժողովուրդը զաւակներ հաստատ -
ուեցան նաեւ Ալֆորվիլի եւ հետզհետէ
անոնց թիւը բազմացաւ, եկեղեցիք մը
կոնստիտուիան ծրագրելը մշակուեցաւ:

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ Հոգաբար -
ձութեան անմիջական հսկողութեան տակ
կազմուեցաւ Եկեղեցւոյ Ծիւղութեան
կոմիտէն մը եւ 1929 Յունիս 10-ին
կատարուեցաւ եկեղեցւոյ հիմնարկէքը:

Եթե ամիսներ ետք 1930 Փետրուար
23-ին կատարուեցաւ օծումը, ձեռամբ
վանապետ Ս. Քրիստիանի: Օծման
օրին աղին անխափան կը կատարուի
կրօնական արարողութիւն:

Առաջին տարին կարելի չէ եղած ան -
միջապէս Հոգաբարձութիւն կազմել:
Ամէն վերակի իբրեւ հսկող Հոգաբարձու,
Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ Հոգաբարձու -
թիւն անդամ մը կ'այցելէ Ալֆորվիլ:
Փարիզէն քահանայ հայրեր ամէն վերա -
կի եւ տօնական օրեր հերթով կուգան
պատարագելու համար: զպիւրներն ալ
Փարիզէն կը զրկուին:

Այս դրութիւնը կը շարունակուի մին -
չեւ 1930 Օգոստոս, երբ Ալֆորվիլի հա -
մար կը նշանակուի առժամային Հոգա -
բարձութիւն մը, բաղկացած երեք ան -
ձերէ: 1931 Ապրիլ 25-ին եկեղեցին կ'ու -
նեայ իր առաջին մնայուն հոգեւոր հո -
վիւր Գէորգ Քանյ: Դաւիթեան:
Այս կէս դարէ ի վեր Ս. Պօղոս - Պետ -

Հալի կրցինք այսքանը արտասանել,
մնացեալ երկուք ալ մոռցանք ու պա -
պանձեցանք...

Ժողովուրդը սկսաւ բարձրաձայն խն -
դալ, մենք ազդուած՝ սկսանք լալ:

Վերջին պահուն, սակայն, տարօրի -
նակ զուգադիպութեամբ մը, յիշեցինք
առաջնորդին վերջին տողը, եւ մեր ար -
թունքներուն մէջէն, իրապէս երկու ծեծ -
ուած դառնելու նման կոչեցինք լալա -
կին: « Մէ՛յ, մէ՛յ, մէ՛յ, մէ՛յ իմ
մարիկ... »:

Ընդհանուր ծիծաղին եւ խանդալա -
տութեան մէջ, առաջնորդը ձեռքերը դը -
րաւ մեր գլխուն եւ խնդալով կոչեց.
« Ապրիք, դառնուկներ, չա՛տ ապրիք,
նստեցէք »: Մենք հեկեկեկալով, կրկին
ժալպատիկ նստեցանք առաջնորդ վար -
դապետին փէշերուն տակ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Ա.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՍԵՆԴ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՅԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻԻՂԸ

Ուրախ լինէ՛ք ըսէ՛ք: Կը յիշէ՛ք, որ ու -
րիշ անգամ ըսած էք, թէ վարդաձոր պի -
տի երթան: Կ'երեւի յատկապէս ստու -
րիկ կ'ուզէ՛ք իրենց երթալիք ճամբան:

- Խտեղէն պալէի վարդաձոր երթանք:

- Որ վարդաձոր պիտի երթաք, լեռ -
ներու ճամբով մ'երթաք, խալֆա: Էն
կողմերը բաւական վտանգաւոր է: Գա -
րափոխարի թուրքերը սկսած են խեղճ ու
կրակի գրիւղները կողոպտել: Երէկ Ձէ -
թիլի Ձատին կը պատմէր, որ ճամբուն վը -
րայ պայանած են հայ հողագործ մը: Դա օր
ճամբայ չէ՛ք ելլէր: Վաղը հետեղէն ուղ -

րոս եկեղեցին Ալֆորվիլի հայ դպրոցի
հոգեւոր տունը եղած է ջամբելով կրօ -
նական անունը:

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ
գործած են հայերէն լեզուի միօրեայ
դասընթացներ, երբեմն եկեղեցւոյ մէջ
եւ երբեմն ալ այլ սրահներու մէջ: Եւ
եթէ Ալֆորվիլի դպրոցին երկրորդ սե -
րունդը այսօր հայերէն կը խօսի եւ կը
գրէ, կը պարտի նախ իր ծնողներու ազ -
գային նախնիներէն եկեղեցւոյ եւ ապա
եկեղեցւոյ կողմէ կազմակերպուած այդ
դասընթացներուն:

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ
եւ կողքին կառուցուեցաւ Ս. Մեսրոպ
կրթարանը, որու պաշտօնական բացումը
կատարուեցաւ 1979 Յունիս 2-ին, ձեռամբ
եւ օրհնութեամբ Ամենայն Հայոց Վաղ -
դէն Ա. Կաթողիկոսին:

×

Ուրախալի է որ վերջերս աւելի մեծ
թիւով հաւատացեալներ սկսած են յա -
ճախել եկեղեցի, զպրաց դասը ճոխացած
է նոր անգամ - անգամուհիներով, կազ -
մուած է բազմաձայն երգչախումբ: Վեց
ամիսներէ ի վեր շարաթը անգամ մը,
Ուրբաթ երեկոյեան պատարագի բազմա -
ձայն երգչախումբի փորձեր կը կատար -
ուին կանոնաւորաբար: Փափաքելի է որ
երգչախումբի անդամներու թիւը հեռ -
զհեռէ աւելնայ:

Ս. Մեսրոպ կրթարան յաճախող աշա -
կերտ - աշակերտուհիներէն ոմանք շա -
պիկ կը հազնին եւ կը մասնակցին եկե -
ղեցւոյ արարողութեանց: Սարկաւազաց
դասը աւելի ճոխացնելու համար, Կիրա -
կի Մայիս 11-ին չորս դպիւրներ պիտի
ձեռնադրուին աւագ սարկաւազ, ձեռամբ
Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ եւ Փա -
րիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկ -
եանի:

×

Եկեղեցւոյ նորակազմ Հոգաբարձու -
թիւնը միշտ նախնիներէն Ս. Պօղոս -
Պետրոս եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ
կանոնաւորութեան, կը մշակէ նոր ծրա -
գիւրներ, որոնց գործադրութիւնը նիւ -
թական օժանդակութեան կը կարօտի:
Եթէ ժողովուրդը նախնիներէն է իր
եկեղեցւոյ կանոնաւորութեան, կարգաւ -
պահութեան եւ պայծառութեան, պէտք
է իր լուսնի տայ եկեղեցիին անսակարկ
կերպով: Եկեղեցւոյ հանգէպ կրաւորա -
կան եւ անտարբեր կեցուածք պէտք չէ
ցոյց տրուի:

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ օծման
յիշամեակը անհրաժեշտ է որ նոր ոգի
եւ խանդավառութիւն ստեղծէ եկեղեցւոյ
նկատմամբ: Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղե -
ցին ամէն Ալֆորվիլիցի Հայու հպարտու -
թիւնը պէտք է ըլլայ:

Կ Ե Ա Ն Ք Ը ՍԵՆ - ՌԱՓԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՍԷՋ

Ս. Ռաֆայէլի հանդատեան տան մէջ
դարձնամուտը եւ Զատիկը տօնուեցաւ:
մեծ ուրախութեամբ:

Մարտ 23-ի Կիրակի օրը ընդունեցանք
կրկնակի այցելութիւնը թէ՛ Ս. Ժեռոմի
համայնքին - կազմակերպուած թաղա -
կանութեան ատենապետ Պ. Նուպար Տէր -
Մինասեանի կողմէ - եւ թէ՛ Նիսի Տիկ -
նանց Միւսիլեան որու նախագահութիւն է
Տիկին Ա. Փափաքեան:

Պատարագը մատոյց եղիւ աւագ քա -
հանայ Փանոսեան հանգիստաւորութեամբ
Յակոբ Նպիակ. վարդանեանի, որ տուա -
ւորաբար քարոզներէն մին, եւ երգե -
ցողութեամբ Ս. Ժեռոմի նորակազմ երգ -
չախումբին, զոր կը վարէր Պր. Նշան
Արթինեան:

Յաւարտ պատարագի, հիւրերը առաջ -
նորդութեան ճաշարահ օր լեցուեցաւ:
մօտ 150 հրաւիրեալներով: Սեղանի օրհ -
նութենէն վերջ ճաշի ամբողջ տեւողու -
թեան եղան երգեր եւ արտասանութիւն -
ներ: Այնուհետեւ արկիւններու կողմէ
պատարագեալներուն բաժնուեցան նը -
ւերներ ինչպէս ամէն տարի:

Երեկոյեան դէմ փոքրաթիւ խումբի մը
կողմէ տօնուեցաւ հարիւրամեակը հան -
գըտեան տան երեցագոյն անդամուհի
Տիկ. Սուրբիկ Երուսաղեմեանի, որ չընա -
պատուած էր ազգական եւ բարեկամ -
ներով որոնք Վերմօրէն շնորհաւորեցին
զինքը շամփանյով:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 7, Զատիկեան
Մեռելոցի օրը հանդերձեալ էր պատա -
րագելու Յակոբ Նպիակ. վարդանեան:
Պատարագէն վերջ պատասպարեալները
հաւաքուեցան ճաշարահ ուր մեր եր -
կու բարեկամները յանձնին Պ. Պ. Զոր -
պահեանի եւ Պանսիկեանի եւ իրենց կի -
ներուն, ինչպէս անցեալին, նոյնպէս ալ
նոյն օրը բոլոր կերակուրներու պատ -
րաստութիւնը հոգալով հիւրասիրեցին
պատասպարեալները: Ժամանակը սահեցաւ
շատ ուրախ - գուարթ: Ըմպելիները, օ -
ղին, գինին եւ շամփանյը առատ էին եւ
փանսիկները երգերով եւ արտասա -
նութիւններով իրենց անցեալի արտու -
տիւնը յուշերը փարատելով գուարճա -
ցուցին բոլորը:

Սրտագին շնորհակալութիւն մեր հիւ -
րերուն որոնք իրենց ներկայութեամբ
ուրախացուցին իրենց տարեց երկուս
հայրենակիցները, մոռցնել տալով ան -
ցեալ կեանքի դառնութիւնները:

ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼ ՄԸ

Կիւրի կողմը կ'երթար, իմամն ու գիւ -
ղի բանիմացները Հաճիկ իսկէմպէ մը
կը հրամայէին ու գրեթէ լուռ կը մը -
նային անոր մօտ կանգնած՝ իրենց յար -
գանքն ու ծառայութիւնը տալու համար:

Ձէ, Ձէյնապի այդ խօսքերէն յետոյ
խալֆան այդ գիւղեր չէր ուզեր մնալ:

- Վաղը կ'երթանք, վարպետ: Աճապա -
րելու պէտք չկայ: Հաճիկ խօսքերուն
տակ բան չկայ, - ըսաւ Մարտիկ:

- Ընչէ՛ք եւ, տղաս, տկարները միայն
նենպ կ'ըլլան: Հաճիկ պէտք չունի այդ
բաներուն: Սակայն, զգոյշ ըլլալը լա -
ւազոյն թաղութիւնն է, տղաս: Ձէյնապ
բան մը կ'ուսնած ըլլալու է: Սուրբանը,
որ սուրբան է, նորէն ամենանենպ մարդն
է:

×

Արեւը բաւական թեթեւ էր ու պատը
լրացած: Ուրախ, պատէն վար իջած,
կը պատրաստուէր մեկնել, Մարտիկը հե -
ռացնել գիւղէն: Մարտիկ գերանին վը -
րայ նստած էր, գլուխը ծանրացուցած:
Կարծես, ոչինչ, ոչինչ լսած ըլլար: Կը
մտածէր, որ պիտի հեռանար ու այլեւս
պիտի չտեսնէր Ձէյնապին հասակը պա -

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՃԱՅ - ՀԱԿԹԱՄԱՂ

Փարիզի Հանոյ Հայր. Միւսիլեան
կազմակերպած տարեկան ընտանեկան
ճաշ - հաւթախաղը տեղի ունեցաւ
Կիրակի, Ապրիլ 20, Ժամը 13:30-ին, շատ
մը հայրենակիցներու ներկայութեամբ:

Սեղանավարը Արամ Գնդունի, բաց -
ման իր խօսքով վերջիւնց Հանոյ ամէ -
նէն նուիրական տօներէն Զատիկեան խը -
րախճանքները: Զատիկը իւրաքանչիւր
ընտանիքի համար համախմբման եւ փո -
խաղարձ այցելութիւններով Յարութեան
տօնը շնորհաւորելու առիթ էր:

Ոսոք առնելով Պ. Կէնճեան դըռնագ
մը պատմեց 1920-ին Կիրակի մէջ կազ -
մակերպուած Հանոյ օգնութիւն հասցը -
նելու աշխատանքներէն: Արմաղանեանի
առաջնորդութեամբ հայկական կամաւո -
րական ջոկատ մը, որուն կազմութեան
մէջ մեծ դեր ունեցած է Պ. Կէնճեան,
Հանոյ օգնութեան հասնել Հաճիկի, սա -
կայն տեղական իշխանութիւնը ձախո -
ղութեան մատնեց զինաթափ ընելով
ջոկատը:

Ոսոք առնելով Ն. Պալիկեան, Ս. Մա -
հեսեան եւ Մարտիրոս Գրաճեան յուշեր
պատմեցին: Տարօնեան եղբայրները, Եր -
ուսնի Գրիգորեան, Սիսակ Գրաճեան եւ
Պ. Ալեքսանեան արտասանեցին դեղար -
ուեստական հաճելի միջնորդութեամբ ստեղ -
ծելով:

Ճաշը վերջ գտաւ հաւթախաղով:
Մ. Գ.

ՀՈՒՎՈՒՏԻ « Ուրիշը Իպէլ » թատե -
րասրահին մէջ, Մարտ 23-ին, տեղի ու -
նեցած « Որդ եւ Ալեք Փիլիպոս » վար -
ժարանի աշակերտութեան գեղարուեստ -
տական հանդէսը: Բացման խօսքը արտա -
սանած է հայերէնի ուսուցիչներէն Հայ -
կազուն Թրթոնեան: Յայտագրելը բաղա -
ցած է Յակոբ Պարոնեանի « Մեծապատիւ
մուրացականներ »-է պատկերներու ներ -
կայացումէ, Յովհ. Թումանեանի « Երե -
րում » պոէմի խմբական արտասանու -
թենէ եւ վարժարանի 120 հոգեկոյն քառա -
ձայն երգչախումբի մեկնաբանած ազ -
գային, ժողովրդական եւ յեղափոխական
երգերէ: Բեմադրութիւնները եւ խմբա -
կան արտասանութիւնը ղեկավարած է
ասմունքող Սաշիկ Արարատեան, իսկ
երգչախումբը ղեկավարած է Արա Մա -
նաշ: Գաշնակով ընկերացած է Տիկին
Կլորիա Միքայէլեան: Փակման խօսքը
ըրած է վարժարանին փոխ - տնօրէնը՝
Յովհաննէս Գարագաշեան:

տուհանին մօտ: Կ'ուզէր գիւղեր մը եւս
անցնել, թերեւս աղբիւրի մօտ անգամ
մըն ալ հանդիպէր Ձէյնապին:

- Այս գիւղեր կը մնանք, վարպետ: Վա -
ղը կը մեկնինք:

- Ձէ, տղաս, ճահիլ բան մի՛ ըսէր: Եւ
տեսնեմ. շունդ ո՛ւր է:

- Տէ լաւ, վարպետ: Որ Ձէյնապը կ'ու -
զէ, որ գուն կ'ուզես, այդպէս թող ըլ -
լայ:

Գոմոն չկար: Այդ օրը երկու անգամ
միայն երեցած էր Մարտիկին ու նորէն
հեռացած: Ձգիտեա, ո՛ւր կ'որոտուած էր
էդ շունին ետեւ ինկող շուներու խում -
բին հետ: Մարտիկ ձայն ձգեց՝ Գոմոն
չկար: Ձէյնապ պատուհանին մօտ էր:
Բաժանումը իր ուսերուն վրայ այնքան
ծանր կը ճնշէր:

(71 - Ծար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այսին Տիկին Սիրանուշ Մարգարեան, Տէր Եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան եւ զաւակները Գոհարիկ եւ Անահիտ եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԶԱՇ

Կեսարիոյ Հայր. Միութեան Միութեան 46րդ եւ Նոր Կեսարիոյ 11րդ տարեգարձ-մեքուն առթիւ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Մեծ Եղեռնի նահատակներու եւ Միութեան մահացած անդամներու ի յիշատակ, Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 11ին Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Ժամը 13ին Հ. Բ. Բ. Մ. ի « Արեւ Մանուկեան » հանդիսարանը 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԻԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայր. նուիրակ եւ առաջնորդ Փարիզի Կը նախագահէ՝ ԵՓՐԵՄ ԵՓՐԵՄԵԱՆ Արշակ Ալպոյանեանի մասին խօսք կ'առնէ ՅԱԿՈԲ ԳՐԻԳՈՐ

Գեղարուեստական բաժին. — Միհրան Էմմայեան, Օր. Անահիտ Տէվրէնեան, Վերժինիա Փաթի, ընկերակցութեամբ՝ կիթառիստ Յարութիւնեանի:

Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ « Կապադով — Կիլիկի միջին երգում, Մուշ, Վան, Պիքիս, Եւն, Եւն, եւ Անի »:

Հայրենակից տիկիններու կողմէ պատրաստուած օրուան պատշաճ համեղ ուտելիքներ:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 70 ֆր.

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Բազմաձայն պատարագ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Մայիս 11, Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի 17րդ տարեգարձին առթիւ

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Եւ հանգուցեալ անդամներու եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն հոգւոյն ի հանգիստ:

Կը պատարագէ եւ կը բարոյէ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԻ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Մարթէն ՕՖլադի, երգէտներ կը նուագէ Օր. Երանուհի Յակոբեան: Պատարագ ժամը 10ին:

ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԶԻԷՕ - ՓՈՆ ՏԷ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ ՍԵՐՈՎԻԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ Կաթող. Պատուիրակ Երազայի Հայոց Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. Ժամը 4ին

Նայն առթիւ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« Զ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի

Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօյի, Փոն տը Շէրիի, Լիոնի, Վալանսի, Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսինի, Լաթուր տիւ Փէնի եւ չըջակայից համայն Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

Հայ Աղփաստիւմ

Ընկերակցութիւն

ՀՐԱԽԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ԵՒ ԿՈԶ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Հայ Աղփաստիւմ Ընկերակցութեան ընդհ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս 12, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20ին, Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 Ռիւ Լաֆայէթ, 75009 Փարիզ:

Բարեկիցեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան կէսը (8 անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցել վարչութեան:

Թեկնածութեան պայման է Ընկերակցութեան անդամ ըլլալ:

Թեկնածուները պարտին Ընկերակցութեան գրասենեակը ղեկմել գրաւոր, ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 28: Դիմում-նազիրը պէտք է ձեռագիր ըլլայ եւ ստորագրուած թեկնածուին կողմէ, որ շատ յստակ կերպով գրելու է անուն, մականուն եւ հասցէ:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՂՔԱՍՏԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ASSEMBLEE GENERALE DE L'A.A.A.S. APPEL DE CANDIDATURES

L'Assemblée Générale de l'A.A.A.S. aura lieu Jeudi le 12 Juin à 20 h. au Siège de l'Association, 77 Rue Lafayette, 75009 Paris.

Renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Les candidatures doivent parvenir à l'Association au plus tard le 28 Mai 1980. Elles doivent être écrites et signées à la main du candidat, qui doit indiquer, très lisiblement, ses noms, prénoms et adresse.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

EREVAN restaurant

ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9° Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՅ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԵՐՄ ՄԹՆՈՂՈՐՏ ՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԶՈՐԵՔԱՐԹԻ ԻՐԿԿՈՒՆ՝ ԶԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՏԱՐԹԻ ԻՐԿԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ԶԻ - ԲԵՅՅԵՐ (Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԿԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ. ՊԵՐԵԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԹԻՐ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱՐԱԹ

Duo Hartar

ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԴԵՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ ԵՒ ԵՐԵՔԱՐԹԻ

ԶԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅՈՒՆԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Տիկին Մարիլիթ Ինճեան իր օրհնութեամբ հրաւիրուի Տիկին Հերման Զեյ-վուսթի (Ժնեալ Գարազոյ) յիշատակին 100 ֆր. կը նուիրէ «Յաւաջին»:

UGAB - JEUNES

Samedi 10 Mai à 20 heures

Soirée Tric-Trac et Jeux de Société

Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Cette soirée sera l'occasion de contacts et de rencontres dans une atmosphère de calme et de détente, sans pour les passionnés du jeu qui pourront se défouler à loisir.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՈՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱՐԱՋՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մայիս 11, տեղի կ'ունենայ եկեղեցւոյ

ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը պատարագէ եւ կը բարոյէ ՍԵՐՈՎԻԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Երազայի Հայոց ժամը 9-30ին սկիզբ ժամեղութեանց — 10-30ին պատարագ — 11ին Սարկաւանքու ձեռնադրութիւն — 12ին հոգեհանգստեան պաշտօն հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի բազմաձայն, եկեղեցւոյ նորակազմ երգչախումբին կողմէ:

Յաւաքտ պատարագի կէսօրուան ճաշ հայկական միջնորդի մէջ « Բա-իատոս » ճաշարանը:

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրոք ապահով սեղանները

Հեռաձայն՝ 378-92-91 375-27-89 375-28-37

Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 18-30ին կը կատարուի երեկոյեան ժամեղութիւն, որմէ ետք դպրաց ձեռնադրութիւն, ձեռամբ ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

TF 1 Midi-Première

Երեքշաբթի, Մայիս 13, ժամը 12-30ին « Հայաստան 1900 » Իվ Թերնոնի եւ Ժ. Բ. Քէլպպեանի հատորը պիտի ներկայացուի հեռաստիւի Ա. կայանէն: Տանիէլ Ժիլպէրի հիւրերն են՝ Շառլ Ազնաւուր եւ Ժորժ Կառվարենց:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՄԱՐՍԻՅԷԼ. — Կապ. Խաչի Պ. Օտոյի վարչութիւնը ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրուի անդամութիւնը Շաբաթ, Մայիս 10, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորի զինուոր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

VOYAGES

EN ARMENIE 1980

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 03 au 14 octobre 3 290 F
du 20 juin au 1er juillet 3 890 F
du 12 au 23 septembre „

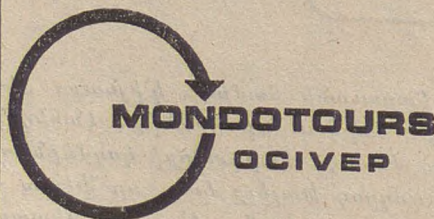
2° VOYAGE DE 14 JOURS

du 09 au 22 août 4 190 F

3° VOYAGES DE 16 JOURS

du 08 au 23 août 4 550 F
du 04 au 19 octobre 3 890 F

Renseignement - inscriptions

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze 75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours 2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
Tél. ....
Ville ..... Code postal .....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au ..... ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour: .....

Rayer les mentions inutiles

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԱՅԻՍ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 MAI
1980

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F. 55րդ ՏԱԽԻ — ԹԻԻ 14.643
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.643

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԳԸ

Դ Ե Պ Ի ԱՂԲԻՐԸ ԼՈՅՍԻՆ

Ընդհանրապես աւանդութիւն դարձած է, հայ մամուլին մէջ, թիւեր նուիրել տօներու կամ հաստատութեանց տարե - դարձներու առթիւ: Այդ իսկ պատճառով, անսովոր երեւոյթ մը կը պարզէ, այսօր, «Յառաջ», որ իր թիւը նուիրած է Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանին, հակառակ անոր որ վերոյիշեալ ընթաց - քով պայմանները չկան:

Արդեւ, եթէ այս թիւով մեր Գա - ղարթիւն ուշադրութիւնը կ'ուզենք հրա - յիշել այս դարձուոր հաստատութեան վը - ռայ, միշտ էնք այլ դրդապատճառ - ներէ:

Արդեւ իսկ, քաղաքէ - քաղաք եւ տունէ - տուն հասած են Վարժարանին կողմէր եւ շատեր, եթէ ոչ բոլորը, տեղ - նակ են թէ Սամուէլ - Մուրատեան Վար - ժարանը պէտք ունի հիմնական եւ ան - լիարժեքի նորոգութեան, ինչ որ կըր - նայ իրագործուի միայն, եթէ Գաղութը ղեկավարի այս Վարժարանին կարեւո - տորութեան եւ չգոհանայ քաջալերական հողերէս խօսքերով, այլ իր աւատա - ձեռն մասնակցութեամբ, փաստը տայ որ ղեկավար է Հայ Դպրոցին կենսական ար - թիւնը:

Նախ Դպրոց: Այս եղած է «Յառաջ»ի ժառանգ մտահոգութիւնը առաջին օ - րէն իսկ: Դեռ 1931ին, Մարտիկի Մայր Եկեղեցւոյ օժան առթիւ, Շ. Կը դրէր «Եկեղեցւոյ յիշատակարան մըն է, Դպրո - ցը՝ վառարան մը. եկեղեցին կոթողն է, Դպրոցը՝ լոյսի կանթեղը»: Ու երբ կա՛յ, ղրդութիւն ունի այդ վառարանը, լոյսի այդ կանթեղը, մեր ճիտին պարտքն է՝ պահել ու պահպանել զայն, դուրսուրալ անոր վրայ եւ չապաւինիլ միայն Միւր - թիւեան վաստակաւոր հայրերու մըը - տական զոհողութեան:

Թէ ամէն ինչ կատարեալ չէ տակա - լին Վարժարանի մէջ, անկասկած: Եւ ո՛չ Վարժարանի Տեսչութիւնը, ո՛չ ալ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը խուսափած են նման մատնանշումներէ: Դեռ 1978ի վերամուտին, հրատարակած էինք հար - ցազրոյց մը Վարժարանի ուսումնական վարչակազմին հետ, ուր հարազատ պատ - կերը կը պարզուէր ուսումնարանին իր «թիւրն ու թերիւն»: Հարցը, սակայն, հոն է, թէ հայ ծնողը շատ աւելի պա - հանաւոր կը դառնայ հայկ. վարժարա - նին նկատմամբ, մինչ նոյն բծախնդրու - թիւնը չի համարձակիր իսկ ցոյց տալ տեղական լայն միջոցներով օժտուած դպրոցներու հանդէպ: Մնաց որ, անու - ռանայի է, այն կենսական դերը, զոր այս Վարժարանը խաղացած է ու կը խա - ղայ մեր Գաղութի կեանքին մէջ: Եւ իրատեսութիւնը կը պահանջէ նախ պա - հել ու պահպանել ինչ որ ունինք: Իսկ պղծային ղեկավարութիւնը կը պահան - չէ, որ տէր կանգնինք մեր կրթական հաստատութեանց, որպէսզի անոնք ծաղ - կին ու բարգաւաճին եւ սերունդ պատ - ռաստեն: Նոյն ղեկավարութիւնը կը պա - հանի նաեւ որ, լրիւ ըմբռնելով թէ Մայ - թիւի լեզուն ղեկնայլ ու իր մշակոյթին ծանօթանալը երկրորդական նշանակու - թիւն ունեցող հարցեր չեն ժողովուր - ղի մը համար, որ իր Դատը կը հետա - պնդէ եւ եթէ կը հաւատայ անոր իրա - դրածման, ու ժամանցի համար չի տո - ղանցի քաղաքէ - քաղաք, պարտի վաղ - ուսան իր սերունդը պատրաստել ա՛յդ ուղ - ղութեամբ: Չինական իմաստութիւնն է, որ կ'ըսէ՝ «Եթէ ծրագրիր մէկ տարուան համար է բըրճիկ ցանէ, եթէ ծրագրիր տասը տարուան համար է, ծա՛ռ տնկէ, բայց եթէ ծրագրիր հարիւր տարուան

65-ԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Պուլկարիոյ հայաշատ հինգ կեդրոն - ներու մէջ ոգեկոչուած է Ի. դարու առա - ջին ցեղապատմութեան ճանաչողը:

ՍՈՖԻԱ. — Ապրիլ 24ին, տեղւոյն հայ - կական գերեզմանատան մէջ, 1915ի Ե - դեռնի նահատակաց յիշատակին բարձրա - ցած յուշարձանին շուրջ հաւաքուած է հոծ բազմութիւն մը: «Երեւան» թերթի խմբագիր Կ. Հայրապետեանի բացման խօսքէն ետք Եդեռնի մասին խօսած է «Երեւան» Կազմակերպութեան Կեդր. վարչութեան անդամ Բ. Թիւֆէնքճեան, որմէ ետք «Երեւան» երգչախումբը մեկ - նաբանած է քանի մը երգեր: Հանդիսու - թիւնը վերջ գտած է ծաղիկներու դետե - ղումով:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ. — Ապրիլ 27ին հայկական գերեզմանատան մէջ, Ապրիլեան յուշար - ձանին մօտ հաւաքուած են մեծ թիւով Հայեր: Ներկայ եղած է «Երեւան» Կազ - մակերպութեան Կեդր. վարչութեան նա - խագահ՝ Տիրան Բարիքեան: Պլուզի - լի մասնաճիւղին նախագահ՝ Կ. Քա - փուլեան կատարած է բացումը, իսկ Ա. աստուր Պուլկարեան բանաստեղծ է: Հայ աշակերտները նահատակներուն նը - իրուած քերթուածներ արտասանած են եւ հուսկ ծաղիկապսակներ դրուած են Հայ Նահատակաց յուշարձանին:

ՎԱՌՆԱ. — Հոս տեղի ունեցած հան - դիսութեան բանախօսած է «Երեւան» Կազմակերպութեան Կեդր. վարչութեան անդամ Ան. Եսենեւ, որմէ ետք դործա - դրուած է գերարուեստական յայտագիր մը:

ՌՈՒՍԷ. — «Երեւան» Կազմակերպու - թեան տեղական վարչութեան նախագա - հը՝ Վ. Յովսէփեան, բացումը կատա - րած է հանդիսութեան, իսկ վարչութեան անդամներէն Է. Ֆ. Չիլիճեան բանախո - սած է: Այնուհետեւ նահատակաց նուիր - ուած բանաստեղծութիւններ արտասան - ուած են:

ՍԼԻՎԻՆ. — Հանդիսութեան ընթացքին խօսք առած է քաղաքի խաղաղութեան Համայնական Կոմիտէի նախագահ՝ Կ. Իվանով, իսկ «Երեւան» Կազմակերպու - թեան տեղական վարչութեան նախագահ Խ. Սաչառուեան բանախօսած է:

Բոլոր հանդիսութիւններու ընթացքին ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգած են յիշատակը նահատակներուն, իսկ բանախօսները նշած են Օսմանեան կառավարութեան խտրական քաղաքա - կանութիւնը, դատապարտելով անոր նը - պատակը որ կը միտէր հայ ժողովուրդի ֆիզիքական բնաջնջումին:

Համար է՝ Դպրոց չիկէ»: Մենք, որ ու - նինք ա՛յդ դպրոցը, մենք, որ ունինք այն նուիրեալները, որոնք սերունդ կը դաստիարակեն, կը մնայ ուժ տալ ա - նոնց, զօրավիճ կենալ իրենց, որպէսզի աւելի մեծ եռանդով աշխատին ու տո - կան:

Մեր Գաղութը (մանաւա՛նդ ժողովուր - դը եւ աւելի՛ լաւ) տուող գաղութ է. թող ոճանք տարբեր կարծիք ունենան, կարեւոր չէ: Կարեւորն այն է, որ Ֆը - բանասայը կու տայ, երբ դիտէ թէ բանասայը կու տայ, երբ դիտէ թէ ո՛ւր կուտայ եւ ինչու՛ կուտայ: Փաստ - վերջին տարիներու բազմաթիւ, բազմա - գան եւ բազմատեսակ հանգանակութիւն - ները, ներքին թէ արտաքին նպատակ - ներու:

Այս անգամ ալ, պիտի տայ ի՛ր Դպ - րոցին, որպէսզի ան, աւելի արդիական եւ հաստատուն, շարունակէ իր առաքե - լութիւնը ու վաղուան Հայը տանի՝ դէպի Ազգերը Լոյսին:

« Յ Ա Ռ Ա Զ »

ՕՐՈՒՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՁԻՆ ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԹԻԹՈՅԻ
Յուդարկաւորութեան
մը ետին՝ միջազգային
Վերածոյթովներ

170 պատուիրակութիւններ ներկայ ե - ղան Թիթոյի յուդարկաւորութեան: Բայց անկասկած անկեղծ ցաւը հող չէր, պաշ - տօնական միջազգային անձնաւորու - թեանց մօտ, որոնց մէկ կարեւոր մասն ալ, ղլխաւորութեամբ Բրեժնեւի կատէր ինչ որ Թիթօ կը խորհրդանշէր: Կեղծա - ւոր եւ ճնշիչ բան մը կար անկասկած յուդարկաւորութիւնն ալ թափօրին մէջ եւ յուդարկաւորութիւնն ալ արդէն պատըր - ուակ մըն էր, որ միջազգային ղեկավար - ներ իրարու հանդիպին եւ տեսակցու - թիւնները իրարու յարգեն: Ցաւը, ան - կեղծ ու խոր, անդին է, անանուն ժո - ղովուրդի մը սրտին մէջ, անհամար Եւ - կոսլաներու մօտ, քաղաքէ քաղաք, դիւ - ղէ գիւղ, տունէ տուն:

Փառաշուք յուդարկաւորութիւն մը, ուր ներկաներէն աւելի կը յիշուէին քա - նի մը մեծ բացականէր՝ Գաթթը, Ժիւ - քար տիւսէն, Քասթրօ, Սատաթ: Արեւ - մուտքը եւ ոչ-ուղեկցները, այս առթիւ պարզեցին պատակաւորած պատկեր մը, մինչ համայնավար ճակատը չին եւ խոր - հըրդային «Թշնամի եղբայրներու» զըլ - խաւորութեամբ միասնական ճակատ կը պարզէր: Ներկայ էին իրեք թաղաւոր, երեսունեւմէկ պետական ղեկավար, 34 նախարարապետ, քանի մը տասնեակ նա - խարար, դիւանապետ, կուսակցապետ (Ֆրանսայի համար յիշենք՝ Միթերան եւ Ռոքար, ու Մառչէ համայնավար պատ - ուիրակութեան ղեկավար):

Տեսակցութիւնները եղան թաղումէն առաջ եւ ասոնց կարգին ուշադրութիւն դրուած են: Բրեժնեւ եւ եւեկոսլա - ղեկավարները, Բրեժնեւ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարը, Բրեժնեւ եւ Հիւ - սիսային Գորբաչովի վարիչը, որ նախա - պէս ալ տեսնուած էր Չինացիին հետ, որ իր կարգին տեսնուած է Իտալիոյ նա - խարարապետին հետ: Անգլիոյ վարչա - պետը տեսնուած է եւրոպացի քանի մը ղեկավարներու հետ եւ Քոստիկայի (Իտա - լիա) հետ հանդիպումը «արդիւնաւէտ» նկատուած է բրիտանական կողմէն: Մէկ Գերմանիոյ վարչապետը տեսնուած է միւս Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Շմիտ նաեւ տեսնուած է Միացեալ Նա - հանգներու փոխ - նախագահին հետ: Կարեւորագոյն հանդիպումը կը նկատ - ուի Հնդկաստանի ղեկավար Տիկին Ին - տիրա Կանտարի հանդիպումը Չինաստանի թիւ Մէկին հետ եւ կընայ ուրեմն նա - խաբայն ըլլալ երկու երկիրներու հաշ - տութեան: Այս ամբողջէն զատ, ան - չուշտ կար կարեւորը՝ Թիթոյի յուդար - կաւորութիւնը: Դադաղը փոխադրուե - ունցաւ Պեկինաոյ յորհրդարանէն մին - չեւ Թիթոյի ամբան ապարանքը, ուր ուզած էր զտնել իր վերջին հանգիստը: Պատկանելի թափօրը դանդաղ ուղղուե - ցաւ մինչեւ վերջին կայանը:

Ներքին նախագահը իր դամբանականին

մէջ չվարանցաւ շեշտը դնելու թիթիւմի շարունակութեան վրայ. «Քեզի հետ, ըսաւ Քոլիչեւիչի, աշխատեցանք եւ չի - նեցինք այնպէս որպէս թէ խաղաղու - թիւնը միշտ պիտի տեսէր, միաժամա - նակ պատրաստուելով այնպէս որպէս թէ պատերազմը պիտի պայթէր վաղը: Խօս - քերդ, կէտ առ կէտ վերածեցինք դործի, պատրաստուելով պաշտպանելու մեր հողամասին ամէն մէկ թիւրը, պահպա - նելու մեր ազատութիւնը, ընկերվարա - կան ինքնամատակարարման մեր դրու - թիւնը, մեր երկրին գերիշխանութիւնը եւ անկախութիւնը ընդգէմ բոլոր անոնց որոնք կը փորձեն վնասել անոնց: Վճռա - ենք եւ ի վիճակի մեր աշխիւ լոյսին պէս պաշտպանելու, մեր ազատ, անկախ եւ ինքնավար հաւաքականութիւնը, Եւրո - սլաւիոյ ընկերվարական Դաշնակցային Հանրապետութիւնը եւ ապահովել ան - դրդուելի կերպով յարատեւութիւնը»: Նախքան Քոլիչեւիչին, Կեդր. Կոմիտէի հերթապահ՝ Տորոնտսկի ալ իր խօսքը ըսած էր, եւ բառերը չէր ծածկած ու ի մէջ ալոյց յիշեցուցած (առ որ անկ է, առանց Միթալինը յիշելու) «1948ը մեր շարժումին վճռական տարիներէն մէկն եղաւ: Հարցը որ դրուած էր, այս անգամ, ընկերվարական եւ համայնա - վար երկիրներու յարաբերութեանց հար - ցն էր, անկախութեան, իրաւունքն - րու հաւասարութեան, գերիշխանութեան յարգանքին եւ ինքնավար ճամբաներուն ընկերվարութեան զարգացման մէջ: Ան - դամ մը եւս Թիթօ մերժեց ենթադրուիլ: Չիլոմ չըրաւ այսքան կարեւոր հարցե - րու վրայ մեր երկրին ճակատագրին հա - մար»: Մտիկ կ'ընէր, անշուշտ Բրեժ - նեւ, իր կողքին էին՝ Փրակայի եւ Փեչ - տայի վարիչները...:

Ու թաղուեցաւ վերջին մեծը, իր եր - կիրն ու աշխարհը թողնով տաղնապալի միջնորդութիւն մը մէջ: Հիմա կը մնայ պարզ չիրի մը, վրան դրուած՝ «Ժողովի Պրոզ թիթօ, 1892 - 1980»: Այսքան եւ սակայն ամբողջ Պատմութիւն մըն է որ թաղ - ուած է հող...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ մէջ ղեկավարուած է Տիկին Փարսա, 62 տարեկան Շահին նախկին նախարար, որու գէմ եղած ամբաստա - նութիւնն այն է թէ «կողոպտած է ժո - ղովուրդին ինչը եւ պոնտիկութեան մըթ - նոլորտ տեղեւորած է իր նախարարութեան մէջ»: Իրեն հետ ղեկավարուած են նաեւ ուրիշ կին մը եւ մարդ մը:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համա - ձայն, 15 հոգի սպաննուած են եւ երեք հոգի վիրաւորուած առջի դիշեր: Ասոնց մէջ է Հալիք Կեսարիոյ շրջանային պա - րագլուխ մը՝ Քիւլիւլիւլու, որ սպան - նուած է: Կեսարիոյ մէջ ալ սպաննուած են գոհարարաճառ մը եւ կինն ալ վիրա -ւորուած:

ՄԱՅԻՍ 13ի գործադուլներու շարժու - մին միացաւ «Դիւրքի Սէ. Ժէ. Թէ. սեն - տիքան» աշխիւն մամուլի բանուորնե - րը: Հաւանական է որ փարիզեան օրա - թերթերու մեծ մասը լոյս չտեսնէ:

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ վրայ իսրայելեան «կայծակ» յարձակում մը տեղի ունե - ցած է առջի օր: Չի կարծուիր սակայն որ փոխ-վրէժ ըլլայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետ նշանակուե - ցաւ նախկին Արտաքին նախարար՝ Ռա - լիս, Գարամանլիսի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելուն իբրեւ հետեւանք:

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ՎԱՍՏԱԿԱԾԱՏ՝ ՈՐ ԿԸ ԿՔԻ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ ՏԱԿ ԱՆՈՂՈՔ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ

Վարժարան, իմացական հունձքի
լոծմարան, ազգային հարստության
անտու, դարբին՝ մաքի հնոցին, ժողո-
վորդը ազգ կ'ընես, ազգը մեծութեան
պատուանդանին կը բարձրացնես, որ տեղ
գրաէ փաղանդին մէջ մեծերու ընտրա-
նին:

Սրբառուն մշակոյթի, պիտի վերա -
նորոգուի առաքինազարդ նուիրումովը
հայ ազգին, վասնզի երախտիքի ու մե-
ծարանքի տուրք մը ունի քեզի հանդէպ,
որ ժամանակին ժլատ պալմաններուն
դիմադրելով կ'ուզես Հայկոյթիւնը տե -
ւակնացնել, տեւականացումովը Մե-
ծաբանի շքեղանքին:

Ով կրնայ անտարբեր մնալ օգնութեան
որտառու կանչիդ, ազնուականութիւնով
թաթառն, որ վերանորոգուի, երիտա-
սարգանաս, ապահովես շարունակելիութիւն -
թիւնը մեր իմացական անցեալին, ջամ-
բն պատանի մտքերուն բոցը մշակու -
թիւն, որ չդադրի շնչառութիւնը Հա-
յոս իմացական սրտին:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆ

Վերջը պարտականութիւն ունի բոլրէ
մը ոտքի կանգնելու եւ մեծարանքի, ե -
րախտագիտութեան իր տուրքը ընծայելու:
Միւթարեան Ուխտին, Մուրաւորին եւ
Ռախայէլին» (Արշակ Զօպանեան):

×

Պարտար մը տալու նպատակով՝ 250
տարիներէ ի վեր, Հայրենիքի եւ Սփիւռ-
քի մէջ Միւթարեաններու բացած դըպ -
րոցներուն, հետեւեալ ցանկը կու տանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐԻՒՆԱՆ :-
Տրապիզոն, Կարին, Մուշ, Ուար -
թեր, Մալաթիա, Մերաթին, Պոլիս, Երեւ -
նա Քաղկեդոն, Նիկիոյթիւն, Պարսի -
զի (Երկսեռ), Կոստինա:

Երիւն Քերակցիդի -
Թէոփոն, Սինֆերոպոլ, Ուարա -
տապար:

Կովկաս - Գաւթարու, Ախալցխա:
Պարսկաստան - Սաւուրա:
Լիբանան - Պէյրութ:
Պարսիստին - Երուսաղէմ:
Արշակունի - Աղեքսանդրիա:

×

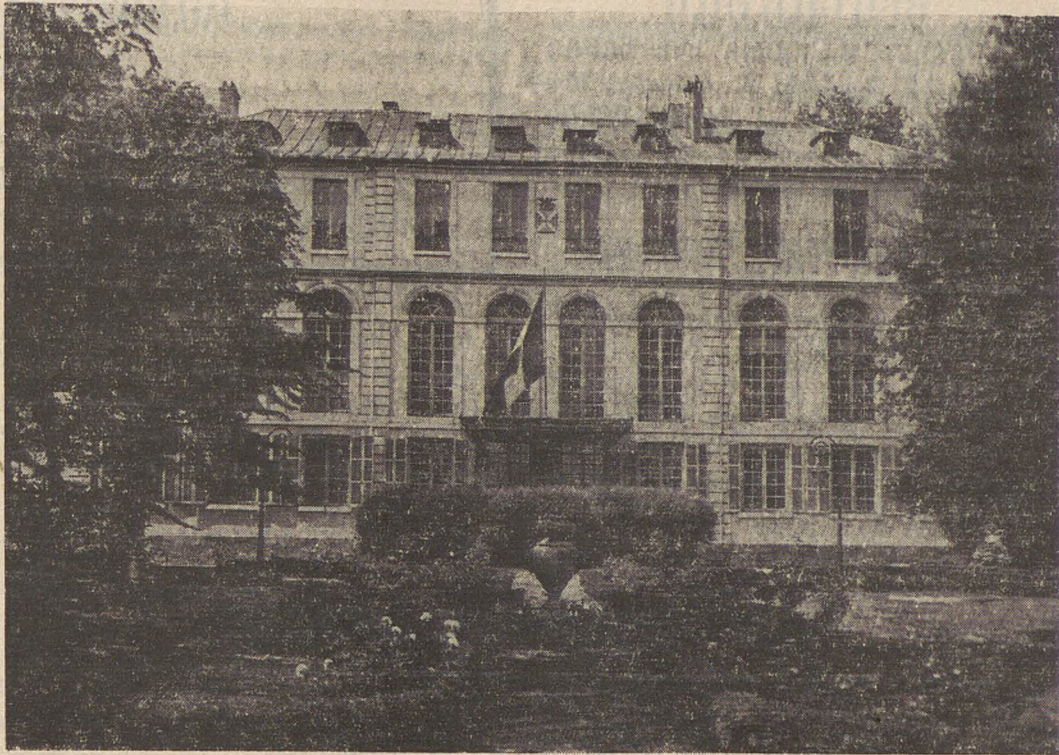
Ե Ր Ո Պ Ա :-
Ֆրանսա - Փարիզ:
Իտալիա - Փատուա, Վենետիկ, Մի -
լանո, Ռէքանթի:
Թրանսիլվանիա - Վարադին, Ֆրու -
մաս, Պաշտով:
Եւրոպայի - Պելլիպատ:
Արմենիա - Պուէնոս - Այրէս:

×

Վերջիւս զարոյցները աւարտող
ասանակ հազարներով ազգային մտա -
ւորականը, գործընդեր հետեւեալ մաս -
նադիտութիւններու ասպարէզներուն մէջ
ծառայած են ազգին:

- 1.- Գրազէտ, բանաստեղծ, վիպագիր,
քաղաքագիր, դերասան, հրապարակա -
գիր:
- 2.- Դաստիարակ - Ուսուցիչ:
- 3.- Գեղարուեստագէտ, նկարիչ, ար -
մանագործ, փարագրիչ, լուսանկարիչ:
- 4.- Երաժիշտ, երգահան, դաշնակա -
նար, ջութակահար:
- 5.- Նախարար, դեսպան, գաւառագէտ,
փաստաբան, պետական պաշ -
տօնէայ, երեսփոխան, ծերակուտական,
ատրիանալոր զինուորական, գանձա -
պահ, խաշնագէտ:
- 6.- Զարտաբան, մարտաբան, երկրա -
շինարար, Գիւղատնտեսագէտ, երկրա -
բան, մեքենագէտ:
- 7.- Բժշկութեան բոլոր մասնագիտու -
թիւ հետազոտող, գեղագործներ:
- 8.- Քիմիագէտ, բնագէտ, աստղա -
գէտ:
- 9.- Տնտեսագէտ, գրաւագէտ, մաթ -
ատան, գրաւատան, մաւայիմ, օգայիմ
ընկերութիւններու պաշտօնեաներ:
- 10.- Գործատէրեր, փայլուն առևտրա -
կաններ:

Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ՝ ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԴԻՐԻՔԼ - Փարիզի անմիջական մօ -
տիկը, Սէն գետի ափին վրայ կանգնած
է Միւթարեան վարժարանը: Ան չըջա -
պատուած է ընդարձակ պարտէզներով եւ
անտառով: Հետեւաբար ունի առողջ օդ
եւ նախանձելի դիրք: Շուրջը կան Սէն
Գլուի, Մէտոնի, Պէլլիւի, Պուա տը
Պուլոյի գեղեցիկ եւ օդառուն անտառ -
ները:

Հաղորդակցութեան հասարակաց մի -
ջոցները շատ են վարժարան հասնելու
համար:

Վարժարանի մէջ ալ ընդարձակ դաշ -
տեր կը ծառայեն բազմաթիւ ինքնաշարժ -
ներ տեղաւորելու:

×

ՆՊԱՍԱԿԸ - Միւթարեան վարժարա -
նի նպատակն է կրթել ու զարգացնել
Փրանսահայ զաւգութի նոր սերունդը՝
ազգային, ընկերային առողջ սկզբունք -
ներով եւ արդիական ուսումներով:

Միւթարեան վարժարաններու առաջ -
նորոգութեան տակ վարժարանի գերագոյն
նպատակը եղած է, եւ կը մնայ միշտ,
պատրաստել ազգին՝ ապագայ գիտակից,
հոգեպէս վեհ, բարոյապէս առողջ եւ
իմացականութեամբ բարձր անհատներ:

×

ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ - Վարժարանի անմահ
բարեբարն է Սամուէլ Միւթարէ Մարտա -
եան, ծնած է Եւդոկիա եւ 1773ին Միւթ -
արեան վարժարան յաճախած է Թրան -
սիլվանիոյ Վարաւորի քաղաքին մէջ: Իր
հայրը եղած է հին Ջուղայի իշխան որ
Ծահ Ապպասէն « Մելիք » տիտղոսով
պատուուած է:

Սամուէլ զաղթած է Հնդկաստան եւ
հաստատուած է Մատրաս քաղաքը, ուր
մարդարիտի վաճառականութեամբ ձեռք
բերած է նախանձելի հարստութիւն: Փա -
րաբար է Եւրոպայի մէջ հայ վարժա -
րան մը բանալ տալ, հայ պատանիները
ազգային ոգիով դաստիարակելու հա -
մար, եւ այդ նպատակին կապած է սիր -
տը եւ հարստութիւնը:

Գործը յանձնած է Վենետիկի Միւթ -
արեաններուն, իր նախկին դաստիարա -
րականներուն, որոնք 1834ին Իտալիոյ Փա -
տուի քաղաքին մէջ բարեբարին անու -
նով բացած են վարժարան, եւ 12 տարի
վերջ փոխադրած են զայն Փարիզ, լու -
սաւորութեան քաղաքը, Լուի Ֆիլիպ
թագաւորին 1846 Յունիս 11 հրամանա -
գրով, Փրանսական կառավարութեան
հովանաւորութեան տակ, իր « Անտէյ -
նըման Սիւփերիէօր Լիպը », « Երկրոր -
դական բարձրագոյն ազատ ուսումնա -
րան » տիտղոսին տակ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ - Փարիզ,
համաշխարհային գիտական փարոսին
մէջ, Միւթարեան հայրերը ծրագրեցին
իրենց աշակերտներուն բազմակողմանի
եւ խոր ուսում ապահովել:

Ուսումնական ծրագիրը՝ Փրանսական
պետական լիկիոնական ծրագրին կը հե -
տեւէր, ինչ որ մինչեւ այսօր կը հե -
տեւի պետական լիկիոնական ուսման
ծրագրին « անսէյնըման սրկոնտէր մո -
տեռն »: Երկրորդ՝ հայկական ուսմանց
ամբողջական ծրագիր՝ լեզու, պատմու -
թիւն, աշխարհագրութիւն Հայաստանի,
հին եւ նոր գրականութիւն եւ բարոյա -
գիտութիւն:

Փրանսական ուսման ծրագրով այսօր
երրորդ դասարանի աշակերտները կը
պատրաստուին ու կը ներկայանան « պրէ -
վէ » ինքնութիւններուն: Իսկ աւարտա -
կան դասարանի աշակերտներն ալ « պա -
թըօրէա » ինքնութիւններուն, իւրա -
քանչիւրը իր ընտրած մասնագիտական
հիւղին մէջ, այսպէս սէքսիոն Ա. Պէ. Սէ.
եւ Տէ.: Կարող եւ վկայեալ ուսուցիչ -
ներ կը դասաւանդեն: Վարժարանի աշա -
կերտները կը սորվին չորս լեզու՝ հայե -
րէն, Փրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն:

Գարոցական տարեշրջանը կը սկսի
Սեպտեմբերի կէսերուն, Փրանսական
պետական որոշուած թուականին, եւ կը
վերջանայ Յունիսի երկրորդ կիսուն:

×

Ուսումնական տարւոյն ընթացքը կը
բաղկացնեն հանդէսներ՝ Տեսչութեան,
Ծնողական Միութեան եւ Նախկին Աշա -
կերտներու Միութեան տնօրէնական աշխա -
տանքներով պատրաստուած ներկայա -
ցումներ՝ Վարժանաց յիշատակը, Նա -
հատակներու ոգեկոչումը, Ծնունդի ծա -
ղը եւ այլն, եւ ուրիշ հաւաքոյթներ:

Ուսումնական տարին կը բաժնուի ե -
րեք եռամիսներու: Իւրաքանչիւր եռա -
միսեային ընթացքին տեղի կ'ունենան
տեսչական - ուսուցչական ժողովներ, ու -
րոնց կը մասնակցին ծնողները, այդ
տեղի կը ընկնուին իւրաքանչիւր աշա -
կերտի կարողութիւնը, ջանասիրութիւ -
նը, ձեռք բերած արդիւնքը: Ամէս ամիս
անձնական վիճակացոյց կը զրկուի ծը -
նողներուն:

Մասնաւոր խնամք կը տարուի աշա -
կերտներու ֆիզիքական զարգացման:
Մարզական մասնաղէտ ուսուցիչի առաջ -
նորդութեամբ զարգիւցնելով ընդարձակ դաշ -
տերուն մէջ կը կատարուին մարզանքներ
եւ մարզական խաղեր:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

○

Ուխտեալ զինուոր մը՝ Աստուծոյ եւ
Ազգին: Տէր կրօնական եւ ազգային կո -
չումի: Երկրպագու եւ սպասարկու մը
Հայ Գիրին ու Մշակոյթին: Կրթական
մշակ եւ դաստիարակ մը հայ սերունդ -
ներուն: Անձնուրաց եւ անհասկնալի:
Ո՛չ փառք եւ ոչ ալ ոսկի: այլ հոգեկան
բաւարարութիւն, ցնծութիւն եւ բարոյ -
յական զոհոնակութիւն: Խոնարհ էակ
մը նկարագրով զօրեղ, հոգեով հա -
րուատ, կամքով անխորտակ: Այսպէս է,
եւ աւելին, Միւթարեան վարժարանը որ
գիտական եւ կրթական անպառա հարեւ -
տութիւնը եւ մասնաւոր հայկականու -
թեան մեծ հոգին ու զաւգափարականը
սրտին կ'երթայ վառելու ազգային ջա -
հեր: Կը հիմնէ դպրոցներ ցամաքէ ցա -
մաք, տալով հայ երիտասարդութեան
արդիական գիտութիւն եւ ազգային ինք -
նագիտակցութիւն որպէսզի իրականա -
նան արդար ձգտումները ազգին:

Միւթարեան կրթական առաքելութեան
մէջ վարժարանը կոչուած է ըլլալու եւ
է դարբին՝ կերպարանաւորելու համար
անկերպարան մտքեր ու սրտեր: Անդու
քրտինքով, համբերատար տնօրէնամբ
կը սրբէ, կը յղէ, կը կազմէ մարդը,
ազնուացած ու գիտակից իր պատասխա -
նատուութիւններուն, պարտականութեան
եւ առաքելութեան:

Տասնամեակներու ընթացքին, Մեծն
Միւթարի արժանընտիր յաջորդները
տուին ապացոյցը իրենց կոչումի եւ
նուիրումի գիտակցութեան: Իրենց հայ -
րենաւառ շունչին տակ, հայ հոգիով
տոգորուած բազմահազար շրջանաւարտ -
ներ ծառայելով հայ լեզուին, գրականու -
թեան, մշակոյթին եւ տոհմիկ ոգիի
զարգացման նուիրուեցան հանրային գոր -
ծունէութեան որպէս գրադէտ, ուսու -
ցիչ, գեղարուեստագէտ կամ քաղաքական
գործիչ: Հայկոյթիւնը չի կրնար մոռնալ
թէ վերջին մէկուկէս դարու շրջանին,
Միւթարեան վարժարաններուն մէջ սը -
նած ու ներշնչուած են հայ մտքի եւ ար -
ուեստի բազմաթիւ վաստակաւոր ներ -
կայացուցիչներ: Յանկը երկար է:

Հայկական այս կեդրոնները մէկ - մէկ
հայրենիքներ են, Սփիւռքի հայակու ու
հայկործան ընդարձակութիւններուն
մէջ, հետեւաբար հայրենիքի մը չափ
սիրելի եւ պաշտելի:

Ազգերու ճակատագրին մեծագոյն պա -
տասխանատուններէն է դաստիարակը: Ա -
սոր համար ալ անհրաժեշտ է արուած
զարոյց հիմնել, վարել, վաղուան մարդը,
հայ մարդը պատրաստել: Պատեհապաշտ -
ներու եւ ասպարէզ որոնողներու գործը
չի կրնար ըլլալ, այլ կատարեալ առաք -
եալներու որոնց համար դաստիարակ եւ
կրթական մշակ ըլլալը զաւգափարական
մըն է, իտեպէս է, ուխտ մըն է:

Եւ Միւթարեան վարժարանը, ուխ -
տեալ ծառան եւ պահան է, հայ միտքը
ու նկարագիրը դարբնող, հայ վարժա -
րանին:

Մէնի ամբերուն, Փարիզի պատմական մի -
ջավայրին մէջ, շուրջ մէկուկէս դարէ
ի վեր, Միւթարեան վարժարանին առ -
աքելութիւնը կը ճառագայթէ: Կոթնե -
րով իր ժողովուրդին վրայ, կը պալլարի
իր ժողովուրդին դարաւոր քաղաքակր -
թութեան դանձերն ու արժէքները յա -
ւերժացնելու համար: Կը պալլարի իր
ժողովուրդին մեծ դատին համար:

Հայ ժողովուրդը կը գնահատէ, կը
քաջալերէ ազգին նուիրեալները: Պա -
տասխանած է միշտ անոնց կոչումին:
Այս անգամ եւս պիտի պատասխանէ քա -
նի Հայու ինքնութեան հզօրագոյն կոռու -
նը, հայ վարժարանը կարիքը ունի իր
օժանդակութեան: Այդ օժանդակութիւնը
պէտք է ըլլայ զանաւանդապէս: Այն ինչ
որ կը արուի Միւթարեան Միւթարու -
թեան, անոր միւտորները կը վերադար -
ձնեն հայ ժողովուրդի դարաւոր ազ -
գային, մշակութային եւ կրթական գան -
ձին, հայրենի ստացուածքին:

Միւթարեան վարժարանը միշտ տէրը
եղած է իր կոչումին: Ժողովուրդն ալ
պէտք է ըլլայ իր պարտականութեան
վրայ որպէսզի Փրանսայի Հայկոթեան
դարաւոր պարծանքն եղող հայ վար -
ժարանը աճի ու զարգանայ ու շարու -
նակէ իր լոյսը սփռելի դալիք սերունդնե -
րուն վրայ:

ԿԱՐՈ ՅՈՒՍԷՓԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »
ԲԱՐԳԱՆԱՅՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԻՅԱՆ — Ի գնահատություն Ապրիլի 24-ի թիվին, Պ. Արշակ Պապայանյան 1000 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»-ի բարձր — ւածման:

ՄԵԽԻՐԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նորագույն լինելուն օժանդակողներու

Ա. ՅԱՆԿ
(8 ՄԱՅԻՍ)

Պողոսեան Տարօն 25.000
Ոմն 15.000
Սանճեան Սեդրաք 5000
Ա. Ա. 5000

Դաւիթեան Ս., Զուլաբեան Հ. 2500ա-
կան, Ա. Ա. 2000, Էթեմէզեան Ա., Ան-
րի Վերնէօյ, Զարբեան Հ., Ատաբեան
Ծ., Վեբէն, Նշանեան Ա., Կիւմանեան
Պ., Մակարեան Ա. 1000ալան Ուլուհոն-
եան Գ. 850, Տէմէզեան Փ., Էլլէն Ժ.,
Կարապետեան Ռ. Թրուայա Հ., Ա. Ա.
Կորկորեան, Գըլլեան Մ., Ասլանեան
Ժ., Մուսայեան, Աքեան Կ., Դալայ —
ճեան Ա., Մառուկեան Կ. Սէրաբեան Վ.,
Տէմէզեան Ա., Պարոնեան Գ., Պէրպէր-
եան Ս., Ֆէյտի Ժ., Փափազեան Գ.,
Դարապողոսեան 500ալան, Միկոյեան
Գ., Սէմէրճեան Ա., Յակոբեան Ա., Ա.
Ա., Տէր-Թովմասեան Ժ., Պարսամեան Ռ.
300ալան, Սարգիսեան Ա., Իսկէնտէր
Տ., Կարապետեան Գ., Գոնիալեան, Աս-
լանեան Վ., Բէրդեան Գ., Տամլամեան
Ժ. 250ալան, Պալպալեան, Մարտի —
րոսեան Ա., Սէրաբեան, Պառմանեան Ա.,
Ասլանեան Մ., Ասլանեան Ա., Մէնգլի —
ճեան Ժ., Միքայէլեան Պ., Սինուար-
եան Ա., Նազարեան — Քէլէճեան, Ճան-
տոյեան Ս., Փիւլլիլլալ, Պաղտասար —
եան Ս., Սէրապեան, Պիլիլլեան Ա.,
Բազումեան Ա., Ճանտոյեան Ս., Պեա —
րոսեան Ժ., Դարբինեան Ա., Տիրքէլ-
եան Ա., Փիլլըր Կի 200ալան Փր.:

Ժաքեան, Պոյաճեան Գ., Ներսէսեան
Ա., Թումայեան Գ., Վանյեան Ս., Մոն-
թալո, Հէնըթոն, Մինաս Է., Տէր —
Ներսէսեան Ս., Պապիկեան Ժ., Շուր-
եան, Շիրինեան Հ., Աղամեան Ժ., Տէ-
տէան Ն., Բոլոնեան Լ., Դարապողոս-
եան Ժ., Էթիզեան Հ., Պէթեան Ա.,
Տողլեան Վ., Տէր-Դաւիթեան, Թուշ Լի-
տի, Գնաճեան, Էթէրեան Ա., Գըլլըճ —
եան Ժ., Սարգիսեան Օ., Փամպուլեան
Ժ., Սընըճեան Վ., Մանուկեան Լ.,
Հայրապետեան Ժ., Պառմանեան, Աս —
լանեան Մ., Բարակոսեան Ժ., Դուկաս-
եան Ժ., Ուաչատուրեան Հ., Ճանիքեան
Մ., Տաքեան Ժ., Կոչկարեան Ժ.,
Թաղուրեան Ն., Նապէր, Պոյաճեան Ժ.,
Մանուկեան Դ., Դաւիթեան Ա., Կիրի-
եան, Յովանեան Լ., Դարակոզեան Ա.,
Քէլէճեան Օ., Արթինեան Դ., Հայրա —
պետեան Ա., Հապէճեան Փ. Երանեան
Յ., Հիսարլեան — Պէրպէրեան, Դազեր-
եան Ն., Աւետիսեան Վ., Պոյաճեան Գ.,
Արապեան Ա., Պոյաճեան Վ., Օզմա —
նուկեան Տ., Գուլոմճեան, Կազերեան
Հ. Տիւրիլլեան Ժ., Գազիլճեան Վ.
100ալան:

(Շաբ.)

Ի ՅԵՇԱՏԱԿ

ԼԻՄՈՆԻՍԹ. — Տէր Ե. Տիկին Ալպէր
Ներկիզեան 500 Փր. կը նուիրեն «Յա —
ռաջ»-ին Ի յիշատակ իրենց հօր՝ Լեւոն
Գուլոմճեանի, մահուան Ա. տարեկիցին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Այլի Տիկին Միքայէլ-
եան Ե. զաւակները իրենց սիրելի զբոյժ
աղջկան Ե. զարմուհիին Գայեանէ Պա —
պիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ,
400 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»-ի բար —
ժաւածման:

ՅԻՄՆԱՄԵԱԿ

ՊԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵԼԵՅԻՈՅ
յիսնամեակը կը տօնուի Կիրակի, Մա-
յիս 18: Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ.
ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, յաւարտ պատարագի հո —
գեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հիմ-
նադրներուն:

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱՆԱՔԵԱՆԻ
Ե. բարեբարներու Ե. ծառայողներու հո-
գիներուն Ի հանգիստ: Սկիզբ ժամը 8,
պատարագ 10, քարոզ 11:

Կրօնական արարողութեան կը յաջոր-
դէ ճաշ մը Մարտէյի Հայ Մշակ. Տան
Վասպուրական Ե. Տարօն սրահներուն
մէջ, ժամը 13-30ին: Արձանագրուիլ հե-
ռածայնելով 50-18-23 կամ 60-70-68:

LA CAPPADOCE

présente
GALA EXCEPTIONNEL

avec
ADISS HARMANDYAN

Le Dimanche Soir 25 Mai

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE
HARRIS LASKARIS

MARTEN YORGANTZ
MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ. — Ընտանեկան մեծ խն-
ջոյք, պարահանդէսով, կազմակերպու-
թեամբ Կապ. իշաչի Սէն — Մօրիսի մաս-
նաճիւղի, մասնակցութեամբ Անի նուա-
զախումբին, Կիրակի, Մայիս 18, ժամը
15էն սկսեալ Միլիպէլի քաղաքապետա-
րանի սրահը (Սալ տէ Գէթ):

Արեւելեան համադամ աղանդները,
Շամփուրով խորոված
ՄՈՒՏՔԸ ԱՋԱՏ Է

ԴՈՐԴԻ ՎԱՃԱՌԱՅՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնուի արեւելեան շաւաղոյն գորգերը,
մասշտիպ գինեղով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐՎԻՅՕ — ՓՈՆ ՏԸ ԵՆԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՅԻՈՅ

օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ
ՍԵՐՈՎԷԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթող. Պատուիրակ Երապայի Հայոց
Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. Ժամը 4ին

×

Նոյն առթիւ

ԲԱՅՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« Ճ. ՊԱՆԱՐԿԵԱՆ » սրահի

Սերով կը հրաւիրուի Շարվիէօյի, Փոն տը Եէրիի, Լիոնի, Վալանի,
Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսիի, Լաթուր տիւ Փէնի Ե. շրջակայից համայն
Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԷ

Կապ. իշաչի ՇՐՂ. Վարչութիւնը շնոր-
հակալութեամբ ստացած է 20.000 Փրանք
Տէր Ե. Տիկ. Տարօն Պողոսեանէ յատ —
կացուելու համար Պիլիպէլի կայանի
ցանկապատին շինութեան Ե. նոր շէնքին
ծեփին համար:

ՀԱՅՎԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՉԱՅՆԱՍՓԻՈՒՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 15, ժամը 9
Փրանս-Քիւլթիւր կայանէն կ'ընթանայ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍ-ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻՅ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿԵՐՈՒ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, Մայիս 15, տօն է Հայ
քարձման Քրիստոսի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտչի
Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժա-
10ին կը մատուցուի պատարագ: Նոյն
օրը յատկացուած է նաեւ Հայ մանուկ-
ներու հաղորդութեան:

Փարիզի Ե. շրջաններու բոլոր պար-
տիկներու աշակերտներն ու հաղորդու-
համար պատրաստուած մեր մանուկները
Ե. ծնողները կը հրաւիրուին մասնակ-
ցելու պատարագին Ե. հաղորդութեան:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԱՔՈՅ

Կապ. իշաչի Վալանի մասնաճիւղը
հրաւիրէ իր անդամուհիներն ու պար-
թի համակիրները Համբարձման տօնի
առթիւ ընկերական հաւաքովի Կ.
Մայիս 15, ժամը 2էն սկսեալ Ահարոն-
եան աղուր, Ռիւ Պոֆիէ:

Imprimé sur les Presses

du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

23 MAI AU 5 JUIN 80

20 JUIN AU 3 JUILLET 80

CET ÉTÉ... 3 VOYAGES CULTURELS

— DU 15 AU 30 AOUT — (Moscou, Erévan, Tbilissi, Leningrad)

accompagné par le Révérend Père ATHANASSE KESSEDIAN (Mekhitariste)

— DU 22 AOUT AU 5 SEPTEMBRE — avec la présentation tout au long

du voyage, historique et archéologique de M. HENRY-PAUL EYDOUX

(Conférencier — écrivain)

— DU 29 AOUT AU 14 SEPTEMBRE — « Musique en Arménie — sur

les pas de Komitas », conseiller musical ALEXANDRE SIRANOSSIAN

(chef d'orchestre)

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE

de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

Fonds A.R.A.M.

Պր. Զարեհ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սինան Թանտրեան, Օր. Ծնորդիկ Թանտրեան (Պոլիս), դառն կակիծով կը ծա- նուցանեն իրենց սիրելի կնոջ եւ քրոջ՝ ՍՍՏՂԻԿ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(ծննդաւ Թանտրեան, Սեբաստիա)
մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 10ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորքաբերի, Մայիս 14, ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ ժամ կուծոն, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի դերեզմանատունը:
Մահադէ շատացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:
«ՅԱՌԱՅ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Մինասեանի, Պ. Սինան Թանտրեանի եւ ընտանիքին:

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շիրվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շիրվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Աղէկեան զաւակներն ու թոռները, այլի Տիկին Ալլա Սուրբաջ զաւակ — ներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ասա — տուր Դուլասեան եւ զաւակները, այլի Տիկին Մարիամ Մանկասարեան զաւակ — ներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Միլի — ճան Շիրվանեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրվանեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խորանեան զաւակներն ու թոռ — ուր եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ — մօր, քրոջ եւ ազգականին՝ **ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԻԻՇԿԻՆԵԱՆ ԶԻՐՎԱՆԵԱՆԻ**
(ծննդաւ Նախշիկեան)
մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11ին, 85 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեւաբերի, Մայիս 13ին, ժամը 15ին, Ծարվիշոյի Հայոց եկեղեցին:
Մահադէ դրկում չըլլալով կը խըն — դրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՄԵԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Նարագութիւններուն օժանդակողներուն
(8 ՄԱՅԻՍ)

Ա. ՅԱՆԿԻ Բ. եւ վերջին մաս
Զինկիրեան Ա., Զարուհեան, Օհան — եան Փ., Գուլումեան Ե., Պարոնեան Բ., Պալեան Ժ., Մէքէնեան Ժ., Ա. — նուրեան Բ. 150ական, Ասլանեան Ս. 750:
Միւսմէրեան Գ., Բաօն Ռ., Պալ — եան Ս., Բալապեան Ս., Ստեփանեան Է., Նաւասարդեան Ժ., Մարկոսեան Ռ., Տէր — Գարուսեան Կ., Կիրակոս — եան Ժ., Ներկարարեան Հ., Թամբլէր, Թօփալեան, Հալէլեան, Սարաֆեան Մ., Սաղաթէլեան, Բրիլեան, Պիւլէլաքի — վէլա, Տէրտէրեան Ա., Տէրտէրեան Ս., Ռէիլեան Բ., Կիրակեան, Պալթալեան Ա., Տէրմէնեան Փ., Բաշեան Ժ., Փա — փաղեան Ա., Աշեան Ա., Տընէօյ Ռ., Պուրիքեան Ռ., Պոյաճեան Ռ. Սինան — եան Է., Եսպուլեան Գ., Ալլահվերտ — եան Ժ., Հաճիպօղոսեան Ժ., Փանոս — եան Մ., Արսլանեան Ս., Գուրպանեան Ժ., Ալէսեան Փ., Աւետեան, Սարաֆ — եան, Նոթրը Տամ տը Սիոնի քոյրեր, Տօնիկեան Ա., Իփիգրանեան Ժ., Սիմոն — եան Փ., Յարութիւնեան Մ., Մանուկ — եան Ա. Միլալէլեան Գ., Սերոբեան Բ., Պետրոսեան Ա., Պոյաճեան Ս., Թահ — թաճեան Ս. 50ական:
Պալեան Ռ., Բարոյեան Լ. 40ական, Նազարեան Ս., Ալեանաբեան Ա., Կուզ — եան Վ., Ֆէօրի Ժ., Ռոկոնի Բ., Պետրոսեան Ժ., Ռէիսեան Ա. Տէմին — եան Ս., Ճիւլալէլեան Ա., Ասթիլէ Ժ., Կիրակոսեան Փ. 30ական, Ալթոնեան Ժ., Ռասին Տ., Պէլիօ, Հարսեան Լ., Պետրոսեան Ա., Բիրթիլթեան Ա., Չի — չէօղլու Ա., Կրանֆօն Մ., Պալապան — եան Ս., Գրիգորեան Վ., Արթուր Ա., Պէտրեան Վ., Պամաճեան Ն. Կէօլ — ճեան Ա., Վարդանեան Ռ., Մէլէլեան Հ., Գասպարեան Ս., Փափաղեան Վ., Փափաղեան Ա., Խաչատուրեան Ռ., Գուլումեան Ժ. 25ական:

Ընդհ. գումար 93-910
Տեսչութեան կոչին վրայ, խորհրդա — նշական հաշիւ մը ներկայացուած է՝ 200 հազար հոգի 25 ֆրանկէն = 5 միլիոն Աւելորդ չէ գուշի ըսել թէ ԲԱՌԱՅԻ պէտք չէ առնել ինչ որ գրուած է եւ տալ՝ ըստ կամու:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ
Տիկին Է. Զօրուրեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրեան իրենց շատ սիրելի քրոջ՝ **ԵՒԳԻՆԷ ՖԻՐԻՇԱՌԻՆԻ**
(ծննդաւ Միլիտրեան)
կակծալի մահուան քառասունքին առթիւ — հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու — տան այս Կիրակի, Մայիս 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ:
Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:
Այս տիւրը առթիւ, ողբացեալին յի — շատակին կը նուիրեն —
500 ֆր. Կապ. Պաշի Շըլ. Վարչութեան,
500 ֆր. Ուսանողներու Օգն. Մարմինի
(ստանալ «Յառաջ»էն) եւ
500 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ
ԵՒ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵՐ ՀԱՇ
Կեսարիայ Հայր. Միւրքեան Միւրքեան 46րդ եւ Նոր Կեսարիայ 11րդ տարեդարձ — ներուն առթիւ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ ՄԵՐ ԵՂԵՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿ — ներուն եւ Միւրքեան մահացած անդամ — ներուն ի յիշատակ, Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 11ին Փարիզի Հայոց Մայր եկե — դեցին:
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ ժամը 13ին Հ. Բ. Բ. Մ. Ի
«Ալեք Մանուկեան» Հանդիսարան
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԷԼԻ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. մուրքի եւ առաջնորդ Փարիզի Կը Նախագահէ՝ **ԵՓՐԵՄ ԵՓՐԵՄԵԱՆ**
Արշակ Ալաօյաճեանի մասին խօսք կ'առնէ **ՅԱԿՈԲ ԳՐԻԳՈՐ**
Գեղարուեստական թատիկ. — Միհրան Էլմայեան, Անահիտ Սրապեան, Վիրթինիա Փաթի, ընկերակցութեամբ՝ կիթառիստ Յարութիւնեանի:
Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ «Կապաղով — կիլայէն միմչեւ էրգրում, Մուշ, Վան, Պիլիս, Եւն, Եւն, եւ Անի»:
Հայրենակից տիկիններու կողմէ պատ — րաստութեամբ օրուան պատշաճ համեղ ու — տելիքներ:
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 70 ֆր.

ԵՆՈՐՀԱՄԱԼԻՔ
Ալֆորդիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնարարութեամբ շնորհակալութեամբ ըս — տացած է 300 ֆր. ի նպաստ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանէ եւ զաւակներէն, Կարապետ Գուլումեանէ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գուլումեանէ իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝ Յակոբ Գուլում — անի մահուան տարեկիցին առթիւ:
Imprimé sur les presses du Journal «Ha ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Imprimé sur les presses du Journal «Ha ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

JACQUES CHELELEKIAN HAVAS VOYAGES
vous propose
VOYAGES ARMÉNIE 80
calendrier des départs de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Lundi 30 Juin	Lundi 14 Juillet 80	4 080 FR\$
Lundi 11 Août	Lundi 25 Août 80	4 080 FR\$
Lundi 25 Août	Lundi 08 Septembre 80	4 080 FR\$
Lundi 1er Septmbre	Lundi 15 Septembre 80	4 080 FR\$
Lundi 08 Septembre	Lundi 22 Septembre 80	4 080 FR\$
Vendredi 26 Septembre	Jeudi 09 Octobre 80	3 480 FR\$
Lundi 06 Octobre	Lundi 20 Octobre 80	3 480 FR\$
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FR\$
Lundi 29 Décembre 80	Lundi 12 Janvier 81	3 480 FR\$

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART
renseignements et réservations

CHELELEKIAN Jacques	VOYAGES WASTEELS 87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ԵՆՈՐՀԱՄԱԼԻՔ
Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Լիւլէճեան եւ աղջիկը, Օր. Լիւսի Լիւլէճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտ — նեն «Յառաջ»ին, կազմակերպութեանց, միւրքեանց եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղ — կեպակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէր — ներով, անձամբ թէ զբաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց մօր եւ մեծ — մօր՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱՋՆԻԻ ԼԻԻԼԷՃԵԱՆ — ՎԱՐՉԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

Լիւնի
«Կամիսսա Երգախումբ»
Վիէնի Մէճ
Ղեկավարութեամբ Մ. Օֆլադի, Նախա — ձեռնութեամբ Վիէնի Մշակ. Միութեան, Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 15ին Վիէնի Թէաթր Միւնիսիպալի մէջ:
Կը ներկայացուի նաեւ զուեւտ մը՝
«Երկու խուլեր»
Տոմսերը ստանալ Վիէնի Մշակ. Մի — ութեան վարչական անդամներէն եւ Ա — բովեան սրահէն:

L'ASSOCIATION DES ARMÉNIENS
MARTIGUES - L'ETANG DE BERRE
L'OFFICE MUNICIPAL
SOCIO - CULTUREL DE MARTIGUES
présentent
Musique et Danses
D'ARMÉNIE
avec la troupe de danse ARAX
et l'Ensemble instrumental SASSOUN
(de la JAF)
Dimanche 18 Mai à 15 h. Salle du Grès
Martigues
Prix des places : 30 F. — 30 F.

Ի ՆՊԱՍ «ՀՈՄ ԱՐՄԵՆԻԷՆ»Ի
ՄԷՆ ՌԱՅՈՅԷԼ
ՀԱՅ ԱՂԲԱՏԱՆԸ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ձեզ կը հրաւիրէ ժողովրդային եւ դասա — կան երգերու ունկնդրութեան մը
ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ
(պատիք-ոն)
Մայիս 19, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Մարտէլի Մայր եկեղեցոյ Մշակութա — յին կեդրոնի «Արծրունի Զբոսայգի» սրա — հին մէջ՝
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Մուտք 30 ֆր.

ՀԱՅԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖԻՐԱՆՍ. ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՆԻՆ
Հինգշաբթի, Մայիս 15, ժամը 9
Ֆրանս-Բիւլիթիւ. կայանէն՝ կենտրոն
Ս. ՅՈՒՀԱՆՆԻՍ-ՄԱՐՏԻՔ
ՓԱՐԻՋ
ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ
Հինգշաբթի, Մայիս 15, տօն է Հայ բարձրագոյն Բրիտանի:
Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտ Մայր եկեղեցոյ մէջ առաւօտեան ժա — 10ին կը մատուցուի պատարագ: Եր — օրը յատկացուած է նաեւ Հայ մանուկ — ներու հաղորդութեան:
Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրո — ներու աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկն — եւ ծնողները կը հրաւիրուին մասնա — ցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51
REMISE DE 20 % aux mutualistes
et aux lecteurs de « Haratch »
(10 % sur lunettes de soleil)
— Dépositaire des plus grandes
marques en optique et en lunet —
terie
— Equipements spéciaux pour my —
opes aphaques
— Jumelles.
ՍԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՅԱՐԸ
որ բացած է
իր դուռները
հաղաքին կեդրոնը:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՅԹ
Կապ. Պաշի Վալանսի մասնաճիւղը
հրաւիրէ իր անդամակիցներն ու դպրո — թի համակիրները Համարձման տօնի
առթիւ ընկերական հաւաքովի մը
Մայիս 15, ժամը 2ին սկսեալ Աշար — եան աղումը, Ռիւ Պուֆիէ:

Խ Ն Զ Ո Յ Ք
ՄԷՆ ՄՕՐԻՍ.— Ընտանեկան մեծ խը — շոյք, պարահանդէսով, կազմակերպ —
ութեամբ Կապ. Պաշի Մէն — Մօրիսի մաս —
նաճիւղի, մասնակցութեամբ Անի մաս —
դախումբին, Կիրակի, Մայիս 18, ժա —
մը 15ին սկսեալ Միլիթիլի քաղաքացո —
րանի սրահը (Սալ տէ Գէթ):
Արեւելեան համադամ աղանդները,
Շամփուրով խորոված
ՄՈՒՏԲԸ ԱՋԱՏ է

UGAB - JEUNE
SORTIE CHAMPETRE
"KHOROVADZ"
JEUDI 15 MAI
Départ à 9 h. 30 du Centre Culturel
Alex Manoogian, en car spécial, pour
la Forêt de Bréviande (Melun).
Pique - nique « chich - kébab »
chants et danses arméniens, visite
du Château, du Musée et des Jardins
Vaux-le-Vicomte.
Places limitées à réserver en télé —
phonant à l'UGAB : 520-03-18
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Participation au frais :
Adultes 110 F., couples 200 F.
enfants 60 F.
Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
15
JEUDI
15 MAI
1980

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPİK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.
55118 SIAI — ԹԻԻ 14.645

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԻԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտատպագրում : Տար. 300 ֆ. — Հասք : 2 ֆ.
Ֆրանսիա : Տար. 260 ֆ. — Վեցամսեայ : 140 ֆ.
55° ANNÉE — No 14.645

**ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՓԵՐԸ**

**ՖՐԱՆՍԱ
Իր Գործադրողներով
և Ցայցերով**

ՄԻՋԱԳՈՒԹՅԱՆ ԺՈՒՄԻՆՈ
ՄԵԿ ՄԵՆԱՆԱԼ

Փարիզի թե՛ դատաւ, զործադրող, ցոյց
և առկայեց իրենց զործաւ զբիւր Մայիս
13ի օրուան վրայ, որ կոչուած էր ընկե-
րակցութեանց միացեալ ճակատ մը ներ-
կայացնել ինչ որ կարելի չէր, դատե-
լով երեւոյթներէն : Փարիզի մէջ միայն
Այ. Ժէ. Թէ. Ի տողանցքն էր որ պատկա-
զելի թափօր մը կազմած էր Նասիրտէն
Կատ տը լիւթ : Ըստ կազմակերպչին -
րուն՝ 200 հազար մասնակցող, ըստ՝
նստիկանութեան 30 հազար... Ծանօթ է
որ օրուան բնաբանն էր ըկերային ապա-
հովութեան պաշտպանութիւնը եւ ուրեմն
բողոք « Հափաւորող տոմս » ինչ ղէմ, որ
հիւանդին ուսին կը թողու ինչ որ Ը. Ա. Ը
պիտի չհաստատուէ :

Գործադրողի գետնին վրայ, Փարիզ
խանգարուած էր երկաթուղիի երթեւեկը
աղտարձաններու վրայ, բայց կանոնա-
ւոր էր մեծ գիծերու վրայ : Ըստ տնօրէ-
նութեան 30 առ հարիւր էր միայն բան -
թողնու համեմատութիւնը : Մեթրոյի
նշխարներու գործադրուը 9 առ հա -
նգիւր էր միշտ ըստ տնօրէնութեան եւ 24
առ հարիւր հանրակացարան, արդա -
րեւ երթեւեկը ապահովուած էր 85 առ
հարիւր համեմատութեամբ : Բայց ինչ որ
ամէն ինչ խանգարեց կելկտրականութեան
գործադրուըն էր, քանի որ այդ շար-
ժումին հետեւանդով դադարեցաւ մեթրոն
եւ խնդրու ստեղծուեցաւ նաեւ « լոյս » ե-
րու չբանելուն պատճառով : Արդարեւ
կելկտրականութեան մարզին մէջ, տնօ -
րէնութիւնը կը խոստովանի թէ գործա -
դրուը շարժումը 59 առ հարիւր էր, մինչ
ըստ սենտիքաներուն՝ 70 առ հարիւր :

X

Թէեւ ուղղակի ոչ մէկ կապ կար, բայց
զիւստը միջադէպը, որ ծանր բնոյթ ալ
առաւ, պատահեցաւ ժիւախէօ :
Ուսանողական եւ համայնարանական
վերջին շարժումներու գրգռապատճառն է
օտար ուսանողներու սահմանափակման
հարցը : Հոս, հոն, մանաւանդ՝ Կրենոյլ
բողոքի ցոյցեր : 1977ին կար « Պոնէ շըր-
շաբանական » մը օտար ուսանողներու
վերաբերեալ, որու նպատակն էր լաւ
« քննել » այդ ուսանողները, ըստ իրենց
կեանքներուն եւ այն երկիրներուն ուր-
ից եկած են : Յետոյ, 1978ին կ'աւելնար՝
« Ինչպէս հրովարտակ » մը, որ Փրանս -
մերէնի ծանօթութեան քննութիւն մը կը
հաստատէր, հոս ալ ըստ այն երկիրներուն
ուրիշ կուգան : Ասիկա խտրականութիւն
կը նկատուէր եւ վերջերս ծագած շար-
ժումներուն նպատակն է, արգելէ հոն -
դիսանալ այդ օրոշումներու գործադրու-
թեան : Մարտին ի վեր է որ քանի մը
հարիւր « բանթող ուսանողներ » կը ջա-
նան Փարիզ 2 եւ Փարիզ 3 համալսա -
րաններու պատասխանատուներէն ձեռք
ձգել որ օրէնքները չգործադրուին եւ
Ապրիլ 22ին ալ գրաւեցին Գիտութեանց
ճիւղին վարչական գրասենեակները, ի

վերջոյ միջոցաւ կը վառարանար եւ
Մայիս 9էն ի վեր արդէն միջադէպերը
չէին պակսեր աւելի ծանրակշիւ բնոյթ
առնելով երեքշաբթի օր : Ուսանողներ,
բայց բոլորն ալ ուսանող չեն անշուշտ,
կը գրաւէին միշտ ժիւախէօյի համալսա -
րանը եւ դուրսի ապահովութեան ուժե -
րուն հետ միջադէպերը կը բազմանային :
Երբեմն չէնքէն դուրս ելլելով, ցուցա -
բարները գրգռութիւններու կը դիմէին
եւ երեքշաբթի ալ, չորեքշաբթի մոլորեցան -
րով կրակի կուտային անցնող հանրա -
կառք մը, թիւ 89ը, պարպել տալէ ետք :
Քիչ ետք, ապահովութեան ուժերը հրա -
հանգ կը ստանային ներս մտնելու եւ
նստիկանները կը սկսին արտասուարեւ
ոռւմբեր նետել, մինչ տանիքին աթոռ
եւ քարեր կը նետուին ապահովութեան
ուժերուն վրայ : Ըստ ուսանողներուն,
հետեւեալ ձեւով կը պատահէր երկուս -
տարդի մը մահը : Այս վերջինը, որ ու -
սանող չէ եւ անգործ է, խոյս տալու հա -
մար նստիկանական ուժերէն տանիք կը
բարձրանար ու կը ջանար ցատքել անիւ
բայց կ'իյնայ փողբիկ տանիքի մը վրայ
Փիլաքսիմանէ, որ տեղի կուտայ ու ե -
րկուստեք կ'իյնայ եւ վրէժը կը ջախ -
ջախուի : Ճարակարծութիւնը որ կայ -
այն է որ ըստ ուսանողներուն մահը հե -
տեւանք է նստիկանական ներխուժման,
ըստ նստիկանականութեան, ապահովու -
թեան ուժերը դեռ չէին մտած երբ ար -
կածը պատահած է : Ամէն պարագայի
մէջ, Իւնէֆը (Ուսանողական Միութիւն)
այս առթիւ ցոյց մը կը կազմակերպէր
Չորեքշաբթի օր :

ՔԱՆԻ ՄԵ ՏՈՒՆԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ողիմպիական Կոմիտէն ու -
րոշեց մասնակցել Մոսկուայի խաղերուն
եւ այս որոշումը Չորեքշաբթի առտու,
զանազան հակադրեցութեանց դուռ կը
բանար մամուլին մէջ : Եթէ Իւնէֆէն
անվերապահ կերպով կ'ողջունէ այս ո -
րոշումը, միւս օրաթերթերը նոյն խան -
դավառութիւնը ցոյց չեն տար : Բոքի -
տիէնի մէջ, Ֆ. Թէյսոն կը ձաղկէ Ֆրանս -
այի մարզիկներու « տա »-ն, ուրիշներ
նոյնիսկ կը մաղթեն որ կառավարութիւնը
բեկանէ այս որոշումը :

ՓԱՐԻՅԻ պարսկական դեսպանատան
առջեւ զինեալ յարձակում մը տեղի ու -
նեցած է Չորեքշաբթի առտու ժամը 7ին
շուրջ : Սումը մը գնդացիով եւ ռումբով
յարձակած է դեսպանատան առջեւ դուռ -
նուղ ոստիկանական կառքին վրայ եւ
չորս ոստիկաններ վիրաւորուած են, մէկը՝
ծանրօրէն : Երեւանի փողոցի տէր եղած է
քորսիքական ազատագրման Ազգ. ճակա -
տը, ճշգրտով թէ թիրախը բնաւ երբեք
իրանի դեսպանատունը չէր այլ՝ ոստի -
կանական ուժերը, բողոքելու համար նա -
խորդ օրը, Պետութեան ատենանիստում
վճիռներուն քորսիքացի անշատողական -
ներու գէմ :

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ զինուորական կառա -
վարութիւն մը կազմուեցաւ : Պետական
հարուածէ մը ետք, Ուկրաինայի Ազգա -
յին Ազատագրական ճակատին զինուոր -
ական յանձնախումբը ամբաստանեց նա -
խագահ Կոմիտէի Պրիսլաի կաշառակե -
րութեամբ եւ անօրինական գործող -
թիւններով : Քաղաքայիններէ կազմուած
կառավարութիւնը լուծուեցաւ : Պաշտօ -
նադրուած նախագահը՝ Իսի Ամին Տա -
տայի տապալումէն ետք, տարի մը ա -
ռաջ, պաշտօնի կոչուած երկրորդ նա -
խագահն էր :

ԴԱՇՆԱԿԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ վերջին
կարգադրութիւնները կ'ընէ, որպէսզի
Թուրքիոյ ընծայէ զինուորական լայն օ -
ժանդակութիւն մը : ապահովարար 500
միլիոն տարբէն առաւել ըլլալ կատար -
ուելիք օժանդակութեան տարրոյթիւնը :
Վենեսուէլի հակահաբեկչական շարժու -
մի պետը սպաննուեցաւ առջի օր :

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐԻՔԵՐ -
« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ »
ԹՈՒՐԻՔԻԱՆ ԲԱԺՆԵԼՈՒ
ԾՐԱԳՐԻՆ
ՄԵԿ ՄԱՍՆ Ե ԵՂԵՐ...

Պոլսոյ քերթերը Մայիս 5 թուականով
հետեւեալ լուրը կուտան -

Անգարա. — Քաղաքական Գիտութեանց
Փաշիւթէի Ընկերաբանութեան Ամպիոնի
դասախօսներէն Տոյ. Տօղու Էրկիլ ըսաւ,
որ Հայկական Հարցը Թուրքիան բաժնե -
լու եւ քայքայելու նպատակաւ կազմա -
կերպուած խաղին նոր մէկ երեսակն է
եւ այս պարագան պէտք չէ ակնաթող
ընել երբեք : Էրկիլ այդ մասին հետեւ -
եալ յայտարարութիւնը ըրաւ ի մէջ այ -
լեց .

« Այսօր, Հայկական բնութեան կազ -
մակերպութիւններու ղեկավարներուն
հետ կատարուած տեսակցութիւններէն
ալ յայտնի կ'ըլլայ, թէ Տօղային պա -
հանջը առաջին տեղը կը գրաւէ Հայկա -
կան Հարցի վերաբերեալ խնդիրներուն
մէջ » :

Տօղու Էրկիլ, հանդէսի մը թղթակցին
կողմէ ուղղուած հարցումներուն պա -
տասխանելով ըսաւ, որ կարեւոր նորու -
թիւն մը եւ իրողութիւն մըն է ասիկա եւ
շարունակեց .

« Եթէ Արեւմտեան երկիրներու օգնու -
թեամբ եւ յատկապէս Միացեալ Նա -
հանգներու օժանդակութեամբ իրանեան
Պետութիւնը քայքայուի եւ անկախու -
թիւն պահանջող ազգաբնակչութիւնն -
րուն համար յարմար միջոցաւ մը եւ
պայմաններ ստեղծուին, այդ խմբակ -
ները Թուրքիայէն ալ կարեւոր հոգաձա -
մը պիտի պահանջեն ու պիտի ուզեն զայն
ձեռք ձգել : Այն շարժումը, որ կը կար -
ծուի, թէ ծայր պիտի տայ Թուրքիոյ
արեւելեան շրջաններուն մէջ, Հայերն ալ
կը յուսադրէ մաս մը հողամասի ձեռք
բերման համար : Հայերը այդ քայքա -
յումին վրայ յոյս դրած են ու հաշիւներ
ունին եւ երբեք պարզ գուգաղկալութիւն -
ներ չեն արտասահմանի մէջ Հայկական
կազմակերպութիւններու ղեկավարներուն
օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն տը -
ւած յայտարարութիւնները, ուր ակնե -
րեւորէն ի յայտ կուգայ, թէ Հայոց հո -
ղային պահանջները այսօր առաջին գծի
վրայ կուգան Հայկական Հարցի կապա -
կութեամբ : Ասիկա, իրականութեան մէջ
Թուրքիոյ մէջ կազմակերպուած քայ -
քայութիւն եւ բաժանումի խաղերուն նոր
մէկ փուլը կը կազմէ : Հայկական այդ
պահանջները զիւրացնող պարագաներէն
մէկն ալ ներկայիս խառնակ ու խռովեալ
վիճակն է Լիբանանի, ուր Միջին Արե -
ւելքի Հայերը ցարդ կ'ապրէին համա -
խումբ կերպով » :

ՓՈՒԹՊՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ԴԻ ԱՅՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ
« ԱՐԱՐԱՏ » ՅԱՂԹԱԿԱՆ

« Արարատ » Հրազդան մարզադաշտին
մէջ պարտութեան մասնած է դորաւոր
ակումբներէն նկատուող « Շախտէօ »-ը :
Արեւելքն եղած է 2 - 1 ի նպաստ « Արա -
րատ »-ի :

Մրցումը, մասնաւորաբար առաջին
վայրկեաններուն չափազանց լարուած
միջոցաւ պարգած է : Յարձակողական -
ներ իրարու յաջորդած են երկուստեք :
Սաղին 9րդ վայրկեանին ձախէն արձակ -
ուած գնդակը մրցակցին բերդը ուղղած

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՓՐՈՖ. Ա. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Մ Ե Ռ Ա Ս

Երեւանի մէջ մեծած է բանասիրական
գիտութիւններու դոկտոր, Փրոֆ. Առա -
քել Առաքելեան :
Ծնած էր Լեռնային Ղարաբաղի Ոնա -
ծախ գիւղը 1887ին : Երեք տարի ուսանելէ
ետք Շուշիի թեմական դպրոցը, 1899էն
մինչեւ 1907 յաճախած է Էջմիածինի
Գէորգեան ճեմարանը : Շրջանաւարտ՝
ուսուցչական պաշտօններ վարած է Իգ -
դիրի եւ ապա Շուշիի մէջ : 1925 - 26ին
եղած է Լուսաւորութեան ժողովրդական
կոմիտեի Լեռնային Ղարաբաղի ինքնա -
վար Մարզի :

1933ին Բաքուէն փոխադրուած է Երե -
ւան : 1934ին սկսեալ պաշտօնավարած է
« Խ. Արուսեան » Հայկական պետական
մանկավարժական հիմնարկութեան մէջ :
Տասնեակ տարիներ եղած է վարիչը ընդ -
հանուր եւ արտասահմանեան գրականու -
թեան ամպիրներուն : Միաժամանակ
դասաւանդած է լատիներէն եւ գրաբար :

Պատրաստած է դասադիրքեր բարձրա -
դոյն ուսումնական հաստատութիւննե -
րուն համար, ինչպէս « գրաբարի ձեռ -
նարկը », « Հին յունական գրականու -
թեան պատմութիւն »-ը, « Հին Հռոմի
գրականութեան պատմութիւն »-ը եւն. :

Փրոֆ. Ա. Առաքելեանի ղեկավար աշ -
խատարութիւնը մնացած է « Հայ ժո -
ղովրդի մտաւոր մշակոյթի զարգացման
պատմութիւն »-ը, եռահատոր ուսումնա -
սիրութիւն մը :

Կատարած է նաեւ թարգմանութիւններ
իրենց բնագիրներէն. — Էնդելսի « Բնու -
թեան գիտելիքի »-ն, Պլեխանովի « Ի -
դէալիզմից դէպի մատերիալիզմ »-ն :

ՕՆԹԱՐԻՈՅԷՆ
Ե Տ Ք
Ք Ե Պ Ե Ք

Քէպէքի Ազգային Ժողովը, Ապրիլ 10ի
իր նիստին, միաձայնութեամբ ընդունած
է բանաձեւ մը՝ Ապրիլ 24ը հռչակելով
Հայ Ժողովուրդի Նահատակաց Յիշա -
տակի Օր, ինչպէս ընդունուած էր Օնթա -
րիո նահանգին մէջ : Արդարեւ, Մոնրէա -
լի Հայութիւնը տարւած հազար ստորա -
գրութեամբ խնդրադիր մը ներկայացու -
ցած է Քէպէքի կառավարութեան, որ -
պէսզի Ապրիլ 24ը ընդունի իբրեւ հայ
Ժողովուրդի նահատակաց յիշատակի օր :
Աշխատանքը տարած են հայկ. քաղաքա -
կան, ազգային եւ համայնական կազմա -
կերպութիւնները : Առաջարկը Ազգային
Ժողովին ներկայացուցած է ներգաղթի
նախարար Ժաք Գուրիւր :

է Անդրանիկ Սահապեան :

« Շախտէօ »-ի խաղացողները բուն
հակադարձակողականով մը յաջողած են
իրենց կարգին կող մը նշանակել : Ասիկա
առաւել խթան հանդիսացած է Երեւան -
ցիներուն համար : Սաղին 34րդ վայրկեա -
նին, երկուստեք Ռոմիլ Վարդա -
պարեան մօտ 30 միթրէն ուժգին հար -
ուածով մը երեւանցիներուն երկրորդ կո -
լը ապահոված է :

Ախոյեանութեան շարքին վեց խաղերէն
ետք պատկերը հետեւեալն է. — Կիւեի
« Դինամօ »-ն, Մոսկուայի « Սպարտա -
կ »-ը եւ Լենինգրադի « Ջինիթ »-ը առաջին
եռեակը կը ներկայացնեն Ցական կէտե -
րով : Եօթը կէտերով առնց կը յաջոր -
դեն հինգ խումբեր, որոնց շարքին նաեւ
« Արարատ »-ն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԱՋՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՕՍԵՆՍԻ

Բ.

Յակոբ Յակոբեան պիտի սեպուի հակապատկերը Մինասին: Մահերեսային մօտեցում մըն է միայն ասիկա: Երկուքն ալ բաղկացուցիչ տարրերն են հայկական նկարչութեան եթէ երեւութապէս անոնք կը մնան հակաբեւեռներ: Նախ ինչպէս կարելի է հաստատել թէ համահայկա - կանը մէկ երես ունի կամ միայն մէկ պատկերային գոյն, ոճ, մօտեցում: Յա - կոբեանի օրինակը փաստն է թէ հարա - դատութիւնը, Հայաստանի նկարչութեան մէջ, կրնայ զգեստը բազմաձև եւ բազ - մազոյն արտայայտութիւններ: Ան կըր - նայ մնալ հաղորդ միջոցապէս նկարչա - կան դպրոցներուն թէ հոսանքներուն միաժամանակ պահելով, արտայայտե - լով իր սեփական միջոցապէս, բնաշխար - հը եւ հոգին: Ներքին կապը Մինասին եւ Յակոբեանին կուգայ շատ խորքէն, չընկալուած եւ կեանքի նոյն խորունկ զգայնութեամբ մը եւ ընկալումով:

Գրած եւ առիթով մը, Յակոբեան մեր խոսքն ընկալածն է, ծաղկած ծառն իսկ լեռնացոյցով: Ժայռամասը: Կը բաւէ չըլլիլ Հայաստանը կրելու համար այն սպաւորութիւնը թէ Յակոբեան չէ իսկ... « ստեղծագործած », այլ միայն « լու - սանկարած » է, այնքան որ հարազատ պատկերներն են իր գործերը մեր երկ - րամասին: Արուեստագէտին տաղանդը, հոգեբանութիւնը, խոսքայտոյց միտքն է որ այդ « լուսանար »-ին տուած է խորու - թիւն եւ ծաւալ մը՝ որ կ'անցնի մարդ - կային մտքէն եւ սերտէն, էութեան ըն - դերքէն, հոն գտնելով հարազատ արձա - դանքներ: Նուազագոյնով առաւելադոյնի խտացումն են իր պատառները որոնք այնքան բնականներն են որքան հոգե - նկարներ: Յակոբեան յաղթած է « երո - պական » կարգը մը արտայայտաձեւեր վերածել ամբողջովին ինքնաբերական եւ հա - րազատ քերականութեան:

Անհրաժեշտ է յիշատակել երկու անուն եւս վերոյիշեալներու կողքին: Եթէ ու - ղիշ գիծ մը քաշենք Սարեանի եւ Մի - նասի միջեւ, պիտի հանդիպենք անխու - սափելիօրէն կաշնեցի անունին: « Արեւ - մըտեան » թեքիւղով եւ հայկականու - թեամբ պարուրուած թարմազեղ, թրթր - ուն նկարին է ան որ նոր շունչ մը բե - րաւ իրեն հետ: Երկրորդը, դարձեալ հայրենադարձ եւ ողբերգական մահ մը ունեցող Պետրոս Կոնտրաճեանն է: Միշտ իր չընկալուած կապուած ամբարա - լիսն եւ զգայուն նկարիչ մը որուն գոստը արտայայտութեան կը միանայ ներքոր հաղորդականութիւն մը:

Նշենք ժամանակակից նկարչներէն մի քանի անուն որպէս օրինակներ ինք - նատպութեան եւ յաղթութեան: Կարելի է այժմ թուել տասնեակ մը ուրիշ անուն - ներ որոնց տաղանդը չէ որ կը պակսի: Այդ անուններէն իւրաքանչիւրը կարելի է գտնել այս կամ այն հոսանքին մէջ, « գիւղագիր » նկարչին սկսեալ մինչեւ վերացականապաշտը եւ գեղազարդայի - նը: Այսօր պիտի խոսափինք անուններու յիշատակումէն: Պիտի գայ առիթը երբ իրենց մասին պիտի արտայայտուինք: Անիկա կրնայ անուի սրտաց « հարցա - ղրոյցի » մը ձեւը:

Հայաստանի մէջ կան աւելի երիտա - սարդներ, նորահաս ուժեր որոնց խանդը, ինքնատպութեան խոստումը մեզ կը պահեն սպասողական յուսատու վիճակի մէջ: Ամէն պարագայի կարելի է վկա - յել թէ ժամանակակից նկարչութեան հո - գածու դասակները, պաշտպանները, ո - րոնք կը գործում իւրաքանչիւր նո - րայայտ ուժի վրայ, խանդավառ են որ - քան ներկայ իրադրութեան նոյնքան եւ աւելի ապագայի ապահով եւ փայլուն հեռանկարէն: Արուեստի չընկալուած մէկէ աւելի անձերէ լսեցի հաւատաւոր արտայայտութիւններ Հայաստանի կեր - պարգեստի ունեցած բացառիկ դերքին մասին ամբողջ խորքով: Միութեան մէջ: Կը թուի թէ Հայաստանը կարելի է սե -

պել դրօշակակիրը, լիթումանիոյ հետ, ժա - մանակակից նկարչական ազատ, հետաք - րական եւ ներարժէք փորձարկումներու եւ իրադրութեան: Ինծի ծանօթ չըլլա - լով մնացեալ բոլորը, կը գտնանամ արձա - նադրելով համոզում մը, որ առնուադն իր մէջ ունի մղիչ ուժ եւ ազդակ զսպա - նակելու համար ստեղծագործական թա - փը:

X

Հոս կարելի է բանալ փակագիծ մը: Նկարչներու ճան մէջ կը ցուցադրուի խառնաշիւղ արուեստագէտ իմիջիւ կրէքոյի արձանները, դժադրութիւնները եւ փո - րագրանկարները: Ասիկա առիթ մըն էր որ երեւանցիները մօտէն ծանօթանային իր երկրին մէջ համբաւ չինած արուես - տագէտի մը գործերուն: Գծադրութիւն - ներու մարզին մէջ իմիջիւ կրէքոյի ֆրան - սացի իվ թրէմուան է, նուազ՝ ասոր խորքը կամ մտածումի առաջնորդը կարգ - մը տարրերը իր գործերուն, ուր մարդը նկարորէն կը կապուի կենդանական - անասնական աշխարհին, արարչագործ - րնութեան: Կրէքոյի գործերը գերազան - ցապէս էսթետիկ դժադրութիւններ են կի - նը պատկերող, որպէս մարմին եւ տար - փանք, նուրբ գիծերով, մուրթ ու լոյսի ժուժկալ այլ շեշտաւ հակադրութեամբ, ուր սակայն որոշ արուեստագիտութեանէ զատ կարելի չէր գոհացուցիչ այլ տար - րեր գտնել: Պիտի ըսէի նոյնիսկ թէ ո - չինչ կար հոն մասնաւորաբար շահեկան: Կար կինը, իրաւ կամ թեւադրուած մեր - կութիւնը իր հեշտալի ինքնամոռացման մէջ: Արդ, Հայաստանի պատկերասրահ - ներու, նոյնիսկ սթիւպիսներու, աշխա - տանցիներու մէջ չհանդիպեցայ մերկերու որոնք նկարչներու — հին դարերէն սկսեալ մինչեւ... ապագայ դարերը — ամբողջական գործերուն մաս կազմած են: Կը թուի թէ հայ նկարիչը, իր խի - զարխումներուն մէջ իսկ, գեռ անժամա - նակ կը նկատէ նման նկարներ... Կը գո - ցենք փակագիծը:

X

Հայաստանի ապագայ նկարիչը իր նա - խակրթական ուսումը կը ստանայ « տեխ - նիկ »-ում չորս ութ տարի աշակերտելով, ու ապա՝ նկարչական ինստիտուտի մէջ հինը — վեց տարի: Պէտք չէ ենթադրել, անշուշտ, թէ իր ուսումը աւարտած ե - րիտասարդը կազմաւորուած նկարիչ մըն է արդէն: Աշխարհի մէջ ամէնուր նկար - չութիւնը կը սկսի գեղարուեստից դըպ - րոցներու չընկալուածութեանէ ետք, ե - թէ երբեք երիտասարդը չէ սկսած, դու - զահեռաբար իր ուսումը, ունենալ ան - կախ ստեղծագործական կեանք մը, որո - նելով իր սեփական ուղին: Եթէ ասիկա ընդհանուր ճշմարտութիւն է, այս իրո - յութիւնը առաւել շեշտուած է Սորոս: Միութեան մէջ ուր աշխարհական դաս - տիարակութիւնը իր հարկադրանքները ունի:

Այս իմաստով նաեւ գեղեցկագոյն ի - րադրութեանէն մէկը պիտի ըլլայ արուեստներու մանկական Գեղագիտա - կան Կեդրոնը, որ վերջերս հիմնուած է: Դարձեալ Հենրիկ Իդիթեանն է ասոր շարժիչ ուժը: Այս եղակի կեդրոնին ստեղծման մէջ օգտակար եւ վճարական դերեր ունեցած են — կ'ըսէ Իդիթեան — Կարէն Դեմիրճեան, ինչպէս նաեւ Ալեք - սան Կիրակոսեան (վարչապետի Ա. տե - ղակար) եւ Մուրադ Մուրադեան (այժմ՝ քաղաքապետ):

« Կեդրոն »-ը կը բաղկանայ չորս մաս - նարձիւններէ. — Ա) Մանկական պատ - կերասրահ եւ թանգարան, Բ) Թատրոն, Գ) Ֆիլհարմոնիա, Դ) Կիրառական ար - ուեստի սթիւպիո: Մեծ թափով յառաջ կը տարուէին ընդարձակումի շինարարա - կան աշխատանքները, ներկայ պատկե - րասրահի չէնքին ամբողջ գեոնայարկը

ՌՈՒՍՃՈՒՔԻ ՀԱՅ ՀԱՍՈՑՆՔԻ ԱՆՑԵԱԼԵՆ

Ա. Կ. Ն. Ա. Բ. Կ.

ՄԻՆՁԵՒ ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԿԵՍԸ

Պատմական կարգ մը տուեալներու հա - մաձայն, Ժ. Գ. դարու վերջաւորութեան եւ Ժ. Գ. դարու սկիզբը Հիւսիսէն Պուլ - կարիա եկած են արեւելահայ խմբաւո - րումներ, որոնց մէկ մասը Ռուստուք հաստատուած է: Երկրորդ գաղթական - նութիւն մը եկած է 1637-1638 թուա - կաններուն, երբ Պարսից Շահ Սաֆին դը - րաւեց Երեւանի եւ Նախիջևանի գաւառ - ները:

Կը կարծուի, թէ 1640ին, արդէն Ռուս - ճուքի Հայերը եղած են 200 տնւոր, մե - ծամանութիւնը վաճառականներ, որոնք կ'ապրէին գետնայարկ տուներու մէջ: Թէեւ այդ Ռուսականներուն հայկական ե - կեղեցիք մասին գրաւոր որեւէ արձա - նագրութիւն չկայ, որմէ կարելի ըլլայ տեղեկութիւններ քաղել գաղութի մա - սին, սակայն անոր պատճառը կը կար - ծենք այն է՝ թէ նորակազմ հայ հա - մայնները իրենց աղօթատուններու դո - յութիւնը որոշ ժամանակ դադարի կը պահէին, որովհետեւ Օսմանեան իշխա - նութիւնէն եկեղեցի չինելու արտօնու - թիւն առնելը շատ դժուար էր: Հայերը գաղտնի կ'աղօթէին, մինչեւ որ այդ ա - ղօթատեղին հինար եւ փելու աստիճա - նին հասնէր, այն ատեն շէրիաթի օրէնքը նորոգելու հրաման կու տար, պայմանով որ նորոգուող աղօթատեղին ճիշդ հինին չափ պէտք էր ըլլար:

Ռուստուքի հայկական եկեղեցին, Թը - նովայիին նման, 1659ին դնուած է լա - տին կաթողիկոսներէ, երբ Զիւրիկցիի

եւ ստորերկրեայ յարկը տարածուող, պարփակելու համար Կեդրոնին դոր - ծուցեցութիւնները:

Ինչ որ այժմ կարելի է արտայայտուիլ Մանկական Թանգարանին մասին, որ բաց - ուած է շուրջ տասնամեակ մը առաջ, կրնան ըլլալ միայն հիացիկ խօսքեր: Միշտ ըսուած է թէ եթէ մեծերը կարե - նային նկարել փոքրիկներու հոգեով եւ աչքերով: Յաճախ « ինստիտուտ »-ները կ'ըլլան ձեւափոխող կաղապարներ, եւ երիտասարդ « վկայակալ նկարիչ » պէտք է զննէ իր ուսման համապատասխան տա - րիներ, յոգնախուս աշխատանքով կա - րենալ մոռնալու համար իրեն ջամբուած ուսումը...:

Մանկական պատկերասրահ ունի հայ - կական բաժին: Պիտի ունենայ, մօտաւոր ապագային, միութեանական եւ միջազ - դային բաժիններ: Վաթսուն երկիրներու (Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, եւն.) մանկական աշխարհը պատկերող գործեր պիտի զարգարեն մնայուն ցուցահաս - ղէսը: Նորաբողոքը հոգիներու թարմու - թիւնը, « միամտութիւնը » միացած՝ ան - կաշկանդ եւ անխաթար երեւակալու - թեան՝ կուտան բացառիկ տեղ մը եւ գրաւութիւն մը Երեւանի Մանկական Թանգարանին: Կը բաւէ ունենալ որոշ շնորհ որպէսզի մանուկը տեսնէ թէ իր գործը հանրութեան սեփականութիւնն է որպէս պատկերասրահի ցուցադրութիւն: Ասիկա լաւագոյն եւ արմատական խը - թանն է որ ան աճի եւ շարունակէ փոր - ձել նոյն անրիւծ ստեղծագործական ո - ղիով: Առանց առաւելաբանութեան, կա - րելի է ըսել թէ Հայաստանի ապագայ մեծ նկարիչները, ինքնատկալ եւ հարա - դատ, պիտի յառաջանան այս փոքրիկ - ներու սերունդէն որուն առջեւ այժմէն բաց են... Թանգարանին դռները, թէ - կու՞ « մանկական »: Հոնուրեղ ցան - ուած են, պիտի գայ օրը փթիւթիւն եւ բերքահաւաքը: Արդէն Մանկական Թան - գարանին օրինակը սկսած է ընդհանրա - նալ: Լենինականի եւ Ախուրեանի մէջ հիմնուած են նման պատկերասրահներ:

Երեւանը ունի նկարչական երեք թան - գարաններ. պետական պատկերասրահ, ժամանակակից արուեստի թանգարանը եւ Մարտիրոս Սարեան թանգարանը:

(Շար. - 2)

կաթողիկէ պուլկարները ապստամբե - թուրք իշխանութեան դէմ եւ օսման սուլթանը Պալատներէն վանեց բոլ - կաթողիկէ հոգեւորականները, որոնք ախպուրեցան իրենց եկեղեցիները լքելով ծախել հայ գաղթականներու:

1724ին, քաղաքի Հայերը այլու աղ - տեսական հաստատուն վիճակի մը հաս - են: 1768ին, Ռուստուքէն կ'անցնի Վր - նացի վաճառական էտնեստ Գլիման, իր ճամբորդական նոթերուն մէջ կը թէ քաղաքային բնակչութիւնը Պուլկարներէ, մեծ մասամբ բաղկաց - Հայերէ, Յոյներէ եւ Հրեաներէ: Բա - քերը բնակչութեան հազիւ մէկ - երրոր - դը կը կազմեն:

1768 - 1778 թուականներուն, քաղ - քին մէջ ծանօթ վաճառական ընտանե - ներ են՝ Հանըմօղլուներ, Հաճի Յար - թիւն, Մարտիրոս Միքայելեան եւս: Այս վերջին ընտանիքին զաւակ էր ը - ծահամբաւ Մանուկ Պէյ, ծնած Ռու - ճուք, որ, 1807ին, Ռուս - Թուրք պա - տերազմի ժամանակ Սուլթան Մուսթա - ֆա Դ. Ի կայսերական դիւանի թարգմ - նուն էր, իսկ Սուլթան Մահմուտ Բ. - ի մէջ ալ նշանակուած էր Մոլդովայի իշ - խան, եւ միջամտած է ռուս - Թուրք պատերազմի դադարման եւ հաշտութի - լի նպատակով: Այդ հաշտութիւն - ետք, Ռուստուքի Մանուկ Պէյ կը նշ - շանակուի ռուսական դիւանագէտ:

1853ին, Հայր Դևոնդ Ալեքան դրա - իր « Դաղաքական Աշխարհագրութեան » գիրքի 399-րդ էջին մէջ, թէ, Ռուստուք մէջ կ'ապրին 150 տնւոր Հայեր, որո - նին դպրոց եւ եկեղեցի:

Պուլկարական առաջին մարդաստա - րը, կատարուած կրօնական պատկեր - լիութեան վրայ, կը հաստատէ թէ մի - չեւ 1880 թուականները, Ռուստուք կա - րէին 863 առաքելական Հայեր: Տա - նական է, որ, եղած ըլլան նաեւ բո - ղոգական եւ կաթողիկէ Հայեր, որոնք իր յիշուրի:

1896 - 1897 թուականներուն, Ռուստուք կու դան մեծ թիւով Արեւմտա - (1896ի Պոլսոյ շարքին ժամանակ): Հա - մայնքի Հայութեան թիւը կը կտրէ նապատուի, տեղացիները կ'օգնեն նոր գաղթականներու:

1872ին, երբ պուլկար առաջին էկզի - Անթիմ Ա., Ռուստուք այցելած է, միջ - պուլկար եւ հայ հոգեւորականները զպրօնական աշակերտները դացա - ղերմաւորելու երգերով եւ կեցցեցներով: Պուլկարայի աղապարութիւնէն ետք Ռուստուքի հայ վաճառականներուն արհեստագիտներուն թիւը շատցած է: Գաղաքին մէջ զլիաւոր արհեստները ե - դած են՝ ոսկերչութիւն, ժամագործ - թիւն, դերձակութիւն, ատաղձագոր - ծութիւն, ջուլհակ - եղած խոյրիկներ եւսյին:

Կը սկսի հրատարակուիլ հայերի թերթ մը « Դանուք », թիւթիւններ խմբագրութեամբ: Կը բացուի Տէգթէ - ճիւղին գրաւաճառատունը:

Հայկական սրճարանները կը սկսին կուճիկներու վերածուիլ, այցելուները շաղկապեցան առարկայ կը դառնան « Բարեկամներ », « Բարեկամներ », « Արմենիա » եւ « Կայծ » թերթերը:

Ազգային կեանքը կ'աշխուժանայ: Եւ տրուին թատերական ներկայացումներ: « Արշակ Բ. », « Վարդաններ » եւս: « Դանուք »-ը « Ներսէսեան » միութիւնը: Տէգ - կ'ունենան բողոքի միջոցներ ընդ - թուրք Սուլթանի Համիտ Բ. Ի բռնակա - լութեան եւ ջարդերուն:

Պուլկարին օսմանեան դերութիւնն էր զատելու յեղափոխական պայքարի մէջ: Բայց անոնց անունները գաղտնի պահ - ուած են հին լրագիրներու մէջ: Եւ անկա - րելի եղած է ճանչնալ զանոնք: Սկիզ - մինիս, 1892, թիւ 78ի մէջ կը գրէ թէ հայ կին մը յեղափոխական ծածկապէս նամակներ իր երկար մազերուն մէջ պա - հելով, Ռուստուքէն Ռուսական փոխար - Ուրիշ Ռուստուքի մը գաւառը: Վրդ. Ռուստուքեան, Թուրքերու ար - պետութեան օրերուն, Պուլկարի քա - ղաքապետարանին անդամ եղած է եւ իր այդ պաշտօնին բերումով օգնած պուլկար - յեղափոխականներու, իսկ Պուլկարի ա - ղապարութեան օրերուն իր տան մէջ պա - հած է Պուլկարի պուլկար մետաղապէս:

ՍԱՐԳԻՍ ՓԱՅՄԱՆՆԵՆ

Գլխաւոր - Արմէն Մուրադեան եւ Մանի Տիւֆլո, Տէր եւ Տիկին Մօսիս Հինման եւ զաւակը՝ Ֆիլիպ, Տէր եւ Տիկին Ֆրան- քօ Բազիլ եւ զաւակները՝ Փաօլ եւ Էմմանուէլ, Տիկին Հ. Տամբան, Տիկին Եւգենի Պօղոսեան եւ զաւակները, Տիկին Զարուհի Պապիկեան եւ զաւակ - ները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամբան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խ. Տամբան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բ. Պոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մու- լապեան եւ զաւակը եւ Փափազեան, Լարչեան, Տամբան, Սամուէլեան, Արշակեան, Գաբրիէլ, Մոսթիլեան, Հինման, Բազիլ, Մոսթիլեան, Տիւֆլո ընտանիքները խոր կակիծով կը ծանու- ցանք իրենց հօր, մեծ-հօր, ազգականին եւ բարեկամին՝ նկարել

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆԻ

Grande

Médaille de Vermeil de la Ville de Paris, Médaille d'or de «Arts-Sciences, Lettres» մասը, որ պատահեաւ Մայիս 11ին Փարիզի մէջ:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 16 ժամը 14-15ին Փա- րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ, 15 Ռիւ Ժան - Կոստան, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզիէն՝ զերեմանատունը:

Մահադ գտնուողներէն կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել:

Փոխան ծաղիկի նուէրները ընել Սա - մուէլ - Մուրադեան վարժարանին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Զարեհ Մուրադեանի կողմէի մահ - ուան առթիւ, Տոքթ. եւ Տիկին Խ. Տամ- րան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. եւ Նորա Տէր-Յակոբեան փոխան ծաղկեպակի 5000 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ - Մու - րադեան վարժարանի նորոգութեան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Grand Concert Iranien

A L'INTENTION DES ARMÉNIENS D'IRAN

avec

VIGUEN

Le célèbre chanteur Iranien et d'autres groupes artistiques le Ven- dredi, 23 Mai à 20 h. Salons de la Maison de la Chimie, 28 bis, rue St-Dominique, Paris 7e.

Billets: Restaurant Téhéran, 4 rue de l'Etoile, Tél. 764-92-61.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire: N° 55935

GRAND BAL DE L'A.S.A., D'ISSY

Samedi, 17 Mai de 20 h. à l'aube, Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux
Animé par les «GAIDZAG»

avec la participation du groupe HAGHDANAK et de l'école de danses ar- ménienne d'Issy.

Réservation de 13 h. 30 à 15, en téléphonant au 642-32-99

ԿԱՍԻ ՌԻՆԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջանի Հայ Արիւնքու Միու- թեան տարեկան զաւտահանութեան Յունիս 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագա- իր:

Լիոնի

«Կոմիսսա երգչախումբ»

Վիէնի Մէջ

Ղեկավարութեամբ Մ. Օֆրադի, նախա- ձեռնութեամբ Վիէնի Մշակ. Միութեան, Կիրակի, Մայիս 18, ժամը 15ին Վիէնի Թէատր Միւնիսիպալի մէջ:

Կը ներկայացուի նաեւ զաւեշտ մը՝

«Երկու խուրճի»

Տոմսերը ստանալ Վիէնի Մշակ. Մի- ութեան վարչական անդամներէն եւ Ա- րմէն սրահէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Լըռուա, Պ. Հրանդ Աղապէկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մա- յիս 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե- ղեցին իրենց եղբոր՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԵԿԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարեկիցին

հարսին՝

Տիկին Վերթ ՀԱՅՄ ԱՂԱՊԵԿԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեկիցին եւ համայն Ա- ղապէկեան եւ Թորամանեան ընտանիքնե- րու ննջեցեաց յիշատակին:

Ի զիտութիւն ողբացեալներուն յիշա- տակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Կապ. Խաչի Մարտիկ քաղաքի վարչու- թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Փիլիքեանէ 100 ֆր. Տիկին Պէքմէճեանի թողման առթիւ, Մարի Նազդաշեանի թողման առթիւ Ծառուր Ասատուրեանէ 100 ֆր.:

PELERINAGE FRANCO-ARMENIEN DE SAINT GREGOIRE D'ARMENIE A PITHIVIERS

Organisée par l'Association Arménienne d'Aide Sociale et l'Association des Anciens Combattant d'origine arménienne

DIMANCHE, 8 JUIN 1980

MESSE CHANTEE EN PLEIN AIR à 10 heures en rite Arménien

célébrée par Mgr SEROPE AKELIAN

PROCESSION SOLENNELLE des reliques de St. GREGOIRE

vers la Grotte Miraculeuse

Anciens combattants Arméniens et Français avec leurs drapeaux.

Garde d'Honneur des Chevaliers de Saint Lazare en grand uniforme.

Allocution du Grand Chancelier

DEJEUNER CHAMPETRE ET KERMESE

Partie artistique avec la participation de

Mme LYNE DOURIAN, de l'Opéra de Paris

Moyens d'accès: Autocars et voitures particuliers: Autoroute du Sud et

R N 20 jusqu'à Etampes, bifurcation vers PITIVIERS

Tél.: 878-02-99

- ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է -

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ա- մէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) ժամը 8էն 12-30 եւ 14էն 18-30:

×

Ոչ - սովորական բնոյթ ունեցող այ- ցելութիւններն ու հեռաձայները կը խըն- դրուի կատարել միայն կէսօրէ վերջերը:

ՅԻՄՆԱՄԵԱԿ

ՊԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Երանմանալը կը տօնուի Կիրակի, Մա- յիս 18: Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, յաւարտ պատարագի հո- ղեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հիմ- նադրներուն:

ԳԻՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱՍԿԵԱՆԻ

եւ բարերարներու եւ ծառայողներու հո- ղիններուն ի հանգիստ: Սկիզբ ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11:

Կրօնական արարողութեան կը յաջոր- դէ ճաշ մը Մարտիկի Հայ Մշակ. Տան Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ, ժամը 13-30ին: Արձանագրուիլ հե- ռաձայնելով 50-18-23 կամ 60-70-68:

LA CAPPADOCE

présente
GALA EXCEPTIONNEL

avec

ADISS HARMANDYAN

Le Dimanche Soir 25 Mai

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

MARTEN YORGANTZ

HARRIS LASKARIS

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30 Fonds A.R.A.M

ԽՈՒՋԻՍՏԱՆ ԹԵ՛ ԱՐԱՐԻՍՏԱՆ

— 0 —

Լոնտոնի իրանեան դեսպանատան վե-
ցորեայ գրառումը՝ արաբախոս իրան-
ցիներու կողմէ, յաջորդական միջադէ-
պերը եւ «եւր» վերադարձի հրապարակ
ընդունելու համար՝ Արաբիստանի կնճառ
հարցը։
Նախ պէտք է նկատի առնել, թէ Շա-
հին որոշումով է, որ աւանդաբար Արա-
բիստան անուանուած շրջան մը խոզի-
տան կոչուեցաւ։ Տուեալ նահանգը, որ
6000 քառակուսի քմ. տարածութիւն կը
զբաղէ եւ կը ներկայացնէ արեւելեան
կայսրութեան պատմական Միջագետքին,
70էն 80 տոկոս արաբ բնակչութիւն ու-
նի։ Ասոնցմէ շատեր, ընտանեկան կա-
պեր ունին իրանի մէջ, որուն սահմա-
նափոխ իրանի հետ 300 քմ. կը ներ-
կայացնէ։

Խոզիտան, միաժամանակ, Պարս-
կաստանի ամէնէն հարուստ շրջանն
է։ Եւ կը կրնայ իր քաղաքային եւ գիւ-
ղատնտեսութեան մարդերու մէջ։ Հին
դարերէ Սպարսան քաղաքը, որ հաս-
տատուած է աշխարհի ամէնէն մեծ քա-
ղաքի դասին, Ահալ, կարեւոր կեդ-
րոն մը ճարտարարուեստի եւ, վերջա-
պէս՝ խոզիտանի՝ հիմնական նաւահան-
գիստը երկրի պարենաւորումին։

Նախորդ վարչակարգին ժամանակ,
Խոզիտանի կամ Արաբիստանի ժողո-
վուրդին մեծամասնութեան տենչերն ու
ձգտումները դաժան ճնշումներու են-
թարկուեցան։ Օրուան իշխանութեանց
քաղաքականութիւնը եղաւ անդադար-
եղանակաբար պահպանումը։ Միւս կողմէ, ֆա-
րսի (պարսիկ) լեզուն պարտադրաբար
գերակշիռ դերը գրաւեց։ Իրաց այս վի-
ճակին մէջ, հասկնալի կը դառնայ ու-
րան, թէ ինչու չըլլանք ժողովուրդը ա-
ռաջին իսկ վարչականէն զօրավիճակ
կեցաւ։ Նահին դէմ ծայր տուող ընդդիմութեան
Ապստանի մէջ է որ տեղի ունեցաւ Ռեք-
զաթական արաբին հրկիզումը՝ իսլա-
մական յեղափոխութիւնը հրահրող առա-
ջին քայլը։ Քաղաքի բանուորներուն
գործադուլը, իր կարգին, հիմնական դեր
կատարեց Փահլավիներու հարստութեան
անկումին մէջ։

Մտածելով թէ իմամին նոր քաղաքա-
կանութիւնը «համիրանութեան» աւելի
«համիրանութիւն» էր, Խոզիտան,
գլխաւորութեամբ իր հոգեւոր առաջնոր-
դին՝ ապաքին Շուպէյր Սալահին, նոր
վարչակարգէն պահանջեց մշակութային
ինքնավարութեան մը իրաւունքները։

Շարժումը, որ բնակչութեան օրինա-
կան եւ հարգաւոր տենչերուն արտայայ-
տութիւնը կազմեց, բնականաբար, քա-
ղաքային կողմէ։ Ասիկա
փաստ է։ Նախ, որովհետեւ, Պաշտա-
տար Պարսկաստանի ներքին անցու-
թանքները լուրջ վտանգ ներկայացուցին,
(այժմ եւս) քանի իրանի բնակչութեան
55 տոկոսը չէր աղանդին կը պատկանէին։
Անոնք, պարզ է, որ քաղաքային ուս-
մանն անդին կատարուող շարժումէն,
պիտի փորձէին իրենց ձայնը լսելի դար-
ձնել պահանջելով իրական մասնակցու-
թիւն մը երկրի իշխանութեան գործե-
րուն մէջ։

Միւս կողմէ, Ռեհրանի նոր իշխա-
նութիւնները տեսնելով թէ շարունակ
ուող դժգոհութիւնները, տեղի ունեցող ե-
ղեմափոխութիւնը եւ կատարուող ցոյցերը
պատճառ կրնան դառնալ անկողնակա-
ն ձգտումներու, նախկին իշխանութեան
քաղաքականութիւնը կերարկեցին, այ-
սինքն՝ բերտ ձնուած։ Ծովակալ Մատա-
նի նահանգին կուսակալը, 1979 Մայի-

ՕՐՈՒՄ ԵՐՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՐՎԱՐՑ ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Fondateur : SCHEVARCH MISSAKIAN

ԵՐԵՒԱՆ — ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՅԻՊ

ԱՐՄԵՆԻՐԵՍ — ՄԱՅԻՍ 5 — 8

ՄԱՍՈՒԼ ԵՒ ՋԱՅՆԱՍՓԻԻՒ

Հայաստանի մամուլը հետեւեալ պատ-
կերը կը պարզէ։— 80 թերթեր լոյս կը
տեսնեն հայերէն, ռուսերէն, քրդերէն եւ
այլ լեզուներով։ Նաեւ աւելի քան 100
հանգէսներ եւ պարբերականներ։ Ընդ-
հանուր տպագրանակը կը հասնի երկուքու-
կէս միլիոնի։

«Սովետական Հայաստան» օրաթեր-
թի ընթերցողներուն թիւն է 260.000։
Գրեթէ յոյնքան ընթերցող ունին «Աւան-
դարդ» եւ «Պիոներ Կանչ» շաբաթաթեր-
թերը։ Մեծ տպագրանակներով լոյս կը
տեսնեն «Հայաստանի Աշխատաւորներ»,
«Պիոներ», «Միջինասիական», «Առողջապա-
հ» հանգէսները։

Չորս հրատարակչականներ, տարին
1100-է աւելի գիրք լոյս կ'ընծայեն՝ 10
միլիոն տպագրանակով։

Չայնասփիւռի հաղորդումները օրական
33 ժամի կը հասնին։ Կը տարածուին
Հայաստանէն դուրս ալ՝ Մերձ. Արեւ-
ելքը, Եւրոպա, Մ. Նահանգներ եւ Հար-
Ամերիկա։

Կան չորս ծրագիրներ՝ հայերէն, ռու-
սերէն, քրդերէն եւ արաբերէն։

×

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅԸ

«Ալ. Սպենդերեան» երաժշտական Դըպ-
րոցը հիմնուած է 50 տարի առաջ։ Անց-
եալի փոքր դպրոցը այժմ ունի իր քա-
ռայարկ արդիական շէնքը՝ 50է աւելի
դասարաններով, երկու սրահներով։

1932 — 33-ի ուսումնական տարեշրջա-
նին դպրոցը կը վերածուի ԽՍՀՄ-ի
Դաշնակի, լարային տեսական բա-
ժիններու կողքին, կը հաստատուին Ժո-
զովրդական եւ փողային նուագարան-
ներու ճիւղերը։ Առաջին տարւած շրջ-
նաւարտներու թիւը կ'ըլլայ 12 հոգի։
Ներկայիս, միայն դասաւանդուող թիւը
հարիւր կը հասնի։

Երեւանի առաջին երաժշտական դըպ-
րոցը իր կէս դարու պատմութեան ըն-
թացքին 2.500 շրջանաւարտ կու տայ։
Ասոնց կարգին՝ երգահաններ՝ Ալ. Յա-

սէն սկսեալ այս քաղաքականութիւնը
դժգոհութիւնը դէմքը դարձաւ։ Սպանու-
թիւններ, վիրաւորեալներ, ձերբակալ-
եալներու թիւը հասաւ աւելի քան 500
հոգի։ Պաշտառ, բնականաբար, փոք-
րէք օգուտով իրաց այս վիճակէն։

Պաշտպանութեան լաւագոյն ռազմա-
կարութիւնը յարձակողական ըլլալով՝
Պաշտառ զօրավիճակ կեցաւ ԽՍՀՄ-ի ընդ-
դիմադիրներուն, մասնաւորաբար Գիւր-
տերու եւ Արաբներու։ Իրաք հիւրընկա-
լեց Խոզիտանի Արաբներուն գլխաւոր
ցեղապետը՝ Մաքթի — էլ — Ֆայսալ, Չոր-
Օվէյսի, այն՝ որ Շահին օրով «Թեհրան-
ի մարտերը» անուանուած էր։

Լոնտոնի իրանեան դեսպանատան ծա-
նրը միջադէպով, անշուշտ, հարցը չի
կրնար լուծուիլ։ Չէր ալ կրնար։ Սա-
կայն, փաստ է, որ դեսպանատան դը-
րաւումը առիթ ընծայեց, որպէսզի հան-
րային ուշադրութիւնը կեդրոնանայ Խո-
զիտանի հարցին վրայ։

Խոզիտանի թէ՛ Արաբիստան։ Հարցը
կը մնայ օրակարգի վրայ։ Լուծումը
նոյնպէս։

րութիւնեան, Անո Բաբաջանեան, Եդ-
Միրզոյեան, Հազարոս Սարեան, էդ-
Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՆԱԶՈՋԱՐԴՈՒՄԸ

Նոր մարմին մը կեանքի կոչուած է
Երեւանի կանաչադարձումին համար՝
«Կանաչադարձում եւ Ջերմոցապարկա-
յին Տնտեսութեան Արտադրական Վար-
չութիւն»։ Նախագահ՝ Ռ. Չալախեան,
կարգ մը մանրամասնութիւններ հաղոր-
դած է։ Ստորեւ գլխաւոր կէտերը։—

Մայրաքաղաքի «ծաղիկներու դոմին-
ը» պիտի բովանդակեն վեց միլիոնէ ա-
ւելի ծաղիկներ։ Մայթերու երկարու-
թեան պիտի տնկուին մինչեւ ուշ աշուն
ծաղկող տարբեր տեսակի վարդերու հինգ
հազար նոր թուփեր։ Հրապարակներն ու
պողոտաները զարդարելու համար
պիտի հաստատուին ծովափով, արեւա-
ծաղիկի եւ վարդերու «կղզեակներ», հա-
րիւրաւոր թաղարներ։ Քաղաքի մուտ-
քին՝ բլուրներու լանջերուն վրայ, թաղմ
ծաղիկներով թեմաներ ներկայացնող նը-
կարներ։

Այս տարւած համար կը նախատեսուի
կանանչ տարածութիւնները հարստացնել
300.000 ծառով եւ թուփով։ Ժողովրդ-
դական լաւ սովորութիւն մը վերահաս-
տատելու նպատակով, երիտասարդ ծը-
նողներու թոյլ պիտի տրուի ծառ մը
տնկել ի պատիւ իրենց նորածնին։ Երե-
ւանի մէջ տարին մօտ 22.000 ծնունդ
կ'արձանագրուի։

×

ԿԱՐՁ ԼՈՒՐԵՐ

Մոսկուայի կենսաբանութեան թան-
գարանին մէջ ցուցադրութեան դրուած է
Մոսկուայի Գիտելի Գիտելեանի քարե-
րու հարուստ հաւաքածոն։ Հայաստանի
եւ Խորհ. Միութեան այլեայլ վայրերէն
տարիներու ընթացքին հաւաքած է դա-
նազան տեսակի քարեր՝ ագաթ, փերուզ
եւայլն։ Հաւաքածոն մօտ ատենէն կը
ցուցադրուի Պուլկարիոյ մէջ։

Սերեանի «Արմենիա» պանդոկը, հա-
մաժրութեանական Ա. կարգի մրցանակ ըս-
տացած է՝ արտասահմանէն ժամանած
զբօնաշրջիկներու ապահոված իր լաւ ըս-
պասարկութեան համար։ Յատուկ դա-
տակազմը զնահատած է նաեւ «Դուին»
Պանդոկին սպասարկութիւնը։

Չարենցաւանի հարաւ — արեւմուտ-
քի նոր թաղամասը կ'ընդլայնի։ Մրաք-
րով՝ 42.000 հոգիի բնակութիւն կ'ա-
պահովէ։ Յաջորդաբար կը շինուին 12
մանկապարտէզ, երկու դպրոց, մշակու-
թի տուն, եւայլն։

×

Արամ Խաչատրեանի արձանին նա-
խագիծը պատրաստելու համար մրցում
մը հաստատուած է։ Դատակազմը Ա. եւ
Բ. մրցանակները յատկացուցած է քան-
դակագործներ՝ Լեւոն Թոքմաշեանի եւ
Նուրի Պետրոսեանի՝ անոնց նախագծած
արձաններու համար։

Սերեանի՝ Կարալի Տաքէսեան (Իրա-
քէն), երգահանուէն մը տուած է Ե-
րեւան։ Յայտագիրը կազմած է աշուղա-
կան եւ ժողովրդական երգերէ։

Պելլիւստ տեղի ունեցած ծանրա-
բարձի եւրոպական ախոյեանութեան մը
ցաւաքին ախոյեան հռչակուած է Նու-
րիկ վարդանեան, Լենինականէն։ Վեր-
ջին տարիներու միջազգային 20 մը
ցանկերը հաստատած եւ երեք առիթներով
աշխարհի ախոյեան դարձած է։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արտատպում : Տար. 300 ֆ. — Հասց. : 2 ֆ.
Ֆրանսիա : Տար. 260 ֆ. — Վեցամսեայ : 140 ֆ.

ՕՐՈՒՄ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻՋ

— 0 —

ԻՆՔՆԱՎԱՐՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼ ՏԱՐԵՐ

ԽԱՆԳԱՐ ԵՑԻՆ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԵՐԸ

Ժուլիէօի միջադէպերէն ետք, ուսա-
նողները որոշած էին ցոյց մը ընել, Չո-
րեքաթի օր, բայց անկազմակերպ տար-
բեր եւ ինքնավարներ բռնու բախումներ
ստեղծեցին ապահովութեան ուժերուն
հետ եւ առիթ տուին շատ ծանր բնոյթ
ունեցող տեսարաններու։ Բռն կազմա-
կերպիչները ջանք կը թափէին, ընդհա-
կառակ, որ ամէն ինչ կանոնաւոր անցնի
մինչ այլ տարբեր քօթէյլ մոլորթովն-
րով, երկաթէ ձողերով, ցուպերով յար-
ձակումներ կը դործէին։ Նոյն ատեն,
Ազգ. Ժողովին մէջ, նախարարապետը եւ
Ներքին նախարարը կը պատասխանէին
երեսփոխաններու հարցումներուն եւ այդ
առթիւ, Ռեմոն Պառ կը շնորհ թէ հա-
մալսարանական ազատութիւն չի նշա-
նակեր խառնակութիւնը ընդունել եւ
Ֆրանսա չի կրնար ընդունել այն օտար
ուսանողները որոնք ճամբուած են իրենց
երկիրներու համալսարաններէն, եւ զորս
ոչ մէկ օտար համալսարան, մէջն ըլլա-
լով Խորհ. Միութիւնը կ'ընդունի։ Պէտք
է պահպանել Ֆրանսական համալսարանի
գիմարտը՝ « չենք ուզեր համալսարան-
ներ, որոնք աղանդներ ըլլան »։

Ներկայիս ուսանողական տարրին 12
առ հարիւր օտար է, շուրջ 110 հազար։
Ամէնէն « բաց » վեցանէն է ուր 15 հա-
զար օտար ուսանող արձանագրուած են։

Կառավարութիւնը ներկայիս շատ խիստ
քաղաքականութիւն մը կը վարէ օտար-
ներու դէմ մինչեւ 1985 հինգ առ հարիւր
զեղչելու համար դործօն եւ ոչ-դործօն
զաղթողներու թիւը։ Պոնէ օրէնքը՝ թոյլ
կուտայ նաեւ արագօրէն երկրէն արտաք-
սել այն զաղթողները, որոնք օրինաւոր
վիճակի մէջ չեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պրիւժիլի մէջ, ուր հաւաքուած են,
Ատլանտեան կազմակերպութեան անդամ-
ները (բացի Ֆրանսայէն եւ Յունաստա-
նէն), օրակարգի գլխաւոր նիւթ եղած
են՝ Աֆղանիստան եւ Իրան։ Հա-
կառակ կացութեան, մասհոգութիւնը
նաեւ այն է որ կապը չխզուի Խորհ. Մի-
ութեան հետ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը Անուար էլ-Սա-
տաթ բռնու ազդարարութիւն մը ըրաւ
Լպտիներուն, զորս կ'ամբաստանէ իր-
րեւ դաւեր սարքող երկրին մէջ, Պետու-
թեան դէմ։

ԻՍԼԱՄԱՊԱՍԻ մէջ (Փաքիստան) շա-
բաթ օր կը բացուի մահմետական 11րդ
ժողովը, որու կը մասնակցին 40 երկիր-
ներ, բացի Եգիպտոսէն (արտաքրուած
1979ին) եւ Աֆղանիստանէ « կախակա-
ռուած » խորհրդային ներխուժումէն ի
վեր։

ՍՍՌՍԻ ԱՐԱԲԻԱ 7 առ հարիւր յաւե-
լում ըրաւ իր քարիւղին վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԱՋՈՒԹԻՒՆԸ

65-ԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

(Մ Ի Ա Ց Ե Ա Ն Ա Ն Գ Ն Ե Ր)

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍԿ. ԲԱՑԱՆ Է
ԳՈՆԿՐԵՍԻ ՆԻՍՏԸ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՍԵՅԱՆ

(Գ. և Վերջին Մաս)

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՐՈՒՆԵՍԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հաւանաբար «գիւցադներգութիւն» մըն է այս թանգարանին ծննդոցը, կամ անհաւատալի հէքեաթի մը յօրինում: Առնուազն այդ տպաւորութիւնը կ'ունենայ անձ մը երբ կ'ունկնդրէ, զեռ հրաբորբ խօսքերով, թանգարանին հիմնադրուած թեան տենդոս օրերուն մանրամասնութիւնները: «Առասպելը» չօչափելի տեսանկիւն — իրականութիւն մըն է այսօր:

Ոմանց ծանօթ պէտք է ըլլայ ժամանակին այս թանգարանին բացման առընչուած ազմուկը որ դարձաւ համաթիւռ — թեանական ու ապա՝ միջազգային, երբ եւրոպական թերթեր արձագանգ հանդիսացան զէպքին: Ամերիկեան համալսարան «Նիւ Եորք Թայմզ»-ը անհրաժեշտ դատաւ նոյնիսկ երեւան առաջել իր թղթակիցը եւ իր սիւնակներուն մէջ տեղ տալ հարցազրոյցի մը, կատարուած թանգարանին տնօրէնին հետ, որ դրօշակա — կիրը եղած էր մշտնջ «պայքար»-ին:

Պիտի չմանրամասնենք: Մանրամասնութիւնները կրնայ ինքը՝ ընթերցողը երեւակայել: Ողջախ, տեսլական ունեցող, արուեստի սպաւարկու խումբ մը երբ տասարեան (նկարիչ, արուեստի քննադատ), կ'ուզեն հիմնադրել նկարչական ցուցարար՝ մը, ուր հին շնորհալի հայ նկարիչ, ամէն երկրասարգ խոստում իր ստեղծագործութիւնները առանց որեւէ կապանքի, սեղմումի, արուեստի հետ չառնչուող սահմանափակումներու: Կատարեալ իրաւունքի, ազատութեան դրութեան մը մէջ՝ ուր որեւէ պատառ կարենալ ցուցադրելու համար որեւէ տեղ, պէտք էր նախ հաւանութեանը արժանա — նալ մեր նոր օրերու «իմաստուններու խորհուրդին», ու ասոնց անխախտելի օրէնքի աղիւսակներուն:

Հանրաժանօթ իրողութիւն մըն է որ խորհ. Միութեան մէջ որեւէ կրպակ չի բացուիր, առաւել՝ հաստատութիւն մը չի հիմնուիր առանց նուիրապետական կարգերու յաջորդական եւ գրաւոր հաստատագրութիւններուն — հոգեմաշ երկար ժամանակաշրջան՝ նոյնիսկ դրական պատասխանի մը պարագային, ինչ որ չէր պարագան այս թանգարանին, քանի երեւանի օրուան քաղաքապետը կը բաժնէր երկրասարգ խումբին տեսակէտը եւ կեցողութիւնը: Գորովից կ'ըլլար անոր, յանձն կ'առնէր պատասխանատուութեան իր բաժինը եւ կ'արտօնէր — բերանացի — որ թանգարանը իր գոնէրը բանայ խուռնեւրամ եւ հետաքրքիր բազմութեան մը առջեւ, 1972 Յունիս 8ին:

Քաղաքապետը կը կոչուէր՝ Գրիգոր Հասարթեան, իսկ խումբին «դրօշակակիրը»՝ Հենրիկ Իգիթեան, արուեստի քննադատ եւ այժմ տնօրէն՝ թանգարանին: Թանգարան եւ տնօրէն այնքան զօդուած են իրարու որ մէկէ աւելի բերաններէ լսեցի... «Իգիթեանի թանգարան» կոչուած: Այս շարժումին թիւերը կանգնողներու կարգին այժմ առնուազն պէտք է յիշել նաեւ անունը Միխայիլ:

Անհրաժեշտ է սակայն ընդգծել թէ «խնդրալարոյց» թանգարանի, այս «ապօրինի զաւակը», իր բացումէն հինգ օր ետք միայն արգէն որդեգրուած էր Պետութեան կողմէ... անպաշտօն: Կառավարութիւնն է որ կը հոգայ անոր բոլոր ծախքերը...

Ժամանակակից արուեստի թանգարանին մէկ վերջին կարեւոր օգտուոր կը կայանայ նաեւ ինքնահաւան, մեծամիտ եւ իրենց անձին ու տաղանդին հանդէպ պատրաստներ անուցանող արուեստագէտները իրենց իրական արժեքին վերածելու իրողութեան մէջ: Ասոնց միայնուն դանդաղութիւն է որ կը հոգայ անոր բոլոր ծախքերը...

Գոնէր, իրենց ընդգծումներուն հետ միասին: Ազատութիւնը շատ աւելի անողոր է քան խոտհայեաց հոգատարութիւնը, որ կրնայ պաշտօնապէս պաշտպանել անտաղանդները: Եթէ այս վերջին պարագային «մեծափոր» նկարիչը կրնայ փայլիլ ինքնագոհ ծախքով դուռ բանալով արդարացի բողբոջ, նոյնիսկ՝ ընդլը — զուով, սրբազան ազատութիւնը, սա — կայն, ճամբայ կը բանայ միայն իսկական տաղանդներուն առջեւ որոնց թիւը անհամեմատօրէն քիչ կրնայ ըլլալ ամէնուր: Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին բացումով, հայ նկարիչները եւ քանդակագործները, բազմաթիւ տարբեր բնագիտակցութեան արուեստագէտներուն, կը սեպուին մենաշնորհաւոր՝ միութեանական չափանիշով: Ինչպէս մանկական պատկերասրահ, հոս եւս կը յաճախեն ամսական հինգէն եօթը հազար ալցելուներ, որոնց մէջ միջազգային թէ միութեանական զօրաշարժիչներ: Շինարարութիւնը սկսած է նոր, գերարդիական կառոյցի մը ուր պիտի փոխադրուի ներկայ թանգարանը:

ՄԱՐՏԻՈՍ ՍԱՐԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Այս թանգարանին տնօրէնն է արուեստի քննադատ (կամ՝ արուեստաբան, ինչ — պէս սովոր է կոչել Հայաստանի մէջ) Ծահէն Ուաշատրեանը: Ամբողջութեամբ խանդ ու եռանդ, նուիրեալ մը՝ հայ արուեստին եւ Մարտիրոս Սարեանի վաստակին: Ծահէնը բանիւ եւ գործով կառուած կը մնայ այն ամէն ինչին որ կրնայ նոյնիսկ շատ հեռուոր կապ մը ունենալ Սարեանի հետ: Այս շնորհալի գործին եւ անձին հանդէպ կը թելադրուի որքան հայ ժամանակակից նկարչութեան արդ մեծ Դէմքին դիտակէց իր գնահատանքին, նոյնքան եւ աւելի անոր միջոցաւ եւ ընդ — մէջէն հայ արուեստը ծանօթացնելու իր ջանքերուն: Կատարեալն եւ հաւատարմէն: Մարտիրոս Սարեանի ընդհանուր վաստակը, որպէս պատկերաւոր նկարչութիւն, կը հաշուուի շուրջ հազար եօթը հարիւր գործ, որուն կէսը սեփականութիւնն է իր ընտանիքին, հարիւր յիսունը կը պատկանի թանգարանին իսկ մնացեալը ցրուած կը մնայ ամէնուր աշխարհի մէջ — թանգարաններ եւ անձնական հաւաքածոյ: Սարեան թանգարանը ունի լուսնապաշտ մը որ կը ծաղկէ մեծ նկարիչին ունեցած պատմական դերին մեր ժամանակակից կերպարուեստի կազմաւորման մէջ: Թանգարանն այցելուներու թիւն է աւելի քան հարիւր հազար անձ, ամէն տարին:

Թանգարանը կը կազմակերպէ նաեւ ցուցահանդէսներ: Ծահէն Ուաշատրեանը լծուած էր տեղադրելու աշխատանքի կազմակերպելու համար այլապէս եղակի ցուցահանդէս մը, զլիսաւորաբար կազմուած Յովհաննէս Այվազովսկիի այն գործերէն որոնք ունին հայկական նիւթ կամ ներշնչում (Սրբեանն Հայրիկ, Կաղթական — ներ եւսայն): Ասիկա բացառիկ առիթ մըն էր հանրութեան ծանօթացնելու աշխարհահռչակ ծովանկարիչին ազգային կապը իր ժողովուրդին դէմքերուն եւ անոր վերաբերեալ գէպերուն հետ:

Ինչ որ զգալի է զոյգ թանգարաններու (Ժամանակակից Արուեստի եւ Սարեան Թանգարան) տնօրէններուն մօտ, իրենց գիտակցութիւնն է առաքելութեան մը: Արուեստի սէրը միայն պիտի չբաւարարէ նոյնքան նուիրում թէ՛ անոր ջրնկերա — նար ազգային — հանրային կենսական դեր մը կատարած ըլլալու ինքնավստահ — հոգիները:

Պետական նորակառոյց եօթնայարկ թանգարանը կը գտնուի Լենին հրապարակին:

Յատուկ կարգադրութեամբ մը Արեւելեան Ամերիկայի եւ Քանադայի առաջ — նորդը (Կիրիկեան թեմ) Մեսրոպ Եպսկ. Աշնան, Ապրիլ 24ի առաւօտեան ժամը 10ին, աղօթքով մը բացումը կատարած է Քոնկրէսի նիստին: Աղօթքին մէջ, առաջնորդը անդրադարձած է մէկուկէս միլիոն Հայ Նահատակներուն, արդարութեան եւ ազատութեան սկզբունքներուն: Նիստին խօսք առած են հինգ քանկրէս — մէկներ եւ անդրադարձած թրքական բարբարոսութիւններուն, պահանջելով վերահաստատումը Հայ Ժողովուրդի իրաւունքներուն: Ժամը 12 — 14, Քոնկրէսի սրահներէն մէկուն մէջ, տեղի ունեցած է հանդիպում մը, մասնակցութեամբ առաջնորդին, Հայ Ազգային Մարմինին եւ Հ. Յ. Գ. Արեւելեան եւ Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէներու, «Հայ — րենիք»-ի, Ազգ. Վարչութեան ներկայացուցիչներու եւ քանկրէսմէկներու:

Նոյ օրը, երեկոյեան ժամը 7ին, Նիւ Եորքի Մէյնթ Փէյթրիք Տաճարին մէջ, շուրջ 3000 Հայերու ներկայութեամբ, հանդիպութեամբ մը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հայ Նահատակաց յիշատակին: Ներկայ եղած են նաեւ

բակին վրայ: Անոր մասին խօսել, պիտի ըլլար նաեւ անդրադառնալ հայ նկարչութեան պատմութեան (Ժ. Ե. Ի. դար ի մասնաւորի) ու նաեւ փիւռքահայ ներկարչութեան վերաբերեալ հարցերու: Այդ բոլորը կը կազմեն առանձին յօդուածի նիւթ:

Հայաստանի Նկարիչներու Միութիւնը ունի շուրջ չորս հարիւր անդամ — նը — կարելի է քանդակագործ, կերպարական արուեստ, արուեստաբան: Գրեթէ ամէն արուեստագէտ ունի իր արուեստանոցը, որ ընդհանրապէս չէնք մը կիսատու — բերելեայ մասը կը գտնուի: Տեղի եւ միջոցի նկատուածով կարելի է գնահատել իրաւունքը սեպել, թէ եւ յարմարութեան կողմէ բոլոր արուեստանոցները չեն լըրացներ լուսավորութեան եւ ապահովութեան պայմանները (հեղեղանման անձրեւ մը կամ չէնք մը ջրատար խողովակը բաւ է որ պայթի անոնցմէ շատերը կ'ողողուն ջուրով): Միայնուն աշխատանք մը տեսանկիւն է, զեռ աւելի լաւելով փոխարինելու կարգ մը արուեստանոցները: Ինչ որ ցարդ իրադրութեամբ է այդ ուղղութեամբ, կը մնայ սակայն յատկանշական: Ան, որուն ծանօթ է Հայաստանի բնակարանային տաղան — պի հարցերը եւ ասոնց դարմանումին ի խնդիր ստեղծի նման բուսնող բազմա — յարկ չէնքերու — քաղաքամաս — շարքը, դարձեալ առանձնաշնորհալներու կարգին կը դասէ հայ արուեստագէտը: Հոս չենք խօսիլ զեռ երաժիշտներու եւ... Դիւլիանի մասին:

Ուրիշ հարց մը, որ աւելի ընդհանրական պահանջի մաս կը կազմէ — անբաւարարութիւնը ցուցադրահանդէսի բաղ — դատմամբ արուեստագէտներու թիւին: Տրամադրելի սրահներն իսկ լրիւ չեն լըրացներ արուեստի ցուցադրահանդէսի պայմանները: Աշխարհի մէջ ամէնուր կը գտնուին, բնականաբար, զլիսաւոր եւ կարեւոր պատկերասրահներու կողքին երկրորդական վայրեր, անշուք անկիւններ, որոնք, իրենց կարգին, կարեւոր դեր կը կատարեն երկրասարգ ուժերու ներկայացման մէջ: Կարեւորը նաեւ առաջիններու բաւարարութիւնն է:

Նշելի, հիմնական կէտ մը նաեւ — Հայաստանն այն տեղը չէ — գոնէ այսօր — ուր կարելի ըլլայ դիւրին եւ աժան յաջողութիւն ձեռք ձգել: Քննադատութիւնը որ կը տիրէ արուեստի ջրնակներու մէջ, շատ աւելի անողոր է, զքծ — ուարահան քան թէ շատ մը աւելի այլ վայրեր: Ասիկա հրաւեր մըն է արուեստագէտը մղող լրջութեան եւ աւելի կատարեալին ձգտող փորձերու:

Յոյն-Օրթոտոքս, Դպարի, Ասորի-Ուղղափառ, Եթովպական-Ուղղափառ եւ հայ արուեստանութեան ներկայացուցիչ հոգեւորականները: Բացումը կատարած հաղորդարը՝ Տոքթ. Վարդէս Գրիգորեան: Հոգեհանգստեան պաշտօնին խօսք առած են Տոքթ. Վարդան Գրիգորեան, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Սրահներու ՄԱԿ-ի մօտ ներկայացուցիչ Վեր. Տուէյն Էփս, Մեսրոպ Եպսկ. Կ. հանդիպութեան յանձնախորհրդի անդամ պետը՝ Արմէն Պոյաճեան:

Պ Ո Ս Թ Ը Ն . -

Հայ Դատի Յանձնախորհրդի կազմակերպութեամբ դրժարեւուած է 24 ժամուան յայտադիր մը՝ Ապրիլ 23 — 24 Ապրիլ 23ի առաւօտեան, ժամը 10ին, Փայտիկէնի Նահատակաց Յուշարձանի վառուած ջահը երկրասարգներու կողմէ բերուած է Ուաշինթոնի քաղաքապետարան, ուր հազարի հասնող զանգեւորներ մը կը սպասէր: Ժամը 19:30ին, բազմութիւնը սկսած է լսել զուրդներ պոսայով հասած է Ա. Յայրիկեան, որու կողքին գտնուող Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ ծաղիկապս մը դնելէ ետք, շարունակած է երթիկ պի Ս. Ստեփանոս Եկեղեցի, ուր թողած Ա. Քահն. խօսք առած է: Թանգարան, անդրեւին ճառով մը շնորհակալութիւն անհրաժեշտութիւն իսկ թաթուլ Փափազեան հայերէն խորատասանած է: Ապա, ներկայներ հաւաքուած են Եկեղեցւոյ ներքնասարգ ուր մինչեւ կէս գիշեր դրժարեւուած Համազգայինի պատրաստած զեղարուեստական յայտադիրը, որմէ ետք տեղի ունեցած է վիճարկանական ատուլ մը՝ «65-Ամեակը եւ Յեղափոխութիւնը» Պայքարի Հրամայականը՝ նիւթին շուրջ մասնակցութեամբ Օհան Արմէնեանի, հան Պալեանի եւ Թաթուլ Փափազեանի (ատուլը վարող): Եղած են հարցուներ եւ կարծիքներու արտայայտութիւններ, որոնք տեսած են մինչեւ ատուլ (Ապրիլ 24) ժամը 5:30: Ատուլի մասնակցողները (80 հոգի) նախաձեռնած են հէրապով ու պանիր — հացով: Ժամը 9:30ին, կատարուած են պատարագ, հոգեհանգիստ, մատաղօրհնութիւն եւ մատուցի բաշխում:

Նոյ օրը, ժամը 19ին, Ուաշինթոնի Իսթ Ճոնները Հայ Սըռլի արջի մէջ Համազգայինի թատերախումբը ներկայացուցած է «Սողոմոն Թէշկերեան» Դատավարութիւնը, մօտ 1500 հանդիսականներու ներկայութեան:

ԳԻՆԱՏԵԼԻՍ. -

Ապրիլ 17ին, Հայ Քոյրերու Ակադ. միային մէջ, տեղի ունեցած է Ողբերգական հանդէս մը, որուն բացումը կատարած է Հերի Տորեան: Բանախօսած է Թեմիլը Համաշխարհային Իրաւաբանութեան Հիմնարկի տեսուչը՝ Փրոֆ. Լիւքսեմբուրգ պատմական տուեալներով ներկայացնելով Եղեմը եւ Հայկական Պահանջները:

ՀԱՐՎԼԸՏ. -

Հարվըրտ Համալսարանի Իմիթրս արհաւիր մէջ տեղի ունեցած է թրքական ճեղքապատմութեան սիմփոզիում մը, որ տեսած է ամբողջ օր մը: Մասնակցած են փրոֆեսորներ՝ Ռիչըրտ Յովհաննիսեան, Հրայր Տէօքմէճեան եւ Սաքար: Պատմիկ, Մէսէշուսէյի եւ Նորթ Թիւթերն Համալսարաններուն մէջ եւս տեղի ունեցած են սեմինարներ, որոնց մասնակցած են Լեւոն Սարգիսեան, Յայր. Պալեան եւ Ժիմի Թաշճեան:

ՕՐԱՀԱՆՈՒՄ. ՍԻԹԻ. -

«Սատուն» Միութեան եւ Օթլանտիկ թիւի հայ համալսարանականներու կողմէ մակերպութեամբ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են Ապրիլ 24 — 26: Ապրիլ 24 — 25ին համալսարանի զլիսաւոր հրապարակին

Այս օրը Տիկին Ժաք Միմոնեան եւ ըն-
տանեկան բոլոր պարագաները խոր կըս-
կիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն
եւ ազգականին՝

ԺԱԲ ՄԻՄՈՆԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 12ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
այս Ուրբաթ, Մայիս 16, ժամը 16.15ին,
Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկե-
ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի
Փանթէն - Փարիզիէն դերեգմանատու-
նը:
Մահադդ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրերէ ալ չնկատել:

ԹՈՒՂՈՒՋ - Այս օրը Տիկին Սեդա Դեր-
ձակեան եւ աղջիկը՝ Իզապէլ, Տէր եւ Տի-
կին Մօրիս Մօրօ եւ զաւակը՝ Էրիք, Տէր
եւ Տիկին Թոմսն (Քանաւա), Պ. Նու-
պար Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Աճէմ-
եան սրտի խոր կակիծով կը ծանուցանեն
իրենց ամուսնոյն, չօր, եղբոր, մօրեղ-
բօր, մօրաբոջ զաւակն եւ ազգականին՝
ՀՐԱՆԴ ԴԵՐԶԱԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ
Մայիս 7ին, 68 տարեկանին:
Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ
Մայիս 9ին, Թուրքի:
ՅԱՌԱՋ - Մեր ցաւակցութիւնները
Տիկին Սեդա Դերձակեանի, Իզապէլին,
Տէր եւ Տիկին Մօրիսի եւ իրենց եւ Նու-
պար Նիկողոսեանի:

ՇԱՐՀԱՎԱԼԻՔ
Լիմոն - Լիմոնի Կապույտ Խաչի Մաս -
նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է
100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազար-
եանէ, Պրն. Սահակ Կէնճեանի մահ -
ուան Բ. տարեկիցին առթիւ:

Մ
Լիմոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ
Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնոր-
հակալութեամբ ստացած է հետեւ -
եալ նուէրները -

Տէր եւ Տիկին Զատիկ Համբարձում -
եան իրենց ծնունդի օրը առթիւ 200
Ֆ., Տիկին Սապուհեան (Կրօնալէն) -
Եկեղեցւոյ պայծ. 50 Ֆ., Պրն. Հաւկու-
տեան ե.պ. 500 Ֆ., Պ. Պետրոսեան
(Պէյրուէն) ե.պ. 100 Ֆ., Պ. Տաւուշ-
պէյրուէն ե.պ. 100 Ֆ., Պ. Հ. Աւսի-
եան փ.ծ. 200 Ֆ., Պ. Ս Աւսիքեան ե.պ.
100 Ֆ., Պ. Մ. Սաւառեան ե.պ. 100
Ֆ., Պ. Արսլանեան ե.պ. 200 Ֆ., Տի-
կին Շահնուր Գրիգորով Ե.պ. 1000 Ֆ.,
Տիկին Մարի Տէլլիքեան՝ Պ. Պօղոս Գոր-
ծակատարեանի մահուան առթիւ փ.ծ.
50 Ֆ., Պ. Աւարեան՝ Պ. Գործակա -
տարեանի մահուան քառասունքին առթիւ
դպրոցին 50 Ֆ., Պ. Օհանէսեան դպրո-
ցին 150 Ֆ., Իսահակ Հաճիպաճեանի
դպրոցին 200 Ֆ., ճաշարան «ԹԱՄԱՐ»
ե.պ. 360 Ֆ., Տիկին Շնորհիկ Օհանէս-
եանի ձեռամբ Աղքատախնամի կողմէ
1000 Փր.:

ՀՈԳԵՆԱՆԳԻՍ
Պ. Արիս Թէճերեան եւ զաւակը, ինչ -
պէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագա -
ները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստ-
եան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի,
Մայիս 25, ժամը 16ին, Սէն-Սիմօն -
Սէն Եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ
ազգականին՝

ՄԱՐԻ ԹԵՃԵՐԵԱՆԻ
մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ:
X
Ողբացեալ յիշատակին Տէր եւ Տի-
կին Ժիրայր Տէրաբեան, Տէր եւ Տիկին
Արման Խանթէմուրեան, Տէր եւ Տիկին
Պարգեւ Սայրին 100ական Ֆ. կը նը -
ւիրեն Սամուէլ - Մուրատեան Վարժա -
րանին, Դպրոցատէր Տիկինն Վարժա -
րանին (ստանալ «Յառաջ»-էն) եւ «Յա -
ռաջ»-ին:

X
Դպրոցատէր Տիկինն Վարժարանի Խը -
նամակաւորութիւնը կը ծանուցանէ թէ հո-
գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի
Կիրակի, Մայիս 18, Փարիզի Ս. Յովհ. -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշա -
տակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնա -
դիրներուն, բարերարներուն, խնամա -
կաններուն, տնօրէններուն, ուսուցիչնե -
րուն եւ սանուհիներուն. նաեւ նուիրա -
տու Պր. ԳԱՔՐԻԷՂ ՀԱՄԱՐԶՈՒՄԵԱՆԻ
մահուան երկրորդ տարեկիցին առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՓԱՐԻԶԱԶԱՅ ՏԻԿԵԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱԶԱՆԴԻՍԷՐ
ԴԵԿԵՏԵՄԲԵՐ 7ԻՆ
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն
ՀՐԱՆԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան
ընդհ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս
12, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 Ռիւ Լա -
Փայէթ, 75009 Փարիզ:

Բարեփոխեալ կանոնադրին թիւ 5 յօդ-
ուածին համաձայն, վարչութեան կէսը
(8 անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակ-
ցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց, որոնք կը
փափաքին մասնակցել վարչութեան:

Թեկնածութեան պայման է Ընկերակ-
ցութեան անդամ ըլլալ:

Թեկնածուները պարտին Ընկերակցու -
թեան զբաղեցնելը զիմեյլ զբաւոր, ա -
մէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 28: Դիմում -
նազիրը պէտք է ձեռագիր ըլլայ եւ ստո -
րագրուած թեկնածուին կողմէ, որ շատ
յատակ կերպով գրելու է անուն, մական -
ուն եւ հասցէ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՆԻՍՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՂԱՆՈՅ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈՂՈՐՏ
ՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ ԻՐԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ ԻՐԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՋԻ - ՔԵՕՅԹԷ
(Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԵՐԵԿ
ԵՒ ԱՄԵՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԻՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱՐԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԵՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱՐԹԻ
ՀԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՇԱՐՎԻԵՕ - ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ
ՍԵՐՈՎԵԼՆԱՐԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթոլ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. Ժամը 4ին

Նոյն առթիւ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
« Զ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի
Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօյի, Փոն տը Շէրիի, Լիոնի, Վալանի,
Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսինի, Լաթուր տիւ Փէնի եւ չընկալից համայն
Հայութիւնը ներկայ դառնուելու սոյն արարողութեանց:

GRAND BAL DE L'A.S.A., D'ISSY
Samedi, 17 Mai de 20 h. à l'aube, Th éâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux
Animé par les « GAIDZAG »
avec la participation du groupe HAGHDANAK et de l'école de danses ar-
ménienne d'Issy.
Réservation de 13 h. 30 à 15, en té léphonant au 642-32-99

L'ASSOCIATION DES ARMÉNIENS
MARTIGUES - L'ETANG DE BERRE
L'OFFICE MUNICIPAL
SOCIO - CULTUREL DE MARTIGUES
présentent
Musique et Danses
D'ARMÉNIE
avec la troupe de danse ARAX
et l'Ensemble instrumental SASSOUN
(de la JAF)
Dimanche 18 Mai à 15 h. Salle du Grès
Martigues
Prix des places : 30 F. — 30 F.

Ի ՆՊԱՍՏ « ՀՈՄ ԱՐՄԵՆԻԷՆ » Ի
ՄԷՆ ՌԱՅԱՅԷԼ
ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՆԻՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ձեզ կը հրաւիրէ Ժողովրդային եւ դասա-
կան երգերու ունկնդրութեան մը
ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ
(պառիքոն)
Մայիս 19, Երկուշաբթի Ժամը 21ին,
Մարտիկի Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութա -
յին կեդրոնի «Արծրունի Զբոսայգի» սրա-
հին մէջ՝
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Մուտք 30 ֆր.

VOYAGES
EN ARMÉNIE 1980

1 ^o VOYAGES DE 12 JOURS	2 ^o VOYAGE DE 14 JOURS
du 03 au 14 octobre 3 290 F	du 09 au 22 août 4 190 F
du 20 juin au 1 ^{er} juillet 3 890 F	
du 12 au 23 septembre "	3 ^o VOYAGES DE 16 JOURS
	du 08 au 23 août 4 580 F
	du 04 au 19 octobre 3 890 F

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVER

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez
renvoyer le coupon-réponse le plus
possible.
Lic. A 20

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. ....
Ville ..... Code postal .....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie
du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation
sans engagement de ma part pour :
.....
Rayer les mentions inutiles
Fonds A.R.A.M

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թ Ա Տ Ր Ո Ն Ը ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՕՍԵՅԱՆ

Ա.

Այս վերնագիրը պետք է առնել իր համատարած իմացումով, քանի ժամանակի սղումը հոս շատ առեւի զգալի դարձավ քան նկարչության պարագային։ Այսուհանդերձ, ընդհանուր պատկերի մը ուրուագիծերը պիտի տրուին թատերական ներկայացումներու ընդմէջէն, ինչ որ մասնակի հանգամանք մը ունի։

Երեւանի ունի եօթը թատրոն, որոնցմէ երեքը միայն այժմ մեզ կը հետաքրքրեն։ Արքայական եւ ռուսական թատրոնները, անշուշտ, երկրի մը մշակութային ընդհանուր կեանքին մաս կը կազմեն, սակայն անոնք չեն իյնար հոս մեր անմիջական հայեացքին տակ եւ ոչ ալ մաս կընային կազմել մեր առաջին ճամբորդութեան հետադարձութեան։ Նմանապէս՝ տիկնիկային թատրոնը, որ առանձին ճիւղ մըն է, որքան ալ զիս անձնապէս շատ հետաքրքրէ։ Աւելի զեռ գեղեցիկ երեքէն մէկը, որ Պատանի Հանդիսատեսներու թատրոնն է, մեր առջեւ կ'ունենանք երկու թատրոն։ Միայն երկու թատրոն մէկ միլիոն բնակչութեան համար։

Բնական երեւոյթ է, այս պայմաններուն մէջ ի մասնաւորի, լեցուն թատերաբաններու երեւոյթը կամ ներկայացումներու շարքը՝ « զոյց տոմսագրականներով » — ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք։ Սակայն թատերաբաններու պակասը կը դարձանուի ճոխ, այլապէս խաղացանկով մը։ Իւրաքանչիւր թատրոնի տարեկան խաղացանկը կը բաղկանայ 22 — 24 տարբեր բեմադրութիւններով որոնք հասկաքաղ մը կը կազմեն հայ խորհրդային եւ ինքնաշարժ Պատերախաղերու՝ ժամանակակից եւ դասական։ Բեմադրութիւնները կը փոխուին ամէն օր, պատճառ դառնալով որ նոյնիսկ մեծ յաջողութիւն գտած նոր թատերախաղ մը ներկայացուի միայն 3 — 4 անգամ մէկ ամսուան ընթացքին եւ մաս կազմէ թատերացանկին տարբեր ամբողջ։ Աւելի յստակօրէն պարզուած՝ պատկերը հետեւեալն է։ Ամէն տարի խաղացանկին կ'աւելնայ հինգ — վեց նոր բեմադրութիւններ, նոյն թիւով զեղչումովը՝ հինգէն։ Առաջին հերթին աչքի կը զարնէ, ուրեմն, պահանջը նոր թատերաբաններու եւ առեւի՝ այլ պատճառներով նաեւ։ Գոյու բանալու համար արուեստի նոր փորձարկումներու՝ երկրորդական ուժերուն առջեւ։ Այս վերջին իրողութիւնն էր արդէն, որ Սորձ. Միութեան կուտար առաջնակարգ դերք մը աշխարհի մէջ մինչեւ երեսուցական թեւակները։

Քանի յիշուեցաւ այս վերջին շրջանը, օգտակար է քիչ մը յամենալ հոն, որովհետեւ ինչ որ ալ գրուի Սորձ. Հայաստանի թատրոնի մասին այնքա՛ր կամ վաղը, ան սերտօրէն աւելնալից պիտի ըլլայ վերջին յիշումեակի ռուսական եւ խորհրդային թատրոնի կեանքին հետ։

1920 — 1930 տասնամեակին Սորձ. Միութեան մէջ կը շարունակուի թափը թատերական խրախուսման։ Ապագայ — պաշտօնները եւ կատարողապաշտները հոն են։ Հայապէս Վախանգով եւ թայրով չքեղ ներկայացումներ կուտան։ Մէյքը — հոլտ, ընդհ. հետաքրքրութեան առարկան է իր մեծաշուք բեմադրութիւններով։ Բեմադրը տէրն է թատրոնին, իր անհատականութիւնը կը յարգուի։ Ստանիսլավսկին, միւս կողմէ՝ միշտ կ'իշխէ իր անուշադիւններով եւ գործունէութեամբ։ Ան պիտի ըլլայ միակ « վերապրող »ը, որ պիտի շարունակէ իր գործը մինչեւ իր մահը 1936ին, անոր սեմին իսկ տեղեկութիւն « Ֆիլիքսիան գործողութիւններ »։ Վերջինեւր բեմի վարպետներուն համար « Թեքիք »ը, արուեստագիտութիւնը չեն բաւարարուածքին։ Վախանգովները ունենին նաեւ խանգովալ — ռուսական մը, թատերական բարոյագիտութիւն մը միացած՝ համակ անձնուր — րութեան իրենց գեղաբանական « արկածախնդրութեան » ի խնդիր։

Սթալինեան խորհրդային պիտի տեսէ քառորդ դար։ Վարդապետականութիւնը, « սոցիալիստական իրապաշտութիւն » մակերդով, պիտի հաստատուի ամէն ինչ, ստեղծելով հարթ միօրինակութիւն մը՝ ի միաս բեմական կենդանի պատկերին։ Սորձ. Միութեան ձեռնարկով պիտի վերընթալ խորհրդային թատրոնը։ Բնական է, խորհրդային արուեստագետներուն գաղափարական կեցողութիւնը չէ որ պիտի փոխուի, սակայն Համայնավար կուսակցութեան քաններով համադրուածքն ետք վերակենդանացաւ նախաձեռնութեան ոգին, ռեալիզմը, արտայայտուածքը ստացաւ իր կարեւորութիւնը՝ այլապէս թատրոնի կողմէն։ Երեսուցական թուականներու մեծ վարպետներուն ձգած հսկայ ժառանգութիւնը վերսկսաւ արժեւորուիլ նորերու կողմէ։

Կը վկայուի թէ երբ խորհրդային թատրոնը կը տառապէր անհատականութիւններու պակասէն, ինչիկրատի մէջ Աքիմով մը կը մնար այն բացառիկներէն որ բարձր կը պահէր բեմադրի կողմը։ Մենք կրնանք տալ ուրիշ օրինակ մը, որ հայկական թատրոնին սպասարկեց համարժեքութեամբ, յարգել տալով ինքզինք, հայ բեմը եւ բեմադրական արուեստը։ Վախանգովի աշակերտ Վարդան Աճէմեանն էր ան, որ իր փայլուն տաղանդով եւ զօրաւոր անհատականութեամբ զրոյնց հայ բեմը։ Իր անունը անքակտելիօրէն մաս պիտի կազմէ հայ բեմի պատմութեան։

Աճէմեանէն ետք, այժմ Հայաստանի թատերական կեանքի տիրական դէմքն է Հրաչեայ Դափլանեան։ Իր անունը քիչ մը ամէն տեղ է։ Նախագահն է թատերական Միութեան, գեղարուեստական ղեկավարը՝ Տրամատիկական թատրոնին։ Կը բեմադրէ նաեւ Մոսկուայի մէջ։ Իր օրով գեղարուեստական կեանքը ունեցաւ « քալ մը առաջ » շարժում։ Ինք եւս մաս կը կազմէ ռուսական դպրոցին աւանդութեան ինչպէս՝ Վ. Աճէմեանը — « վառ թատրոնի դպրոց », « ճամբարային խաղարկութիւն » բացատրութիւնները ինք նաեւ կը կապեն Ստանիսլավսկիի եւ Վախանգովի։ Իր բեմադրութիւններուն մէջ նկատելի են շատ մը տարբեր որոնք յետոյ կեանքի կոչուած են երկար թմբիւրէ ետք։ Զիջէ նաեւ այն իրողութիւնը թէ եթէ Աճէմեան, իր ժամանակին « շատ ինքզին » նկատուեցաւ ու ապա՝ ձեռով մը՝ դարձաւ դասական, Դափլանեանի գործունէութիւնը ունեցաւ նոյն հակադրեցութիւնը։ Վստահ եմ որ մօտ ապագային երբ երկրապարհ ուժերու արուրի պատահութիւնը նոր թատրոնի մը ղեկավարութիւնն է, « խրախուսման » դաշտը զեռ շատ առեւի լայնալու հնարաւորութիւնը պիտի ունենայ...։ Դափլանեանն նոյն աղբիւրէն սնանկով հանդերձ, զգալի թարմութիւն մը, նորոգեալ աւել մը բերած է հայ բեմին։ Անշուշտ սերունդներու տարբերութիւնը ու նաեւ նոր պայմաններու հնարաւորութիւնները իրենց բարեբար դերը կ'ունենան միշտ։ Իր բեմադրութիւններէն ներս տեսանելի է մօտաւոր օրը վերացականապաշտութեան մը, ինչպէս նաեւ խորհրդայնական տարբեր, յատկանիւններ։

Հրաչեայ Դափլանեան նոր վերադարձած էր ամերիկեան շրջապատուէ մը։ Ուզած էր երթալ տեղւոյն վրայ տեսնելու, իմաստալու եւ հաղորդակից դառնալու մթնոլորտին նախադրուած շարժանքի մը, որուն նիւթը օտարութեան մէջ ապրող հայ ժողովուրդի ճակատագիրն է։ Անհայրենիք Հայու վիճակը, թախծը։ Սենարիօն պիտի դրէ Վահագն Դափլանեան։

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Սոյն թատրոնին պատմականը բնել կամ Հայաստանի թատերական կեանքին մէջ

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱԼԷՊ

Բերիոյ թեմի Ազգ. Վարչութեան Գաղափարական Ժողովի նախաձեռնութեամբ կեանքի կոչուած կեղերոնական Յանձնախումբի մը կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած են զանազան ձեռնարկներ։

Ապրիլ 23ին, ժամը 13ին Հալէպի երեք ճեմարաններու աշակերտները հաւաքուած են Գարէն Եփփէ ճեմարանի բակը, ուր տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը զոր վարած է Հերա Տէր — Արքայապետական կատարած է Յանձնախումբին նախագահը՝ Սրարատ վարդապետ Թոսունեան։ Ոտք առած են երեք ճեմարաններու տնօրէնները։

Նոյն օրը բոլոր նախախրթարաններու մէջ, աշակերտները հաւաքուած են իրենց դասարանները եւ իւրաքանչիւր դաստիարակ խօսած է անոնց Ապրիլեան եղանակի մասին։

Պատրաստուած են յատուկ քաւէքներ եւ բաժնուած բոլոր խանութներուն, որով Ապրիլ 23ի ամբողջ օրը, Հալէպի բոլոր պոլիտեխնիկոն վրայ ժողովուրդը աշակերտները եղած է հայկ. ազգային — եկեղեցական երաժշտութեան, բարձր — ձայն սփռումներու միջոցով։

Նոյն օրը ժամը 20-30ին սկսեալ հսկում կատարուած է Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ։ Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք գործարարուած է յայտադիր մը « Զուարթնոց » երգչախումբի մասնակցութեամբ։ Ոտք առած են Արարատ վրդ., Թէքէեան Մշակ. Միութեան կողմէ Տոբթ. Սարգիս Փապրիքեան, Համազգայինի կողմէ Յովսէփ Դադարեան, Նոր Սեբուսե Մշակ. Միութեան անունով ձորձ Կարապետեան եւ Թորոս Թորան — եան։ Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան։

Ապրիլ 24ի առաւօտեան ժամը 8-30ին Հալէպի բոլոր նախախրթարաններու աշակերտութիւնը հաւաքուած է Գարէն Եփփէ ճեմարանի բակը եւ գործարարուած է յայտադիր մը եւ բանախօսած է Արարատ վ. Թոսունեան։

Ժամը 9-30ին սկսեալ խուսերամբ բացմութիւն մը, մօտ 10 հազար հոգի, հաւաքուած է Ազգ. գերեզմանատուն ներկայ ըլլալու համար պատարագին եւ հոգեհանգստեան։ Պատարագած է առաջ — նորը։ Յաւարտ պատարագի, Հ. Մ. Ը. Մ. սկսեալուական նուագախումբին հընչեցուցած Ծովինկ մահերէն առնելներ ծագեցանակները դրուած են Ապրիլեան Յուշարձանի հիմնաքարին առջեւ, ուր

իր ունեցած կեղերոնական դերին մասին անդրադառնալ մաս չի կազմեր այս « Զամբորդական տպաւորութիւններ »ուն։ Թող որ ամէն ոք տեղեակ է անոր։ Վ. Աճէմեանի մահէն ետք, ներկայացումները կը բեմադրուին տարբեր բեմադիրներուն կողմէ։ Թատրոնին նոր տնօրէնն է Յ. Ջաւրխան, որ մաս կազմած է Սուրբուհեանի անձնակազմին։ Երկուս — սարգ տնօրէնը գիտակից է այն ծանր պայտօնին որ Սուրբուհեանը — Հայաստանի Քամէտի Ֆրանսէզը — կը պարտադրէ։ Իր քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ հին աւանդութիւններու շարունակում, դասական գործերու ներկայացում, սակայն միշտ մնալով հաղորդակից ժամանակակից թատրոնին։ Թարգմանաբար կը ներկայացուէր ժամանակակից աղբ — բեմանքի թատերադերի մը գործը ուր արծարծուած զլիւսաւոր նիւթը — ալքուամիութիւնը — կը սեպուի հրատապ եւ սրտալուրդ պարագայ։ Սուրբուհեանի մէջ պիտի տեսնէի « Ուշմերուկ »ը որ արժանացաւ պետական մրցանակի։

(Մնացեալը միջոցով)

հոգեհանգստեան պաշտօնի կատարումը ետք քարոզած է Սուրէն Եպիսկ. « Սերկնիք յայնչանէ որք սպանանք զարմին եւ զհոգի ոչ կարեն սպանանք » բանով։

Ժամը 17ին Հ. Մ. Ը. Մ. սկսեալ մէջ տեղի ունեցած է Մեծ Եղեռնի հիշատակ փառատարական նկարներու ցուցահանգէսը, ուր այցելած են առաջնորդը, խուս բաղմութիւն մը, որուն միջոցով արար հիւրեր։

Ժամը 19ին, Հայ Կաթողիկէ համալսարանի « Աղաճանեան » սրահին մէջ տեղ ունեցած է ողբերգական հանդիսութիւն երեք հայ յարանաւանութեանց կազմակերպութեամբ։ Բացումը կատարած Գեորգ Արք. Լայնքեան։ Ոտք առած վեր. Պարգեւ Արարթեան։ Բանախօս է Միւլիթարեան հայրերէն Հ. Արարտ կէս Վրդ. Մանուկեան։ Փակման խօսքը արտասանած է Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան։

Այդ օրերուն Հալէպ կը գտնուէր Ֆրանսայէն դացած 45 զօրաշարժիկներու խումբը, որուն մաս կը կազմէին նաեւ Ֆրանսահայեր։ Անոնց փախաբէն ընթացելով թեմին Ազգ. իշխանութիւն ուխտագնացութիւն մը կազմակերպած դէպի Տէր Զօր, առաջնորդին ընկալացութեամբ։ Տէր Զօրի Ս. Հովսէփի մասրան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք խօսք տուաւ Սուրէն Եպիսկ. ի մէջ այլոց ըսած « Գաղաքակիրթ աշխարհը լուռ մնա 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան զիմաց, մինչդեռ դուք այսօր եկած հոս եւ ձեր այս հետաքրքրութիւնը հոնակութիւն պիտի պատճառէ ամէն Հայու։ Այս մասուրը մեզմէ իւրաքանչիւրի համար կը ներկայացնէ Գործիք բան անկէզ մորենին, որ պիտի վառուանց սպառելու՝ այնքան ատեն, որ չը տէր չէ դարձած հայրենական իրողերուն։ Ինչպէս որ տեսաք՝ զայնքէ պատմեցէք ձեր հայրենակիցներուն, թէ Տէր Զօր կառաւարդանին մէջ իսկ չէր կ'ապրէին, իրենց աչքերուն առջեւ ունենալով իրենց մեռելները »։

Թեմական խորհուրդի նախաձեռնութեամբ կեանքի կոչուած Յանձնախումբ մըն է, որ կազմած է ողբերգական զիստութեանց յայտադիրը, չորս ձեռնարկներ ըրվանդակով։

Ապրիլ 19ին, « Արարատ » մարզադահլ եւ մշակութային Միութեան կեղերոնականութիւն մէջ դասախօսութիւն մը տուաւ էլլիւրա Թահմազեան « Հայ Դատ » մագալին ընդթը եւ միասնական ձեռք կատի անհրաժեշտութիւն » նիւթը շուրջ։

Ապրիլ 23ին, նոյն վայրին մէջ տեղ ունեցած է երկրորդ դասախօսութիւնը Զարեհ Տէր-Սուրբաբեան խօսած է Վերջին Եղեռնը, իմպերիալիստական Պետութիւնները եւ իմպերիալիզմը » նիւթին շուրջ։

Ապրիլ 23ին, Ս. Ամենափրկիչ վանքի բակին մէջ տեղի ունեցած է հանգանակ զով մը, մասնակցութեամբ բազմաթիւ հայերու։ Բացումը կատարած է Սուրբուհեան Գորիս Ծ. Վ. Պապեան։ Ոտք առած են Ազգ. իշխանութեանց եւ Միութեան երկու ներկայացուցիչները (16-րդ դի)։ Զառեքէն ետք կարգադրուած են թատերական ողբերգական խանգով մէյքիին ու Յեղափոխական խորհրդարանի հեռագիրները։ Այնուհետեւ հրահանգուեցաւ հաւաքուելու համար հոգեհանգստեան պաշտօնի կատարումը ետք քարոզած է Սուրէն Եպիսկ. « Սերկնիք յայնչանէ որք սպանանք զարմին եւ զհոգի ոչ կարեն սպանանք » բանով։

Fonds A.R.A.M

զեհանգստեան պաշտօն կատարուած է եւ հսկումի արարողութիւն, մասնակցու - թեամբ վանքի երգչախումբին:

×

Ապրիլ 24ի առաւօտեան վանքին մէջ պատարագած եւ քարոզած է թեմակալ առաջնորդը: Յաւարտ պատարագի Կո - լին Ծ. Վրդ. կոչ մը ըրած է ներկայ հոծ բաղմունքեան հրաւիրելով զայն բո - ղով ցոյցի: Շուրջ 4000 հոգիի մասնակ - ցութեամբ երթը սկսած է վանքէն եւ ուղղուած դէպի նահանգապետարան, ճամբուն վրայ հայերէն եւ պարսկերէն լրդունքներ պոռալով:

×

ԱՆՈՒԱՅ
Ապրիլ 23ին, ժամը 21ին Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ բակին մէջ դառնուող Եղեռնի Յուշարձանին մօտ հսկում կատարուած է: Յաջորդ առաւօտեան պատարագ մա - տարուած է նահատակներու յիշատակին: Ժամը 11ին, շուրջ 500 Հայեր պատարո - ներով եւ լրդունքներ պոռալով քալած են մինչեւ « Նահատակաց » հրապարակը, ուր բանաձեւ մը կարգացուած է, որուն արձանակաւ է տեղական ծայրաստիւրդը: Նոյն երեկոյեան Հայոց Ազգ. վար - եպոստի սրահին մէջ տեղի ունեցած հան - ղութեան բացումը կատարած է Տիգ - րան Պողոսեան: Բանախօսած է Սոփակ Տիգրիսըրեան:

×

ԱՍՏՆ
Ապրիլ 18ին, Հայոց վարժարանի սրա - հին մէջ տեղի ունեցած է դասախօսու - թիւն մը, կազմակերպութեամբ Եղեռնի յիշատակի յանձնախումբին: Տոքթ. Մես - րոպ Բալայեան (Նոր Զուլայէն) խօսած է Հայկ. Հարցի ծագման, հոլովութիւն, խորքերուն, Մեծ Եղեռնի եւ անոր հետե - անքներուն մասին:

×

Ապրիլ 24ին, Հայերը ցոյց կատարած են պատառներով եւ լրդունքներ պոռա - լով: Յուշարձանները Նահատակաց Յու - արձանին ծաղկեպսակներ դնելէ ետք քալած են քաղաքի զլխաւոր պողոտանե - թիւն եւ Ռեքս շարժանկարի սրահին աւե - րակներուն առջեւ հաւաքուելով, ի յի - տաակ զոհերուն ծաղկեպսակ մը գետե - րած են եւ մէկ վարկեան լուծիւն պա - րակէ ետք կարգացուած է ցոյցին բա - նաձեւը:

×

ՆԻՐԱՅ
Ապրիլ 24ի առաւօտեան Ս. Աստուա - ծածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Տիգրան Քհնյ. վարդանեան, վեր առնելով մեր նահատակներու ոգին ու հաւատը: Յաւարտ պատարագի հո - ղահանգստեան պաշտօն կատարուած է:

ԱԼՖՈՐՎԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզեան արուարձաններէն Ալֆոր - վիլի մէջ, Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, 1930էն ցոյցօր հազար կեդրոնը մնացած է շրջանի բաղմամարդ Հայութեան հա - մար:

Կիրակի, Մայիս 11ին, հաւատացեալ խումբերամ բաղմունքեան մը ներկայու - թեան, եկեղեցիին օծման 50ամեակի տօ - նակատարութիւնը տեղի ունեցաւ ապա - տելի արարողութեամբ:

Ներկայ էին Ալֆորվիլի երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի եւ նորակազմ Հոգաբարձութեան անդամ - ները:

Առաւօտեան ժամերգութենէն եւ պա - տարագէն ետք, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակը՝ Սերովիլէ Արք. Մանուկեան, ընկերակ - ցութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ Ներ - սէհ Ծ. Վրդ. Փապուճեանի, զպրաց դա - սին եւ նորակազմ երգչախումբի երկու սեռէ անդամներուն, Հրաշափառով մուտք դարձեց եկեղեցի:

Ապա տեղի ունեցաւ հինգ սարկաւազ - ներու ձեռնադրութիւնը՝ կրօնական ա - ւանդական կարգով:

— Եւ դեմ ձեռն ի վերայ սորա, դուք ամենեքեան աղօթիս արարէք, զի արժանի լիցի սա դաստիճան սարկաւազութեան անարատ պաշտել առաջի սրբոյ սեղանոյս Աստուծոյ:

Սերովիլէ Արք. Մանուկեանի արտասա - նած այս խօսքերով սարկաւազութեան աստիճան ստացան՝ ուրարներ կրելով Սաշիկ Պալեան, Պետրոս Պետրիկեան, Ար - մենակ Թալար, Ստեփան Երզնկեան եւ Կարապետ Գարապալ:

Հուսկ ուրեմն Սերովիլէ Արք. շնորհա - տրեց ձեռնադրութիւնը՝ մէկական Նա - րեկ նուիրելով իւրաքանչիւրին: Յիշե - ցւց թէ աղօթքն ու Նարեկը պէտք է ան - բաժան ընկերակիցները ըլլան ասոնց հա - մար՝ կեանքի ամբողջ տեսողութեան:

Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կա - տարուեցաւ եկեղեցիին ողբացեալ բարե - րարներուն հոգիներուն համար:

Սերովիլէ Արք. իր քարոզին ընթացքին յետադարձ անդրկով մը պարզեց այն պատկերը — զաղթական բեկորներ եւ թշուառ կեանք — որ դոյրութիւն ունեցած էր հինգ տասնամեակներ առաջ Ալֆոր - վիլի մէջ, ինչպէս այլուր: Եւ ասիկա պարզելու մտադրութեամբ այժմու դո - յալիճակը, այլապէս բարդաւած: Երէկ՝ մահամերձ, այսօր՝ կենսունակ: Ապա յի - շեցուց, թէ Ժողովուրդներու կեանքին մէջ քիչ անգամ այս աստիճանի կերպա - րանափոխում կ'արձանագրուի: Իրողու - թիւնը վերադրեց մեր Ժողովուրդին ներ - քին հոգեկան ու մտաւոր արժանիքնե - րուն: Ասոնք ամբապնդուած են քրիս -

BIBLIOTHEQUE NATIONALE
GALERIE DU DEPARTEMENT
DES ESTAMPES
14 Mai - 15 Juin 1980

EDGAR CHAHINE PEINTRE - GRAVEUR

La Bibliothèque Nationale rend hom - mage du 14 Mai au 15 Juin dans la Salle d'Exposition du Cabinet des Estampes, dont ce sera l'inauguration, à Edgar Cha - hine peintre-graveur arménien. Né en 1874, mort en 1947, Chahine fit toute sa carrière en France, et sa renommée n'a fait que grandir dans le monde ces der - nières années.

En rapport avec un renouveau de l'art de la Belle Epoque, on a redécouvert ses élégantes au Bois se promenant en ca - lèche, ses sujets de trottoirs, l'habituées des bars, ses Parisiennes au sourire char - meur, comme « Mlle Lily » ou « Rita ».

Edgar Chahine a tout aussi bien, de son trait aigu de graveur, représenté des gens du peuple (« Sans travail »), des ména - gères affairées ou les habituées de la zone. Attiré par tous les spectacles de la vie de son temps, il s'attacha à représenter des fêtes foraines, des lutteurs musclés ou des danseuses de corde, évoquant aussi des jeunes filles sur les manèges. En outre on lui doit d'importants paysages

տոնէութեան վարդապետութեամբ 301 թուականէն ցայսօր:

Մասնանշեց այն փաստը, թէ հայ մարդը նախ մտածած է եկեղեցի եւ անոր կողքին դպրոց հիմնել՝ անհատական տըն - տեսութիւնը հաստատելէ առաջ: Ազգն ու եկեղեցին միաձուլուած են մեր Ժողո - վուրդին անցեալին եւ ներկային մէջ: Դպրոցը նկատեց ամէնէն հիմնական կրո - ուանը մեր ազգային գոյատեւումին: Յի - շելէ ետք Ալֆորվիլի մէջ անցեալին դո - յուրութիւն ունեցած դպրոցը եւ անոր կա - տարած կարեւոր դերը, զնահատելի գը - տաւ ամէնօրեայ մանկապարտէզին հա - տատումը հոս: Կոչ ուղղեց շրջանի Հա - յութեան, որ զոհաբերութեան տեսողով առաջնորդուի եւ այսօրուան մանկապար - տէզը վերածէ նախալիթարանի: Առաւել մեծ թափով կարելի է նորանոր կրթա - րաններ հաստատել զանազան կեդրոն - ներու մէջ: Վերջապէս, Սերովիլէ Արք. անհրաժեշտ նկատեց իբրեւ եղբակցու - թիւն, հաւաքական, միասնական եւ կեդ - րոնացեալ աշխատանքն ու զեկապարտմը:

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցիին օծու - մին յիշատակել, անկասկած, նոր խթան պիտի հանգիստայ դադութիւն ազգային - կրթական մակարդակին, տարողութեան զարգացումին, բարձրացումին:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻԾ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

0

Անի Տիւնեան, աղջիկը՝ Տոքթ. Ժի - րայր Տիւնեանի, ընդունուած է Էն - քեմալի մրցումին (թժշկութիւն): Կը ներկայանային 3000 թեկնածու եւ ըն - դունուած են միայն՝ 300:

gravés de Venise la prestigieuse, qui marqua son adolescence et où il revint plus tard, en voyage de noces; enfin des paysages français, Paris en premier, la campagne de Charpont où il a aimé sé - journer, d'autres sites... Parmi ces der - niers thèmes se remarque « La Béchel - lerie », maison d'Anatole France.

A ce propos on doit compter parmi ses différentes activités celle d'illustra - teur de livres. Il illustra justement l'« His - toire comique » d'Anatole France, les « Fêtes foraines de Paris » de Gabriel Mourey, des textes de Colette, Flaubert, Huysmans, grava un étonnant Paul Ver - laine.

Le thème de l'Exposition est « Edgar Chahine peintre-graveur ». En effet, cet « artiste arménien de Paris » non seule - ment grava des planches isolées et des illustrations d'ouvrages de grands écrivains, mais exécuta maints pastels et dessins. Il peignit dans la technique retrouvée des primitifs italiens, la « peinture a tem - pera », des toiles qui ont gardé une in - comparable fraîcheur de couleurs, comme « Gigolette » et les « Singes ». Ces deux tableaux sont montrés avec d'autres œu - vres originales, dans la Salle d'Exposi - tion du Cabinet des Estampes, en com - pagnie d'une centaine de gravures, à la pointe-sèche, eau-forte, aquatinte, parmi lesquelles les plus représentatives d'un don par Pierre Chahine, le fils de l'artiste, à la Bibliothèque Nationale.

×

BIBLIOTHEQUE NATIONALE, 58 rue Richelieu, 75002 PARIS. Tous les jours, Dimanches et Mardi compris, de 12 à 17 h.

METRO : Palais-Royal, Bourse, Quatre-Septembre, Richelieu-Drouot.

AUTOBUS : 20, 29, 39, 48, 52, 66, 67, 69, 74, 85.

DROIT D'ENTREE : 5 Fr. Demitarif réservé aux membres du corps enseignant et aux étudiants.

VISITE DE GROUPES scolaires et uni - versitaires (20 personnes maximum) sur rendez-vous demandé par écrit ou par téléphone (261-82-83 poste 314). Gratuité accordée jusqu'à 13 h. 45 (heure d'en - trée), demi-tarif après 13 h. 45. Pour les groupes culturels d'adultes, demi-tarif jusqu'à 13 h. 45, plein tarif après.

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱԻՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

եկած չէր: Անոնց հետ խմած էր, անոնց ուղին ու երգերուն խմունուած էր, ու սէր կապած էր Սէլվի անուն բոշա կը - նով մը հետ: Սէլվի, քոչի գլխաւորին կի - նը, դեղեցիկ եղած էր, ոսկի խղճալով, գիրուկ ու կապոյտ աչքերով:

Քարտաշը պատմած էր, թէ ինչպէս քոչուոր բոշաներու հետ հեռացած էր նաեւ ուստա Սարգիսը:

Անկից յետոյ խալֆան ալ ոչինչ լսած էր ուստա Սարգիսի մասին:

Խալֆան շատ որոշ յիշեց ուստա Սար - գիսի դէմքին գիծերը՝ ծեծուած պղին - ձի նման լայն ճակատը, խոշոր քիթը, արկածախնդիր արտայայտութիւնը: Յի - շեց, որ գլուխին ետեւ, մագերուն մէջ ունէր սուրի ճեղքուածք մը մնացած՝ կարմիր խալթանի նման հետք մը:

×

Մարտիկ իր լուռ մտածումներուն մէջ էր, երբ խալֆան աչքին ծայրովը նա - յեցաւ անոր: Դիտաւոր նկարը գտնելէ յետոյ, Մարտիկին քիթը հեռագհեռէ ուս - տա Սարգիսի քիթին ձեւը կ'առնէր: Ա - յո՛, այո՛, անոր ճակատը, անոր դէմ - քին մտածկոտ արտայայտութիւնը, մա - նաւանդ որ Մարտիկ իր լուռութեան մէջ լսածած էր վարի շրթունքը: Ուստա Սար - գիս նոյնն էր, վարի շրթունքը ակուային տակ կ'առնէր, երբ քիչ կը խմէր, երբ առանձին կ'ըլլար ու կը մտածէր: Միայն թէ Մարտիկ շատ ճահել էր. անոր կը պակսէր ուստա Սարգիսի դէմքին ապ - րուածութիւնն ու թեթեւ խորշոմները:

Խալֆան իմացեր էր, որ ուստա Սար - գիս Արարատեան Դաշտէն էր եւ սակայն ուստայի եւ Մարտիկի միջեւ այնքան ու - ժեղ անմոտութիւններ գտնելէ յետոյ ու - ղեց ստուղբէ: Անտարակոյս, ուստայի ճահելութիւնն էր, անոր յանդուգն շար - ժումները, անոր սաղմը Մարտիկի լուռ ու մտածկոտ արտայայտութեան մէջ: Ա - հա թէ ինչու՞ անոր մէջ տեսած էր դու - նաւոր բոց մը, կազմուած վարպետ մը, զինք չզարմացնող ծանրութիւն մը ու փնտաւած էր եկեղեցիներու մէջ, սրբա - տաշ քարերու ու քանդակուած առաք - եալներու վրայ:

— Մարտիկ, տղաս, ձեր սերունդին մէջ

ուստա Սարգիս կա՞յ, — հարցուց խալ - ֆան, երբ Մարտիկ իր չարուխին կա - պերը կապելով զբաղած էր:

Մարտիկ մոռցուած հէքեաթի մը պէս իմացեր էր ուստա Սարգիսի մը անունը: Զգիտէր՝ Է՞րբ, ինչպէ՞ս: Շատ փոքր ե - դած ժամանակ հօրաքոյրը խօսած էր դը - րացի կիներու, ո՞վ գիտէ, թերեւս իր հէքեաթները պատմած ժամանակ: Մար - տիկ կը յիշէր այդ անունը միայն կապ - ուած գիւղի եկեղեցիին, իսկ եկեղեցին կապուած էր իրենց աւերակ տան ու մօ - րը անունին հետ: Սյըքան միայն: Մար - տիկ միշտ ալ հաւատացած էր որ այդ կապը իրենց տան ու եկեղեցիին պատկից ըլլալուն հետեւանքն էր: Ան կը յիշէր բոլոր այդ խօսքերը, դուռնաւոր դուռնա - չի մը ձգած մանկական յիշողութեան մը պէս: Յետոյ երբ բաւական մեծցաւ, լսեց գիւղի սանտարիին քով հաւաքուող մեծերէն, լսեց եկեղեցիին շինութեան ու իրենց տարած մասնակցութեան պատմու - թիւնը: Անոնք միշտ ալ կը յիշէին ուս - տա Սարգիսի անունը:

(75 — Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒՆԻ

Վալանտի Ս. Գրիգոր Լուսառեղի եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը հրաւիրէ Վալանտի եւ շրջանի հայ հաւատացեալները Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը 18.30ին կատարուելիք հոգեհանգստեան պաշտօնի

ՍՍՐԴԱՐԱՊԱՏԻ

հերոսներու անմահ յիշատակին, որոնք զոհուեցան հայրենիքի ազատութեան համար:

×

Դպրոցատէր Տիկնանց վարժարանի Խճանկաւորութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, անօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն. նաեւ նուիրատու Պր. ԳԱՔՐԻԷԼ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԱԿԻ

Պ. Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Զարեհ Մինասեանի իր կնոջ կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Պ. Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շիրվանեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շիրվանեանի եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղիկի 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Զարեհ Մինասեանի իր կնոջ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Սերաստիոյ Դաւարի Հայր. Միութիւնը իր բոլոր անդամներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Շիրվանեան ընտանիքներուն եւ համայն պարագաներուն ալրի Տիկին Միւշկիւնազ Շիրվանեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:—

Պ. Պ. Եղիա Յովհաննէսեան, Սարգիս Թորոսեան (Շաւի) 100ական ֆր., Տափուլէյուքեան 50, Օր. Զարթիկ Դաւիթեան 200, ալրի Տիկ. Արշալոյս Միքայէլեան, Տիկ. Պողոսեան 100ական, ալրի Տիկ. Հռիփսիմէ Գրիգորեան 50, ալրի Տիկին Փլանտին Կարապետեան 100, Տիկ. Զարեհեան 30, Տիկ. Բեքմէզեան 100, Տիկ. Արուսեակ Ազաճեան 100, Պր. Նշան Յակոբեան 50, Տիկ. Գարաքիւլահեան Մարի 100, Տիկ. Լուիզ Օհաննէսեան 300, Տիկ. Ա. Պահատուրեան 500, Տիկ. Նարզուհի Օպոզեան 100, Տիկ. Շնորհիկ Օհաննէսեան (Աղքատախնամի կողմէ) 1500, Օր. Հայկանոջ Ավճեան Վալանտի (Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցին) 100 ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Conférence - Débat

sous la présidence de GARO POLADIAN
Vendredi 25 Mai à 21 heures
Conférencier LUC-ANDRE MARCEL
Sujet : Message à la jeunesse arménienne
ENTREE LIBRE

×

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ
ԱՍՈՒԼԻՍ
Նախագահութեամբ ԿԱՐՕ ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ
Ուրբաթ, Մայիս 25, ժամը 21ին
Դասախօս Լիւի-Անտրէ Մարսէլ
Նիւթ' houb հայ երիտասարդութեան
ՄՈՒՏԳԸ ԱԶԱՏ

ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐՎԻԷՕ - ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ
ՍԵՐՈՎԵՅ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կարգով. Պատուիրակ Երազայի Հայոց
Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. Ժամը 4ին

×

Նոյն առթիւ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆՈՒՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
« Զ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի

Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօյի, Փոն տը Շէրիի, Լիոնի, Վալանտի, Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսիի, Լաթուր տիւ Փէնի եւ շրջակայի համայն Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ՎԱՐՊԵՏՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ

Նորմանտիի Մանկանց Բոյնի մէջ
Երեք օր Մանի ափերուն

Մեկնում՝ Մայիս 24, Շարվիէ տառա
Ժամը Տիւն: Վերադարձ՝ Մայիս 26, ժ
կուշարթի երեկոյ ժամը 21-ը շուրջ:
Ժամադրաւար՝ Փարիզ 9րդ, 79 թ.
Լաֆայէթ, Սըուար Մոնթոլոն:

Երեք օրուան ընթացքին Կարմիր Խա
չուհիներու աւանդական հիւրախօս
թիւն պոստներով (Մոն Սէն Միշլ) հա
ւանաբար: Տեղերը ապահովելու եւ մե
րամանութեանց համար հեռագրել:
Նաւասարդեան 985-36-53
Սաղաթէլեան 854-35-74
Ծախքերու մասնակցութիւն:

Grand Concert Iranien

A L'INTENTION DES ARMÉNIENS
D'IRAN

avec

VIGUEN

Le célèbre chanteur Iranien et
d'autres groupes artistiques le Ven
dredi, 23 Mai à 20 h. Salons de la
Maison de la Chimie, 28 bis, rue
St-Dominique, Paris 7e.

Billets: Restaurant Téhéran, 4 rue
de l'Etoile, Tél. 764-92-61.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ

Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ Մա
կանց բոյնը կը բացուի Յուլիս 4ին, Ե
տարեկան մանուկներու համար:

Արձանագրութեան համար զեւել յայ
կուշարթի օրերը ժամը 15-17, Հայ Կար
միր Խաչի գրասենեակը՝ 32, Ռիւ
Թրէվիզ, 75009 Փարիզ կամ Ժամադրա
լու համար հեռագրել 985-36-53:

OPTIMA Tours ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

23 MAI AU 5 JUIN 80

20 JUIN AU 3 JUILLET 80

CET ÉTÉ... 3 VOYAGES CULTURELS

— DU 15 AU 30 AOUT — (Moscou, Erévan, Tbilissi, Leningrad)
accompagné par le Révérend Père ATHANASSE KESSEDIAN (Mekhitariste)

— DU 22 AOUT AU 5 SEPTEMBRE — avec la présentation tout au long
du voyage, historique et archéologique de M. HENRY-PAUL EYDOUX
(Conférencier — écrivain)

— DU 29 AOUT AU 14 SEPTEMBRE — « Musique en Arménie — sur
les pas de Komitas », conseiller musical ALEXANDRE SIRANOSSIAN
(chef d'orchestre)

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LA CAPPADOCE

présente
GALA EXCEPTIONNEL

avec

ADISS HARMANDYAN

Le Dimanche Soir 25 Mai

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

MARTEN YORGANTZ

HARRIS LASKARIS

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

GRAND BAL DE L'A.S.A., D'ISSY

Samedi, 17 Mai de 20 h. à l'aube, Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux
Animé par les «GAIDZAG»

avec la participation du groupe HAGHDANAK et de l'école de danses ar
ménienne d'Issy.

Réservation de 13 h. 30 à 15, en téléphonant au 642-32-99

PELERINAGE FRANCO-ARMENIEN DE SAINT GREGOIRE D'ARMENIE A PITHIVIERS

Organisée par l'Association Arménienne d'Aide Sociale et l'Association des
Anciens Combattants d'origine arménienne
DIMANCHE, 8 JUIN 1980

MESSE CHANTEE EN PLEIN AIR à 10 heures en rite Arménien
célébrée par Mgr SEROPE AKELIAN

PROCESSION SOLENNELLE des reliques de St. GREGOIRE
vers la Grotte Miraculeuse

Anciens combattants Arméniens et Français avec leurs drapeaux.
Garde d'Honneur des Chevaliers de Saint Lazare en grand uniforme.

Allocution du Grand Chancelier

DEJEUNER CHAMPETRE ET KERMESE

Partie artistique avec la participation de

Mme LYNE DOURIAN, de l'Opéra de Paris

Moyens d'accès: Autocars et voitures particulières: Autoroute du Sud et
R N 20 jusqu'à Etampes, bifurcation vers PITIVIERS

Tél.: 878-02-99

Fonds A.R.A.M.

ԹԱՏՐՈՆԷ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՁ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՍԵՆԱՆ

(B. L. 4592)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեւակայեցէ՛ք հետեւեալը — Մարդ մը
 իր մէկ ոտքը կը դնէ ուրիշ տան սեմէն՝
 ներս, յետոյ՝ երկրորդը։ Քաղաքավարո-
 լէն կը ժպտի տանտէրերուն, ապա՝ կ'եր-
 թայ անկիւն մը գրառել։ Շրջան մը ետք
 կը բերէ իր կա՛հ — կարասիները եւ տան-
 տերոջ կ'ընէ։ — Գուրս դնա յայտնդէն ուր
 ես ինքն հաստատուիմ՝ մէկ կը հաստատուի։
 Երեւանի գաղտնաթիկական թատրոնի
 պատկերը այսպէս կը ներկայանայ։

1966ին իմ չորս հիմնովի «Թատրոն-Սթիւ-տիօ» մը սրահէ մը մէջ, որ մաս կազմած է պետական հրատարակչական հիմնար-կի մը: 1969ին արդէն իմ դաստիարակ-ողովակալն թատրոնի 376 աթոռով: Այժմ ծրագրերն իմ մշակէ աւելի ընդարձակ-ուելու: Թատրոնի հիմնադիրներն են Հրահայ Դափլանեան եւ Ալիք Ասլա - մապեան, անօրէն՝ Թատրոնին: Ասոնց չորս պատրաստ էին, անշուշտ, երիտա-սարդ ուժեր, որոնք միջոց իմ փնտռէին դրամապոետ:

Դրամատիկականը կը բերէ նոր շունչ։
Կ'ըլլայ այժմեական։ Նորութիւնը կը թուի
ըլլալ աւելի արտայայտաճեւի մասին քան
թէ հիմնովին նոր դրողներ ներկայացնե-
լու ծրագրով, թէեւ այս վերջինները
նման մուտք կը գործեն թատրոնէն ներս։
Սաղարցանկը կ'ընդգրկէ հայ եւ միջազ -
գային, դասական թէ ժամանակակից ա-
նոնքները։ — Օտարովքի, Չէխով, Շէքս-
պիր, Օտեան, Թուամսեան, Պարոնեան։
Նոյեմբեր ամսուն յայտագրին մէջ կը
գտնուէին ժամանակակից երեք հայ երե-
ւոյտապիւր դրողներու գործերը։ — Վարդ-
գէշ Գետրոսեան (Վերջին Ուսուցիչը),
Հէֆ Դեմիրճեան (Ամենախոյր մարդը),
Աննա Գետրոսեան (Ամազուներ)։ Առիթը
չիտի պակսէր տեսելու առաջինը, իսկ
երկրորդին պարագային՝ բախտը։ Թա-
տերաբարհին դռները դոյ չէին խոնուած
ապովութեան մը առջեւ, որովհետեւ մե-
ծաւաններդ պահուն գլխաւոր դերա -
նանը հիւանդանոց փոխադրուած էր ա-
նակնկալ անհանգստութեամբ։ Դրա
անդադարուն միայն երեք բեմադրու -
թեանց, ջանալով խաղցնել ընդհանուր
ուպատրուիւններս անոնց ընդմէջէն։

X

«ՄՈՌԱՆԱԿ ՀԵՐՈՍՏՐԱՏԻՆ»

Առաջին չվումս Հայաստանի թատերա-
կան կենտրոն հետ: Բախտս փայլուն ֆե-
ալյն իմաստով որ որեւէ երկնակամարի
տակ ամբողջական յաջողութեամբ ներ-
կայացում մը տեսնելը մաս կը կազմէ
պզտիկ հրաշքերու շարքին: Բնազէր,
բեմադրութիւն, մեկնաբանութիւն, երա-
ժշտութիւն լրակատար ներդաշնակութիւն
մը կը կազմեն: Նախ կը զարմայնէ բնա-
պիր:

Թատերախաղին հեղինակն է ուռա-հըր-
եայ Ժամանակակից գրող մը.— Գրիգորի
Գորին: Արդեօք քանի՞ Գորիններ կան
Ռուսիոյ մէջ: Ամէն պարագայի՝ տա-
ղանդաւոր Թատերադեր մըն է ան, որ
իր նիւթը առած է վաղ շրջանի հնչեղա-
կան կեանքէն՝ խօսելու համար պոթմէա-
կան հարցերու, Ժամանակակից ինքեր-
ներու, ինչպէս նաեւ մարդկային հոգիի
մասին: Ու ինչպէս ամէն յաջող երկ
կը պարունակէ մէկէ աւելի իմաստներ:
Գործը ղեռն չեմ կարդացած, սակայն ինչ
որ կը բեմադրուի երիտասարդ բեմավար
— երեսունընթրս տարեկան է — Ա. Յան-
տիկեանի կողմէ, կը կրէ դժոյժ ստեղ-
ծագործ մտքի, երեսակայութեան, ճա-
շակի ու իր դործին պիտակցութիւնը ու-
նեցող տղամանիկ մը: Գործին Ա. բեմա-
դրութենէն արդէն անցած են չորս տա-
րիներ:

Վայելէք մըն է այս ներկայացումը, բեմադրութիւնը արդիաշունչ է ու ամէն մէկնաբանական միջոց օգտագործուած է

գործը աշխուժացնելու — Ապսիլուրը տրուած է բըջօրէն, տրամը՝ փարսի հասնող սրովեամբ։ Կարեւորութիւն տրուած է գերաաանին մարմնային — ֆիզիքական կարելիութիւններուն։ Լարուած արագութեան, խամաճիկային շարժումներուն կը իմանան ալօ մոշընը, սինեմայի դանդաղացոյն, օշային, աննիշխական վիճակը։ Ի հարկին կ'ը միջամանէ խորհրդապալ։ — տութիւնը, կ'օգտագործուն դիմանկեր — Ալֆրէտ Ժարրէի ծուղակ — փոսը հոս է նաեւ ուրկէ ոչ միայն շարքով մարդիկ կը կորսուին, այլ նաեւ՝ կը վերյայտ — նուին։ Պատերը ցանցեր են, որոնցմով մարդիկ կը բռնուին։ Սյդ « ուրկաները » կրնան ըլլալ անխփանց ու նաեւ թաւ — փանցիկ, ըստ պահանջի։ Բնապարական գործածուած ընտրովի այս բոլոր մի — ջոցները ծուղակ մըն են նաեւ որուն առջեւ կանգնած է բեմադիրը։ Հրաշալիւն այն է որ բոլոր այդ ուղիները, փորձա — նաւոր «վհուկ»ները կը հնազանդին խանտիկեանի ճպտոնի անկարելի միութեամբ մը։ Որքան փափաքելի պիտի ըլլար տեսնել իրմէ երկրորդ բեմադրութիւն մը։ Կը պատարաստէ Շէյքսպիրի Համլէթը։ Ի՛նչ մը ուշ՝ ինծի համար։

Սքանչելի « Հերոստրատ » մը՝ Վ. Մսրեանը։ Տէրը իր սրուեստին, բեմին, ան կը զբաւէ սրահը մինչեւ վերջին պահ։ Դիմախաղ, ծայնախաղ, շարժուձեւեր, մարմնային ձեւատրումներ կը ծառայեն պարզապէս ամենակարող կենդանութիւն մը պարզեւելու տիպարին որ կը շնչէ, կը քրքայ, կը ծամածռէ, կը սողայ՝ խածնելու համար, կը ծով՝ աւելի բարձրեւելու ինքնցնելու համար իր հարուստ Ամբողջական դերասան մը, գոնէ այս դերով։ Անհրաժեշտ է յիշատակել անոնը զլիսաւոր դերասանուհիին, որ տոկաց ճնշիչ խաղարկութեան մը զլիմաց. — Ա. Թօփճեան։ Տոկաց ու նաեւ զգացուց դեղեցիկ ներկայութիւն մը։ Ուրիշ ներկայացման մը առիթով («Գրահիճը») նաեւ զլիմի պարզուէր թէ՛ Ա. Թօփճեան հայ բեմին երիտասարդ, չնորհալի եւ վստահելի մէկ դերասանուհին է։

Մաքուր, ընտիր, թափառական լեզուով
յաջող թարգմանութիւն մը՝ վալէրի
Թումանեանինը՝ որ բեմադրւիւն օգնա-
կան է նաեւ գրական գիծով:

x

«ԱՄԱԶՈՆՆԵՐ»

Հեղինակուհին է նաեւ գլխաւոր դերա-
սանուհիներէն մէկը այս ողբերգութեան,
— Աննա Պետրոսեան:

Հարցերը եւ հարցականները կը սկսին այս ներկայացումով: Նախ հրճուեցնող առաջին նկատում մը: Հայաստանի գըլ – լաւուր թատրոնի մը մէջ առիթը կ'ըն – ծալուի որ երիտասարդ բեմի սպասարկու մը ներկայացնէ — ասիկա՝ կրկնակի մարտտով — իր գործը: Աւելին. անիկա « անսովոր » նիւթ մը պէտք է ըլլայ Հայաստանի — թերեւս նաեւ՝ խորհրդային — թատերագիրներուն համար որքան ալ հռչակաւոր եւ հանրաձանօթ ըլլայ անոր պատմութիւնը: Եւ քանի որ կին գրող մըն է եւ նիւթը... ամազոններն են, հաւաքաւ եւ անմիջական կապ մը կրնայ միացնել իրարու: Կ'անկնալեմ լսել խորհրդահայ երիտասարդուհի մը նո՛ր խօսքը՝ Հին նիւթի մը մասին: Այս կարեւոր կէտն է որ խոսափեցաւ ինձմէ, հակառակ անձանձրոյթ գիտելուո ներկայացումը: Ո՛ւր էր այժմէականը, ժամանակակիցը, բո՛ւն Հարցը որ այնքան սրտամօտ, արգրաօրէն կենսական նկատումաւ ըլլալու էր երիտասարդ կնո՞մ մօտ մօտ:

Սուրիոյից, Եւրոպայից և Զինեալ զորքերով, յունական զատականներով և Զինեալ զորքերով, իրենց ծնունդէն ի վեր զարձաժեն նիւթ բոլոր մեծ թատերադրներուն:

ՀՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ

Ապրիլի 24-ին Ժողովրդային ցույց մը տե-
ղի ունեցած է Հոլիվուտի մէջ: 15.000
հոգի հաշուող հայ բազմութիւնը Ժամը
13-30ին ճամբայ ելած է « Ռոյզ եւ Ալեք
Փիլիպոս » վարժարանին, առաջնորդու-
թեամբ՝ հայ երեք կուսակցութիւններու
ներկայացուցիչներու, եկեղեցականներու
դասին, ղրխաւորութեամբ էջմիածնի եւ
Անթիլիասի թեմերու առաջնորդներու,
չուրջ 200 սկաւտներու: Երթին մասնակ-
ցողները բռնած են հարիւրաւոր պատ-
առանքի եւ ցուցադրատախտիներ՝ Հայկա-
ւան Հարցը եւ պահանջները արտայայ-
տող գրութիւններով:

Ժամը 10:30ին սկսած է հանրաժողովը, որուն բացումը կատարած են Արմանա Բէօսեան (անգլերէն) եւ Ասատուր Տէվլէթեան (հայերէն): Ոտք առած է Լոս Անճելըսի քաղաքապետը՝ Թոմ Պրատրի որ ի մէջ այլոց ըսած է. « Այսօր այն օրն է, որ Հայերը եւ բոլոր անոնք որ արդարութեան եւ արժանապատուութեան կը հաւատան, կը հաւաքուին շնչոտելու համար թէ ցեղասպանութիւն կատարուած է եւ մարդկութիւնը պարտաւոր է դատապարտելու զայն »: Բանախօսած է Ժրեզ-նոյի պետական համալսարանի հայադի-տական ամպլոնի վարիչ Փրոֆ. Տիգրան Գոնյումեան: Հայ երիտասարդութեան փոքր արտասանած է Սուրբ Դաղարեան: Ապա կարդացում են Միացեալ Նա-հանգներու, Թուրքոյ պետական վարիչ-ներուն եւ ՄԱԿի ընդհ. քարտուպարին զրկուած յուշագրիները, որոնցմէ ետք խօսք առած են ամերիկացի քաղաքական անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. ի կողմէ ընդ. Բարդէն Սասունի, Մ. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Հերբէ Տըրապէրեան եւ Թ. Ա. Կուսակ-ցութեան կողմէ Վաչէ Սէմէրեան:

x

Այդրիւ 24 - 26, Հ. Յ. Դ. « Ծանօթ » կոմիտէի կազմակերպութեամբ, 24 ընկերներ եւ ընկերուհիներ 48 ժամ կամաւոր ծով պահած են Լոս Անձելըսի թրքական հիւպատոսարանին առջև: Զայն հեռուստեսիլի թղթակիցներ հարցապարոյց են ունեցած են ծով պահող երկուստարգններու հետ:

1920 – 1940/ի միջև մանաւանդ, լոյս տեսած են շարք մը թատերախաղեր յուսակիան ներկերով: Յաջողած են աւելի անոնք՝ որոնք օգտագործած են խնդրոյ առարկայի թեմաները որպէս միջոց ժա – մանաւանդ իջ չարցերու արծարծման հին անցեալի մը աղով նոր կարմանակ: Այս ձևով ժան Քոքթօ մը կամ Անույ մը մտացած են ետ, որովհետեւ կեցած են օղկորսական հեղինակներուն մտայնու – թեան մէջ (առաւել կամ նուազ զգիով), մինչ փերօսուռ մը, ժան – Փօլ Սարթր մը եւ Օ'Նէյլ մը մտացած են աւելի բարձրա – լաս մտադրական վրայ:

Ամազոնիներու բեմական յղացումը երեւանիւ կը հանէ երկրորդ արժէքաւոր բեմադրիչ մը.— Ա. Յովհաննիսեան: Կռիւլի է նոյնիսկ ըսել թէ ներկայացման էկլաւոր անձը... սպիտակ վրան մըն էր որ ունէր գործնական եւ գործածական խղճմ, ինչպէս նաեւ կ'առնէր խորհրդական ձեւաւորումներ, ինչպէս իհարմիր վստախի « Կանստան իշխանին » մէջ: Իհարմիր կտաւի գործածութիւն մը կայ տն, որ կը փոխակերպուի այլազան իրերու: — Իշխանի պատմութեան, ցլամարտի լինիոց, պատանք, եկեղեցիի սրահակ: « Վրասնը » կը հակակշտուի ուրիշ զանաւորումով մը.— ամազոնիներու խումբը եւ սոցիալիստումները:

Փակագծի մէջ յիշատակեցի լեհ ժամա-
ակակից աշխարհահռչակ բեմի գործի-
ւն մէկ բեմադրութիւնը: Այս մերձե-
տում՝ վեր առնելու համար իրողութիւն
ը: Հայ երիտասարդ բեմադիրն քաշա-
տանքի պէտք է ըլլայ Կրօնովաքին, եթէ
յոյնիկ յիշեալ բեմադրութիւնը չէ տե-
րած: Որտե՞ս պարագայի, սովային այս
բեմադրական մտայղացքը կը մնայ գե-
ղեցիկ իրագործում մը եւ ցոյց կուտայ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՕ

Ապրիլ 24ին, «Եռունեն Սփուշը» հրա-
պարակին վրայ հարիւրաւոր Հայեր բա-
ղժքի ցոյց մը կատարած են: Խօսք բա-
նի Հ. Ե. Դաշնակցութեան, Հայ Բազմ-
Յանձնախումբի եւ Ողեկոշան Մարմնի
ներկայացուցիչները: Սան Ֆրանցիսկոյ
քաղաքի վերահսկիչ Մարմնի ատենա-
պետը քաղաքացիական կողմէ տարաբա-
լուն Սպրիլ 24ի խորհուրդը նշող բա-
նածէս մը կարգադրած է: Այս ցոյցին
ոչնիթեր Հ.Յ.Դ.ի եւ Հ.Ե.Դ.ի անդամներ
ցոյց մըն ալ կատարած են տեղւոյն իւր
քաղաքի հիւրաստանարանին առջև: Չոյ-
ս - հեռախօսիչը եւ մամուլը լայն տարե-
զանոց եղած են ձեռնարկելուցին:

X

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՕ

Մոնթեպելլոյի Հայ Նահատակացի շարժանին մօտ, Ապրիլ 20-ին կէտքէն հառաքուած է հազար հոգին հասող բնութիւն մը, ուր խօսք առած են ինկոնժման Կաղմակերպիչ Միջ - Կուսակցական Յանձնախումբին ներկայացուցիչները: Կարգապահուած են Նախագահ Գաթրիի, Փոխ - Նախագահ Մոնտէլլի երկու ծերակուտականներու հետադիմութիւնը: Ներկայ եղած են քաղաքականութեան քաղաքական անձնատուրութիւններ խօսած է Լու Փափան, քննադատութիւնը կառավարութեան ոտնձգութիւնները, խորհանկո ճամար Հայ Փողովուրդին փորձերը իր Դատին ներկայացման զօով: Հանդիսութիւն վերջ տած է հոգեհանգստեան պատանով:

✕

ՕՐԷՆՃ ԳԱՈՒՆԹԻ

Ապրիլ 20-ին, Սանթա - Անա քաղաքի Միլերենդա Հայ Սքուլի սրահին մէջ տեւող երգացանկի շարքում, կազմակերպուեց Զ.Յ.Դ. «Արմէն Գարօ» երգչախումբի կողմից «Երկաթե Երգ» երգի միակերպ ելուցիկը։ Երգի ելուցիկը կատարեցին 130 հոգի։ Բացառութեամբ իրենց հայրերի հետ, իրենց ծնունդի օրը կատարեցին։ Բանախմբում է Սեպուհ Յովսէփյանը։ «Հայ Ժողովուրդի Բարձրագույն Վիճակը» ներկայի շարքի Գարօ Գրորուած է Միլերանի Յովորեանի արտադրութեամբ։

X

Թատրոնը չի նմանիլ նկարչությանը
կը կատարուի առանձին, մեկուսի
հակի մը մէջ: Ան գործն է խոմբի
որ պէտքը ունի ընդարձակ տեղի,
որ հեշտ չէ, եթէ Պետութիւնը չափ
մաղբէ անհրաժեշտ վարկը եւ միջոցներ

Շարժումը որ « Դրամադրկական ար-
րոն » ու պահաւ, չի կրնար եւ պէտք չի
կանգ առնէ : Հասած են երկտասարդ
ժեր որոնք, անխուսափելիօրէն, պիտի
ունին իրենց անձնական խօսքը ըստ
նոր ձեւեր փորձարկելու : Թատրոնը վի-
պէտքը ունի նոր աւելի եւ նոր փորձ-
դաշտի : Այս իմաստով նոր Թատրոնի
— եւ Թատրոններու — կառուցումը
րամայական կը թուի ըլլալ :

Նոյն մտահոգութեամբ պէտք է
ծարձել ժամանակակից Թատերախաղ-
րու կարեւորութեան հարցը : Առանց
մանակակից Թատերախաղերու չի կրնա
բոլորի լինել ունենալ ժամանակակից Թա-
տրոն : Եթէ Մոսկուի ժամանակակից
Թատրոնը այնքան յաջողութիւն գտ-
նէ, ան կը պարտի — ըստ վկայութեան
— ոչ թէ Թատերադերերու և ոչ իր
մադրիչներու ներկայութեան, ալ իր
զգացմանին, որուն նիւթը
կանգնէ վերցունալ եւ շահագործ-
անելու արժարձելով հարցեր
որոնք արժանաւոր չեն արտա-
նալ :

Այս ինքնադրտակցութիւնը զգալի
Թատարական նոր, երիտասարդ զբո-
նականերէն ներս մանաւանդ: Ու որովհե-
տեւ իմ ճիւղի մը հիմնադրուած եւ յատկապէ-
սաւ ծնունդը կրնան ըլլալ յայտնի ինքե-
րաւարտութեան ու ատոր միացած հա-
տարին:

տաղերած «Հայկական Հարցը» փաստա-
նշարը:

Գ Ա Ն Ա Տ Ա

ՕթթԱՎԱ

Քանադայի Հայութեան բողոքի ցոյցը
յառուէլ նկարագիր մը ունեցած է այս
տարի: Հ.Ե.Դ. Գեղորոնական վարչու-
թեան կազմակերպութեամբ 130 ընկեր-
աներու շինքներ մասնակցած են եռօրեայ
հանգիստին: Ապրիլ 21ին, թորոնթոյէն, Հա-
միլթընէն, Սէնթ Բարթիլոմէյէն եւ վան-
կուվըրթէն երկրաւորներ հաւաքուած են
Մոնթրէալ, ուրիշ երթը սկսած է ժամը
9:30ին: Ժամը 10ին, ծաղկեղանի մը դը-
նէն ետք Անծանօթ Զինուորի յուշար-
ձանին, երկրաւորները շարունակած
են իրենց երթը եւ յաջորդ օրը գիշերած
Հաւաքը իր անի բազմապատկարանը:
Երեքօրեայ երթի ընթացքին, տասը հազար
խոսակցիներ բաժնուած են եւ յուշակեր-
ներ լանձնուած քաղաքներու, աւաններու
եւ զինուոր քաղաքապետարաններուն:
Ապրիլ 24ին առաւօտեան, ժամը 10ին,
խառնը մտած է ՕթթԱՎԱ եւ կտրելով
մայր պողոտաները ժամը 12ին հասած է
Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին առջև,
որ ծաղկեղանի մը դնելէ ետք ուղ-
ղուած է դէպի Սորհրդարան, ուր դի-
մարուած են աւելի քան երկու հազար
հայացարարներու կողմէ: Սորհրդարա-
նէն դուրս ելելով Ծերակոյտի նախկին
նախագահ, Արտաքին եւ Պաշտպանու-
թեան Յանձնարարութիւնի նախագահը, ինչ-
պէս նաեւ երեսփոխաններ համակերպեա-
նապալապետներ ունեցած են: Սուր
առած են Քանադայի Հայ Դատի Յանձ-
նարարներու կողմէ Զաւէն Սարգիսեան եւ
Արամ Այվազեան:

Բազմութիւնը, ոգեւորուած՝ սկսած է
քալի դէպի թրքական դեսպանատուն,
որուն առջև խօսք առած են Նազարէթ
Մկրտչեան եւ Յակոբ Տէր - Սալաւաթու-
թեան: Հոս, տեղի ունեցած են միջա-
դէպեր: Երկրաւորները սկսած են հա-
կիթ նետել եւ ներք թափել դեսպանա-
տան վրայ, ապակիներ փշրելով: Հսկող
առականութիւնը փորձած է զսպել եւ
կարգ մը հրմուռներու հետեւանքով
կարծ բախուած մը տեղի ունեցած է երկու
կողմերու միջեւ եւ կազմակերպիչ Յանձ-
նարարներ խոհեմութիւն նկատած է ցըր-
ուել ցոյցը: Քանադական ծայր - հեռա-
նակը ու մամուլը արձադնեցած են
իշխան, ցոյցին եւ Հայոց պահանջներուն:

×

Մ Ո Ն Ր Է Ա Լ

Ապրիլ 19ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է Յիշա-
տակի երեկոյթ մը, կազմակերպու-
թեամբ եկեղեցւոյ Մշակութային Յանձ-
նարարներ: Բացումը կատարած է Ար-
թուր Պատմական: Բանախօսած է Պարէյտ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ
ՈՒԿԵՂՈՋՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԵՋ

○

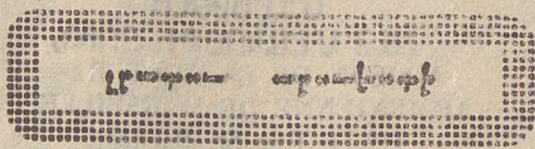
ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Ապրիլեան ե-
ղեռնի 65ամեակի հանդիսութիւնը կա-
տարուեցաւ Ապրիլ 24ին: Առաւօտեան
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ
հոգեհանդիստ եւ պատարագ, կէսօրէ
ետք՝ արեւնատուութիւն: Ժամը 18:30ին
Վալանսի մեծ հրապարակէն խուռներամ
բազմութեամբ մը, Եղեռնը խորհրդանշող
պատմաներով « Թուրքը ոճրագործ է », «
Մեր հողերը », « Արարատը մերն է », «
Եւային: Թափօրը կատարեալ կարգապա-
հութեամբ քալեց մինչեւ Մեռեալներուն
Յուշարձանը: Ծաղկեղանիի զետեղումէ
ետք խօսք աւելի երկրաւոր Հանրի Սի-
րանեան (Փրանսերէն), Չատրեան Վրդ.
(Հայերէն): Երկուքն ալ կոչ ըրին հայ
երկրաւորութեան որ չմոռնայ Հայոց
դուրդովան: Երեկոյցին թէ աւել 65
տարի առաջ մէկուկէս միլիոն անմեղ Հա-
յիկ սպաննուեցան ոճրագործ թուրքին
կողմէ:

Երեկոյցին ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի
սրահը ամբողջութեամբ լցուած էր: Օր-
ուան նախագահ Տոքթ. Գոհարեանի բաց-
ման խօսքէն ետք խօսեցան՝ Վալանսի
քաղաքապետ Ռոտով Փէշ, Մարտիշէն
Տոքթ. Սալիմաճեան (Փրանսերէն), Գ.
Կանանեան (Հայերէն) Լիոնէն: « 65 տա-
րի է արդարութիւն կը պահանջենք, 65
տարի է, հայրենիքէն սիրուող հանդէս -
ներ կը սարքենք, ճառեր կը խօսինք.
աշխարհի մեծ ու փոքր Պետութիւններու

Վրդ. Երէցեան՝ «Ինչպէ՞ս Հեռապնդել
Հայ Դատը» նիւթին շուրջ: Փակման
խօսքը արտասանած է Արեւելեան Ամե-
րիկայի Էմբլամական թիւի առաջնոր-
դը՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան: Յաջորդ
առաւօտեան, թորգոմ Արք. պատարա-
գած եւ քարոզած է, անդրադառնալով
Միջին Արեւելքի իր կատարած ուղեւ -
րութեան: Յաւարտ պատարագի հոգե-
հանգստեան պաշտօն կատարուած է Ապ-
րիլեան Նահատակաց յիշատակին:

×

Ապրիլ 27ին, Սալ Բլաւ Ծամփաների
մէջ տեղի ունեցած է 65-ամեակի Ոգե-
կոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպու-
թեամբ Հ.Յ.Դ. եւ Ռ.Ա.Կ. միացեալ
յանձնարարութիւնը: Երեկոյցը եղած է 1100
հոգի: Բացումը կատարած է Ռ.Ա.Կ.ի
«Եօթէն Փափագեան» ակումբի ատենա-
պետ Անդրանիկ Չատրճեան, շեշտելով
զործակցութեան եւ միասնականութեան
ոգին մեր Դատի հետապնդման աշխա-
տանքներուն մէջ: Օրուան առաջին բա-
նախօսը՝ Միքայիլ Թէօփօլեան (Հ.Յ.Դ.ի
կողմէ), ի մէջ այլոց ըսած էր թէ, յետ-

Ծանօթ պառթիւն Եղուարդ Թումանյան-
եան, Պուէքէշի օփերայի մեներգու, կը
շարունակէ իր փայլուն գործունէութիւնը
երկրէ երկիր, միշտ բարձր գնահատուե-
լով արուեստասէր եւ քննադատ շրջանակ-
ներէն: Վերջերս Ռուսաստանի Ելեկտրոֆոն
ընկերութիւնը հրապարակ հանած է 33
շրջան սալ մը, ուր Թումանյանեան կ'երգէ
Վեռտի օփերաներէն առիաներ: Ծանօթ
է որ ամէնէն դժուար եւ նուրբ երգեցո-
ղութիւնը կը պահանջէ Վեռտիի գործը եւ
այդ իսկ պատճառով ալ աւելի գնահա-
տելի է հայ պառթիւնին մեկնարանու-
թիւնը, որ խիստապէս բացատրի է:

յուշագիր կուտանք, որոնք շատ լաւ գի-
տեն որ մեր դատը արդար է, բայց իրենց
քաղաքական շահերը աւելի վեր կը դա-
սեն քան մէկուկէս միլիոն զոհերը, որոնք
ինկան թուրք ճիւղին ձեռքով: Հայ
Ժողովուրդը չի մոռնար, եւ չի կրնար
մոռնալ այս ոճիրը, թուրքը եւ իր բո-
լոր բարեկամները թող լաւ գիտեն որ,
բռնութիւնները, հալածանքները եւ ջար-
դերը յաւիտեական չեն: Հայ Ժողովուր-
դը գիտակից է իր արդար դատին, եւ
բոլոր միջոցներով պիտի պայքարի մի-
շեւ որ Հայ Դատը իր կատարեալ լու-
ծումը գտնէ...:

Ն. ՎՐԷՏՈՒՆԻ

եղեռնեան յիսուն տարիները եթէ ֆի-
զիքական վերապրումի պայքար մը ե-
ղան, այսօր կը դիմադրուենք «սպիտակ
շարք»-ի դժոխականութիւնները, որոնց դէմ
պայքարելու համար անհրաժեշտ են ե-
րկրաւորական խեղճապաշտ մօտե-
ցում, ներկայ Հայրենիքի վերելքին ան-
վերապահ գնահատում, տնտեսական զօ-
րացում, ղեկավարութեան պատրաստու-
թիւն եւ գործակցութիւն քաղաքական
կազմակերպութիւններու միջեւ: Դեղար-
ուեստական յայտարարին արտաուել երե-
ւոյթը եղած է Ս. Յակոբ եւ Ալէք Մա-
նուկեան Վարժարաններու աշակերտա-
կան միացեալ երգչախումբը: Երկրորդ
բանախօսը՝ Տոքթ. Գէորգ Բէշիշեան
(Ռ.Ա.Կ.ի կողմէ), շեշտելէ ետք զաղու-
թի ազգային ոգին եւ Համահայտութեան
ճիւղերը, ըսած է, թէ, Ապրիլ 24ը պէտք
է վերածնել յաղթանակի եւ վերածնուն-
դի հանդիսութիւններու, թօթափելով
պարտաւորական բարդոյթները եւ Մեր
Դատը վերածնելով մարդկութեան դա-
տին: Փակման խօսքը արտասանած է
Վրէժ - Արմէն Արթիւրեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐ ՏԻԿԵՆՏՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

○

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերակցու-
թեան անդամական ընդհ. Ժողովը տեղի
ունեցաւ Շաբաթ, Մարտ 22, Փարիզի
Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ, նախա-
գահութեամբ Օր. Երանուհի Օհանեանի:
Ներկայ էին 30 անդամուհիներ:

Սնամակալութեան ատենապետուհի
Տիկն Տոքթ. Նորա Տէր - Յակոբեան
կատարեց Ժողովին բացումը: Նախագա-
հութեան գիտելի ընտրութեանէն ետք,
ներկայացուեցան Սնամակալութեան վար-
չական եւ նիւթական գործունէութեան
տեղեկագրերը, որոնք միաձայնու-
թեամբ վաւերացուեցան:

Տնօրէնուհի Օր. Հ. Գարագաշեան
շերտօրէն շնորհակալութիւն յայտնեց
Սնամակալ Մարմնի անդամուհիներուն,
որոնք երեք տարի շարունակ իրենց ան-
ձանձիր աշխատութեամբ լրացուցած էին
վարժարանին կարեւոր թիւերը եւ զօ-
րավիշ հանդիսացած էին Տնօրէնութեան
կողմէ ուսումնական մակարդակի բար-
ձրացման եւ կենցաղի պայմաններու բա-
րելուման համար կատարուած ջանքե-
րուն:

Անդամուհիներու կողմէ յայտնուած
զանազան փափաքներէ ետքը կատար-
ուեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժա-
րանի նոր Սնամակալ Մարմնի ընտրու-
թիւնը:

Նորընտրի Սնամակալութիւնը 1980
Ապրիլ 19ին, վարժարանի շէնքին մէջ
հաւաքուելով ընտրեց գիւնարի անդամու-
րը եւ խորհրդականները:—

Ատենապետ Տիկն Աղաւնի Երամեան,
փոխ-Ատենապետ Տիկ. Պէթրիա Պրիքու-
Ատենապետ Տիկ. Սաթենիկ-Ալիա Օվրէ,
Բ. Ատենապետ Տիկ. Անահիտ Աւետիս-
եան, Գանձապետ Տիկ. Աննա-Էլիզ Զըր-
րաշեան, Բ. Գանձապետ Տիկ. Մատթէն
Թիւթիւնեան, խորհրդականներ՝ Տիկ.
Անի Սիմոնեան, Տիկ. Վերոն Բապուճ -
եան, Օրիորդ Նաաիա - Անահիտ Պա-
մաճեան, Օրիորդ Մատթէն Նորիկեան:

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ուսումնարանի խաթ ձուները՝ զըպ-
րոցի սրահին մէջ, Մարտ 23ին, Համադ-
գային « Զափրաստ » թատերախումբը
ներկայացուցած է Եղիա Դաւապարեանի
« Մարթա » թատերախաղը, բեմադրու-
թեամբ Անդրանիկ Կարապետեանի: Զերմ
գնահատանքի արժանացած են ղեկավա-
տարներէն Անայի Գլըճեան, Արամ եւ
Արաքիս Փոսթալեան, Էլիզապէթ Տէ -
յիրմէնեան:

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

— Զգիտեմ, վարպետ, — պատասխանեց
Պարտիկ՝ հեռուոր ձիւղորի մը ուղղու-
թեան նայելով: — Հօրաքոյրս կը պատ-
վը, որ իմ մեծ — հօր հայրը, Բէշէշ
Պարտիչ, զեղին մէջ առաջին անգամ շե-
րաթի հուստ բերողը եղած է: Պապէ -
պաղ շարունակած են այդ արհեստը: Հայ-
րը շերամարոյծ եղած է, յետոյ կոր-
սուած է դուրպաթի մէջ: Գնդի տարեց-
նէրէն իմացել եմ, վարպետ, որ Բեր -
թալի եկեղեցին շինողի անունը ուստա-
պէս խօսելու է: Շատ որոշ չլիւտեմ, էն-
պէս խօսելու են: Եկեղեցիի շինութիւնը իմ
օրով եղած է:

— Հա, տղաս, դուն ի՞նչ պիտի յի-
շես, աշխարհի վրայ մէկ ուստա Սար-
դիս կայ: Աշխարհը հնոր պէս հատ մըն
ալ ստեղծած է: Ինչ շատ եկեղեցիներ շի-
նած է. որ հեռուէն տեսնամ՝ կը ճանչ-
նամ էնոր շինածները, — շարունակեց
ի հարկէ, սխալած էր: Ան որոշ դի-
պէր, որ ուստա Սարդիս Արարատեան
Դաշտէն է, որ Մարտիկին մեծ պապե-
րը շերամարոյծ եղած են: Իհ, Նախա-
խընամութիւնը զարմանալի հրաշքեր ու-
նի, մտածեց խալփան:

— Հա, հեղ մը հարցնենք էս ճամբոր-
դին, վարպետ, թէ քարվան կա՞յ էսօր:
Որ չկայ՝ ճամբայ կ'ըլլենք, մինչեւ հաս-
նինք քարվանսարահ մը: — Ըսաւ Մարտիկ
երբ ձիւղորը կը մօտենար հեռոհեմէ:

— Մարտիկ, տղաս, լաւ է որ քարվա-
նի հետ ճանապարհ իշխանք: Եթէ քար-

վանը երէկ առտու կանուխ Տիգրանա -
կերտէն ելած է, ըսել է տակաւին ան -
ցած չէ:

Եւ խալփան աւելի ուշադիր սկսաւ դի-
տել Մարտիկին դէմքը: Հետզհետէ ա -
ւելի կը զգար ուստա Սարդիսի բարի
գոյները Մարտիկի դէմքին վրայ: Ան էր,
ան, Մարտիկի հոգիին մէջ ուստա Սար-
դիս մը կար, որ կը խօսէր, կը մտա-
ծէր ու չըթուէր ակոյային տակ կ'առ-
նէր:

— Քարվանի հետ ճամբորդելը լաւ բան
է, տղաս, հոն կը հանդիպիս իմաս-
տունին, իշխանին ու մուրացիկին: Մար-
դերու հետ խօսելէ մի՛ քաշուի: Եթէ
կեանքիդ մէջ ամէն մօրուքէ մէկ թիւ առ-
նես, կ'ունենաս ամբողջական իմաստուն
մօրուք մը: Քարվանի հետ ճամբայ ել-
լիւ երբեմն զրգերու վրայ գլուխ ծը -
ռելէն լաւ է, — Ըսաւ խալփան ու պատ-
մեց, թէ ինչպէս Պարսկաստանէն եկող
կարաւանը մը մէջ հանդիպած էր պարսկի
աղանդաւորներու հալածանքէն փախչող
Ապտուլ Պահայի:

Զիւղոր ճամբորդը մը մօտեցաւ չէր -
քէզի տարազով, ձիւն անձը թոյլ ձը-
գած:

— Զերեզդ աղա, էսօր կարվան կա՞յ
Տիւրքաշէրէն, — հարցուց խալփան:

— Երէկ ձիւղանլը Պէշիկէշին քար -
վանը քաղաքէն ելած էր, — պատասխա-

նեց չէրեզդ ձիւղորը ու շարունակեց
ճամբան՝ վարունք մը կեղտելով:

Մարտիկ աւանջը գետնին գրաւ, հե -
ռուէն իմանալու համար կարաւանին դա-
լը եւ լսեց հաղար - հաղար օղակներով
չղթայի մը ձայնը՝ ցածքած ջրհորի մը
մէջ փշրուած: Անտարակոյտ, կարաւա -
նին ձայնն էր:

Սալփան լուռ՝ իր սիկառէթը կը փաթ-
թէր, երբ հեռուէն տեսաւ կարաւանը՝
փոշիի ամպին մէջ բռնկած կրկնեղանցի
մը պէս: Լսեց զանգակներու ձայնը՝ մեղմ
ու տարածուն: Երկայտական անապատնե-
րու վերջալոյսին պէս կարծես գոյն կար
կարաւանի զանգակներու ձայնին մէջ:

Կարաւանը կը մօտենար զանգակներու
ձայնը զօղանջներով, եւ ուղեւորու հեղ
քաղուածքներով, ամպերու նման դանդաղ
ու շնորհալի:

Վարպետ ու աշկերտ մէյնմէկ տոպրակ
կ'ունակունէ խառնուեցան կարաւանին:
Անոնք յաջորդ օրը պիտի գատուէին կա-
րաւանէն ու պիտի իջնէին վարդաձոր:

×

(76 - Ծառ.)

Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Համեստունի Պէթրէզեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ եւ Գեղուհի Էմիլիան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Ազատունի Տէրտէրեան, Օր. Ազնիւ Բէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր եւ Սոնիա Պէթրէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթուր եւ Լիլի Թէքէնեան եւ զաւակները, Օր. Սնահատ Տէրտէրեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆԻ մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեւանի, Մայիս 20, առաւօտեան ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ-Ուէնի գերեզմանատունը:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնայուի ներկայս իրենց այդ նկատել:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱԻ
Տիկին Պերմուհի Սիրաքեան 150 Փր.,
Ֆրէժուէն՝ Տիկին Փիլիքեան 100, Տէր եւ
Տիկին Մեղրոն Պետրոսեան 50, Տէր եւ
Տիկին Սահակ Բէշիշեան 50:

×

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք, անգամ մը
եւս, որ Սամուէլ - Մուրատեան վարժա-
րանին կամ այլ նպատակներու համար
«Յառաջ»ի միջոցաւ եղած նուէրները չըլ-
լան «Յառաջ»ի անունով երբ չէք ուր
զրկուին: Ձէքերը ընել խնդրոյ առարկայ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆԻՆ: Կը ցաւինք
որ քանիցս ստիպուած ենք կրկնել այս
պարագան հակառակ անոր որ պատճառը
չառ յստակ է՝ հաշուական բարդութիւն-
ներ չտեղծել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Միջնորդեան վարժարանի չէքերը կա-
րելի է շարադրել՝

Rénovation Collège Arménien S. Moorat
26 Rue Troyon — 92310 SEVRES

ՇՆՈՐՀԱԿԱԽԷ

Կապ. Սահի Խիւի մասնաճիւղը շնոր-
հակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին
Շահինեանէ 100 Փր. Մարինոս Դուկաս-
եան - Դարբինեանի մահուան քառասուն-
քին առթիւ, ինչպէս նաեւ 50 Փր. Տիգ-
րան Մուշումեանի մահուան քառասուն-
քին առթիւ:

55e ANNIVERSAIRE

de

L'UNION SPORTIVE ARMENIENNE DE NICE

GRANDE NUITEE DANSANTE

Samedi 24 Mai

de 21 heures à l'aube HOTEL PLAZA

12, Ave. de Verdun — Nice

avec la participation de la chanteuse

LIZ SARIAN

accompagnée par ALAIN CHAVANON et
son orchestre

ՄԱՐՍԷՅԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Conférence - Débat

sous la présidence de GARO POLADIAN
Vendredi 25 Mai à 21 heures

Conférencier LUC-ANDRE MARCEL

Sujet: Message à la jeunesse arménienne
ENTREE LIBRE

—X—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԻ
ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախագահութեամբ ԿԱՐՈ ՓՈԼԱԾԵԱՆԻ

Ուրաք, Մայիս 25, ժամը 21ին

Դասախօս Լիւի-Անտրէ Մարսէլ

Նիւթ՝ hounf հայ երիտասարդութեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱՋԱՏ

LA CAPPADOCE

présente

DEUX SOIREEES EGYPTIENNES, AVEC ORCHESTRE

venu directement DU CAIRE

Les 23 et 24 Mai

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

MARTEN YORGANTZ

HARRIS LASKARIS

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

Grand Concert Iranien

A L'INTENTION DES ARMÉNIENS
D'IRAN

avec

VIGUEN

Le célèbres chanteur Iranien et
d'autres groupes artistiques le Ven-
dredi, 23 Mai à 20 h. Salons de la
Maison de la Chimie, 28 bis, rue
St-Dominique, Paris 7e.

Billets: Restaurant Téhéran, 4 rue
de l'Etoile, Tél. 764-92-61.

ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐՎԻԶՕ - ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ

օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ

ՍԵՐՈՎԵՔԻ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կաթոլ. Պատուիրակ Երուսաղիմ Հայոց

Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. Ժամը 4ին

—X—

Նայն առթիւ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« Զ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի

Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիշօյի, Փոն տը Շէրիի, Լիոնի, Վալանի,
Վիլենի, Սէն-Մօրիսի, Տէսինի, Լաթուր տիւ Փէնի եւ շրջակայից համայն
Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT

Les inscriptions pour l'année scolaire
1980 - 1981 sont ouvertes.

Le Collège admet les élèves internes et
externes dès les classes élémentaires jus-
qu'à celles des sections B. C. D. du Bac
calauréat.

Les jeunes filles uniquement externes
sont également admises.

S'adresser à la Direction pour tous les
détails concernant les inscriptions.

DIRECTION COLLEGE ARMENIEN

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES

Tél. : 534-68-28

Premières Journées Internationales DE CHANT

A MARSEILLE

Sous la présidence de

Madame EDMONDE

CHARLESIROUX DEFFERRE

Chœurs: Pologne, Hongrie, Portugal

la Chorale St. Sahak-Mesrob représente

le chant arménien

Samedi 24 Mai à 21 h. Eglise des Réformés

Dimanche 25 Mai 21 h. Notre-Dames de

la Garde

Lundi 26 Mai, 21 h. Abbaye de St. Victor

Imprimé sur les Presses

du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

JACQUES CHELELEKIAN HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier des départs
de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Lundi 30 Juin	Lundi 14 Juillet 80	4 080 FR\$
Lundi 11 Août	Lundi 25 Août 80	4 080 FR\$
Lundi 25 Août	Lundi 08 Septembre 80	4 080 FR\$
Lundi 1er Septmbre	Lundi 15 Septembre 80	4 080 FR\$
Lundi 08 Septembre	Lundi 22 Septembre 80	4 080 FR\$
Vendredi 26 Septembre	Jeudi 09 Octobre 80	3 480 FR\$
Lundi 06 Octobre	Lundi 20 Octobre 80	3 480 FR\$
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FR\$
Lundi 29 Décembre 80	Lundi 12 Janvier 81	3 480 FR\$

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART
renseignements et réservations

CHELELEKIAN

Jacques

VOYAGES WASTEELS

87 la Canchière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation: HAVAS VOYAGES Lic. 97
Fonds A.R.A.M.

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնեք արեւելեան շաւաղոյն գորգերը,
մասշտաբի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sûr et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՇԱՒԱՑԷՆ ԵՏՔ

ՈՉ ՄԷԿ ԴՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԺԳՈՂ ԵՆ ԲՈՂՈՐԸ ԲԱՅԻ
ՌԻՍԵՐԻՆ ԵՒ ՄԱՌՇԵՆԵՆ...

Հանդիպում էր առավ Իսկ վերապահու -
թյանը շատ էին արեւմտեան կողմն
այլաբանները : Հանդիպման վաղորդակներն,
կրթական աստիճան, հարկ էր փարիզեան
օրաթերթերը մաղէ անցնելու դրական
կարծիք մը դնելու համար ու ի վերջոյ
զոհանալ իւմանիքէով : Արդարեւ, հա-
մայնաբար պաշտօնաթերթը իր խմբա -
գրականով « խաղաղութեան հեռանկար -
ներ » կը տեսնէ, հաստատելով թէ եղած
տարակարծութիւններն ալ չյաղթահար -
ուելիք խոչընդոտներ չեն, մասնաւոր
հարկան առաջարկներ եղած են խորհ. -
Միութեան եւ ընկերակցական միւս եր -
կիրներուն կողմէ, համաշխարհային ժո -
ղովի մը համար » :

Բայց նախքան անդադարաւոր միւս
առաջարկներուն, յիշենք Նախագահ Ժիւ -
զար Կիսիկիին իսկ յայտարարութիւնը
Վարշաւայի զինուորական օդակայանէն,
վերաբերի պահուն : « խաղաղութեան
հեռանկարները զորս ունեցայ, Վարշաւա, օդ -
ակար եղան : Հասան իրենց նպատակ -
ին, որ կը կայանար թոյլ տալ առաջին
անգամ ըլլալով տարւոյն սկիզբէն ի վեր
բացառութիւն մը ունենալ ամէնէն բար -
ժըր մակարդակին վրայ : Կարգ մը հար -
ժերու շուրջ, տեսակէտները իրարմէ
հետեւ են, մասնաւոր ինչ կը վերաբերի
« զինուորական » : Գոհ է Նախագահը կը
հարցնէ լրագրող մը : « Աճական գործա -
նէ չեմ սիրեր, կը պատասխանէ Ժիւ -
զար, լսենք որ խաղաղութիւնները օդ -
ակար եղան » : Մէկ կէտի շուրջ հա -
մայնութիւնը զոյգացած է համաշխարհ -
ային գերատիրան ժողով մը 1981ին,
բայց Բեթնեւ կողմէ որ բոլոր զեկակար -
ները մասնակցին, Ժիւզար միայն՝ զԵ -
լիստը պատասխանատուները, առանց
չլքելու թէ որոնք են :

Երբեք Ներքալիքի, խանգարումը կը
նայ թաւ գործակալութիւնը միայն :
Փրանսական մամուլը կամ վերապահ է
կամ խիստ : Յատկանշական է « Բարիտիէն
ու Փարիէ Ա. Էյն հակա խորագրերը »
« վերադարձ » : Արդարեւ վերադարձ -
ով եւ քննելով թէ ինչ բերաւ այս հան -
դիպումը Ժիւզարի, Ֆիլիպ Թեոնի կ'ը -
կանցէ խորհելով թէ ընտրական նպատակ
կը հետապնդած է բայց կը մնայ կէտ
է, այն է որ Ֆրանսական Համայնավար
խաղաղութեան աչքին արժանիք մը ու -
նի զոր չունին՝ ոչ Միութեան, ոչ Ռո -
սիայի : Թեոն կը հասկնայ որ Բեթնեւ
պայտանալու պատճառներ ունի, Փրան -
սա դուրս հանց խորհ. Միութիւնը այն
բարեկամութիւնն է, որ էր Աֆղանիստանի
զբաղումէն ի վեր ու հարց կուտայ « Թող
Ժիւզար անմիջ ըլլայ, մեծ բան : Եւ
ինչ կը նշանակէ այդ անմիջութիւնը :
Միտաւորութիւն է, բարեկամացողութիւն
է, ինքնավստահութեան չափազանցու -
թիւն է թէ զէպի միւսը վստահութեան :
Ամէն պարագայի մէջ, անհարկութիւն
կայ, քաղաքական թերի եւ սխալ », են,
են : Շատ խիստ է ինքեքնիքընը Հե -

ԹՐԲԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆ

Տօղու Էրկիլ,
« Ճաշարի Դեպքեր »
եւ « Հին Տեսակներ »

Ա.

ԽՄԲ. — Մայիս 15ի մեր քիւով հրա -
տարակած էինք քրքական ֆառաքական
Դիտութեանց Կանադի դասախօսներէն՝
Տօղու Էրկիլի կարգ մը յայտարարու -
թեանց ամփոփումը, « Եանք » հանդի -
սի քննարկելով : Ստորեւ այդ « շահեկան »
տեսակետներն ամբողջութիւնը, որ նոր
լոյս տեսած է վերոյիշեալ պարբերակա -
նին մէջ : Նորութիւն չկայ անշուշտ, այլ
քրքական նոյն յանգիւրդը...

Մ.

ՀԱՐՑՈՒՄ. — « Հայկական Հարց » ի՞նչ
կը նշանակէ Արեւմտեանի համար :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Հայկական Հարցը, Օս -
մանեան կայսրութիւնը կազմող ազգերու
խճանկարին քաղաքական շրջանին երեւան
եկող երեւոյթ մըն է : Տասնեկններորդ
դարու վերջաւորութեան մօտ, Օսմանեան
կայսրութեան քաղաքացուցիչ տարրերը
կազմող ժողովուրդները, իրենց ազգային
անկախութիւնը ձեռք ձգելու նպատակաւ
իրարու ետեւէ սկսան իշխանութեան դէմ
զլուխ ցցել այն շրջաններուն մէջ, ուր
ընկալութեան մէջ մեծամասնութիւն կը
կազմէին : Հայերն ալ իրենց մասնակցու -
թիւնը բերին այդ շարժումին :

Հ. — Աստիճ, անկախութեան ձգտող ա -
պրստամբութիւններ էին :

Պ. — Ապստամբողները, թէեւ ազգային
անկախութեան նպատակը կը հետապնդէ -
րէն, բայց նաեւ քաղաքականութիւն կը
դնեն, որոնք Օսմանեան կայսրութիւնը
կողմէ, որոնք Օսմանեան կայսրութիւնը
քանդելու աշխատող զաղութարարներ
էին :

ԲԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ
500 ԹՈՒՐԿԵՐ, որոնք « Թուրք չու -
նին » այսինքն ոչ Ֆրանսա մնալու, ոչ
ալ աշխատելու արտօնութիւն, առջին օր
սակարանը գրաւեցին, մօտ ժամ մը յե -
տաձգել տալով օրուան գործողութիւն -
ները : Ապա, Ռիւ Ռէօմիւնէն տողանց -
ելով ցոյց մը ըրին Ֆրանսայի դէմ, որ
« դանդաղ կը շարժի » կանոնադրման
գործողութիւններուն մէջ իրենց կացու -
թեան : Թուրք ցուցարարները իրենց լո -
զունները թրքերէն պոռաւով քաղած են
եւ թրքերէն ձագկելով Ֆրանսական Պե -
տութիւնը « արձանագրող, քննող, ար -
տաքող, ահա՛ Ֆրանսական Պետութիւ -
նը : Կեցցէ՛ միջազգային համախոհու -
թիւնը » :

Հ. — Հայերը ինչու՞ չկրցան իրենց սե -
փական Պետութիւնը ունենալ :

Պ. — Այն հիմնական տարբերութիւնը,
որ Հայերը կը զանազանէր Օսմանեան
կայսրութեան հպատակ միւս հաւաքա -
կանութիւններէն, այն էր որ անոնք շատ
լաւ պատշաճած էին Օսմանեան հաւաքա -
կանութեան եւ երկրին որոշ մէկ շրջանին
մէջ համախոհութիւն կերպով չէին ապրեր
միասնեան նման :

Հ. — Ուրեմն ի՞նչ ըրին, փոխանակ Պե -
տութիւն մը հիմնելու :

Պ. — Իրենց գտնուած շրջաններուն մէջ
թուական առաւելութիւն ձեռք բերելու
համար հոն բնակող թուրք եւ մահմետա -
կան ժողովուրդները չլծեցնելով, զանոնք
այդ շրջաններէն հեռացնելու ճամբան
ընտրեցին : Այս քաղաքականութիւնը, ա -
րեւելի պայքարի մը դուռ բացաւ : Շուր -
ջանին մէջ յառաջ եկած անկարգութիւնը
զսպելու համար, Օսմանեան վարչութիւ -
նը, մասնաւորաբար Ապտիլ Համիտի
շրջանին, շատ խիստ միջոցներու դիմեց :
Այս միջոցառումներուն հանդէպ ցոյց
տրուած հայկական հակազդեցութիւնը
իսկապէս անողորմ եղաւ : Առաջին Աշ -
խարհամարտի շրջանին, երբ Օսմանեան
բանակները նահանջի մատնուեցան Սա -
բըրքամիշի մէջ, հայկական քաղաքային
ուժերը, ցարական Ռուսիոյ բանակնե -
րուն հետ ձեռնարկեցին վրիժառութեան
ահաւոր գործողութեան մը, մեր Արե -
ւելեան նահանգներուն մէջ : Մեր ձեռքը
դառնալով փաստաթուղթերը ցոյց կու -
տան, թէ անոնք այնքան դաժան եղած
են յաճախ, որ ռուս զինուորները այլեւս
չեն կրցած հանդուրժել Հայերու կողմէ
մահմետականներուն տրուած չարչա -
րանքներուն եւ ստիպուած են միջամտել
անոնց :

Հ. — Եւ սակայն Արեւմտեան աղբիւր -
ներու վրայ հիմնուած պատմութիւնը
հակառակը պնդելով միշտ կը խօսի ԲԵՐ -
քական խռովութիւններու մասին :

Պ. — Այո, այդ մէկն ալ ճիշդ է : Այն
դէպքերը, որոնց մասին խօսեցայ քիչ
առաջ, միշտ անխաթող կ'ըլլան բոլորն
ալ : Սակայն, իմ թիկնաւոր է թէ քաղաք
կուսակցութիւնը, որ իշխանութեան գը -
լուխ կը գտնուէր պատերազմի տարիներ -
ուն, Հայերու այս արարքը հայրենա -
դաւուրէն նկատեց : Անոնք Օսմանեան
Պետութեան հպատակներն էին : Օսման -
եան Պետութիւնը Ռուսիոյ հետ պատե -
րազմական պիճակի մէջ էր եւ Հայերը
թշնամիին օգնելով, իրենց երկրը կըռ -
նակէին հարուածած կ'ըլլային : Իմ թիկնա -
տական կառավարութիւնը, որ հարցը այս
տեսանկիւնէն կը դիտէր վերոյիշեալ
պատճառներով, պատերազմական շրջան -
ներու մէջ ապրող Հայերը բռնադատելի
ենթարկելով մեծ տեղափոխութիւն մը
ստեղծեց : Ահա այսպէս է որ սկսաւ Հա -
յերու մեծ դաշլը, որու ընթացքին, ան -
վերջանալի կարաւաններու ձեւին տակ,
աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր, Սուրիա
աղաւորուեցան : Մինչ այդ, կարաւաննե -
րու ճամբու ընթացքին յարձակմանը են -
թարկուեցան նաեւ այդ շրջաններուն մէջ
բնակող մահմետական եւ թուրք ժողո -
վուրդին, որոնք հայկական վտանգի եւ
պատանալիքի տակ ապրած էին : Մնաց -
եալները, բոլորեւնիկեան յեղափոխութեան
իրեւ հետեւանք երբ ռուսական բանակ -
ները օսմանեան հողամասերէն ետ քաշ -
ուեցան, իրենք ալ հասցան որ այլեւս
անկարելի է ապրել այդ հողերուն վրայ
եւ նոյնպէս ձգեցին ու հեռացան եւ կամ
ալ հեռանալու պարտադրուեցան : Այդ
միջոցին ալ, կարգ մը ցաւալի դէպքեր
պատահեցան : Ահա, Հայերու կողմէ
« Մեծ Զարդ » կոչուած, իսկ Արեւմուտ -
քի կողմէ ալ « Հայկական Հարց » ո -
րակուած դէպքերու եւ պատահարներու
շարքը ասոնցմէ կը բաղկանայ :

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԻ ՄԸ...

« ՆՈՒՎԷԼ ՕՊՍԵՐՎԱՏՈՐ »
ԵՒ ՄԱՐՍԵՅԼԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ծանօթ է որ իր 807րդ թիւին մէջ (Ապ -
րիլ 28 - Մայիս 4) եւ « Գալ տարի, Երե -
ւան » խորագրով նուազ Օպսերվատոր
յօդուած մը հրատարակած էր, Մար -
սէյի Հայերուն մասին, որ շատ նպաս -
տաւոր բան մը չէր եւ « մէկ շուրջ կը
լուար » բոլորը : Պարզ է որ թերթը բազ -
մաթիւ բողոքներ ստացած է այս առթիւ
եւ իր վերջին թիւին (810, Մայիս 19-25)
Նամականի բաժնին մէջ արձագանգ կը
հանդիսանայ ժան - ժաք Լաֆֆանի, որ
վկայութիւններ կը բերէ միջազգային
գործներէ փաստելու համար թէ Հայերը
եւրոպացի ժողովուրդ են, առաջին քրի -
ստոնեայ ազգը եւ Ֆրանսայի մէջ կը ներ -
կայացնեն « բարոյականի, ուղղամտու -
թեան, աշխատանքի եւ պարկեշտութեան
լաւագոյն օրինակը օտար համայնքներու
մէջ » :

Յիշենք որ յօդուածագիրը իրզապէթ
Շէմլա, կը գրէր ի մէջ այլոց. « Փառա -
ւոր օրինակ ձուլումի, Հայերը յաջողած
են նոյնիսկ թափանցել մարսիլական
միլիթօն, ուր նախանձելի դերը կը դրա -
ւեն խաղի, թմրեցուցիչի եւ պոռնկու -
թեան մարզերուն մէջ »...

Մենք ստացանք նաեւ պատճէնը, բո -
ղոքի ուրիշ նամակի մը, զրկուած նա -
վի Օպսերվատորի եւ զոր ստորագրած
են (Ֆրանսական այլբեհական կարգով)..
Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցու
կրօն. Ընկերակցութիւնը, Հ. Յ. Դաշ -
նակցութիւնը, « Արմենիա » շարաթաթեր -
թը, ԺԱՖը, Նոր Սերունդը, Ֆրանսահայ
Մշակ. Միութիւնը եւ Հ. Բ. Ը. Մ. :

Այս նամակով ալ, (որու ցարդ արձա -
գանդ չէ տուած շարաթաթերթը, նա -
մակը Մայիս 8 թուականը կը կրէ) վե -
րոյիշեալ կազմակերպութիւններն ու հաս -
տատութիւնները իրենց խոր վրդովումը
կը յայտնեն :

ԵՐԵՒԱՆ « ՓԱՐԻԶ »
ՀԵՐԱՅԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնիքս, Մայիս 12-13)

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ԳԻՐԲԵՐ
ՄՐՑԱՆԱԿԱՅԻՐ
ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍԻՆ

Խորհ. Միութեան կեդրոնական եւ բո -
լոր Հանրապետութիւններու հրատարակ -
չականները մասնակցած են « Դիրքի ար -
ուեստ » համամիութենական ցուցահան -
դէսին, որ տեղի ունեցած է « Տարուան
հարիւր լաւագոյն գիրքերը » նշանաբա -
նով : Հայաստան ներկայացուցած է Յովհ. -
Շիրազի « Միամանթօ եւ Ոչեղարէ » պոէ -
մը, Գրիգոր Նարեկացիի « Մատենա ող -
բերգութեան » ըր., « Սատունի Դաւիթ »
գիւցազնավէպի ռուսերէն հրատարակու -
թիւնը եւ « Արեւմտահայ պոէզիա » հա -
ւաքածոն (ռուսերէն) : Ցուցահանդէսի Բ.
կարգի վկայական տրուած է Յովհ. Շի -
րազի գիրքին, իսկ Գ. կարգի վկայական՝
Նարեկացիի « Մատենա ողբերգութեան »
գործին, զոր աշխարհաբար թարգմա -
նած է Վազգէն Գէորգեան :

Fonds A.R.A.M

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

ԽՍԻՐ. — Ինչպէս գրած էինք, Ջարեհ Մարտիկանի մահուան գոյժը հազարաւոր մեր քիւիմ մէջ (Մայիս 13), մեր ողբաց-եալ աշխատակցին Հայաստանեան պատկերները շարքէն, ունինք դեռ անտիպ-ներ: Ի յաւ իր մահուան եւ Մարտիկան Սարեանի հարիւրամեակին, ստորեւ այս վերջինին նուիրում իր գրութիւնը:—

Աչքը, որ բացուեցաւ 92 տարի առաջ, փակուեցաւ, տեսնելու երջանկութիւնը սպառեցին ետք: Չկայ այլեւս նկարիչը, որ Արարատի տեսողութեան հետ մըքուսի էրած, մօտեցաւ անոր մէկ դարին, ու եղաւ յաւիտենականութեան մէկ կտորը, իր պատկառելի տարիքով:

Սարեան թուական մըն է նկարչական արուեստի մեր տարեգրութեան մէջ: Կ'աւելնայ ուրիշ թուականի մը վրայ: Երկու երեսոյթներ, փառքի ու մեծա-րանքի մէջ եւս նման իրարու: Նկարչու-թիւնով գրուած կեանքի երկու պատմու-թիւններ, մէկը հասարակաց ծովով ան-մահացաւ, միւսը հայրենի հողով նուի-րականացաւ:

Սարեան գիւրին չհասաւ իր փառքին: Ժառանգեց իր մահատիւիւնը, որ քիչ կը դնահատէ ինչ որ քիչ կ'արժէ, սխալեցաւ: Սարեան արժանի էր գնահատանքին ա-ւելի շուտ ժամանումին, մահանաղ ա-րեւելեան նիւթները չընտրէր, ուր էր — պիղծի բոլոր մը կը դնէր իր նկարներուն մէջ: Համեստ նորութիւն մը, անկաս-կած, բայց այդքան ալ կը բուսէր, բա-րեխառնելու հայրենի նկարչութիւնը, քիչ մը շատ միօրինակութեան մէջ խրած:

Յամառ անտեսումը քննադատութեան արիւնքադառն, չպակեցուց կորովը նը-կարչին: Անյաշտութիւնները յաղթա-նակը կը մարգեն: Նկարիչը, որ չէ տե-սած ձախողանք, չէ տեսած փառքի ճամ-բայ: Ձախողութիւնը ինքնաբերական — թիւն է. իրենք՝ փրկուած են վերելք, նոր շունչով:

Սարեան, վերջապէս տեսաւ փառքին արշալոյսը: Արամապետը կը ճառագայթէ, երբ լոյս ինչայ վրան: Առաջին լոյսը, որ ինկաւ Սարեանի վրայ, էրէմպուրիկի հոտառութիւնն էր. անով՝ վերելքը սկը-սաւ: Երջանկութեան խոտուածը բախ-տին՝ իրականացաւ: Վայելած բոլոր եր-ջանկութիւններուն մէջ, երջանկութեան տեսակ մը իրեն պակեցաւ: Սարեան Այդցաւ նկարել Արարատը միւս կողմէն: Նկրցաւ ցարին՝ գնաց միանալու Կո-միտասին: Հայրենի հողին երկու երկու-նները գիրար կ'ամբողջանէն անմահու-թեան մէջ: Քիչ անգամ պատահած է, որ անուն մը նոյնանայ մասնագիտութեան մը հետ: Մեր մէջ պատահած է երբ անգամ: Այլազգայնի եւ ծով: Կոմիտաս եւ երգ: Սարեան եւ նկարչութիւն:

Մոսկուա, Յեղափոխութենէն առաջ, արուեստի ամէնէն շահեկան կեդրոնն էր: Կարիանով, Մալիսիւն, Ռոստիսկո եւ ու-րիշներ, արուած կը պահէին Եւրոպայի հեռաքրքրութիւնը իրենց վրայ: Եստեւր, վեներիկի երկամեայ ցուցահանդէսները կ'այցելէին, ստանալու համար ուսական տաղաւարէն նորութեան վերանորոգող թարմութիւնը: Հեռաքրքրութիւնը դադ-րեցաւ, երբ նկարիչները դադրեցան ուս-ըլլալէ ու եղան սովետական:

Սարեան խուսափեցաւ պարտադրուած նիւթերէն: Նկարեց հայրենի բնութիւնը իր ըմբռնած « ընկերավարական իրապա-տութիւն » ու, զարմանալի երեսոյթ՝ եղաւ սովետական արուեստին մեծար-ուածներէն մին: Արժանացաւ պատիւնե-րու, երբ պատիւներու արժանանալը բը-նական պիտի թուէր: Ո՞ր պէտք է վեր-տուն վաղտնիքը հանգուրժող ոգիին, ո-րով հարստացաւ սովետական արուեստը ինքնատիպ մեծով մը, որ թերեւս մնար երկրորդական, եթէ ուզէր իր խառնուած-քը ազարտել « պաշտօնական » նիւթերով:

Նորին սէրը, սակայն, հեռուները չգը-նաց: Սարեան չուզեց խաղալ դեղազի-տական մտածումներու հետ: Չվերածեց բացատրելի բաները անբացատրելի բա-

նորու: Գիտէ թէ բնութիւնը անսպառ-հանք է գեղեցկութիւններու, կը բաւէ ենթարկել զայն տեսողութեան խուզար-կումին, դոհացնելու համար նորութեան շափաւոր սէրը: Ինչո՞ւ հնարէ բնութե-նէն դուրս, երբ բնութիւնը կ'ընծայէ ի-րեն ամէն կարելիութիւն ինքնատիպին հասնելու. այն ժպիտին՝ որ չի տեսնուի ուրիշի մը դէմքին վրայ, որուն շնորհի-ւաւելի գիւրին կ'ըլլայ կարգալ արուեստ-տադէտին նկարադիւրը իր գործերուն քան իր ձեռքի գիծերուն մէջ:

Սարեանի ինքնատիպութիւնը չկազմուե-ցաւ առանց ազդեցութեան: Չկայ ար-ուեստագէտ մը, որ առաջած ըլլայ: Ազդեցութիւնները կ'արթնցնէն արուեստ-տադէտին մարմող անհատականութիւնը: Վան Գոկ պիտի շարունակէր անկասկած հոլանտական դպրոցին մոթ գոյները, եթէ ծանօթացած ըլլար տպաւորա-պաշտներու արուեստին հետ: Ազդեցու-թիւնները վտանգաւոր կը դառնան, երբ նկարիչը չի կրնար անոնց տալ, իր ար-ուեստին քաղաքացիութիւնը:

Սարեանի կրած ազդեցութիւններէն ոչ մէկը տեսական հետք չի թող, բացի մէկէն: Ստանալէ ետք իր վարպետին (Սերով) ներշնչումի թարմութիւնով նկարելու սէ-րը, ենթարկուեցաւ խորհրդապաշտ ար-ուեստին, որ Մոսկուայի մէջ ստեղծած էր նոր շարժում մը 1910ի շուրջ, որուն համար նկարը « Ազօթք » էր: Սարեան եղաւ, կարճ ժամանակուան համար խոր-հրդապաշտ նկարիչ « Սերով թովան-քը », « Փերիներու լիճ » հեքիաթային նկարներով, որոնց վիպականութիւնը չէր համապատասխանէր իր խառնուածքին: Սարեան ծնած էր տեսնելու համար, ոչ թէ երեւակայելու: Ուրիշ ազդեցութիւն մը, հազիւ զգալի արեւելեան երկրներու մէջ նկարած կտաններուն վրայ, կուգայ խորանարդապաշտութենէն (քիւպիզմ): Սարեան ազդեցութիւնը, որ նկարիչը պիտի վերածէր Սարեանի, Մալիսիւնն էր: Ար-տայաշտական միջոցներուն խնայողու-թիւնը, կիսագոյններուն բացակայու-թիւնը, վառ եւ հարթ գոյներուն զար-դային ուղղութիւնը կուգան Մալիսի տեսողութենէն: Վարը, որ կուտար տե-ւապէս անոր կապուելու, չբացաւ, երբ ոճաւորումի ձեռնարկեց: Միջոց մըն էր, վտանգաւոր ազդեցութենէն հեռանալու: Անով կը բանար բախտորոշ չընտրէր նը-կարչական իր աշխարհին: « Կարմիր ձի » ու նոր աչք մը կը տարածուէր բնու-թեան վրայ. ափսո՞ս, երկար չտեսեց: Այս ինքնատիպ շրջանին յաջորդեց շրջան մը բնականութեան կապուած. « Օրինակ » կ'ըսէ « Արարատը Միսեան գիւ-ղից » նկարը:

Սարեան չնկարեց ժպտուն ու ծփուն մարդարիւր մեր լեռներուն, ոչ ալ անոր « հին աստուածներ » ու Ողիմպոսը: Նկա-րեց միշտ Արարատը: Անոր դաշտերուն մէջ աշխատող խումբերով ներկայացուց պատկերը երկնային անձեքին. « ճակտիդ-քրտնիքով պիտի շահիս հացդ »:

Սարեան, օփտեց հայրենի նկարչու-թիւնը անհատականութիւնով մը, բայց նուազեցուց տաղանդներու թեւահարումը իր ազդեցութիւնով: Սեփեղը կը նմանին արեւին, կը հալեցնէ սառը, բայց կը ցամքեցնէ հողը:

Իրաւ արուեստագէտը, լոյսին ու մըթ-նոլորտին տարբերակներէն կը ստանայ տեսողական տրամադրութիւն մը, որով ամէն օր տեսած բաները, ամէն օր նոյն ձեւով չի տեսնէր: Բնութեան երեսոյթ — ներէն կը ստանայ դաս մը՝ որ չի նմանիր նախորդ օրուան ստացած դասին: Աստեղ արուեստի լեզուին սուտերն են: Ամէն արուեստագէտ կը ստէ: Միայն լուստ — նկարի գործիքը չի ստեր, ասոր համար արուեստագէտ չէ: Դիւել սուտին մէջ անկեղծութիւն՝ որ գեղեցկութիւն դառ-նայ, գեղեցկութեան մէջ մեծութիւն՝ որ յուզիչ ըլլայ, մեծերու յատուկ է: Սար-եանի արուեստը այս ճշմարտութեան ա-պացոյցն է:

Երբ արուեստագէտ մը չի դժգոհիլ գոյութիւն ունեցող բաներէն, պահանջ չի զգար, գոյութիւն չունեցող բաներ ստեղ-

ծելու: Ասիկա չի նշանակեր, թէ Սար — եան չէ կրած բարեշնչումներ: Նորու — թիւնները չեն գար միշտ արատաց երե-ւոյթներով: Նորութեան նորութիւններ կան որ կը խուսափին աչքէն ու արուեստ-տին կուտան երեւութական միօրինակու-թիւն: Ասոր կը վկայեն վարպետին նը-կարները շատ քիչ տարբերութեամբ: Ու այդ իսկ պատճառով, Սարեան չունի ստեղծագործութիւնը հանգրուաններու վերածող շրջաններ: Գրեթէ միեւնոյն տեսողութիւնը կայ բոլոր նկարներուն վրայ: Որովհետեւ անտեսեց կամայա — կանն ու անցողականը: Հաւատարմ մը — նալու համար իր անձին եւ իր տեսողու-թեան քնապաշտութեան: Սարեանի նը-կարչութիւնը վրձնով գրուած « Մշա-կականք » մըն է, որմէ կը բարձրանայ հողին բոլորը:

Լուսայորդ տարածութիւնները դիտե — լու ձեւը, գրել տուաւ իրեն սա խօսքը որ վերլուծումն է իր արուեստին. « Գոյ-նը, ինչպէս անձը, ունի իր անհատակա-նութիւնը, որ պէտք է յարգել: Նկարի մը գոյները պէտք է ըլլան երգչախումբին մենեղիդները, ոչ թէ երգչախումբը կազմող երգիչները »: Հաւատարմ՝ այս համոզումին, վառ գոյներով նկարեց լու-սայորդ դաշտերուն տարածութիւնը, ու մօտեցաւ ֆալերու արուեստին, առանց դասական ոգիին հեռանալու: Ամէն ար-ուեստագէտի մէջ կայ թէ՛ դասական, թէ՛ վիպականութիւն: Արուեստագէտը հա — մարդութիւնն է այս երկուքին: Մալիսի դատումը եւ սրտին թրթիւրը երբեմն մի-ասնաբար կը գործեն, երբեմն կ'ըմբոս — տանան իրարու դէմ: Նկարիչը կը տանի մէկուն կամ միւսին յաղթանակը կտալին փոքր տարածութեան վրայ, որ իր պայ-քարի դաշտն է:

Սարեանի արուեստին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ զարդային սեռը: 1923ին նկարած « Հայաստան » կտալին վրայ, լեռները երկրաշափական շերտերու, ժայռերը ուղղահայեաց սիւներու, ծառե-րը կանանչ գնդակներու վերածելով, կը ճարտարապետականացնէր բնութիւնը: Սարեանի զարդային արուեստին պայմա-նադրականութիւնը լաւագոյնս յատկա — նշող այս նկարը շատ չի հեռանար իր թատերական կարգ մը ձեւաւորումներէն, ոչ ալ « Գորիս » նկարին կառոյցէն, ո-րուն ժայռերը երգչոյն խողովակներուն նման նկարելով, կ'անաւորէ Զանգեզուրի յատկանշական բնութիւնը: Ոճաւորուած կամ ոչ, բոլոր բնանկարները շնչաւոր — ուած են մարդկային ու կենդանական ներկայութիւնով: Երկուստեք եւ չորքո — տանի իրարմէ անբաժան, կը կազմեն շարժող խումբեր ու կը յատկանշեն վար-պետին բնանկարները: Կրնայ ըլլալ, որ վարպէ ժամանակները առաւանձնեղու-թեան վերադրեն, ինչ որ Ժողովուրդը տուաւ իր մեծ զաւկին: Սեփեղը կը նմա-նին ալիքներու, կը բարձրանան ու կ'իջ-նեն պատմութեան ծովուն վրայ:

Այս վարպետն ալ նկարեց միջակ գոր-ծեր, տրամադրութեան բացակայութիւ — նը զգացնող, ինչպէս բոլոր մեծերը: Դժուար է, փառքի հասնելէ ետք, իր անձին հանդէպ խոստապահանջ ըլլալը:

Սարեանի նկարչութիւնը, կարելի է նկատել թարգմանութիւնը Կոմիտասի ե-րաժշտութեան: Երկու բացականեր: Եր-կու ներկաներ: Սեփեղը չեն մեռնիր յա-րութիւն առնելու համար: Սեռած կամ սղջ, մեծերը միշտ կ'ապրին:

1972 Մայիս 5ին դադրեցաւ սիրտը հայրենի նկարչութեան նահապետին: Կ'երեւակայեմ Երեւանը, թաղման օրը: Ամբողջ Ժողովուրդը մը ազակեր, լուռ ու զլխահակ, օրուան դիշերային լուսութեան մէջ շարժող ստուերներու նման կը հե-տեւի դադալին: Ժամանակակից վրայ իսկ մահուան շերտին, կը քանդակէ սրտին մէջ կոթող գեղեցկիկ Ասպետին, որ ե-կաւ աշխարհ ամէն բանէ դուրի, կը մեկ-նի աշխարհէն, Ժողովուրդի մը երախ — տիքովը հարստացած:

Սարեան, ետին ձգած փառք ու վաս — տակ, կը յառաջանար դէպի դուռը ան-դենականին, ուրկէ անգին, մեծութիւնը մահուան, կը վերածուի անմահութեան:

Երանի կարենայինք հրապարակա-րախոսագրութեամբ ըսել — շատերը մէկը — թուրք անհասանելու մայրիկ թէ անոնք պուտ մը խիլ՝ ունեցող: Չենք կրնար ըսել, քանի թուրքը զար-շարունակ ջանաց հայ Ժողովուրդը բեղմանել:

Այս քանի մը տողերը գրի կ'առնէ իր երախտագրութիւն լեզու: Ինչ-պէս անուն թուրք մը որուն կը պարտի մայրս, եւ եւ երկու եղբայրս: Եւ Երանի 12ին աքորէն Պոլս կը երբ տակաւին աքորականները հրաւ-չունէին իրենց աքորականային հեռու-լու:

Այս պատահեցաւ մեզի անյուսկա-յով: Հրամանաւ թաղեալ կոչուեցաւ Ժողովուրդի ռիւերմ թշնամիին:

860 օր աքորականի կեանքով Գո-տուայտել վերջ 1918 Յունուար 2 կուգաւ Պոլս մեր մեծ-մօր մօտ:

Մօրենական մեծ մայրս, Բուրա-յի պէնկեան, մեծ հայրս Բարսեղ Կիւր-եան արդէն մեռած այդ տարիները կը տառապի վշտով իր զաւկին աք-րական, այլուացած իր երկը դաւան-քով, 1915 Սեպտեմբեր 1 վեր Դոնու-րին: Ինչ կրնայ ըսել: Թուրքին ձիւրա-րէն ինչպէս ազատէ իր հոգեհոս-ները: Իր մօտ ինչպէս իրէն զանա-Բարեպաշտ կ'ին է: Ուրիշ ու ապ-ժրերը կ'անցնին: Սեւ օրի իրեն հաւ-կաղօթէ առ Երկինք որ շմեռ գնի ման կարօտով իր հոգեհոտներուն:

Օր մը, 1917 Դեկտեմբերին, առ-ւօտ մը իր թաղին մէջ օրուան դեմքն ընկու համար փողոց կ'ըլլէ: Յուր-Անձրեւոտ օր մը: Յանկարծ, կ'ին մեծ մօրս:

— Բուրու հանձն, այս ինչ հո-սով մէ:

Մեծ մօրս ձեռքերը կը համբռն-է: Ես Պայծառն եմ: Չմահացաւ ք-րիներ անցեր են: Նոր վերադարձե-րուսպէմէն: (Ամուսինը պաշտօն-րուսպէմ գրկուած իր սպայ): Ես ամուսնոյն դառնալով, որ թուրք ա-մըն է:

— Պէյս, այս այն տիկինն է որ մօսին միշտ գովեալով խօսած եմ ձե-թուրքը մեծ մօրս ձեռքը կը համբռ-նական է Պայծառը մեծ մօրս: Ես տանեկան լուրեր կ'ուզէ:

Մեծ մայրս, չլմած, եղած անակի-հանգիւղումէն, կարծես անէացած, ըսէ: Ընտանեկան լուրեր: Գնո՞ւս սինը թուրք է: Ըսէ՞ թէ թուրքը ոչ-գործ է: Փնտան մեղացուցած են: Ինչ-կները որբացած: Աղէկը այլըն-Ըսէ՞ թէ չըսէ: Ինչ ըսէ:

Մեծ մայրս կը սկսի լալ: Ձի կ'ին խօսիլ:

— Ինչո՞ւ յուզուեցաք, Բուրու: Նըմ, խօսեցէք, մի քաշուէք:

Երբ թուրք սպան կը տեղեկանայ տահած ողբերգութեան կ'ըսէ:

— Հող մի ընէք, տիկին, ձեր դաս-եւ թոռնիկները շարաթէ մը ձեր մօտ:

Մեծ մայրս, չլմած.

— Պէյս, ես դրամ չունիմ: Եթէ շառք պէտք է, ես այդ կարողութի-ւնսով:

Թուրքը.

— Ոչ մէկ դրամ: Անհող եղէք: պարտականութիւնն է ձեզ հաստաց-այն ամէն բարիքը որ ատենօք ընտ-րիմ կ'ընէ: Ես ձեր մօսին շատ եմ ի-ցած կ'ընէմ: Ես թաղեալ փառ-շարաթէ մը ձեռք կ'անցնեմ հրաւ-չում:

Ո՞վ էր այդ կինը, Պայծառ: Չա-պէլի մը: Որք մը: Պատուաւոր ու աղ-ջիկ մը: Դրամօժիտ չունի: Ո՞ր հայ տոնէ վինը: Գեղեցիկ ալ չէ: Մայրս միշտ կը հուլայ զայն: Թաղեալ Պէյսը թաշ մահուան սերիլ է մի-այն օրը երբ լուրը կը տարածուի Պայծառը թուրք սպայի մը հետ ան-նացած է...:

Օր մըն ալ Թուրքին եւ Պայծառ-հետքը չեն տեսնէր դիւղին մէջ: Ինչ կը մոռցուի: Տարիներ կ'անցնէ:

Մեք աքորականներս անտեղեկա-մէն ինչէ: Կ'ապրենք յոյսով մը թէ աստուանը հարկաւ վերջ մը ունի:

Առաւօտ մը թուրք ոստիկան

Հայկական Կեանք

Ս Ի Տ Ն Ի

Օ

Սխանիկ հայ համայնքը, տարիներու զոհողութիւններով լի աշխատանքի մը պատուը քաղեց Ծաբաթ, Մարտ 22ին երբ Սխանիկ հայ Մշակութային Կեդրոնը պաշտօնապէս բաց յայտարարուեցաւ Նիւ Ստոկ Սթրիթ Ուէյլի կառավարութեան պէտ Պր. Նէյլի Ուէյլի կողմէ:

Տանկուտոն տարիներ առաջ, Սխանիկ կողմէ երեք քոյր միութիւնները, հայ Մշակութային Միութիւնը, Հ. Ս. Մ. Ս. եւ Հայ Օգնութեան Միութիւնը միմիկութեան որոշումով մը կեանքի կոչած էին Հայ Կեդրոնի Յանձնա- խումբը:

Անիկուն կամով եւ անխնայ աշխատանքով միայն այդ յանձնախումբը կըր- նար իրականացնել իր ուսերուն վրայ դրուած երազ մը Ֆիլիքսական, շօշա- փիկի ճշմարտութեան վերածելու պար- տականութիւնը: Յաջողեցաւ:

Իացման օրը, երկու հազարի հասնող բազմութիւնը լեցուցած էր սրահին բա-

կը եւ յորդած շուրջի փողոցները՝ կը սպասէր պաշտօնական հիւրերուն: Յա- նուն Յանձնախումբին զանոնք կը հիւրըն- կալէր Պր. Հայկ Աւագեան՝ ատենա- պետը: Ներկայ էին Սխանիկ բոլոր հայ կազմակերպութիւններու եւ յարանուա- նութիւններու ներկայացուցիչները — Հ. Ս. Մ. Ս., Հայ Ստանդարտ Միութիւն, Աւստրալահայ Ընկերակցութիւն, Հայ Աւագեանական Եկեղեցւոյ Թեմական Խոր- հուրդ, Հայ Կաթողիկէ Իսթրիալի Մի- ութիւն, Հայ Աւստրալահայ Եկեղեցի եւ ուրիշներ: Պաշտօնապէս ներկայ էր Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտիոյ առաջ- նորդ Գարեգին Արք. Գազանճեան: Նիւ Ստոկ Սթրիթ Փոքրամասնութեանց Յանձնաժողովի միայուն նախագահ Տք. Փաուլօ Թոթարօ, Աւստրալիոյ ծերա- կուտականի քուէներու պատասխանա- տու ծերակուտական Փիլիք Պոմ, Ուի- լիպիլի քաղաքապետը Պր. Իրտի, Նոյն շրջանի ոստիկանապետը, ինչպէս նաեւ նահանգի կառավարութեան ներկայացու- ցիչ Պր. Էտի Պրիք, Աւստրալիոյ էթնիք կազմակերպութեանց Գաշակցութեանց նախագահ Պր. ձէկըրօ, Յատուկ Զայնա- սփոռներու Սպասարկութեան ընդհա- նուր վարիչը եւ հարկերի հասնող այլ պետական պատասխանութեանց ներկայա- ցուցիչներ ու բարձրաստիճան պաշտօն- ականներ, որոնց ներկայութիւնը կը փա- տէր իրենց ունեցած յարգանքն ու համա- րանքը հանդէպ Սխանիկ Հայութեան:

Սրտան թամատան Պր. Վաղդէն Փա- լակեան բեմ հրաւերեց Հայ Մշակութա- յին Կեդրոնի ատենապետը Պր. Հայկ Աւագեանը որ բարի գալուստ մաղթեց բոլորին: « Կարտասանեմ այս քանի մը բարեբաղդը զգացումով ու հպարտանքով », ըսաւ Պր. Աւագեան եւ շարունակեց. — « Զգացումով՝ որովհետեւ այս անմոռա- նալի բոլոր մըն է ուր մենք, տարիներու անվճար աշխատանքէ վերջ մեր հիմնա- կան նպատակներէն մէկուն իրագործման դոհացումը կը դառնայ: Հպարտանքով՝ որովհետեւ մեր անգամները բոլորն ալ, ինչպէս նաեւ համայնքը ընդհանրապէս, բարոյապէս, նիւթապէս եւ ֆիլիքսական նուիրարեցած է այս կեդրոնին — առա- ջինը Աւստրալիոյ մէջ — եւ այս բոլորն այդ հաւաքական զոհարարութեան գա- դաթնակէտն է »:

Գարեգին Արք. մատուց օրուն պատ- շաճ աղօթք եւ խօսք անկող ըսաւ թէ ինքզինք կը գլար իր տունին մէջ: Ուղ- ղելով իր խօսքերը օտար հիւրերուն ը- սաւ. — « Հայեր չեն եկած Աւստրալիա հարցնելու թէ ի՞նչ կրնայ տալ այս եր- կիրը իրենց, այլ եկած են հարց տալով թէ ի՞նչ կրնան տալ իրենք Աւստրալիոյ »:

Նահանգապետ Պր. Ուէյն անդրադար- ձաւ հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ բարձր մշակոյթին: Գոհունակութիւն յայտնեց որ Աւստրալահայ գաղութին մեծ մասը ընտրած էր սպիւրի իր զելաւորած նահանգին մէջ: Ապա, յանուն իր կառավարութեան, չորս հա- զար տղար նուիրեց Կեդրոնին: Ան, պաշտօնապէս բաց յայտարարեց Կեդրոնը

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼԻԲԱՆՍՆԻ Հայոց առաջնորդ Արամ Վրդ. Բէշէշեան, Ապրիլ 13ին, այցելած է յոյն Կաթողիկէ Առաջնորդարան եւ խօսակցութիւն ունեցած Պէյրութի ա- ռաջնորդ Հապիպ Պաշա Արք. ի հետ՝ եր- կու համայնքները հետաքրքրող զանազան հարցերու շուրջ: Տեսակցութեան ներ- կայ եղած են յոյն Կաթողիկէ համայնքի աշխարհական ներկայացուցիչները եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Առաջնորդը ապա այցելած է ասորի Կաթողիկէ պատրիարք Ի. Հայէքի եւ կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած ա- նոր եւ իր փոխանորդ Աֆրամ Ժարժուր Եպիսկոպոսի հետ:

Այնուհետեւ Արամ Վրդ. այցելած է Պէյրութի ասորի Ուղղափառ համայնքի Առաջնորդարան եւ երկար հանգիստով մը ունեցած առաջնորդ Աթանասիոս Աֆ- րամ Եպիսկոպոսի հետ: Յիշեալ հանգի- ստներուն ընթացքին խօսակցութիւն - ները առաւելաբար կեդրոնացած են հա- մայնքներու փոխադարձ յարաբերու-

թեանց առաւել սերտացման եւ աշխու- ժացման անհրաժեշտութեան, ինչպէս նաեւ Պետութեան կողմէ առաջադրուած ազգային համերաշխութեան տարազին դործադրութեան կարեւորութեան վրայ:

Աթինէի Հայ Տան մէջ, Ապրիլ 18ին, Հ. Յ. Դ. Յունաստանի Հայ Դատի Յանձ- նախումբը տուած է մամուլի առուլի մը, որուն ներկայ եղած են հիւլէն եւ օտար թղթակիցներ, ինչպէս նաեւ ձայն — հե- տատեսիլի ներկայացուցիչներ: Յանձնա- խումբին կողմէ խօսք անկող ընկ. Գե- դամ Եազեան կարգացած է պատրաս- տուած զեկոյցը եւ ներկայացուցած Ապ- րիլեան Եղեռնի 65ամեակի ուղեկոչման յայտագիրը: Ապա եղած են հարցում - ներ՝ որոնք առաւելաբար վերաբերած են Հայկ. Դատին, ներկայ Հայաստանին, քրտական, ահաբեկչական հարցերուն, ինչպէս նաեւ ազգային եւ միջազգային հարցերու նկատմամբ Հայութեան կեց - ուածքին: Տեղական մամուլը արձագանք եղած է առուլիսին:

ՊէՅՐՈՒԹԻ Հ. Յ. Դ. « Արա Երեւան- եան » Ժողովուրդային Տուն այցելած է (Ապրիլ 18ին) Պաղեստինի Ազատագրու- թեան Կազմակերպութեան ՖԻՍՖ Հար - ժումի ուսանողական կեդրոնական գրա- սենեակէն պատուիրակութիւն մը եւ տե- սակցութիւն ունեցած Հ.Յ.Դ. Զաւարեան Ուսանողական Միութեան ներկայացու- ցիչներուն հետ: Արժաւորուած են լրա - նանեան եւ ուսանողական կեանքը յու - զող զանազան հարցեր՝ համալսարանե- րու, կրթական, ուսուցչական եւ ծրա - դրային մարզերու մէջ: Ուսանող պատ - ուիրակները արժարժած են նաեւ Հայկ. Դատին վերաբերող կարգ մը հարցեր, ծանրանալով Եղեռնի 65ամեակին առի- թով հակաթուրք պայքարի վրայ:

ՊէՅՐՈՒԹԻ « Վասպուրական » սրա - հին մէջ, Ապրիլ 13ին, նշուած է « Նշան Փալանճեան » ճեմարանի 50ամեակը: Բացումը կատարած է Մէթր Վարդէս Ծամկեան: Ոսք առած են Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան կողմէ Ծաւար թո- րիկեան, ճեմարանի վաստակաւոր ու - սուցիչներէն Գառնիկ Բանեան եւ Մուշեղ Իշխան, ճեմարանականներու կողմէ Ծա- ղիկ Մկրտիչեան եւ անօրէնը՝ Հրաչ Տառ- նապետեան: Գործադրուած է զեկար - ուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք հանդիսութիւնը վերջ գտած է Մէթր Վարդէս Ծամկեանի փառման խօսքով:

ՀԵԼԵՆՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) Նուպար - եան Ազգ. երկրորդական վարժարանի Պրեզիտենտն սրահին մէջ, Ապրիլ 10ին, տեղի ունեցած է ամսուքի եւ երաժշտա- կան երեկոյթի մը, հովանաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Զաւր Արք. Զինչին- եանի: Յայտագիրը բաղկացած է դաշ - նակի եւ կրթառի մեկնարանութիւններէ, մեներգներէ եւ արտասանութիւններէ: Երեկոյթը վարած է Ալին Գուլիսեան:

Քողազերծելով շէնքի սեմին դրուած մար- մարեայ տապանակ մը:

Ոսք առին նաեւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, բոլորն ալ արատ- յայտնով իրենց հիացմունքը հանդէպ Հայութեան եւ Հայուն շինարար ոգիին:

Կեդրոնը կը դռնուի Սխանիկ հայաշատ Ուիլիպի թաղամասին մէջ: Ունի 350 հո- ղինոց սրահ մը, դրադարանի համար սեն- եակ մը որ տակաւին չէ կահաւորուած եւ քոյր միութիւններու վարչութեանց համար գատ — գատ դրասենեակներ:

Յարդ 250 հազար աւստրալիական տո- լար արժած է: Անցեալին արտասահմա- նէն ստացուած է 8000 ամերիկ. տոլար Կիւպէնիական հաստատութիւնէն եւ 10 հազար ամերիկեան Հայ Օգնութեան Մի- ութեան Կեդր. Վարչութիւնէն: Տակաւին կայ 80.000 տոլարնոց պարտք մը որուն մասնավճարները տարիներէ ի վեր կը հուան երեք քոյր միութիւնները: Հ. Յ. Դ. Դրօ կոմիտէի շէնքին ալ կարեւոր գու- մարներով օժանդակած է եւ կը շարու- նակէ օժանդակել Կեդրոնին:

Իացման օրը 37.000 տոլար նուիրեցին ներկաները:

Այս բացումով, հակապահ յառաջ — խաղացում մը արձանագրեց Սխանիկ հայ համայնքը: Յանձնախումբին բոլոր ան- դամները, քոյր միութեանց անցեալ եւ ներկայ վարչական կազմերը իրենց ան- դամ — անդամօհներով խակական որմ- նադրները եղան այս հիմնարկին: Այս բոլորին մէջ անշուշտ իր իրաւատուի տեղը ունի Կեդրոնի Ծիւնութեան Յանձ - նախումբին ատենապետը Պր. Հայկ Ա- ւագեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

Այն օրերու Արեւելքի կարաւանները անելի իմաստուն հաստատութիւններ էին ան տէրիւր աղանդաւորներու վանքերը Կարաւաններ: Անոնք քաղաքէ — քաղաք կը տանէին շարն ու բարին, կաքաղ կի- ներն ու աղանդաւորները: Պաղտատի խալիֆներուն համար կը տանէին Կիւր- ձիտանի գեղեցիկ աղջիկներ ու արծաթ զարդեր: Կը տանէին մերկ տէրվիչին համար հորթի փոթ, հայ եկեղեցիներու համար խունի ու շամատան: Կը տանէին գորգեր իսպահանէ, կարմիր կօշիկ ու մետաք Տիւրքմանիէ: Գողերն ու մարդասպանները կարաւաններու մէջ կը

փնտռուէին: Հոն կը դռնէին մզկիթ ու եկեղեցի շինող վարպետները:

Կարաւանները քաղաքներու մէջ կը տարածէին արուեստ, հիւանդութիւն, շաքար ու խաշխաշ: Անոնք պղինձէ թրմ- բուկներով ու միջոցը լեցնող զանգակ — ներու ձայնով ճամբայ կ'ելլէին, կ'անց- նէին լեռներու միջով ու անապատնե- րէ: Քաղաքի սփռիւնը նոր կարաւանի մը կը սպասէր մի քանի դուռն ածիւրու հա- մար: Կարաւանին կը սպասէր կօշիկա- րը, համեմատաբար, բաղնիքային ու պոռ- նիկը: Կարաւանը Արեւելքի գողներուն էր խառն էր, հէքեաթը Արեւելքի:

Ճիւղանշիւրի կարաւանը ունէր յիսուն ծառաներ, ոստիկան զինուորներ, բո - լորն ալ հրացաններով զինուած: Կարա- ւանին խառնուած էին իստամպուլ եր - թող տէրվիչներ՝ փոսթեր կռնակներն ու

խաշուած բրինձ քաղցրներուն մէջ: Զինուորներ՝ փոշոտ հագուստներով ու ծակ կօշիկներով: Արջ խաղցնող թա - թարը, քողբուած իսլամ կիներ ձիերու վրայ նստած: Հրեայ, Յոյն, Ասորի ու Հայ:

Ճիւղանշիւրի կարաւանին մէջ էր Մշոյ Ս. Կարապետէն, լարախաղացներու ըն- տանիք մը՝ դժուրով, էշերով, կապով ու տապակով:

Սալֆան այդ բոլորին մէջ տեսաւ նա- եւ հայ վարդապետ մը, պղնձագոյն ջու- րի մը վրայ հեծած: Վարդապետը կը ընանար կարծես, ունէր լայն թիւթ, կը - լոր երես ու դուռն ցցուած ճակատ: Գըլ - խարկի վերի մասը մանիշակագոյն էր, զէմքն ունէր ոշխարի բով արտայայ - տութիւն:

— Աչքովս տեսայ, Աստուած է վկայ - կ'ըսէր փէհլիւանի ընտանիքէն մէկը, որ դժուր գարնոցին կը նմանէր: — Գիշերը ջուր խմել ելայ, տեսնեմ պատարագի ձայն մը ինկու աղանջին: Դուն ըսէ, Սա - ռօ, ո՞րտեղէն էր էդ պատարագի ձէնը:

— Ինչ կանանչ փաթեցով տէրվիչը պատմեց, որ կէս գիշերը անց՝ ուրուա - կան մը տեսած էր ճիւղէն նստող, ուր եր - կու շաքաթ առաջ մորթուած հայ վա - ճառական մը ու ինձի մը գտած էին: Պատմեց, որ հայ վաճառականի ոգին էն - տեղուանքը կը թափառի գիշերուան որոշ

ժամին:

— Հա, տես, ճիւղ է, ճիւղ. հապա ո՞ր - տեղէն էդ պատարագի ձէնը, — նորէն հարցուց ան, որ դժուր գարնոցին կը նմա - նէր:

— Ո՞րտեղէն. մէկ շաքաթ առաջ լսած պատարագն է որ դուռն կու գայ ական- ջէդ, — կատակեց Սալֆան, որ բարակ դէմք ունէր ու զուռնաճու երեւոյթ:

— Հաւ իր երազին մէջ կորեկ կը տես - նէ, մեր խնկոն ալ պատարագ. մէջ ին - կաւ ուրիշ մը:

— Ի՛հ, հա, էն ո՞րտեղէն էր «առէք — կերէք» ի կղանակը, — խնկոն կը պնդէր՝ վիզը ունեցուցած:

— Եդ լաւ ըսիր, խնկոն, «առէք — կերէք» - ին որ դայ էնտեղ լաւ եւ: Երեկ երեկոյ փուռը դրուած ոշխարի դուռն մը կերար: Տահա ականջներդ կ'երկնցնես, որ «առէք — կերէք» ձայն մը լսես:

խնկոն ի գուր իր վիզը կ'ուռնցնէր, ի գուր կը պնդէր, թէ գիշերը պատարագի ձայն իմացած էր: Ծառ որոշ լսած էր մանաւանդ «առէք — կերէք»:

(77 — Ծառ.)

Այսին Տիկին Շաքէ Մայրեան եւ աղ-
ջիկը՝ Անի եւ ընտանեկան պարագաները
խոր կակիծով կը ծանուցանեն իրենց
ամուսնոյն եւ հօր՝
ՆԱԶԱՐԷԹ ՄԱՅԻՍԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 17ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
այս Հինգշաբթի, Մայիս 22 ժամը 10.30-
ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին,
ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Մոն-
փառնասի գերեզմանատունը եւ թաղումը
կը կատարուի ժամը 11.45ին:
Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրենց այդ նկատել:

ՀՈԳԵԼԱՆԳԻՍ
Այսին Տիկին Պոտիկոֆ, զաւակներն ու
թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-
դարան պաշտօն կը կատարուի, Կիրա-
կի, Մայիս 25, Ալֆրէդի Ս. Պօղոս -
Պետրոս եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր
եւ մեծ-հօր՝
ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ՊՈՏԻԿՈՖԻ
մահուն (Մարտիս) քառասունքին առ-
թիւ:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)
Conférence - Débat
sous la présidence de GARO POLADIAN
Vendredi 23 Mai à 21 heures
Conférencier LUC-ANDRE MARCEL
Sujet: Message à la jeunesse arménienne
ENTREE LIBRE

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ
Ա. ՍՈՒԼԻՍ
Նախագահութեամբ **ԿԱՐՈ ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ**
Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը 21ին
Դասախօս
ԼԻԻԲ - ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ
Նիւթ՝ Խօսք հայ երիտասարդութեան
ՄՈՒՏԲԸ ԱՋԱՏ

ԻՍԻԻ ԱՆԻ ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԻԻՆ
ՀԱՄԵՐԳԸ
ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ
ԻՍԻԻ ԲԱՐԱԲԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ
ՏՈՒՄԵՐԸ ՍՏԱՆԱԼ՝
— Հայ Մշակոյթի Տուն,
17, Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ
— Իսիի Հայց. Եկեղեցի
6, Ալֆրէդ Պօլիէն, Իսի լէ Մուլինո
— Գրատուն Բալուան
9, Ռիւ աը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ
— Անի երգչախումբի անդամներէն:

Grand Concert
Iranien
A L'INTENTION DES ARMÉNIENS
D'IRAN
avec
VIGUEN
Le célèbre chanteur Iranien et
d'autres groupes artistiques le Ven-
dredi, 23 Mai à 20 h. Salons de la
Maison de la Chimie, 28 bis, rue
St-Dominique, Paris 7e.
Billets: Restaurant Téhéran, 4 rue
de l'Etoile, Tél. 764-92-61.

Premières Journées
Internationales
DE CHANT
A MARSEILLE
Sous la présidence de
Madame EDMONDE
CHARLES-ROUX DEFFERRE
Chœurs: Pologne, Hongrie, Portugal,
la Chorale St. Sahak-Mesrob représente
le chant arménien
Samedi 24 Mai à 21 h. Eglise des Réformés
Dimanche 25 Mai 21 h. Notre-Dames de
la Garde
Lundi 26 Mai, 21 h. Abbaye de St. Victor

ՀԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի
նորագուծեան կը նուիրեն, « Յաւաջ »-ի
միջոցաւ —
Տիկ. Հայկուհի Տամադեան 2000 Փր.
X
Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մնտիկեան (Մի-
լան) 500 Փր.:
X
Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 200 Փր.:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՉ
Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը
ծանուցանէ թէ Մայիս 25, Կիրակի առա-
ւօտ Հոգեգալստեան տօնին առթիւ կը
մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ Տէ-
սինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԷԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Հայր. Պատուիրակ Արեւմտ. Եւրոպայի
Հայոց)
Այս առթիւ կը սրբազործուն նորա -
կերտ խորանն ու իւզաները նկարները:
Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ չըջակայից
հայ հասարակութիւնը:
Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախում-
բին կողմէ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍ
Մալաթիոյ Կրթաբարձր Միութեան
մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակեր-
պած է տարեկան դաշտահանդէս մը, Մա-
յիս 25, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին
մինչեւ ուշ գիշեր, Փապլօ Նեոստա
(Նախկին Լազարեան) պարտէզներուն մէջ:
Ճոխ պիւֆէ, ըմպելի, շամփուրով խո-
րոված:
Զոյգ նուազախումբեր, պուլի մրցում
բաժակով եւ նուէրներով: Անձրեւի պա-
րագային քովի սրահը ապահովուած է:

UGAB - JEUNES
Conférence - Débat
« LES MINIATURES ARMÉNIEN-
NES A TRAVERS LES AGES »
Exposé et projection de diapositives
par le Pasteur Jean Manoog YEREM-
IAN, de l'Eglise Evangélique Armé-
nienne de France
Vendredi, 23 Mai à 20 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

55e ANNIVERSAIRE
de
L'UNION SPORTIVE
ARMENIENNE
DE NICE
GRANDE NUITEE DANSANTE
Samedi 24 Mai
de 21 heures à l'aube HOTEL PLAZA
12, Ave. de Verdun — Nice
avec la participation de la chanteuse
LIZ SARIAN
accompagnée par ALAIN CHAVANON et
son orchestre

PELERINAGE FRANCO-ARMENIEN
DE SAINT GREGOIRE D'ARMENIE
A PITHIVIERS
Organisée par l'Association Arménienne d'Aide Sociale et l'Association des
Anciens Combattant d'origine arménienne
DIMANCHE, 8 JUIN 1980
MESSE CHANTEE EN PLEIN AIR à 10 heures en rite Arménien
célébrée par Mgr SEROPE AKELIAN
PROCESSION SOLENNELLE des reliques de St. GREGOIRE
vers la Grotte Miraculeuse
Anciens combattants Arméniens et Français avec leurs drapeaux.
Garde d'Honneur des Chevaliers de Saint Lazare en grand uniforme.
Allocution du Grand Chancelier
DEJEUNER CHAMPETRE ET KERMESSE
Partie artistique avec la participation de
Mme LYNE DOURIAN, de l'Opéra de Paris
Moyens d'accès: Autocars et voitures particuliers: Autoroute du Sud et
R N 20 jusqu'à Etampes, bifurcation vers PITIVIERS
Tél.: 878-02-99

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ՀԱՐԱՆԴ ԴԵՐՉԱԿԵԱՆԻ
Իր ամուսնոյն մահուն տխուր առ-
թիւ, այսին Տիկին Սեդա Դերձակեան 200
Փր. կը նուիրէ « Յաւաջ »-ին:
X
Իրենց եղբոր Թարմ յիշատակին Տէր եւ
Տիկին Մօրիս Մորօ 400 Փր. կը նուիրեն
« Յաւաջ »-ին:
X
Իր մօրաքրոջ տղուն յիշատակին Նու-
պար Նիկողոսեան 500 Փր. կը նուիրէ
Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի նո-
րագուծեան (ստանալ « Յաւաջ »-էն):

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՇԱՐՎԻԷՕ - ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ
ՍԵՐՈՎԷԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթնալ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. ժամը 4ին
X
Նայն առթիւ
ԲԱՅՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
« Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի
Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօյի, Փոն աը Շէրիի, Լիոնի, Վալանի,
Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսինի, Լաթուր տիւ Փէնի եւ չըջակայից համայն
Հայութիւնը ներկայ դնուելու սոյն արարողութեանց:

- Կ Ո Չ -
ՅԻՇԱՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊ. ԽԱՅԻ ՊԵՒՖՈՆԹԵՆԻ
ՕՐԱՓՈՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ
Սիրելի հայրենակից,
Մեր բարեբարներու եւ բարեկամներու
առատաձեռնութեան շնորհիւ, Կայանը
մեծցաւ, զեղեցկացաւ, բարգաւաճեցաւ:
Ձեռք ուղեր գոհանալ ձեռք ձգուած ար-
դիւններով: Կուզենք մեր երախտներուն
օրինակելի կայանի մը մէջ հիւրընկալել:
Կապ. Խաչը եւ Կայանի տնօրէններն ու
հակիւնները կը ջանան ստեղծել ներգալ -
նակ, ջերմ ու մանաւանդ՝ հայկական
միջոցաւ:
Ականատես էք կատարուած գործին.
Կը գնահատէք զայն, կը դիտակցէք Կա-
յանի անհրաժեշտ դերին մեր գաղութին
մէջ: Նախանձախնդիր անոր յառաջդէլ -
մուծեան՝ պիտի պատասխանէք մեր կո-
չին:
« Կայանը հայ մանուկին բոյնն է »,
բոյն մը որուն զարգացումին համար խոտ
կը պակսի: Ձեր լուծանքներուն շնորհիւ
չիւղեր պիտի աւելցուին, ու եռագոյնը,
աւելի հաւաք, աւելի փայլուն պիտի ծա-
ծանի Պէլֆոնթէնի վրայ:
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅ
(Կնիք)
Նուէրները զրկել՝
Croix Bleue des Arméniens de France
17, Rue Bleue — 75009 Paris
C. C. P. Paris 5985 07

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

« ՅԱՌԱՋ »-Ի
ԲԱՐԳԱՆԱԶՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԵՆ Վարդգէս Վարդանեան
(Կարնեցի) 40 Փր. կը նուիրէ:
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ՄԱՐՍԷՅԼԵՆ Տէր եւ Տիկին Անդրեան
Մուրատեան 100 Փր. կը նուիրեն իրենց
աղջկան՝ Յամիկ Մուրատեանի Ա. տա-
րիկին Ի յիշատակ:
X
ՄԱՐՍԷՅԼԵՆ Պ. Հայկ Ծրէնկեան
Փր. կը նուիրէ Նշան Եղանեանի մահուն
առթիւ:

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ՇԱՐՎԻԷՕ - ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ
ՍԵՐՈՎԷԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթնալ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. ժամը 4ին
X
Նայն առթիւ
ԲԱՅՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
« Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի
Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօյի, Փոն աը Շէրիի, Լիոնի, Վալանի,
Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսինի, Լաթուր տիւ Փէնի եւ չըջակայից համայն
Հայութիւնը ներկայ դնուելու սոյն արարողութեանց:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՑ
ՕԱՐԻՑ
Այս Հինգշաբթի, Մայիս 22, յիշատակ
է աշխարհագորաց եւ գորավարաց Զա-
յոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտի
Սարգսապատի 1918 աւի, վասն իսկ
տոյ եւ հայրենեաց:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ
Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ
կատարուի երեկոյեան ժամը 8ին: Յիշ-
Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկա
ըլլալ սոյն արարողութեան, յարգելու
մար անոնց յիշատակը եւ աղօթելու
նոնց հոգիներուն համար:

ՈՒԵՏԻ ՕՐ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Այս տարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ
14րդ տարեկան Ուխտի Օրը՝ Կիրակի
Մայիս 25 Հոգեգալստեան տօնին առթիւ
Ուխտի Օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ
հանգիստութիւններուն կը նախագահէ,
պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8-30
պատարագ ժամը 10ին:
Յաւաքտ պատարագի մատակարարութիւն
թիւն, որմէ յետոյ ախորժարք մը պիտի
տի հրամցուի ներկայ հաւատացեալնե-
րուն:

ՅԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ
Կապ. Խաչը Պոմոնի մասնաճիւղը
բայ իր վեթեւան ընկերակից Արթուր
Պէլիքեանի (ծն. Գրիգորեան) մահուն
այս առթիւ ցաւակցութիւնները կը խո-
նէ իր ամուսնոյն եւ ընտանեկան պար-
գաներուն (Ամբրիկա):

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél.: 33-82-51
REMISE DE 20 % aux mutualistes
et aux lecteurs de «Haratch»
(10 % sur lunettes de soleil)
— Dépositaire des plus grandes
marques en optique et en lunet-
terie
— Equipements spéciaux pour myo-
pes aphaques
— Jumelles.
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՉ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՈՑԱՎԱԶՄԱՆ
որ բացած է
իր գումարը
բաղաժին կեդրոնը:
Fonds A.R.A.M

ՏԵՄԳԱՐԹԸՆ ՕՔՍԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԻՄՓՈԶԻՈՒՄԸ

(9-11 ՄԱՅԻՍ 1980)

ԱՍՈՐԻՔ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱԶՄԱՌՈՐՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

(Սեփական քաղաքական « Յառաջ »-ի)

Ա. Մ. Ն. միջազգային չափանիշով արեւելագիտական կարեւորագոյն հիմնարկներէն՝ Հարվարդ համալսարանի Տրմպարթըն Օքս հաստատութիւնը վերջերս թատերաբեմ հանդիսացաւ հայա-գիտական նշանակալից հանգիստումի մը: Տրմպարթըն Օքս կաճառի Բիւզանդալի-տական ճիւղին հովանաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Սիմփոզիում մը՝ իբրեւ նիւթ ունենալով « Ասորիք եւ Հայաստանի կազմաւորման շրջանին », այսինքն նկատի առնելով երկու երկրներն ալ իրենց քրիստոնէական քաղաքակրթութեան լուրացումի եւ զարգացումի առաջին հանգիւղներուն, մատուցողական առաջին հաղթարձակի ընթացքին, աւելի ճշգրտորէն մինչեւ Գրէգոր, իրենց ուրոյն յատկանիշներուն եւ փոխադարձ յարաբերութիւններուն մէջ: Նշանակալից երկուստեք մը կը կազմէ այս Սիմփոզիումը՝ նաեւ այն պատճառով, որ Տրմպարթըն Օքսի նման Բիւզանդալիտական վարկին եւ սահմաններուն ծայր աստիճան ընթանալով Տրմպարթընի մը՝ թերեւս առաջին անգամ նման հանգամանքներով ու կազմակերպչական յանձնառութիւններով կը հետաքրքրուէր « Բիւզանդիոնի երեւելի »-ով: Անհրաժեշտ է, սակայն, նշել որ այս արդիւնքը կը պարտինք գլխաւորապէս երեք ականաւոր գիտնականներու հնգլիսակցութեան եւ աշխատանքին Փրոֆ. Ուալթըր Քոմսին՝ որ տարիներէ ի վեր կը վարէ Հարվարդի հայագիտութեան ամպլոնը եւ ծանօթ ուսումնասէր մըն է ու բարձրորէն գնահատուած նաեւ հայերէն գիտական շրջանակներէն, իր բազմաթիւ երկարութիւններով, որոնցմէ յիշենք յատկապէս Ալեքսանդր զոսի եւ Մովսէս Խորենացիի պատմութիւններուն անգլիկէն թարգմանութիւնները, ուսումնասիրական ընդարձակ յառաջադրանքներով: Փրոֆ. Նիկոլայ Կարսոյ - եան՝ որ նոյնպէս քաջածանօթ գէշ մըն է եւ որ կը վարէ ներկայիս Բոլոնիայի համալսարանին նորակազմ հայագիտական ամպլոնը: Հուսկ Փրոֆ. Քոմսի Մեթիւս, ծանօթ յատկապէս բիւզանդական արուեստին վերաբերեալ իր հիմնալից հատորներով, եւ որ իր հետաքրքրութեան նիւթ սկսած է դարձնել վերջին տարիներու ընթացքին հայ մանրանկարչութիւնը, մասնակցած է Երեւանի Հայ Արուեստի Բ. Միջազգային Սիմփոզիումին եւ կը վարէ ներկայիս Նիւ Եորքի համալսարանին Գեղարուեստից մասնաճիւղին Բիւզանդական Արուեստի ամպլոնը:

Այս երեք գիտնականներու նուիրումին եւ հետապնդումին արդիւնքն է գլխաւորապէս Տրմպարթըն Օքսի այս ընդարձակ չափանիշներով հայագիտական ձեռնարկին կազմակերպութիւնը:

Սիմփոզիումին գործօն մասնակցութիւն մը կը բերէին հարգուածներով կամ գեղուցումներով մասնագէտներու ամփոփ թիւ մը, ընդամենը 16 հոգի, մեծ մասամբ Ա. Մ. Ն. երէն, երեք հոգի Անգլիայէն եւ մէկական ներկայացուցիչներ Իտալիայէն ու Հոլանտայէն: Ամերիկա-յէն մասնակցող ուսումնասէրներն էին, լայն վերոյիշեալ երեք կազմակերպիչներէն, փրոֆեսորներ Սթիվըն Ճիւրոյ (Պրատնի համալսարան), Իրֆան Շահի (Տրմպարթըն Օքս), Արթուր Տէրեան (Նիւ Եորքի համալսարան), Սիմոն Կրիֆթ (Ամերիկայի Կաթոլիկ համալսարան), Բաթլըն Մըք Կլ (Փրինսթընի Աստուածաբանական ձեռնարան), Ուիլիամ Մաքսուել (Ս. Յովհաննէս համալսարան), Միլենա Սթիվ (Երեւանի համալսարան), Զեյն Իվլին (Նիւ Եորքի համալսարան): Անգլիայէն կը մասնակցէին՝ փրոֆեսորներ Սեպաթիւր Պրոք (Օքսֆորդ), Մարիա Մանտլ Մանկոյ (Օքսֆորդ), Ռապրէլ Մըրի (Լոնտոնի համալսարան): Հոլանտա-յէն՝ Փրոֆ. Եան Տրիվերս (Կրոնենկէյն), եւ Իտալիայէն՝ Փրոֆ. Հ. Լեոն Զէքի-եան (անդամ Միջերկրեան Միաբանութեան (Վենետիկի համալսարան):

Ձեկուցարարներու այս ամփոփ թիւին փոխարէն՝ գեղուցումներու սրահը շուրջ 200 հոգիոց տարողութեամբ, գրեթէ միշտ լի էր ոչ միայն համալսարանական ուսանողներու, դոկտորական թեկնածուներու բազմութեամբ, այլ նաեւ հրաւիրեալ անուանի ունեղիւրդներով, ինչպէս Փրոֆ. Սթիվ Մանկոյ՝ Լոնտոնէն, Փրոֆ. Լեման՝ Դանիայէն եւ ուրիշներ: Տրմպարթըն Օքսի տնօրէնը՝ Փրոֆ. Ճալլ Կանս-դելլ եւ իր ազնիւ կինը իրենց ներկայութեամբ պատուեցին գրեթէ բոլոր նիստերը:

Սիմփոզիումի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 9-ի առաւօտ, մինչ նախընթաց իրիկունը տնօրէն Ճալլ Կանսդելլ գեղուցարարներու ի պատիւ մտերմիկ ընդունելութիւն մը կը սարքէր իր բնակարանին մէջ, որուն կը հետեւէր ընթերցում:

Ուրբաթ առաւօտ Սիմփոզիումի բացման խօսքը կ'արտասանէր Փրոֆ. Մեթիւս ողջունելով ներկաները եւ բացատրելով Սիմփոզիումի նպատակները:

Սիմփոզիումի աշխատանքները բաժնուած էին զանազան նիստերու, որոնց իւրաքանչիւրը յատուկ բնանիւթով մը կը շոշափէր առաջարկուած ընդհանուր նիւթին որոշ մէկ բնագաւառը: Հինգ նիստերու սեփական բնանիւթերն էին հետեւեալները. — Ա. (Ուրբաթ առաւօտ) — Դասական աւանդութիւններու փոխանցումը ստորերէն մէջ: Բ. (Ուրբաթ կէսօրէ վերջ) Ոչ — հեղինակական աւանդութիւններու գոյատեւումը Ասորիքի եւ Հայաստանի մէջ: Գ. (Շաբաթ առաւօտ) — Ասորիքի ինքնակարը (սեփ-թիւն): Դ. (Շաբաթ կէսօրէ վերջ) — Հայոց ինքնակարը: Ե. (Կիրակի առաւօտ) — Մշակութային աւանդութիւններու առանձնաշարակութիւնը:

Այս նիստերու ընթացքին ներկայացուած հարցերուն մէջ կամ գեղուցումներն յատկապէս հետեւեալները կը հայէնի Հայաստանի. — Մայիս 9, կէսօրէ վերջի նիստ. — Ն. Կարսոյեան, Ագաթանգեղոսի իրանական եմքալար: Հ. Իվլին, Երուսաղէմի դամասկոսի դրամ հայկական խնամակարին ոչ-դասական աղբիւրները:

Մայիս 10, կէսօրէ վերջի նիստ. — Բ. Քոմսին, Հայ գրական աւանդութեան ձեւաւորումը: Հ. Զէքիեան, Երիշէ՝ վկայ հայ եկեղեցւոյ նախնական եկեղեցւոյն նախնական Տէրեան, Յուսկանի գրքը. նոր մեթոդներով ժամանակին, տեղւոյն եւ նպատակներուն:

Մայիս 11, Կիրակի առաւօտ. — Բ. Մեթիւս, Երմիամի Աւետարանին մէջ հայ պատկերազարդութեան նախնական յայտագիրը:

Իւրաքանչիւր նիստի կը յաջորդէր կէս ժամուան միջոց մը դադարներու փոխանակութեան համար:

Ուրբաթ երեկոյեան ժողովի ընդունեցումներուն մը կը սարքուէր բոլոր ներկաներուն մասնակցութեամբ տնօրէնի տան պատշաճումին վրայ, Տրմպարթըն Օքսի դաւարախիտ պարտնջներուն գեղեցիկ տեսարաններով եղբուած, իսկ Շաբաթ կէսօր տեղի կ'ունենար պաշտօնական հացկերոյթը: Սիմփոզիումը կը փակուէր Կիրակի առաւօտեան նիստով: Փակման խօսքը կ'արտասանէր Փրոֆ. Ն. Կարսոյեան, որ յետ յայտնելու իր շնորհակալութիւնը Տրմպարթըն Օքսի Տնօրէնին, կը կատարէր ամփոփող Սիմփոզիումի արդիւնքներուն, եւ վեր կը հանէր թէ ինչպէս նկատի առնուած այս երկու հարուստ մշակութիւններէն մինչ մէկը բոլորած է իր շնորհը, միւսը, ընդհանրապէս, հայկականը, կը շարունակէր պահել, մասնաւոր թէ միշտ նոր կենսունակութեան նշաններ ցոյց տալով, իր փայլն ու այժմէութիւնը:

Միեւնոյն առաւօտեան նիստի բացում մին Հ. Լեոն Զէքիեան, Միջերկրեան Միաբանութեան կողմէ, իբր գնահատանքով ի վեր, տեղադրին աշխատանքը:

Ստեղծ մը ի վեր, տեղադրին աշխատանքը մանք մը կը տարուէ Լիոնի մէջ: U.N.E.A.A.L.E., (Եթէ չնշատաւ եւ զաւ, կազմէ «Հայ Ազգային Միութիւն Լիոնի») արմատական միջոցներու դիմած է, վարչութեան ծրագիրը — կանոնադրը օրուան պահանջներուն պատշաճեցնելու համար:

Ինչ՞ Տիկին Գոհարիկն ալ, ինչպէս Լիոնահայութեան մեծ մասը, ստացեր է լայնածաւալ պահանջներ մը, որուն մէջ կար Փրանսերէնի տպուած հին եւ նոր կառուցութիւններու պատճէնները, եւ նամակ մը որ կը հրաւիրէր գինքը Ազգ. Միութեան յառաջիկայ ընդհ. ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Ազգ. Տան մէջ, Ուրբաթ, 30 Մայիս 1980ին: Ետեւ, հէք Տիկինը եկեղեցի եկած էր ինձմէ բացատրութիւն խորհուրդի եւ իմանալու աշխատանքները: Երբ վերահաստէր լիւրջութեամբ խորհուրդը տեղադրուեցաւ, ինչ ճոճելով, գաղութեամբ տեղը դըրուեց: Որքան պիտի ուզէի այդ միջոցին անխնայականի ձեւափոխուել ու մտնել հայ մամիկին ներաշխարհը, լըստելու համար իր աղծուի մտքին ներքին թափարկի հատանքները:

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ԿԱՆՈՆԻ...

Արդարեւ, այս ինչ անտարբերութիւն եւ ինչ ահաւոր ուրացում: Միթէ՞ այս աստիճանի ուրացում է մեր Հայ Գիրք, մեր մեծագոյն լեզուն, մեր ոսկեղէն տառը, որ այսքան արհամարհանք կը ներշնչուի իրեն նկատմամբ:

Եւ ըսել որ բանիմաց եւ զարգացած անձինք բաղկացած յանձնախումբի մըն է վիճակուած մեր հաւատացեալ եւ անձնաւորաց պապերուն տքոնութեամբ յորի — նա՞ծ ծրագրերուն վերամշակումը: Իբրեւ թէ, անոնք այլեւս փոշիացած ու բրածոյ դարձած կանոններ են, որոնք չեն համապատասխաներ այսօրուան հայ — Փրանսացիներու ներկայ վիճակին:

Գուցէ այս անտարբերութիւնն է որ մտնել կու տայ նաեւ մեր յարգոյ յանձնախումբին ծագումը եւ մայրենի բարբառը:

Երբ ազգովին կը պայքարինք, կը շարունակենք, միջոցներ կ'որոնենք, յուսահատուր կը կառնենք մեր ինքնութիւնը պահպանելու ի գին ինչ — ինչ դժուարութիւններու, դուք պարտնջեալ, ձեր այս ընթացքով, աւելի կը փութացնէք նա — հանջը եւ սարսափը կը մտնէք Տիկին Գոհարիկներու հոգիներուն մէջ:

Անտարակոյտ, դուք չէք հաւիր մեր նախորդ սերունդներու յուսած դադար — փարսերուն, անոնց գործունէութեան եղանակը, եւ նոյնիսկ, խարսուլ է ձեզի համար անոնց հիմնարկները որ սակայն, լաւ թէ գէշ, վառ պահեց մինչեւ այս սօր Հայոց մեր հարազատ հոգին եւ ազգայնական գիտակցութիւնը: Որքան ալ մաշած, որքան ալ հիւսած, անոնք երբեք չեն ծանոթացած սակայն, ու կը պահեն միշտ իրենց անփառելի դրոշմը եւ ինքնատիպ դիմագիծը:

Տարիներու թաւալումին հետ, հակառակ համայնակու այս երկրին մէջ, գիտենք որ պիտի չկարենանք մշտնջենալ բար պահել մեր ինքնութիւնը, եւ անձնութեամբ կը նշմարենք գործուած արագ ընթացքը մեր իսկ ընտանեկան յարկերուն մէջ, բայց ըսել թէ աւելի մատչելի է, կամ հեշտ է հայ ազգային մարմնի մը Փրանսերէնի գործածութիւնը, փոխանակ իր սեփական լեզուն, ասիկա ընտանեկան լեզուն:

Տարիներու թաւալումին հետ, հակառակ համայնակու այս երկրին մէջ, գիտենք որ պիտի չկարենանք մշտնջենալ բար պահել մեր ինքնութիւնը, եւ անձնութեամբ կը նշմարենք գործուած արագ ընթացքը մեր իսկ ընտանեկան յարկերուն մէջ, բայց ըսել թէ աւելի մատչելի է, կամ հեշտ է հայ ազգային մարմնի մը Փրանսերէնի գործածութիւնը, փոխանակ իր սեփական լեզուն, ասիկա ընտանեկան լեզուն:

Տարիներու թաւալումին հետ, հակառակ համայնակու այս երկրին մէջ, գիտենք որ պիտի չկարենանք մշտնջենալ բար պահել մեր ինքնութիւնը, եւ անձնութեամբ կը նշմարենք գործուած արագ ընթացքը մեր իսկ ընտանեկան յարկերուն մէջ, բայց ըսել թէ աւելի մատչելի է, կամ հեշտ է հայ ազգային մարմնի մը Փրանսերէնի գործածութիւնը, փոխանակ իր սեփական լեզուն, ասիկա ընտանեկան լեզուն:

գունել է Հայուն կանխահաճ ճշմարտութիւնը: Եւ եւ պաշտօնական անհայտնութիւնը: Ինչ է այս խեղճատակաւորութիւնը, պատուական յանձնախումբը իմ: Ձեռք հեցա՞մ անգամ մը, տարրական մասնագէտ մը իսկ չունեցա՞մ արդեօք ձեր բարձր միջոց ժողովներու ընթացքին, թէ դուք Հայ Ազգային ներկայացուցիչները, պարտաւոր էիք Հայ Ազգ. Միութեան Փրանսերէն կանոնագրին մը կողքին, կցիկ եւ հայերէն թարգմանութիւն մը, ինչպէս կ'ըլլար միշտ, որպէսզի երկարութիւններու չմատնուէին Տիկին Գոհարիկները ու չբաժանուէր անոնց փառաբանութիւնը:

Այո, դուք պիտի առարկէք թէ տեղի երկու շարեաց փոքրագոյնն է, ու պահանք երկասարկութիւնը կը պատկանի հեծուկ անհրաժեշտ ձեռնարկներէն: Բայց եւ պիտի հարցնեմ թէ ինչ առիթ է պիտի ներկայացնէ վաղուան ինչ ինչ լուրջ ըլլալ իր Ազգին միացող ալ կապը որ լեզուն է, ու այդ նոյն շարեւրած միմիայն օտարաւոր բառերով նախնիներուն բարբերը:

Բոլորս քաջ գիտենք թէ վատաբան կացութիւնը եւ Հայութիւնը կապը օրօտաւ տարիները: Մրտամէկի կը տեսնենք այսօր միջամանջին անհրաժեշտ զարգացման մեր իսկ վաւերական դաստաններուն մէջ: Ինչ կ'ընենք արագաստ խոյանքը կանցնելու համար: Կը թողունք որ մեր ծոցն ընտելուած օրհնուած մենաշնորհները մեր հրաշքներն օտարութեամբ կանոնադրուին մը ուրիշ միայն «Loussavortchag» բարբառով բառը կ'արտացոլայ որքան միակ վկայութիւն « Մեքոպեան» նորոշող իրականութիւն: (Երեւի «mine» բառին հետ անհաշտ մնացին, անհարար իրենց վերադարձով այս անգամ):

Այս առթիւ, անգամ մը եւս պիտի տեսնենք հրապարակաւ որ մեր ընթերցողներն, եւ աներկայ պիտի ըսենք որ գլխաւորներուն որդեգրած այս ձեռք մեր Գաղութը կը սահի դէպի անհայտնութիւն եւ ոչնչացում:

Սեր հոգեկան վէրքը կը շարունակ ընդմիշտ կոտորուի, եւ օրէ օր առաւել յայտնուի անոր կործանարար արդեւորութիւնը մեր էութեան աշխարհին մէջ:

Յաւանդութիւնը չունի ազգայնական դասեր տալու մեր ձեռնադրուած հանգիստը այն պարտնջներուն որոնք լորն ալ խոնարհ նուազանք չառաւ գիտնական եւ օրհնագէտ անձնաւորութիւններ են: Բայց, թող թող արդի ժիւնդանք մը եւս, ահագնալը հեղինակները իրենց լեզուն ու չէ, եւ զգաստութեան կանչը ընել բոլոր անոնց որոնք պայաւայթին լարերը յանձնուած են:

Հաճեցէ՛ք ակնարկ մը նետել մեր սօրունան Գաղութին վրայ ու չափաւ այն ահաւոր վիճակ մեր առջեւ խոր թափանց, եկեղեցին ներկայ կոչէ իր անգամ մը եւս, ահագնալը հեղինակները իրենց լեզուն ու չէ, եւ զգաստութեան կանչը ընել բոլոր անոնց որոնք պայաւայթին լարերը յանձնուած են:

Հայ Ազգ. Միութեան ծրագիրը վերջէն վերանորոգել եւ այսօրուան պահանջներուն համեմատող նորոշող քրքրութիւններ կ'աւելցնենք: Կանխահաճ յանձնախումբը կը տանիք ու մեզի կը ներկայացնէք դասական մաքրամաքուր Փրանսերէնով օրինակելի կանոնադրութիւն մը, որուն ամէնէն կարեւորը կը պատկանի սակայն, այն է, Ա. յօդուածը, որ պէտք է հրեղէն ու բացաւառ դիմել մասնաշնորհ պարտաւորել Հայերէն թէ ժողովներու, թէ ատենադպրութիւններու, թէ գործընկերակից, թէ իմաստ ուր Հայ Ազգ. Միութիւնը իմաստ ունենայ ու ճշմարիտ հնչումով մը ինքնութիւնը հաստատէ:

Հարկ է որ գիտակցութիւնն ունենալ եւ ըմբռնենք մի անգամ ընդ միշտ, միայն մեր Մայրենի Լեզուն հարազատօրէն թափանցել մեր կանոններուն, մեր ծէսներուն, մեր յոյժներուն մեր ցաւերուն խորը:

Այլապէս դոցեցէ՛ք զարակները, օր ու լուր անենք ի ձեռք մեր թափառանքով ցուցաւ, ու խառնուելով Հայերէնի ծանօթութիւն Տիկին Գոհարիկներու խառնութիւն, զեղբերինք աստ ու ան, մեր անհայտնութիւնը անհայտնութիւնը:

0

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այլըն Տիկին ժառ Միմոնեան եւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, անձամբ թէ՛ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԺԱՔ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Սիրելի հայրենակիցներ,
Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր անդամները կը հրաւիրէ արտակարգ ընդհ. ժողովի մը՝ Ուրբաթ, Մայիս 30 ժամը 20ին, Ազգ. Տան սրահը, Արմէնի փողոց, Լիոն: Օրակարգ՝ Կանոնադրային փոփոխութիւններ, Բարեփոխում եւ վաւերացում, Ընտրական Գանձախումբի ընտրութիւն, զանազան:

Այս ժողովի ընթացքին, եթէ ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն չկազմէ, երկրորդ ընդհ. ժողով մը տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը, Ուրբաթ Մայիս 30, ժամը 20-30ին, նոյն վայրը եւ այս ժողովի ընթացքին թուականացած որոշումները վերջնական պիտի նկատուին:

Վարչութիւն, այս երկու ժողովները, նոյն օրը հրաւիրելու որոշումը կայա-ցուց, խնայելու համար անդամներուն երկրորդ անգամ ժողովատեղի դալ եւ առաջը առնելու այն բազմաթիւ բացակայութիւններուն, զորս նշմարած ենք, ամէն անգամ, որ նիստերը յետաձգուած են յաջորդող չարաթիւներուն:

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ (ԿԱԻԲ)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍ

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է տարեկան դաշտահանդէս մը, Մայիս 25, Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ ուշ գիշեր, Փապլօ Նեոուտա (նախկին Լազարիտա) պարտէզներուն մէջ: Ծոխ պիւֆէ, ըմպելի, չամփուրով խորոված:

Զոյգ նուագախումբեր, պուլի մրցում բաժակով եւ նուէրներով: Անճրեւի պարագային ջովի սրահը ապահովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. Պ. Սողոմոն Թիւրքեանէ ի նպաստ իր դպրոցին, իր եղբոր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սրբուհի Տէր - Գալուսեանի մահուան տարեկիցին առթիւ իր զաւակներէն 200 Փր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեանէ ի յիշատակ Սարգիս Գէշապեանի մահուան քառասունքին առթիւ 100 Փր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՒՆ

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 8:30ին
Ֆրանս - Քիւլթիւր կայանէն՝ Ներսէս Լամբրոնացի:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Վ.Ա.Ր.Ժ.Ա.Ր.Ա.Ն.Ի
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ
ՆՈՒԵՐՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱԻ
Տիկին Վեհանոյշ Գազանճեան 200 Փր.:

ՓՈՒԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ. Շմաւոն Պալեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Շիրվանեան ընտանիքներուն եւ համայն պարագաներուն ալըն Տիկ. Միւշկիւնազ Շիրվանեանի մահուան առթիւ եւ սոյն տիւրը առթիւ Սերապիոյ Գալուսի Հայրենակցական Միութեան 100 Փր. կը նուիրեն, իսկ «Յառաջ»-ի բարգաւաճման 30 Փր.:

sevan voyages-lyon
saberatours - paris

organisent 2 départs spéciaux
de 9 jours pour l'Arménie
du 3 au 11 juin et du 17 au 25 juin

accompagnés par Varoujan SARKISSIAN

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et inscriptions :

À LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

À PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Մայիս 25, Կիրակի առաւօտ Հոգեգալուսեան տօնին առթիւ կը մատուցուի հանգիստաւոր պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԻՔ ԱՐԳ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Հայր. Պատուիրակ Արեւմտ. Երուսաղիմ Հայոց)

Այս առթիւ կը սրբազործուն նորա-կերտ խորանն ու իւզաներկ նկարները: Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայից Հայ հասարակութիւնը:

Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ:

Grand Concert
Iranien

A L'INTENTION DES ARMÉNIENS
D'IRAN

avec

VIGUEN

Le célèbre chanteur Iranien et d'autres groupes artistiques le Vendredi, 23 Mai à 20 h. Salons de la Maison de la Chimie, 28 bis, rue St-Dominique, Paris 7e.
Billets: Restaurant Téhéran, 4 rue de l'Etoile, Tél. 764-92-61.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

PIQUE - NIQUE FAMILIAL

En proche Normandie

Organisé par la Croix Bleue de Chaville
LE DIMANCHE 15 JUIN
Départ des cars à 9 heures devant l'Eglise Arménienne de Chaville
Frais de transport: adultes 15 F.
enfants 10 F.

Jeux, boules, ballon...

Inscriptions jusqu'au 4 Juin inclus
auprès de:
Mme KULTCHEYAN
750-40-47, le soir
RAFFI, 30 Rue Carnot, Chaville
LOUISE, 705 Ave. R. Sallengro, Chaville
Retour prévu vers 20 heures.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՄՆԱՐԿԵՔԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐՎԻԿՈ - ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

օրհնութիւնը կը կատարուի ձեռամբ
ՍԵՐՈՎԻՔ ԱՐԳ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կարգով. Պատուիրակ Երուսաղի Հայոց
Կիրակի, Մայիս 25, Կ. Ե. ժամը 4ին

Նայն առթիւ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« Զ. ՊԱՏԱՏՈՒՐԵԱՆ » սրահի

Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիքայի, Փոն աը Շէրիի, Լիոնի, Վալանի, Վիէնի, Սէն-Մօրիսի, Տէսինի, Լաթուր տիւ փէնի եւ շրջակայից համայն Հայութիւնը ներկայ դռնուելու սոյն արարողութեանց:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՆ
ՕԱՐԿՈ

Այս Հինգշաբթի, Մայիս 22, յիշատակէ աշխարհագորաց եւ գորավարաց Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտ Սարգսրապատի 1918 ամի, վառ հոգի տուց եւ հայրենաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտ. Մայր եկեղեցւոյ մէջ Հոգեհանգիստ կատարուի երեկոյեան ժամը Տիւրք. Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ լլայ սոյն արարողութեան, յարգելու մար անոնց յիշատակը եւ աղօթելու նոնց Հոգիներուն համար:

ՈՒԵՏԻ ՕՐ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Այս տարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ 14րդ տարեկան Ուխտի Օրը՝ Կիրակի Մայիս 25 Հոգեգալուստի տօնին առթիւ Ուխտի Օրուան կրօնական եւ աշխարհային հանգիստութիւններուն կը նախադէպ պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈՒԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8:30 պատարագ ժամը 10ին:

Յաւարտ պատարագի մատուցի օրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժաբեր մը պիտի հրամցուի ներկայ հաւատացեալներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սերանի Կապ. Պաչի տարեկան քառասունքի Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին:

55e ANNIVERSAIRE
de

L'UNION SPORTIVE
ARMÉNIENNE
DE NICE

GRANDE NUITEE DANSANTE
Samedi 24 Mai

de 21 heures à l'aube HOTEL PLAZA
12, Ave. de Verdun - Nice
avec la participation de la chanteuse

LIZ SARIAN

accompagnée par ALAIN CHAVANON
son orchestre

UGAB - JEUNES

Conférence - Débat

« LES MINIATURES ARMÉNIENNES A TRAVERS LES AGES »
Exposé et projection de diapositives
par le Pasteur Jean Manoog YEREMIAN, de l'Eglise Evangélique Arménienne de France
Vendredi, 23 Mai à 20 heures

SOIRÉE DANSANTE
ARMÉNIENNE

Samedi 24 Mai à 21 heures
Musique Arméno-Occidentale, orchestre arménien, danses folkloriques arméniennes, Assiette de spécialités arméniennes
Tenue correcte exigée
Participation aux frais: 65 F.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue Cavailles, Paris 17e
Fonds A.R.A.M

LA CAPPADOCE

présente
GALA EXCEPTIONNEL

avec

ADISS HARMANDYAN

Le Dimanche Soir 25 Mai

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

MARTEN YORGANTZ

HARRIS LASKARIS

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՇԱԻԱՅԵՆ ԵՏԻ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ
ԿԸ ԶԱՆԱՅ ԱՐԴԱՐԱՑՆԵԼ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵ
Վարչապետի ճամբարում իրենց կը շա-
րունակէ մեկուն հոսեցնել եւ պէտք է
նկատել թէ քայքայ Նախագահին անմիջա-
կան զործակիցներէն, ոչ ոք կողմնակից
է այդ հանդիպումին, որ միայն խորհ-
րութեան նպատակով է։ Ազգային ժո-
ղովին առջեւ, ժամ ձրանաւաւ — փոխ-
քաղաքացի թէ՛ « խորհրդ» Միութիւնը
կողմնակից դիւանադիւանական դեմքի վը-
րայ, քաղաքական մեծ սխալ մըն է։
Ինչպէս որ առաջին կ'ընեն խաղա-
ղութեան հիմքերը եւ ուրեմն անհրաժեշտ
է որ քաղաքացիները կատարուի բար-
ձրագոյն աստիճանի վրայ »։ Բայց քըն-
նադատութիւնները չեն վերջանար այս-
քանով, քանի կ'առաջդնեն նախ, որ
կարգաւորէ ինքնապարտութիւն չի տար,
այսպէս Արտաքին նախարարն ալ մենա-
կամութիւն մը ըրաւ միայն, մերժելով
կապալանութիւն մը Ազգ. Ժողովին մէջ։

Գալով Միութեանի, յայտարարեց Ֆը-
րանս — Ինթերնալ կայանի « Հանրութեան
դէմ առ դէմ » յայտարարեց թէ չուզեր
ստեղծական կերպով քննադատել Նախա-
գահին նախաձեռնութիւնները, լաւ է որ
Ֆրանսիայի հանդիպած է բայց ինչ ընե-
լաւ համար։ « Միջեւ Վարչապետ երթալ
եւ քան մը չըրեր ջոյց կուտայ որոշ
արարատաւանութիւն մը խորհրդայիննե-
րու կողմէ մեզի հանդէպ եւ որոշ տկա-
րութիւններ մեր կողմէ։ Անհրաժեշտ չէր
նկարարել այն նախատիւնը, որ կը
նկարարեցին արդիւնքի ամբողջական բա-
ցակցութիւնը »։

ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թե՛ ԶԻՐԱՆԻ մէջ թմբկաբաշտի առուծախ
ընող 21 հոգի զնդակահարուած են առջի
որ։ Մահապատիժը որոշուած էր չորս
օրուան դատաւարութենէ ետք։

ԹԱՆ ՏԻԻՔԻՐԻ դատական ոստիկանութեան
պարտաւոր յայտնեց խորհրդարանական քննիչ
յանձնարարութիւն թէ նախկին նախարար
Փանիկոսյանի չէր կրնար տեղեկալ չըլլալ
մը Պրէզիդէնտի դէմ եղած սպառնալիքներէն
որոնք կը պարզէր ոստիկանական տեղե-
կութիւնները։ Ծանօթ է որ Փանիկոսյանի
պահանջը պնդած է թէ լուր չուէր, ինչ
պատճառով է նաեւ Ներքին նոր նա-
խարարը։ Ըստ երեւոյթի Տիւրքի չու-
րէր միակը « Վարչապետ կրնէ » ինչպէս
Վրան Ֆրանսացիք այս պղտոր խնդրին
մէջ։

ՍԱՏԱԹ արդիւնք իսլամական խմբակ-
ցութեան եւ քրիստոնէական կազմակերպու-
թեանց զործակիցները համալսարան-
ներու մէջ շնչառելով թէ պիտի գործա-
դրուի նաեւ ցարդ չգործադրուած 1979ի
արդեւ ըրեւել քաղաքական գործունէու-
թեան համալսարաններուն մէջ։

ԹՐԻԲԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆ
Զօր. Թիրեաֆիօղլու
եւ
Հայ եւ Թուրք
յարաբերութիւնները

« ՄԻԼԻԻՑԵԹ »-Ի ՄԵՋ Է ՈՐ ԹՈՒՐԻԲ
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԵՆ ԵՒ
« 14 ՄԱՐՏ » ԿՈՒՏԱՅ...

Յօդուածագիր զօրավարը, իր խորհըր-
դածութիւնները կը շարունակէ հետեւ -
եալ կերպով։

« Ինչպէս կը յիշենք, Զուրեղիւրդ մօտ
թրքական դեսպան յարգելի Տօղան
Թիրեաֆիօղլուի դէմ զործուած համափորձին
թուականէն, այսինքն 1980 Փետր. 6էն
72 օր վերջ, մահափորձի նոր ձեռնարկ
մը կատարուեցաւ այս անգամ Վատիկանի
թուրք դեսպան յարգելի Վէճաթ Թիրեաֆի-
ողլուի։ Պերին դեսպանը այդ մահափորձին
փրկուած էր բախտին ցոյց տուած մեծ
օգնութեամբ։ Վատիկանի մահափորձը
երկրորդ դատարանութիւնը կը կազմէր
հոն պաշտօնավարող թուրք դեսպաննե-
րու դէմ կատարուած մահափորձերուն։
Առաջին դէպքին դեսպան Թահա Զարեմ
իր տան դրան առջեւ զնդակներու տա-
րափի մը բռնուած էր ու նահատակուած։

Թուրքիոյ արտաքին ներկայացուցիչ -
ներուն դէմ ի գործ դրուած այս կարգի
մահափորձերը ոչ առաջիններն են, ոչ
ալ վերջինները պիտի ըլլան։ Այս նուր -
կալի յարձակումները, սակայն, աւելի
յաճախեցաւ դառնալ սկսան յատկապէս
1973 թուականէն ստղին։ Անոնց յաճա-
խակութիւնն ալ հետեւեցնել կուտայ, թէ
յարձակումները նոյն թափով պիտի շա-
րունակուին ասկէ վերջն ալ։

ՎԱԹՈՒՆԻ ՅԱՐԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ

1973էն ի վեր, հայկական ահաբեկչա-
կան կազմակերպութիւնները նուիրելի 60
յարձակումներ ի գործ դրին, խափա-
նարարութիւններով, ուղեւորով եւ կամ
զինեալ յարձակումներով ու ոճրափոր -
ձերով, մէջն ըլլալով նաեւ կատարուած
չարք մը սպանութիւնները։

Այդ բռնութեան դէպքերուն երկուքը
պատահեցան Թուրքիոյ մէջ, Նշիւրիւրի
օդակայանին մէջ եւ Սերքէճի երկա -
թուղիի կայարանը, իսկ մնացեալ 58
այլազան ահաբեկչական դէպքերը ի գործ
դրուեցան արտասահմանեան զանազան
երկիրներու մէջ, մասնաւորաբար Լիբա-
նան, Իտալիա, Ֆրանսա, Հոլանտա,
Անգլիա, Աւստրիա եւ Իսպանիայի Գեր-
մանիա։

Այս վաթսու զէպքերու ընթացքին,
որոնց պատասխանատուութիւնը ստանձ-
նուեցաւ հայկական կազմակերպութիւն-
ներու կողմէ, սպանուեցան Թուրքիոյ
երեք դեսպաններ, աւազ հիւպատոս մը,
հիւպատոս մը, աւազ քարտուղար մը,
զբօնաւորական զբաղեցնակի տնօրէն մը,
դեսպանի մը կինը, վաստակաւոր դիւա-
նագէտ մը, դեսպանի մը զաւակը, երկու
դեսպանական շարժավարներ, որոնց մէ-
ջը սպանացի, երկու Իտալացիներ, հա-
մադրուած տասնչորս հոգի, իսկ կարգ
մը ներկայացուցիչներ, պաշտօնատար -
ներ, օդակապաններ, ծառայողներ ալ,
ըլլան անոնք թուրք կամ օտարական,
ծանր կամ թեթեւ վիրքեր ստացան այդ
ոճրափորձերուն կամ խափառարարու -
թիւններուն ընթացքին։ Ոմանք ալ նիւ-
թական որոշ վնասներու ենթարկուեցան
միայն։

Ասկէ զատ, պայթումներէն կարեւոր կամ
թեթեւ վնասներ կրած են 2 դեսպանատան
չէնքեր, հինգ հիւպատոսարաններ, թուրք

Օդանաւային Սպասարկութեան տասներ-
կու զբաղեցնակներ, Զբօնաւորական եւ
ներկայացուցչական վեց հաստատու -
թիւներ, արտասահմանի մէջ գտնուող
երկու զբաղեցնակներ, երկու պայթու-
նէր պատահած են Նշիւրիւրի օդակա -
յանին մէջ եւ պայթում մըն ալ Սերքէ-
ճի երկաթուղիի կայարանը, ուր յար-
ձակումները զործուած են ուղեւորով ու
հրթիռներով։

Այդ բոլորէն զատ, տակաւին յար -
ձակման ենթարկուած են տասը օտար
օդանաւային ընկերութիւններու զբա -
սեւեակները, որոնցմէ ոմանք երկու
անգամ, Իտալիոյ մէջ որբանոց մը, Անգ-
լիոյ մէջ ալ պանդոկ մը։

ՇՈՒԱՐ ԵՅՈՒՅԻՉ ԽԱՂԵՐ

Բոլոր այս պատահարներէն վերջ, այ-
լազան անդեկատու զործակալութիւննե -
րու հեռաձայնելով, տարբեր - տարբեր
հայկական կազմակերպութիւններու վե-
րադրած են անոնց պատասխանատուու -
թիւներ։ Անոնցմէ ամէնէն շատ զործած-
ուածը եղած են « Հայկական Ազատա -
զրական Բանակը » եւ « Հայկ. Յեղափո-
նութեան Արգարութեան Համագէտները »։
Եւ, ինչպէս ըսուեցաւ աւելի առաջ ալ, որ -
պէտք այդ կազմակերպութիւններուն
աշխարհատարած հանգամանք մը արը -
ուած ըլլայ, իրարմէ հեռու տեղեր եւ
տարբեր - տարբեր թուականներու կը
զործածուին այդ անունները։ Իսրայէլ,
ինչպէս ծանօթ է, այդ դէպքերուն հե-
ղինակներէն ոմանք կը ծանուցանեն այդ
առիթով, թէ ահաբեկչութիւններն ու
խափանարարութիւնները պիտի շարուն -
ակուին մինչեւ որ թուրք կառավարու-
թիւնը պաշտօնապէս պարտաւէ Հայոց
դէմ ի գործ դրուած ջարդը, ուրիշներ ալ
զայն վը պայմանաւորեն թրքական հո -
ղերու վրայ հիմնելի Հայկական Պետու-
թեան մը պարագայով։ Կարգ մը աւելի
ուրիշներ ալ հոգային պահանջները ան-
իրականանալի գտնելով, կը խօսին վնա-
սուց հատուցման մասին։ Այդ պատճա -
ռաւ ալ, յայտնի կ'ըլլայ թէ երբեմն
տարակարծութիւններ կը ծագեն իրենց
միջեւ։

Այդ կազմակերպութիւններուն թիւը
ինչ որ ալ ըլլայ եւ ինչ որ ալ պահան-
ջեն, թուրք կառավարութեան համար
ամէնէն կարեւոր պարագան այն է, որ
մեր արտաքին ներկայացուցիչներուն
կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան հա -
մար պէտք է անհրաժեշտ կարգ մը կար-
գադրութիւններ ընել, զանոնք հանգըն-
տացնող միջոցներ ձեռք առնել։

ԻՆՉ ՊԵՏԻ Է ԸՆՆԵԼ

1973էն ստղին, եւ մասնաւորաբար
Վիէնայի ու Փարիզի մեր դեսպաննե -
րուն իրարու ետեւէ նահատակուելէն
վերջ, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնու-
ցան մեր ներկայացուցչութիւններուն ա-
պահովութեան համար։ Դէպքերը քանի
յաճախակի դարձան, միջոցառումի կա-
նակներն ու պայմաններն ալ նոյն հա -
մեմտաութիւններով փոխուեցան կամ ա-
ւելցան։ Ասիկա բացորոշ է։ Սակայն
միւս կողմէ ալ յայտնի կ'ըլլայ, թէ այդ
միջոցառումները առաւելաբար անոնց
ֆիզիքական պաշտպանութեան համար են
եւ կը խորհնէ, թէ ապահովութեան ու
պաշտպանութեան այդ միջոցառումնե -
րուն կողքին, օգտակար կ'ըլլային նաեւ
հետեւեալ ըլլաւոր կարգադրութիւններն
ու նախաձեռնութիւնները, եթէ կատար -
էին։

1. Թուրքահայ յարաբերութիւնները
անկողմնակալ կերպով զբի առնելու մի-
ջոցները պէտք է գտնուին եւ այդ հրա-
տարակութիւններուն մէջ մասնաւորա -
բար հայ հեղինակներու ուսումնասիրու-
թիւններուն պէտք է որ տեղ տրուի։

ՓՈԻԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԵՆ 43ՐԴ ԱՆՈՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՆԱՄՈ (ՄԻՆՍԿ) - ԱՐԱՐԱՏ
ՈՉ ՄԵՎ ԿԵՏ

Խորհրդային 43րդ ասոյննութեան մըր-
ցաշարքի 8րդ հանգրուանին արդիւնք -
ներն են։

- Սպարտակ (Մ.) - Դինամօ (Կ.) 1-0
- Դինամօ (Թ.) - Զէնիթ 5-1
- Լոկոմոտիվ - Զերնոմորեց 0-1
- Դոնի Ռոստովի ԲՍՍ - Շախտեոր 2-0
- Կուբան - Կարպատներ 3-0
- Դինամօ (Մ.) - Կայրաթ 1-1
- Պախտակոր - Տորպեդօ 0-0
- Դինամօ (Մինսկ) - Արարատ 0-0

Այս հանգրուանէն ետք դասաւորման
գլուխը կը գտնուի Մոսկուայի Սպար -
տակը, երկրորդ տեղը կը գրաւէ Թիֆ -
լիսի Դինամօն։

Ասկէ զատ, միւս երկիրներուն, ինչպէս
անդիւրացի, Ֆրանսացի, ռուս եւ այլ
երկիրներու պետական դէմքերու եւ գը-
րողներու կարծիքներն ու վկայութիւն -
ներն ալ վաւերաբար իրենց կերպով պէտք
է որ նկատի առնուին իրենց այդ նպա-
տակաւ։ Պատրաստուելիք այդ հրատա -
րակութիւնները պէտք է որ արտասահ -
մանի մէջ ցրուին սխիւթաթիկ կերպով
եւ կամ ալ շատ եւ աժան ու մատչելի դե-
ներով վաճառուին, կարգ մը հանրային
հաստատութիւններու, կազմակերպու-
թեանց, համալսարաններու, զբաղաւան-
ներու, մամուլին եւ կարգ մը ծանօթ
անձնաւորութեանց ձրիաբար տրուին եւ
կամ ալ ուղարկուին։

2. Արտաքին ներկայացուցչութիւննե -
րու մօտ եւ կամ ալ ներքին կազմակեր-
պութիւններու մէջ պէտք է որ կարող ու
պատրաստուած անձեր պաշտօնի կող -
ուին եւ անոնք բանախօսութիւններ տան
արտասահմանի մէջ, խօսելով թուրքե -
հայ յարաբերութիւններուն մասին ու
բացատրեն բոլորին, համոզել կերպով,
ամէն ինչ այնպէս ինչպէս որ եղած է,
մէջն ըլլալով նաեւ « Բռնադատի » պա-
րագան, որպէսզի համաշխարհային հան-
րային կարծիքը լուսաբանուի այդ մա-
սին։ Այս կարգի աշխատանքներուն պէտք
է ուժ տրուի մասնաւորաբար այն շըր-
ջաններուն մէջ, ուր հակադարձող -
թիւնը շատ աւելի շեշտուած է միւս եր-
կիրներուն ու շրջաններուն հետ բազ -
դատած։

3. Պէտք է հետեւել օտար մամուլին
մէջ կատարուած հրատարակութիւննե -
րուն եւ անպատու կամ թիւր տեղեկու-
թիւնները սրբագործին ամէնէն արագ եւ
ազդու կերպով, ճշգրտներով ու լուսա-
բանութիւններով։ Այդ նպատակաւ, մա-
մուլի, մշակութային ու ծանօթացման
սպասարկութիւնները պէտք է որ արթն
եւ ուշադիր գտնուին միշտ, պէտք է սերտ
ու կանոնաւոր զործակցութիւն մը ստեղ-
ծել անոնց միջեւ։

4. Պէտք է աշխատել, որ սխալ տեղե-
կութիւններն ու զաղափարները սրբա -
ղող զրուցիւններ հրատարակուին այն
օրաթերթի, շաբաթաթերթի, ամսագիր եւ
պարբերական հանդէսներուն մէջ, որոնք
լոյս կը տեսնեն մեծ թիւով Հայերէ բը-
նակուած շրջաններ եւ քաղաքներ։ Այս-
օր, մօտաւորապէս վաթսու հայկական
հրատարակութիւններ կան աշխարհի զա-
նազան երկիրներուն մէջ ու յայտնի կ'ը-
լայ թէ անոնց մեծամասնութիւնը լոյս
կը տեսնէ Միացեալ Նահանգներու Լոս
Անճելոս նահանգին մէջ։

(Շաբ. - 2)

ՀԻՔՍՈՍՆԵՐ

— 0 —

Ա.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ

Սիրտը յորդուն ու երազուն կ'ըլլայ սակաւաբար, երբ քեզի կ'ուզուի սիրոյ ու բարութեան բազմապարզ եւ հայրեն - նիք, պատուանդան՝ Հայօրէն ապրելու գիտակցութեան:

Ակուբը սրտիդ ջերմութեան ընծայեցիր աշխարհասփիւռ գաւակներուդ, որ մարդեան թրթիռն անոնց սրտին, դարեւ - բու խաւարին մէջ թմրած, որ քեզմով յափշտակուին, քեզմով հպարտանան, փարին մայրական յուզիչ կանչիդ:

Մոռացում եւ ուրացում տեղ չգտան յամառութեան մէջ սրտի դրոփիդ: Ժա - մանակին մէջէն սուզուելով եկար միշտ Մեր Պատմութեան դասերուն որ ուսու - ցիչի բերնով խօսին մեզի կորուսեալ սր - բութեանդ մասին, դոտեպնդես մեր պա - տանի սրտերը հաւատքին մէջ, թէ օր մը պիտի տեսնենք հրաշափայլ արեւա - դարը վերագարծիդ, պոռթկումին մէջ երջանկութեան հեղեղին:

Ողորդ արցունքիդ չկասեցուց հաւատ - քիդ ապաւնին մէջ յոյսին, պայքարե - ցար միշտ հորդաներու դէմ գինակցու - թիւնովը Արարատին, որ չկրէս կուրծ - քիդ վրայ սրբալոյս, տապանազիրը դըժ - խեմ՝ «Աստ Հանգիչ»:

Ու վերջապէս եկար ի յոյս դարեւ - բու խաւարէն ու ոճիրներէն ետք ան - սանձ, անցար երազէն իրականին, որ յի - շատակ դառնայ «խապրիկ մը մեր աշ - խարհէն» հայցը կարօտի տիրութեան: Որ չըսենք այլեւս ծիծեռնակին «Անդ չի - նիր քո բոյնը», այլ բանք աստանդա - կան Հայուն «Անդ չիւնր քո երջանկու - թիւնը», որպէսզի ժամանակի ընթացքին Սփիւռք գոյութիւն չունենայ ու դո՛ւն, Հայրենի՛ք համբուրի, Սփիւռքով բազ - մանաս, եւ առաւել եւս հարստանաս: Հայիս անշափելին նոր օրերու իմաստու - թեան, մասնակցիս շարադրութեան մեր դարուն խոփալոյց պատմութեան, խօ - սիս ազգերու հետ արժէքներովն անուա - նակերու գաւակներովը որ առհասարակեան են մեծութեանդ, հերկես դաշտերը մըտ - քին, ըլլաս սրացք, լուսադրիւր, նոր դա - դափարներու ջահակիր: Ի՞նչ զեղեցիկ ըզմանք բազմադարեան անճանկի երա - զին:

Աչքերուս առջեւ պատուհան մըն եւ լայնաբաց: Անդարթ քունին մէջ տա - րածուած կոթողներդ անցալի մեծու - թեան, ներկայի կերտումներուդ հետ հսկայական, կը պահեն սիրտս թրթը - ուսցումին մէջ զեղեցիկի, որ երբ անց - նիմ երանեակ կեանքէն այս դառնալի Խ - րականութեան, յիշողութիւնը աչքերուս՝ ըլլայ աւելի պայծառ, համբոյր սրտիս՝ անկի ջերմ, որ ապաշնորհ ժամանակին մէջ անհղաղագ, մնա գերդ արեւ մը անմար:

Այս քանի մը տողերուն մէջ սիրտ մը կայ քեզի համար մշտաբարախ անդէր Սատուածաշունչ: Անձրեւածին ծիածա - նի դօտիացեալ գոյներուն պէս փողփուն, թարմաշունչ երիտասարդ եւ նորահունչ զեղեցիկութեանդ մէջ հմայալաւ: Յա - փըշտակութիւնս կը յօրինես որ քեզմով լեցուիմ, քեզմով հպարտանամ, ըլլամ վերջին Հայը սրբութեանդ մէջ, փոխա - նակ առաջին Հայն ըլլալու ուրիշներու պերճանքին մէջ:

Հայրենի՛ք, պատմութեան յորճանք - ներէն մնացած փլատակներդ սրբազան, կը տեսնեն նորակառոյց քաղաքներ ծի - րանազարդ լոյսերով ողորդուն, որ ապ - բելու հաճոյքը կը դառնայ իրաւունքը բոցեղէն կրակին:

Նոր մարդկութիւն մը, նոր դադափար - ներու աննահանջ բազուկներով սպառա - ղէն, բոմբիւնին հետ լուսարձակ մըտ - քերու հոյլին, կ'արձանագրէ պատմու - թեան մէջ Վերածնունդի փառապատում: Դիցուհի մը պէս ինքնակալ, կ'անցնի մեծ փառքերու կեանքը անցեալին նոր փառքերու իմաստին, որ բանայ ազգե - բու ծաւալուն գիրքին մէջ էջ մը դե - դանի, Հայկեան բարբառով նաշխուն:

Անցեալի փառքերն ու ներկայի նուա - ճուսներուդ նուիրումը այս համեստ ե - րախարիւրը սրտին, ընծայ քեզի երջան - կութեան դասարան, խորհրդային եր -

Յիշէ երբեք բախտն ունենաք այցելելու Եգիպտոս՝ քաղաքակրթութեան այդ իս - կական բնօրրանը, ձեզի անպայման կը տանին դիտելու եգիպտական նշանաւոր մոմիաները: Ուշադրութիւն դարձուցէք Միջին թագաւորութեան հարստութիւն - ներու վերջին փարաւոնին մոմիային՝ խոր, սարսափազդու սպին երկուքի բաժ - նած է հզօր միապետին թագադիր պլու - խը: Կ'ըսեն ձեզի, թէ ասիկա հետքն է հիբոստեան թուրին, որ հաւկիթի կծէպի պէս ձեղքեց փարաւոնին անաղապարդ մէկ սաղաւարտը եւ Եգիպտոսը նետեց ստըր - կութեան մոռյլ դարաշրջանին գիրկը:

... Ք. Ա. 1710ին էր: Եգիպտոսի քուրմերը՝ տաղնապահար հետաւոր Հայ - կական բարձրաւանդակէն հասած լուրե - բէն, լուր կուտան փարաւոնին, թէ այդ հետաւոր երկրին բնակիչները սորված են երկաթ ձուլել եւ թուր կռել: ասոնք եր - կուքի կը բաժնեն անաղապարդապա աշ - կոնքները, ինչպէս մանգաղը կը հնձէ ե - ղէդը Նեղոսի հովիտին մէջ: Հո՛ն, հիւ - սիսաբնակներու այդ բարբարոս երկրին մէջ, կ'աւելցնեն անոնք, զարմանալի կերպով ուժեղ եւ արաղընթաց ձեռնա - սուն ձիւր յայտնուած են: Լեռնական - ներք զանոնք կը լծեն երկաթապատ մար - տակառքերու եւ Սինայի քամին իսկ հի - մա չի կրնար համեմատուիլ այդ ահելի ուժին հետ: Մեծ աղէտներ կը սպառնան Եգիպտոսը՝ զրահապատ գինուորները, կը դուշակէին քուրմերը: Անոնց մարտա - կառքերը շինուած են մայրի ծառէն, որ կ'աճի միայն ամէնէն բարձր լեռան՝ Ա - րարատի հովիտին մէջ, և այդ փայտը Հա - յաստանի բնակիչներուն ձուլած երկա - թին ամրութիւնն ունի: Ոչ ոք յաջողած է թափանցել լայնարձակ, հրաբուխներ արտաշնչող այդ երկրի, ուրկէ ծայր կ'առնեն փրփրաբաշ Տիգրիսն ու յորդա - հօս Եփրատը: Եւ նոյնիսկ լեռնականնե - րուն լեզուն, Եգիպտոսի լաւագոյն դպիւ - րներու կարծիքով, բոլորովին տարբեր է ծանօթ բոլոր լեզուներէն: Այդ բար - բարոս ժողովուրդին անունը կարելի չէ արտայայտել եգիպտական բազմահազար մեհենադրոշմներով: Անոնք իրենք զի - րենք «Հաք», կամ մօտաւորապէս այդ - պէս կ'անուանեն, բայց ոչ ոք գիտէ ճշդիւ, քանի լեռնականներուն անունը արտասանելի չէ:

Այս տեղեկութիւնները կուտան փարա - ւոնին՝ անոր իմաստուն դուշակ քուր - մերը եւ Ասորեստանի սահմանէն վերա - դարձող հաւատարմ լրտեսները: Տագ - նապահար փարաւոնը զօրք կը հաւաքէ Մեծ Եգիպտոսին բոլոր ծայրերէն: Ք. Ա. 1710 թուականն էր:

... Փոթորիկի պէս Եգիպտոսի վրայ փլան հիւսիսային նուաճողներուն երկա - թապատ, արընթաց մարտակառքերը: Կայծակի նման կը հարուածէին անոնց անողոք թուրերը՝ մոմի պէս փշրելով փարաւոնին ընտիր վաշտերուն զրահնե - րը, փոշիացնելով աշխարհի լուսադոյն՝ եգիպտական գունդերը: Կառավարնե - րուն անխոցելի զրահները, նետերու եր - կաթեայ ամենահաս սլաքները սարսափի կը մատնեն թշնամին:

Եգիպտոսի մէջ դեռ մինչ այդ չտես - նուած վիթխարի, մոլեգին ձիւրը սըմ - բակներով կը կոտորեն, կը ցրուեն ե - դիպտական անուանի հետեւագործը: Կ'իյնայ Մեծ Եգիպտոսը, փարաւոնը իր բանակին հետ կը զոհուի Սինայի անա -

կիրներու տաղատեղծ Իտալիան, Ջոզյս ի Բոյոց Բեգ մատուցանիմ:

Հասած է պահը հրաժեշտի յուզումին, պահը անյետաճգիլի վերադարձի տրիս - րութեան, ուր լեզուն, գրիչը սրտին, իր կցկառուր բառերով հաղիւ լսելի, աւելի կ'ըսէ, քան երջանկութիւնը՝ իր բառե - րովն առատ:

Ո՛չ մէկ բարձունք պիտի հանէ քեզ սրտէս Հայաստան՝, կարօտով անուշցած փառքի վկայարան, ընդէ՛ր մոռանամ եւս Քեզ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, Մայիս մէկի առ - թիւ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են Թեհ - րան եւ Նոր Զուլա: Թեհրանի « Սիփան » Միութեան գրական յանձնախումբին կազմակերպութեամբ հաւաքոյթ մը տե - ղի ունեցած է Միութեան կեդրոնը, ուր մեծ թիւով աշխատաւորներու եւ միու - թեանականներու ներկայութեան դասա - խօսութիւն մը արուած է եւ Մայիս 1ին նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած: Հ. Յ. Դ. « Ռոստոմ » երկտասարդական եւ պատանեկան միութիւնները Մայիս մէկի առթիւ հրատարակութիւններ կա - տարած են՝ Փոսթըր, Հայերէն եւ պարս - կերէն թուոցիկներ եւ « Յեղափոխու - թեան ճամբով » թերթի բացառիկ թիւ ու ցրուած ամենուրեք:

Նոր Զուլայի մէջ Դաշնակցութեան համակիրները Մայիս մէկը ասոնա՛ծ են դասախօսութեամբ եւ զեղարուեստական յատուկ յայտագրով: Ներկայ ժողովուր - դը յոտնկայս ունկնդրած է « Մշակ - րանուոր »-ը: Դաշնակցութեան երիտա - սարդ համակիրներն ալ հրատարակած են թուոցիկ մը, իսկ Պատանեկան Միու -

պատին մէջ. կը կողոպտուին, հրոյ ճա - րակ կը դառնան Եգիպտոսի մեհենաներն ու պալատները: Ասիկա տեղի կ'ունենայ Ք. Ա. 1710ին:

Այդպէս կ'աւանդեն հին Եգիպտոսի նե - րուն այդ տարիներու մեհենադրոշմները: Այս տիւրը պատմութիւնը առաջին ան - դամ կը կարգայ եւ աշխարհին կը պատմէ եգիպտացի քուրմ մասնիկն՝ Ք. Ա. 4րդ դարու վերջերը: Մասնիկն յունարէն կը գրէ եւ, հետեւաբար, անուններուն եւ անուանակոչումներուն վրայ կ'աւելցնէ յունական « ոս » կամ « սոս » վերջաւոր - ութիւնները:

Մասնիկն երկը, դժբախտաբար, չէ պահպանուած: Մեզի հասած են լոկ ա - ռանձին հատուածներ՝ երրորդ ձեռքէ: Եւ միայն մէկ հեղինակի մը՝ Եւսեբիոս Կեսարացիի երկն է պահպանուած ցայսօր հայերէն թարգմանութեամբ, Կեսարացի, ի տարբերութիւն միւսներուն, օգտուած է Մասնիկնէ: Այս հազուադէպ եւ իր տե - սակին մէջ եղալի աղբիւրը՝ Կեսարացի « Ժամանակագրութիւններուն » հայերէն թարգմանութիւնը ամէնէն արժանահա - ւատն է եւ արժէքաւորը, քանի աղաւա - ղումներուն կարելիութիւնը նուազագոյնի կը հասնի:

Յատկապէս այս աղբիւրն ալ առաւել հետաքրքրութիւն ներկայացուց. պարզը - լեցաւ, որ մինչ միւս աղբիւրներու հա - մաճայն նուաճողները «հիբոս» կ'ան - ունուէին (արմատը «հիբ» է, «սոս»ը վերջաւորութիւնը): Կեսարացիին «Ժա - մանակագրութիւններուն» մէջ «հիբ»-ի անուանումը առաւել ստորի կը համար - ուի: 1962-ին, մեզ ուշադրութիւն դար - ձուցինք «Ժամանակագրութիւններուն» ու այս վիկայութեան վրայ եւ հրապարակ գրինք տուեալ անուանումին եւ հայկա - կան «Հայ» (կամ «Հայք») ցեղաբանա - կան տարազին նմանութեան հարցը:

Եւ իրօք, Հին Եգիպտոսի լեզուն չու - նէր «յ» հնչիւնը: Եթէ հին եգիպտացիք փորձէին նշանադրութիւնով գրել «Հայք» բառը, ապա անխուսափելի կերպով պի - տի վերածուէր «Հաք»-ի, քանի նշանա - դրոշմներուն մէջ «յ»-ի համար յատուկ նշան գոյութիւն չունէր:

Բայց նուաճողներու անուանումին այս ձեռն ալ («Հաք») Կեսարացիի համար ա - լելի համապատասխան է իրողութեան: Հարց կը ծագի. «Հիբոս» անունին մէջ ծուրած չէ՞ արդեօք «Հայ» (կամ «Հայք») հայկական ցեղադարձական տարա - ղը: Անշուշտ, միայն այս փաստը, եթէ ձեռքի տակ ունենայինք, քիչ քան կըր - նար ներկայացնել իրեւ տուեալ, ար - դարեւ, այդ կարգի զուգադիպութիւն - ներ կրնան բոլորովին պատահական ըլ - լալ եւ դերութեամբ առիթ տալ սը - խալի: Ուստի, անհրաժեշտ է, բերել նա - եւ այդ փաստերը եւ զանոնք քննել ի - րենց ամբողջութեան մէջ, միասնական տեսանկիւնով:

ՍՈՒՐԵՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
(Մնացեալը Յաջորդով)

Թեան « Մշակ » յանձնախումբը՝ պրո - մը, « Մշակ » անունով:

×

ՄՈՆԻՏՈՐԻ « Ուինտըր » պանդոկի մէջ, Ապրիլ 12ին, տեղի ունեցած է հա - կաթողիկէ համայնքի տարեկան պարս - հանդէսը, որուն ներկայ եղած են հոգի, որոնց մէջ նաեւ Քէյպէի փոք - վարչապետ եւ Կրթական նախարար Ժո - իվան - Մորէն: Բարի գալուստի խոս - արտասանած է Եղուարդ Մ. Վրդ. Գրք - թիկեան: Նախարարը խօսք առնելով մէջ ալոյց ըսած է. « Քէյպէը իր պատ - մութեամբ, իր աշխարհագրական դիր - քով ու բնական հարստութիւններով կը ուս - անապագան սահման չունի: Վերջին յիշ - տարիներուն ան հարստացաւ ձեր եւ նման խումբերու ժամանումով, զո - ձեր տաղանդը, ձեր կրթութիւնը, ձեր ի նպաստ այս երկրի զարգացման: Մի - սին ստեղծենք քաղաքակրթութեան հա - մը, ուր ներդաշնակօրէն պիտի խա - նուին իրարու ճիգերը զանազան երկրի ներէ կեւած խմբաւորումներու, յատկա - պէս ձերը՝ Հայերունը, դուք՝ որ անց - էք այնքան ցարեւ, այնքան հայապաշ - ներէ, քան մը՝ զոր ուղեց ողկոյնի Ե - գային ժողովը, Ապրիլ 24ը հռչակող այդ սարսափելի իրողութիւններու յիշ - տակման Օր, յիշելով նաեւ որ ան - կը շարունակուին այսօր եւս »:

×

ՄՈՆԻՏՈՐԻ դացած է (Ապրիլ 25ին) Կիւլպէնկեան Հիմնարկի Հայկական Բա - նի պատասխանատուներէն զրազեւ վա - րամ Մովսէսն այցելելու համար ապր - յին հաստատութիւնները: Ապրիլ 26 Վ. Մովսէսն այցելած է Թէքեան Միութեան եւ Համադգային կեդրո - ները եւ տեղեկացած տարուող այլա - տանքներուն: Կէսօրին հիւրը եղած է Բ. Բ. Մ. ի տեղական մասնաճիւղը: Ապրիլ 28ին Ալեք Մանուկեան վարժա - րանը տեղի ունեցած է ընդունելութի - մը, որուն ընթացքին աշակերտները զերձներ արտասանած են եւ զործարքը զեղարուեստական յայտագիր մը: Մովսէսն խօսք առնելով նշած է, թէ հա - շակերտները մեր երեքհազարամեայ իր - ունին ու մշակոյթին ապագայ պահանջ - ներն են: Մ. Յակոբ վարժարան եւ հաս - տատութիւններ այցելելէ ետք Մովսէսն Ապրիլ 30ին մեկնած է Թոքե - թօ:

×

ՏԻՐՈՐՈՅԹԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Ապր - 26ին եւ 27ին, տեղի ունեցած է 2000 ամէնօրեայ վարժարանի տարեկան հա - ղանակութիւն - ճաշը, հովանաւոր թե - ամբ թեմակալ առաջնորդ Մարգարէ Եպիսկ. Ալեքանի: Ձեռնարկը վարժ - Յակոբ Մուրատեան, իսկ վարժարանի տնօրէնը՝ Մայք Յակոբեան, տեղեկա - թիւններ տուած է դպրոցին կրթութե - ւ ուսումնական կացութեան մասը: Երկու օրուան հանգանակութեան ը - մարը հասած է 40 հազար տոլարի:

×

ՊԵՆՍՈՆԻ (Միացեալ Նահանգ - Հայ Մըուլի սրահին մէջ, Ապրիլ 20ին) տեղի ունեցած է « Կոմիտաս » երգչա - խումբին համերգը, զեկաւարտող Ռուբիկ Գրիգորեանի: Յայտագրող կացած է 23 երգերէ, որոնց մէջ Ե. Յովհաննէսի « Վասպուրական »-ը, Ե. Յովհաննի « Հով քամին էնի »-ն, Ա. Միք - եանի « Հանքադործներին երգ »-ը, տասի « Առ դետն Բարեկարգու »-ը, թորիս: Երգերու մեկնաբանութեանը կերպացած են արհեստավար Նուսրի խումբ մը եւ դաշնակահարուհի Մը - քէ Աղոյեան: Համերգը, որ կը դուրս - գրիպէր երգչախումբի 25ամենակի, յա - յողութիւն եղած է:

ՀՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒՄ 26-ԱՊՐԻԼԻ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԳՈՐԾՈՒՄ
Fonds-A.R.A.M

Մուրաֆեանի աշխատանքի մեջ

Օ

Նկարիչ Զարեհ Մուրաֆեանի մահուանը առիթով, հանդուցեալին հանդէպ որպէս յարգանքի տուրք, աւելորդ չըլլար լինել որ Փարիզի դրաման շրջանին 15-20 հոգիէ բաղկացած խումբ մը ունկրն - դիրներ կը հաւաքուէին նկարչին ընդարձակ աշխատանքին մէջ, ներկայ ըլլալով համար Արշակ Զօպանեանի մատակարարական դատաւանդութիւններուն:

ՅՈՒՍԷՔ ՍՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳԱՐՈՒԵՍԻ ԷԱՐՅԵՐ

Ուսանողներ, դասախօսներ, երգա-հաններ, երաժշտութիւններ, արուեստագէտներ, մամուլի եւ դեղատեխնոլոգիաներ, ներկայացուցիչներ, վերջերս անցեալից եւս երգարուեստին նուիրուած ասուլիսին, Երեւանի պետական համալսարանը:

Երաժշտութիւն Ա. Փահլեանեան եւ Ա. Սահակեան դասախօսած են եւ անդա-րագրած են հայկական ժողովրդական երգարուեստին ծագումին, անոր աղուցը-նուն, մասնաւորաբար նաեւ հայ երգը անդադար պահելու հարցերուն:

Պետական համալսարանի դասախօսնե-րէն չորս հոգի խօսելով ժողովրդական երգերու մեկնաբանութիւններուն մասին, զիսկ տուած են, թէ դժբախտաբար բազմաթիւ սքանչելի երգեր դադարած են հիշելու, հետեւաբար, այսպէս կամ այնպէս մոռցուած են: Անոնք, շատ ա-ռիթներով եւ շատ յաճախ երգչախումբ-ներն ու մեներգիները կ'աղաւաղեն եր-գերու մեղեդիները եւ, քմահաճ փոփո-խութիւններով կը յարմարեն իրենց կարելիութիւններուն: Տկար են յատկա-պէս ժողովրդական երգերը տարածելու միջոցները: Ինքնադրոճ, նոյնիսկ պե-տական որոշ երգչախումբներ կը շարու-նակէն արուեստի մակարդակով ցած որակի երգեր ներկայացնել « մեծապէս վնասելով ունկնդիրներին գեղագիտական դաստիարակութեան, փաշակի ձեւաւոր-ման գործին »:

Մտահոգութիւն կը պատճառէ երգա-րաններուն հրատարակութեան եւ եր-գերու ուսուցումին պարզած վիճակը: Երգարանները լոյս կը տեսնեն առիթով, առանց ձայնագրութիւններու եւ լուսանկարներու: Աւելի շատ կը նմանին քանդակարարական հաւաքածոներու:

Հայկական Կեանք

ՔՈՒԷՅՈՒ ՄԷՋ

Օ

Քուէյթի հայկական դադուքը Ապրիլի ունեցած է երեք ձեռնարկներ, որոնք աշ-խուսութիւն մը տուած են շրջանի աղ-գային կեանքին:

Ապրիլ 20ին, նշուած է Հայց. Եկեղեց-ւոյ կիրակնօրեայ դպրոցներու հիմնա - դրութեան 50ամեակը, հովանաւորու-թեամբ Օշական Վրդ. Զորոյեանի, որ Կիրիլիոյ Կաթողիկոսութեան Կրօնական Դատարարականութեան տեսուչն է: Բացման իր խօսքով Պարոյր Ա. Քահնայ. Սարգիս-եան ներկայացուցած է Քուէյթի կիրակ-նօրեայ վարժարանին 22ամեայ դործու-նէութիւնը: Բանախօսած է Օշական Վրդ. շնորհ դնելով կիրակնօրեայ վարժարան-ներուն դերին վրայ սփռութեան կեանք-ին մէջ:

×

Ապրիլ 24ի առաւօտեան պատարագած եւ քարոզած է Օշական Վրդ. Թեադոր-ով վատ պահել ազգային գիտակցութիւ-նը, ճանչնալ մեր անցեալն ու ներկան եւ անոնց փորձառութիւնէն մղուած կերտել մեր ապագան:

×

Երեկոյեան, եկեղեցւոյ սրահին մէջ խումբ բազմութեան ներկայութեամբ ու-ղեկչուած է Եղեռնի 65ամեակը: Ոտք առած է հոգեւոր հովիւը՝ Պարոյր Ա. Քահնայ. Սարգիսեան եւ անդադարած թուրքերու կողմէ Հայերու դէմ դոր-ծուած ցեղասպանութեան: Բանախօսած է Օշական Վրդ. ապով պատմական ըն-թացքը Հայի. Դատին, Սան Ստեփանոյի եւ Պերլինի դաշնագրերէն սկսելով:

×

Ապրիլ 25ի երեկոյեան, տեղւոյն Ազգ. վարժարանի բակին մէջ տեղի ունեցած է հայ արիւնքու եւ արեւոյնքու երգման արարողութիւնը: Ներկայ եղած են Օշա-կան Վրդ. Զորոյեան, Վարդգէս Տէր - Կարապետեան եւ Տոթ. Սեպուհ Յով - նանեան (Պէյրութէն), Ազգ. Վարչու-թեան անդամներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Հանդիսութիւնը սկսած է սոգանցքով մը, որուն մասնակցած են 200է աւելի արի-նք եւ արեւոյնք: Ապա շուրջ 80 արի-նք եւ արեւոյնք իրենց երգումը կա-տարած են: Ոտք առած է Հ. Մ. Ը. Մ. Վ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետը՝ Վարդ-գէս Տէր - Կարապետեան: Զեռնարկը վերջ դրած է խորոյկահանդէսով:

Մանուկ Մարութեանի

ՅՈՒԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԳԻՍՈՒԹԻՒՆ

Օ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք, որ ստո-րաբեալ Միութիւններու ծրագրած ենք յառաջիկայ Յունիս 22, 1980 կ. վ. ժա-մը 2.30ին Սթարլէր - Հիլթընի մէջ Հա-մահայկական ծաւալով տօնել վաստա - կաւոր դերասան, ղեկավար եւ թատե - րադիր Մանուկ Մարութեանի վաթսու-ամեայ յորելանը:

Յորելեանական ձեռնարկները կոչուած են արդար դնահատակներ ըլլալու այն

2037-ԵՐ

ԴԱՆԵՐԵՆ

Համբարձման Տօնը

ՎԱՍԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կապոյտ իմաչի Վալանի մասնաճիւղի Համբարձման տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 15ին, յետ միջօրէին, « Ահարոնեան » աղուքին մէջ: Ժամը 14.30ին սրահը լեցուն էր համակիրնե - րով եւ խաչուհիներով:

Ատենապետուհի Օր. Հ. Պալմարեան բացման խօսքը կատարեց, վեր առնելով Կապ. իմաչի մարդասիրական նպատակ - ները եւ ըսաւ. « Կապ. իմաչը չի նմանի ուրիշ հայ միութիւններու, որոնք բո-լորէն կ'առնեն եւ կուտան մասնաւորնե-րու: Մեր կազմակերպութիւնը ունձա - ցած, գործունեայ է եւ իր գործունէու-թեան դաշտը միայն հայ ժողովուրդն է »:

Ներկաները հիւրասիրուեցան օշարա - կով եւ սուրճով:

Աւանդական « վիճակը » մեծ անակըն-կալ մըն էր բոլորին: Ազգային եւ յեղա-փոխական երգերով եղան խմբերգներ, ստեղծելով հայկական միջնորոտ, որ տեւեց մինչեւ ժամը 18:

Կատարուեցան արտաբուխ նուիրա - տուութիւններ դոյացնելով կոկիկ գու-մար մը:

ԽԱՉՈՒՀԻ ՄԷ

ԿԱՐԴԵՅԻՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՏԱՐԵԹԵՅԻՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

Կարաւանը կը քալէր դանդաղ, դան-դաղներու ձայներուն հետ համաչափ: Անոնք արմաւի դոյն, Մէքքէ տեսած առուով աչքերով, լուռ քայլերով, կ'ըսես երգով մէջէն կ'անցնէին:

Սորթը ուղիւն վրայ չորցած, կէս մերկ արար մը ուղիւն մը վրայ անա - պատային միօրինակ եղանակ մը բաց ձգած էր, հազապային հարուստ երեւէլ-ներով:

Ծիլանչի Պէյրէկէն՝ արարական ձիու-մը վրայ հեծած՝ կարաւանին մէջտեղն էր, արճիճի նման ծանր մարմնով ու հարուստ կապաղոյն չուխայով ժամա-

ցոյցի շարք - շարք արծաթէ չլթանները լայն գոտիին վրայ ձգած: Գլխին դրած էր սեւ մետաքսէ քէֆիէ, մօրուսը հի - նայած:

Կըսեն, որ արարական աղուաղոյն ցեղի ձիու մը կողին երբ խարաղան դար-նեն, ձին իր ոտքերը կը խածնէ, ինք - նասպան կ'ըլլայ: Այնքա՛ն հպարտ են ու ազնիւ: Ծիլանչի արդէ տեսակ ձիու մը վրայ հեծած էր: Զին կարմիր էր, գինիի դոյնով: Ունէր թաւալին աչ - քեր, բարակ դուռն, թեթեւ ու բարակ ոտքեր: Ծախկոտութեան կախուած էր այնքա իրարէ ու մաշալլահ: Թամբը ծո- պաւոր էր, արծաթ չլթաններով բանուած: Կը քալէր այնպէս, ինչպէս արար աղլիկ մը պիտի պարէր թեթեւ, արմաւենիւն-բու չուքին տակ՝ դափը ձեռին:

Մարտիկ տարուած էր ձիւանչիի ձի-

ով այնպէս, ինչպէս բանաւարկեալ մը իր փոքրիկ պատուհանէն կը դիտէր լայն թեւերով թռչունի մը ազատ թռիչքը: Այս անգամ ձիւանչիի ձիուն վրայ հե - ծած՝ ան զիշեր ժամանակ Հաճի Մուսա-յին դրան մօտ կեցած էր. ձիու արծաթէ խրիւնչէն Զէյնապ իր գլուխը պատու - հանէն դուրս հանած էր:

Մարտիկ իր այդ երազներով կը անա-նէր, ինչպէս ծաղիկ մը արեւով Ամէն անգամ խալֆան էր, որ կը կարէր անոր երազներուն թեւը, երբ կ'ըսէր՝ « Մար - տիկ, տղաս »: Այս անգամ հսկայ տէր-վիշ մըն էր, որ կտրեց այդ մետաքսէ թե-ւը:

Ալլահի մատը ճակատիդ վրայ կը տեսնեմ, ճահիլ տղայ, - ըսաւ տէրվիշը ու մօտեցաւ Մարտիկին:

Տէրվիշը բոլորէ կը. ունէր կենդանիի աչքեր: Մարդ, առաջին նայուածքով պի-տի ըսէր, որ անոր մէջ կար մեռած իշ-խան մը ու ապրող մուրաքիկ մը: Տէր - վիշը շատ երկարադիմութիւնով կը վեր - ցընէր ճամբուն վրայ փոշիներու մէջ ինկած հացի կտոր մը, մըջինի վրայ կոխելէ կը զգուշանար կարծես:

Ինձ տուր ձեռքդ, ճահիլ տղայ, կ'ու-ղեմ ըլլաւ բախտը կարգաւ. բա, ի՞նչ կը տեսնեմ: Միայն մէկ զրուշ կը դնես ա-փիդ մէջ, որուն վրայ կ'ուղեմ բախտդ ըսել Ալլահը վկայ միայն մէկ զուրու-

անհատներուն, որոնք իրենց տաղանդը ի սպաս դրած են մեր ազգի մշակութա-յին գեղեցկութիւնները պահպանելու, տարածելու եւ զարգացնելու:

Արդարեւ, վերջին վաթսուամեակին, Մանուկ Մարութեան, իր թատերագրի, ղեկավարի եւ դերասանի տաղանդը լի-ովին նուիրեց այն ազգին, որուն մշա - կոյթի հանդէպ անսահման սէր, յար - դանք եւ գուրգուրանք ունի եւ որու ա-պագային հանդէպ՝ անխախտ հաւատք եւ վճռակամութիւն:

Հայկական Սփիւռքի դաղթօճախները՝ Եւրոպայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա եւ Միջին Արեւելք վայելած են Մարութ - եանի տաղանդին արդասիւքը: Զկայ հայ-կական դադուք մը ուր Մարութեան թա-տերական կնիք դրած չըլլայ: Ան ուր որ եղած է, մշակած է տեղական տա - դանքները, խանդավառած է երիտասար-դութիւնը եւ Հայ թատրոնը յարատեւ-լու սերմեր ցանած է:

Մարութեան իր գործով պայծառ օրի-նակն է Հայութեան դոյատեւման հա - ւատքին:

Ահաւասիկ այս անգուղական արուեստ - տագէտի վաթսուամեայ յորելանն է որ պիտի տօնախմբուի՝ Մեծ Վարպետին կոչումը յարգող Միութիւններու կողմէ:

Վասն ենք հայկական միութիւններու այս ձեռնարկը կ'արտացոլայ Ամերիկա - հայութեան արդար եւ անկեղծ դնահա - տանքը Մեծ Վարպետին հանդէպ:

Արդ կոչ կ'ուղղենք գիտակից եւ նա-խանձախնդիր հանրութեան որ ներկայ ըլլան եւ իրենց ներկայութեամբ ըսեն՝ « Վարձքը կատար Վարպետ »:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արաքս Մշակութային Ընկերակցութիւն Արտաշատ Թատերախումբ Էջմիածնական Առաջնորդարանի Օժան - դակ Միութիւն

Էստեան Կեդր. Սանուց Միութիւն Իրանահայ Միութիւն Կիլիկիան Առաջնորդարանի Տիկնանց Միութիւն

Համալսարանական Հայր. Միութիւն Համագայիմի Հայ Մշակ. Միութիւն Հայաստան Միութիւն Հայ Դրակամութեան Բարեկամներու Միութիւն

Հ. Մ. Ը. Մ. Հայ Օգնութեան Միութիւն

ՅՈՒԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱՆՈՒՄԻ ԳԻՒԱՆ

Տոքթ. Հրանդ Մարգարեան, Նախագահ Պ. Նորիկ Ստեփանեան, Փոխ-նախագահ Պ. Ալպերք Սարգիսեան, Քարտուղար Պ. Գալօ Գալաւստ, Գանձապահ

Բոլոր թղթակցութիւնները, ձօները եւ նուիրատուութիւնները առաքել Յորել - նական Յանձնախումբին՝

MANUEL MAROUTIAN

JUBILE COMMITTEE

Fresh Meadows, New York, 11365 P.O. Box 103 — Tél.: (212) 631-2060

չով, մզկիթներու քով կանգնող մուրա-ցիկներու համար:

Մարտիկ իր ձեռքը տէրվիշին տուաւ...

Բա, ի՞նչ կը տեսնեմ, - բացառան - չեց տէրվիշը. - բախտիդ արեւին վրայ նայելով՝ աչքերս կը խողտան: Թշնա-միւնեղդ պիտի շատնան, ա՛յ, ճահիլ տը-ղայ. անոնք հետքիդ պիտի հետեւին, ինչպէս Պէյնկալի վաղը մը վայրի փղի մը ոտքի հետքերուն: Սուլթանի պէս հզօր պիտի ըլլաս, բայց բանակ պիտի չու - նենաս: Իմաստուն պիտի ըլլաս, բայց վանք պիտի չունենաս: Կին մը քեզ պի-տի բարձրացնէ վեր, մինչեւ արեւը ճա-կատդ այրէ:

Անունդ ի՞նչ է:

Մարտիկ:

Մարտիկ, յապարտուղ ասողը ճակա-տիդ՝ հասակ առած ես: Ծամրուղ վը - րայ կնոջ մը աչքերուն մէջ պիտի նա - յիս: Ան գեղեցիկ է, ինչպէս Եգիպտոսի արեւը, երբ ալալաւորէ լեռներու վրայ կ'իջնայ: Հալքող երգած պլուրով այն-քան սիրած չէ վարդը, որքան ան քեզ պիտի սիրէ: Ու կը սպասէ քեզի: Ան ա-ւելի գեղեցիկ է, քան Դահաւանի Թէհ - մինէն: « Գոյնը վարդ, տեսն արեւ, բուրմունքն ըսես՝ վարդի եղ »:

(79 - Ծար.)

Fonds A.R.A.M

Rayer les mentions inutiles

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

80 ԳՈՒԵՍՏԱՐԿՈՒԹՅՆՆԵՆ ԵՏՔ...
ԹՈՒՐԿԻԱ
ՆԱԽԱԳԱՀ ԶԻ ԳՏՆԵՐ

Մարտ 22-ին Մայիս 21 նախագահական ընտրություններում 80 քուէարկություն ունեցող քուէարկները մուտք են վարչապետ՝ Սիլվեստրե Տէմիրճյանի առաջարկեց որ խորհրդարանը սահմանադրական բարեփոխման մեծագույն խնդիրը ընտրության հանրաքուէով է։ Ըստ իրեն միակ ձեւն է անելն ելլելու։ Ցարդ ոչ մէկ թեկնածու 290 ձայնէն աւելի ձեռք ձգած է մինչ 318 ձայն անհրաժեշտ են ընտրություն համար։ Նոր թեկնածուներին կարգին, առաւելարար կը լինուին ատաղթական՝ Զաղլայան - ինչ (իրեն նախագահ Ծերակոյտի ինքն է որ կը վարէ Հանրապետության նախագահի փոխանցման շրջանի պաշտօնը) և Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Գարագաշի անունները։ Ներկայիս Արդարության (Առաջին) կուսակցության մէջ խմբ - բան մը կարգ մը թեկնածուներին ներկայացուցած է Սահմանադրության բարեփոխման համար։ Այսպէս, Կ'առաւելուի նախագահը ընտրել հանրաքուէով, Օրենսդրական (խորհրդարան) ընտրել չորսէն հինգ տարիի տանիւ, ջնջել երկու օրովի դրութիւնը (Ազգ. Ժողովի և Ծերակոյտ) և Ծերակոյտը փոխարինել Հանրապետության Բարձրագույն խորհուրդով մը, որ գտնուի Հանրապետության նախկին նախագահները, բանակի սպայակոյտերու նախկին պետերը և գերագոյն ատենաներու նախկին նախագահները։ Եւ Հաստատել ընտրական դրութիւնը համեմատականի վերջով, երկու շրջանով։ Մինչ այս բոլորը սակայն, հասարակականը չեն դադարել ևս ըստ Հիւրի - ինչ երեւան հանուած է Զօր. Սպարի ձեռնարկի հասարակչը, որ ծայրայեղ շարժումի մը պետն է՝ Աթթիւս Այլիէէ։

ԲԱՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆՈՒ

ՕՐՈՒՐ օրաթերթի խմբագրությունների ծոցը առանցքի մը ստեղծուած է իրեն հետեւանք կրկնէ՝ Պրիւլոնի հրատարակած յօդուածին՝ Գործարարական (Յաւապաշտ), Մայիս 22)։ Օռնոթի խմբագրականը չէր կրցած իր այդ յօդուածը հրատարակել իր թերթին մէջ ու տարած էր Գործարարական։ Ասոր իրեն հետեւանք է հերան խումբ »ի տրամադրությունների առկա կը դրուի կրկնէ՝ Պրիւլոն Օռնոթի անորդին որոշումով որ « ծանր սխալ է կատարության պակաս » կը նկատէ ենթադրյալին ըրածը, չեղեցիկ թէ Օռնոթի անորդին խմբագրականը մերժումը « ձեռնի համար » և ոչ խորքին » քանի կրկնէ ուղած է Զօրայի « Կամախտանեմ »-ը (չոյս անած Օռնոթի մէջ Տրէյֆիւսի հարցին աթթիւ) կրկնել։

ՀՈՒՐԿԱՆՈՒՄՍԻ տօնին առթիւ «Յաւապաշտ» լրջ չի տեսնել Նիկոլայաթի (Երեւանի, Մայիս 27ի քիւ)։ Մեր յաւապաշտի Զօրեշարթի, Մայիս 28:

ԹՐԿԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆ
Զօր. Թիրեաթիոյուն
և
Հայ եւ Թուրք
յարաբերութիւնները
— 0 —
« ՄԻԼԼԵՏԷ »-ի ՄԷՋ Է ՈՐ ԹՈՒՐԿ
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴՈՒՄԷ ԵՒ
« 14 ՄԱՐՏ » ԿՈՒՏԱՅ...

(Գ. և Վերջին Մաս)
ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՆՈՒՄԱՐԸ ԼՈՒՈՒ ԿԸ ՄՆԱՅ
5. Պէտք է մեծ բժանդրութեամբ կանգ առնել նաեւ համաշխարհային հանրային կարծիքը լուսարանելու, զանոնք ճշմարտութիւններուն տեղեակ դարձնելու ուղղութեամբ։ Արտաքին Գործոց նախարարը Փետր - ուարին կատարուած իր յայտարարութեան մէջ դառնորէն զանգատած էր համաշխարհային լուսութեան և անտարբերութեան համար, թուրք դիւանագէտներու դէմ էր դործ դրուած ահաբեկումի արարքներուն դէմ, երբ միւս կողմէ բոլոր միասին ոտքի կ'ընէին և իրենց ընդգրկումը ու ցատումի բուն բողոքը կը ներկայացնէին օտար դիւանագէտներու կամ ներկայացուցիչներու առեւանգումին և կամ սպանութեան ի լուր։ Հայրէստին էրքմէն անհասկնալի և անբացատրելի գտած էր համաշխարհային հանրային կարծիքի այդ անտարբերութիւնը և ցաւ յայտնած այդ մասին։ Այս աւելցուցած էր, թէ այդպիսի ուժերներուն և ահաբեկումի դէպքերուն հանդէպ որդեգրուած այդ դիրքը և պահուած լուսութիւնը կրնար բացատրուիլ նաեւ իրեն հաստատումը և վաւերացումը անոնց և իր տարակոյսը բաց է ի բաց արտայայտած էր այդ մասին։ Պէտք է կարեւորութեամբ նկատել առաւել այդ պարագան ալ և նոր դիրք մը որդեգրուի այդ իրողութեան և խօսքերուն լոյսին տակ։

6. Ինչպէս ծանօթ է, 1973ին Լոս Անճելեսի թուրք աւազ հիւպատոսը և իր օգնականը սպաննուեցան Գուրգէն Ես - նըգեան անուն Հայուն կողմէ։ 1979 Հոկտեմբեր 12ին ալ Լա Հէյի թուրք դեսպան Էօզետէի Պէնլէրի գաւազը Ամէյա թեան առնչութեամբ ալ ձեռքադրուեցաւ իրանական ծաղուծով Մուսթաֆա Հասան Ամար։ Իսկ 1980 Փետրուարին Պենլէրի դեսպանին դէմ մահափորձ մը կատարուեցաւ և անոր ալ իրեն հեղինակ ամբաստանող անձը կը գտնուի ներկայիս։ Այս երեք դէպքերէն վատ, կատարուած բոլոր սպանութիւններուն, խափանարարութիւններուն և հարեւ - կումներուն հեղինակները կը մնան անյայտ և անծանօթ։ Նկատի առնելով այս իրողութիւնն ալ, պէտք է որ կարեւորութեամբ կանգ առնենք այդ կէտին վրայ ալ ու տեսարար հետապնդենք խնդրոյ առարկայ երկիրներու կառավարութիւններուն մօտ, որպէսզի աւելի լուրջ աշխատանքներ կատարուին դէպքերու հեղինակները երեւան հանելու համար։

7. Պէտք է որ արտասահմանի մէջ տեղական իշխանութիւններու հետ աւելի բժանդրորէն չլիման մտնենք և թուրք ներկայացուցիչներու ապահովութեան

նկատմամբ անոնց աւելի ուշադիր վերաբերումը ապահովենք։

ԹՈՒՐԿ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆԵՆ
8. Տեղեկատուութեան սպասարկու - թիւները պէտք է որ աւելի լայն շափով հակին այս հարցին վրայ և առաւելա - դոյն ճիշդ ցուցարբերեն զանոնք երեւան հանելու համար։ Պէտք է շարժման դնելու միջոցները գտնել նաեւ արտաքին սպասարկութիւնները, որպէսզի դուրս գան իրենց չկամութեան վիճակէն և հարկ եղած լրջութեամբ զբաղին անոնցմով, ներկայացուցիչները և հաստատութիւնները արտասահմանի մէջ ապահովութեան տակ պահելու տեսակէտով։
9. Թէ՛ անցեալին և թէ՛ ներկայիս թուրքերէ տարբեր վերաբերում մը տեսած չըլլալով, Թրքահայոց Պատրիարքն ալ նկատի առած, բոլոր հայ հայրենակիցներուն ալ օժանդակութիւնը պէտք է ապահովել այս մասին և այդ նպատակաւ պէտք է կարեւորութիւններ ստեղծել անոնց համար։
10. Ապահովութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ միջոց և կարողութիւն պէտք է ապահովուին ժամանակին և ամէնէն ազդու ձեւերով։
11. Ապահովութեան նպատակաւ ներկայացուցչութիւններու մէջ պաշտօն ըստանձնողները պէտք է որ ընտրուած ըլլան նախապէս նման պարտականութիւններ կատարող տարբեր մէջէն, ըլլան մարզուած ու լաւապէս պատրաստուած, իսկ թիւով ալ իւրաքանչիւր ներկայացուցչութեան մօտ ըլլան առնուազն երեք հօդի։ Անձնապէս պաշտօնականներն ալ պէտք է որ առնուազն ըլլան երկու հօդի, որոնք ընտրուած ըլլան նաեւ այնպիսի տարբերէ, որ կարենան ամենակարճ միջոցին մէջ ցոյց տալ հարկ եղած արագաշարժութիւնը և փարելով իրենց զէնքերուն, կարենան միջամտել ազդու կերպով և ձախողեցնեն ամէն տեսակ նախարարական և անհիշեալ պատահար։
12. Անձնակազմը, պէտք է որ պարբերաբար փորձառութեան համար մարզուի և այդ կալուածին մէջ ձեռնհասութիւն ցոյց տալ։
13. Օրակայաններու, զբօսաշրջական կեդրոններու և այլ տեղերու մէջ ալ պէտք է որ ապահովութեան միջոցները նկատի առնուին այդ նպատակաւ ու դէտեր հաստատուին՝ հսկողութեան և հակահարկի համար։ Այս պաշտօնին կոչուողները պէտք է ամէն յարմարութիւն ու նենան և օժտուած ըլլան նաեւ անհրաժեշտ ֆիզիքական կարողութեամբ, որպէսզի կարենան նաեւ ազդու դեր կատարել իրենց ստանձնած պաշտպանութեան պաշտօնին մէջ ալ։
14. Արտասահմանի բոլոր ներկայացուցչութիւններուն մէջ, որ շափով որ կարելի ըլլայ, պէտք է խուսափել տեղացի անձնակազմ գործածելէ, այլապէս պաշտօններու համար։
ԹՈՂ ՎԵՐԱՍՆԱՅ ԱՅԼԵԻՍ
ԱՅՍ ՄԱՐԴՈՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ
Որպէս եզրակացութիւն ինչպէս կ'ընէր յարելի Մէթին Թոքէր ալ, « Պետութիւն մը թոյլ չի տար որ իր դեսպանները և անոնց ընտանիքի անդամները որոպ ունին կաբաներու նման » ու մեկնելով այս իրողութեան, պէտք է որ ապահովութեան ու պաշտպանութեան ազդու միջոցներ ձեռք առնուին այստեղէ։ Այսպէս, թէ արտասահմանի մեր ներկայացուցիչները և թէ անոնց ընտանեկան պարագաները և անձնակազմը կը դուրս եւ կ'աշխատին աւելի մեծ ապահովութեան մէջ՝ բարձր տրամադրութեամբ։ Ասկէ զատ, Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ հայրենակիցներն ալ աւելի հանգիստ կ'ընեն և անտեղի կերպով չեն կորսնցներ իրենց հոգեկան անդորրութիւնը։

Մ Ա Հ ՍԱՐԳԻՍ Գ. ՓԱԶՍԱԿԻԱՆԻ

Պուլկարիոյ « Երեւան » շաբաթաթերթի Մայիս 10ի թիւէն կ'իմանանք թէ Մայիս 6ին, Սոֆիայի մէջ մեռած է հայերէնի վաստակաւոր ուսուցիչ և հրապարակաբար Սարգիս Գեորգի Փաշաճեան, 84 տարեկանին։ Ծնած էր 1890ին՝ Ռոտոսթո։ 1915ի Եղեռնէն հազիւ ազատած հաստատուած է Սուրիա, ապա դարձեալ Պոլիս, 1922ին վերջնապէս հաստատուելու համար Պուլկարիա։
Սոֆիայի մէջ Սարգիս Փաշաճեան ունեցած է բերուն գործունէութիւն մը։ Աշխատակցած է « Մշակույթ », « Պուլկարահայ ձայն » և « Զանգ » թերթներուն, ինչպէս նաեւ « Պալլասեան մամուլ »ին։ 1944 Սեպտեմբեր 9ին սկսեալ պաշտօնավարած է Սոֆիայի ազգային վարժարանի իրեն հայերէնի ուսուցիչ. պաշտօն մը զոր վարած է մինչեւ հանգստեան կոչուիլը։ Բեղնաւոր եղած է նաեւ իր գործունէութիւնը պուլկարահայ « Երեւան » Մշակ. կազմա - կերպութեան մէջ։ Տարիներ աշխատակցած է « Երեւան » թերթին՝ բանասիրական և գաղութներու ծագման և զարգացման վերաբերեալ հետաքրքրական յօդուածներով։ Ի դէպ, տակաւին Մայիս 15ի մեր թիւով կ'արտատպէինք իրմէ հակեկան յօդուած մը Ռուսոնքի հայ համայնքի պատմութեան մասին։
Թաղումը կատարուած է Մայիս 7ին, Սոֆիայի կեդրոնական գերեզմանատունը, ուր դամբանական մը խօսած է «Երեւան» թերթի խմբագիրը Կարո Հայրապետեան։

ԱԶՆԱԿՈՒՐԻ "Radioscopie," -li

Հինգշաբթի, Մայիս 22, Ժամը 17էն 18 Ժամը Ծանօթի « Ղողաքնութեան » հիւրն էր՝ Շառլ Ազնաւուր, որ Ժամ մը լաւագոյն ձեւով խօսեցաւ իր և իր արուեստին մասին։ Այն հարցումին թէ « Ինչո՞վ ինքզինքը Հայ կը զգայ », պատասխանեց. « Փոքրուրս է, հայերէն կը խօսիմ, չեմ գրեր ու կարգար ու ինչ որ կրնամ կ'ընեմ որպէսզի ճանչցուի ցեղասպանութիւնը »։ Յիշեց թէ հայերէն չերգեր բայց Հայաստան դացած է։ Ոստեցաւ Ֆրանսական վարչական մեքենային հետ իր ունեցած խնդիրներուն մասին և այդ առթիւ յայտնեց թէ « Կ'ուսուցանուի թիւն ունեցած էր թէ « Կ'ուսուցէին վրէժ լուծել մէկէ մը որ Ֆրանսացի է » այսինքն իր մէջ Հայն է, որ կը հալածէին մինչ շատ Ֆրանսացիներ կան, որոնք նուազ ըրած են Ֆրանսայի համար քան ուրիշներ, որոնք Ֆրանսացի չեն։ Երկար խօսեցաւ « Ֆրանսական Երգ »ին մասին, որու հարկ եղած քաջալերանքը չի տրուի Պետութեան կողմէ։ Այն տըպաւորութիւնը ունիմ, կ'ըսէ Ազնաւուր, որ արուեստը չի հետաքրքրի Ֆրանսան, պէտք է սակայն ստեղծել։
Ազնաւուր դեռ շատ հետաքրքրական բաներ ըսաւ ու հաստատումներ ըրաւ, ի շարս որոնց յայտնեց թէ սխալած էր « յանձնառու » ըլլալով 1974ի նախագահական ընտրութեան երբ դիրք ձգած էր։
Երջանիկ է ու չի վարանիլ յայտնել թէ 56 տարեկան է (նոյն օրը՝ Մայիս 22ին)։ Ամէն պարագայի մէջ, Ազնաւուր այն մեծ արուեստագէտն է, որու տաղանդը բազմակողմանի է, քանի մեծ հեղինակ - երգիչէն զատ նաեւ մեծ դերասան մըն է ու Հինգշաբթի ցոյց տուաւ նաեւ՝ խելացի մարդ մը։

ԻԲՄՈՍՆԵՐ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Թիւ 2

մտածելու, թէ « Հիբոսներ »ը Հայերուն նախահայրերն են Հայաստ երկրէն:

« Հիբոսներ »ը Եղիպտացիներուն ծանօթացուցին երկաթը ձուլելու եւ արտադրելու միջոցը: Այդ գիւտն ալ, փաստօրէն, պայմանաւորեց « Հիբոսներ »ուն շոնգալից յաջողութիւնը Եղիպտոսի նուաճումին մէջ. երկաթեայ թուրը, իր սրութեամբ եւ ամրութեամբ, գերազանցեց անագաղղինձէ թուրին, երկաթալուծի զրահները աւելի ապահով եղան, քան պղինձէ կամ անագաղղինձէ պահպանակները: Ահա թէ ինչու « Հիբոսներ »ը այդքան մեծ յաջողութեան հասան. անոնք Եղիպտացիներէն առաջ գործածեցին երկաթեայ զէնք: Աշխարհի հնադէաներուն միահամուռ կարծիքով, երկաթի ձուլումը առաջին անգամ իրագործուած է Ք. Ա. 2րդ հազարամեակին սկիզբը Հայկական Բարձրաւանդակի սահմաններուն մէջ, այսինքն՝ « Հիբոսներ »ուն հայրենիքը, ուր այդ ժամանակ գոյութիւն ունէր Հայաստ Պետութիւնը՝ « Հայերու օրրանը »:

« Հիբոսներ »ը Եղիպտոսը նուաճելով՝ իրենց տիրապետութիւնը հաստատեցին եւ հիմնեցին թագաւորական նոր հարստութիւն. ասիկա գլխաւորապէս մինչեւ Ք. Ա. 1580: « Հիբոսներ »փարաւունները, բնականաբար, ձգտեցան զարգացնել իրենց իշխանութեան տակ գտնուող երկիրը, ամրապնդել իրենց տիրապետութիւնը եւսլայն: Այդ ժամանակաշրջանը բնութագրուեցաւ եղիպտական մշակոյթի վերելքով, թէեւ Եղիպտացիք թընամական գիրք բռնեցին նուաճողներուն դէմ եւ չգաղթեցուցին իրենց պայքարը օտար լուծէն ազատելու համար:

Բայց « Հիբոսներ »ը Եղիպտոսի մէջ կատարեցին գիտական սխրանք մը, որ անշնչելի հետք ձգեց համամարդկային մշակոյթի պատմութեան մէջ. անոնք ստեղծեցին աշխարհի առաջին նշանագրութիւնը: Եւ իսկապէս, հիբոսներն եւ 1963ին Մեծամօրի մէջ մեր յայտնաբերած նշանագրութիւններուն, ինչպէս նաեւ Մատենադարանը գտնուող հին հայկական ձեռագիրներուն նշանագրութիւններուն համեմատութիւնը ցոյց տըւաւ, որ ասոնց միջեւ գոյութիւն ունի ծննդական (թեւեթիք) անտարակուսելի կապ. ասոնք բացարձակ կերպով նոյնանման են:

« Հիբոսներ »ը իրենց արշաւանքը կատարեցին ռազմականութեամբ: Երկաթեալատ ռազմականութեամբ ապագայի մատնեցին Եղիպտացիները իրենց ռազմական հօգուտեամբ: Եւ, ահա, կը պարզուի, որ ասոնց շինարարութիւնը ծառէ մըն է, որ կ'աճի միայն Արարատ լեռան շրջակայքը եւ Տրապիզոն, այսինքն՝ « Հիբոսներ »ուն հայրենիքը:

Աւելին, Եղիպտացիք մարտականքը կոչեցին « վարառ », որուն առաջին վանկը՝ « վար » հայերէն կը նշանակէ «ղեկ»,

Թիւ 1

« ղեկավարել », հոսկէ ալ « վարել » բայը:

Նեղոսի գետաբերանին մէջ « Հիբոսներ »ը հիմնեցին նոր մայրաքաղաք եւ գլխաւոր անուանեցին « Աւարիա »: « Իս »ը հոս տեղանուններու վերջաւորութիւնն է (համեմատեցէ՛ք՝ Ալբանիա, Պառա-կոնիս, Արաւիս եւսլայն), իսկ «աւար»ին նշանակութիւնը հայերէնին մէջ պարզ է: « Հիբոսներ » թագաւորներէն մէկուն անունն է Հիան, որ լաւ համեմատուի է հայերէն « հիանալի » բառին հետ:

« Հիբոսներ »ը կատարեցին եղիպտական տոմարը՝ անկախ, տարուան փոխարէն ներմուծելով կայուն տարի: Այսպիսի կատարեցողութեամբ մը անկախ իր արշաւանքը անցուցաւ իր յաջորդական յաջողութիւններէն: Աստղագիտական աշխարհի հիմնաքար ունէին՝ արեւօք Հայկական Բարձրաւանդակի բնակիչները: Այդ մասին կը վկայեն աստղագիտութեան պատմութիւնը հետազոտողները (Օլիտ, Մաուրտեր, Շուարց, Ֆրամարիոն եւ ուրիշներ): Համաստեղութիւնները (Ձօղիակի նշանները) կը պնդեն անոնք, առաջին անգամ նշուած են Հայաստանի մէջ, իսկ այդ հիմնաքարը գործին ամրոցեցուցան, աւարտումը կը վերաբերի Ք. Ա. 2800ական թուականին: Սահմանի մօտ, հնագիտները յայտնաբերած են դօտի - օրացոյց մը (Ք. Ա. 2րդ հազարամեակ), որուն վրայ պատկերացուած են եօթը « մոլորակներ » (Արեւ, Լուսին եւ պարզ աչքով տեսանելի հինգ մոլորակները) համապատասխան շարժումն եօթը օրերուն: Այդ օրացոյցը ուշադրաւ է անով, որ ըստ հետազոտողներուն (Բ. Թումանեան, Ա. Մնացականեան), ցոյց կուտայ կայուն տարին: Իրեւ տարեկանը ընդունուած էր գարնանային օրահաւասարութիւնը: 1963ին Մեծամօրի նշանագրութիւններուն մէջ մենք յայտնաբերեցինք եւ նկարագրեցինք աստղաբաշխական երկրաբաշխութեան նշան, որուն թուագրումն է Ք. Ա. 19րդ դար:

Ուշադրաւ է նաեւ մարդաբանական բը-

նոյթի հետեւեալ փաստը. Թիւ 1 նկարներուն մէջ պատկերացուած են եղիպտական փարաւունք եւ հիբոսներն թագաւորը: Այս վերջինը կը տարբերի Եղիպտացիներէն իր արծուաքիթով, թեւեակի կերպով ուռուցիկ աչքերու բացուածքով, յօնքերու եւ հաստ աղեղով, շրթունքներու զծագրութեամբ, այսինքն՝ դէմքին ընդհանուր կառուցով: Սնդին, մինչ եղիպտական փարաւուններուն խոյրը ունի վերեւ լայնցող ձեւ՝ ճակատին իշխանութեան պարտադիր նշաններով (օձ եւսլայն), ասդին հիբոսներն թագաւորը կը կրէ սրածայր, ճակատին սլաք ունեցող սաղաւարտ:

Հիբոսներն թագաւորին քանդակապատկերը (գտնուած է Եղիպտոս, այժմ՝ Լուվրի մէջ) մարդաբանական արմեանքով տիպարին հնագոյն (17րդ դար Ք. Ա.) եւ բաւական լաւ պահպանուած նմոյշն է, ըստ որուն կարելի է դատել, թէ 3700 տարի առաջ ինչ տեսք ունէին Հայերուն նախնիքները:

Այսպէս, ուրեմն, մենք քննեցինք շարք մը փաստեր, ըստ որոնց « Հիբոսներ »ը կը մօտենան Հայերու նախնիքներուն: Այդ բոլոր փաստերուն համադրումը թոյլ կուտայ մեզի հրապարակ ղեկելու այն վարկածը, թէ եղիպտական աղբիւրներուն մէջ յիշատակուած « Հիբոսներ »ը ծնունդ են Հայկական Բարձրաւանդակի տարածքին վրայ գոյութիւն ունեցած քաղաքակրթական մեծ կեդրոնին՝ Հայաստ - Հայք Պետութեան (« Հայերու օրրանը »):

... Եթէ երբեւիցէ բախտ ունենաք այցելելու Եղիպտոս, ուշադրութիւն դարձուցէ՛ք Միջին թագաւորութեան հարստութիւններուն վերջին փարաւունին մօմիային եւ սպիին, որ երկուքի կը բաժնէ փարաւունին դէմքը (նկ. 2):

ՍՈՒՐԷՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

«Առվ. Հայաստան» ամսագիր
(արեւմտահայերէնի վերածուած)

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

Անտարակոյս, Զէյնապն է ան, որ կը պատէ, մտածեց Մարտիկ, երբ տէր - ինչ հեռացած էր իրմէ: Տէրվիշը իր հետ խօսելէ առաջ, զգաց որ իր մէջ աւելի իրական շարժում մը կար, կարծես Զէյնապ իր մօտն ըլլար: Մարտիկ լինեց այդ նորէն, երբ գիտեց ծիւղանշի - լի ձիւն կռոյթաւոր գնացքը: Գիշեր ժամանակ ձիւն կեցացուցած էր Հաճի Սուսայի դրան առջեւ ու Զէյնապ պա - տուհանէն դուրս կը գլխաւոր... Կարաւանին մէջ խելաւ աչքերով ուղտ մը դար - հուրել յամառ ձայնը ձգած արած էր կարաւանին ներքաշակութիւնը, նաեւ

կռոյթը Մարտիկի երեւակայութեան: Տեսնեա՛ մէկը իր մօտը կեցած՝ կը խօսէր կամայ ու զգուշաւոր ձայնով: Սըն - տուկը կռնակին, չիթը ականջներուն վըրայ կապած երկար երեսով չէրէլ մըն էր:

Մարտիկ կարաւանին մէջ առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր այդ անձանթ չէրէլին:

« Կրնա՞ս ըսել, թէ էդ տէրվիշը, որ քիչ առաջ կը խօսէր քեզի հետ, ո՞րտեղէն միացաւ կարաւանին, - չէրէլին ձայնը կամայ էր, նայուածքը՝ դեռնին: - Զգիտեմ. կարաւանին այսօր խառ - նուեցանք: »

« Տէրվիշը ի՞նչ խօսեցաւ քեզի: »
« Ոչինչ, ոչինչ. ան բախտ խօսեցաւ: Բարի տէրվիշ մը կ'երեւի: »
« Հա, էդ կ'ուզէի ըսել, որ զգոյշ ըլ -

լաս: Այս էն Հասան-Ալի տէրվիշն է, որ էրգրումի պազարին մէջ յոյն քահանայ մը քարկոծել տուած է: Ուրիշ օր մը, միւսիւման ամբողջ, Ալլահի բառերով իր շուրջը հաւաքած, հայ խանութպաններու վրայ յարձակած ու սպաննել տը - ւած է մի քանի հայ վաճառականներ:

Այդ խօսքերու լուրջնէն յետոյ, Մարտիկ երբ իր կողքին նայեցաւ, հայ փե - րեզակը չկար: Նայեցաւ չորս կողմը՝ փերեզակը կորսուած էր այնպէս, ինչ - պէս երեւցած էր յանկարծ, կարծես ճամ - բու եգեթիքի դուռ խոտերը իրենց մէջ ա - ւած էին:

Մարտիկ, խորհրդաւոր չէրէլի խօս - քերէն շատ բան չհասկցաւ: Այս անգամ, երբ նորէն տէրվիշի մօտէն կ'անցնէր, լսեց միեւնոյն բառերը, որ խօսած էր իրեն. « Եթէ քափիդ մէջ մէկ դուրուշ գը - նես... ան գեղեցիկ է, ինչպէ՞ս Ծահնա - մէի թէ՛հմիսէն, «գոյնը վարդ, տեսքն արեւ, բուրմունքն ըսես՝ վարդի եղ...» «Սուլթանի պէս հօգը պիտի ըլլաս, սա - կայն բանակ պիտի չունենաս»: Տէրվի - շը այս անգամ վարդապետի թուրք շորե - պանին հետ կը խօսէր:

« Մարտիկ, տղաս, Անտոն վարդապե - տն է, Երուսաղէմի վանքէն, - ըսաւ խալֆան, երբ Մարտիկը տեսաւ իր կող - քին: »

Խալֆայի դէմքին վրայ շատ հաճելի

հով մը կար, գոհունակութիւն մը, իր պարտականութիւնները լիովին կատարող հայ քրիստոնէայի մը երեսօլթով: Խալ - ֆան, ամէն անգամ որ Երուսաղէմի մա - սին կը խօսէր, նոյն հաճելի երեսօլթը կ'առնէր ու բարի ժպիտով զլիարկը վար առած՝ ցոյց կու տար իր ճաղատին այն ճեղքուածքը, զոր ստացած էր Բեթղէհէ - մի վանքին մէջ, յոյներու հետ ունե - ցած կռուի ժամանակ: Խալֆան պատ - ուանշան կրող զինուորականի մը շափ հպարտ էր գլխի այդ նշանով:

« Հա, ի՞նչ պիտի ըսէի, հայր սուրբ: Օր մը, Բեթղէհէմի հայոց վանքին խու - ցը կը նորոգէինք, երբ լուր հասաւ, թէ Մսուրին մօտ հայ ու յոյն վարդապետներ կռուի բռնուած են: Էս որ իմացայ, պա - տէն վար ցատկեցի, ու հասայ կռուի վայրը: Տեսայ, որ, ժամկոչ, սարկա - ւազ, դպիր, լուսարար, վարդապետ կռուի մէջ մտած են: Տրդատ վարդապետ (հետու իր կարգէն) եղան ուժ ունէր, յոյն վարդապետի հիւսած մագերէն բռնած՝ զգուած շան պէս կը քաշէր:

(80 - Ծար.)

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՅ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆ

142 Cours Gambetta — 69007 Lyon
Լիոնի Անարատ Յղութեան Հայ
Քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանու-
ցանեն բոլոր ազգայիններուն իրենց
նորահաստա **ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՅ**
ՀԻՒՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆին պաշտօնական
բացումը Կիրակի, Յունիս 8, երե -
կոյեան ժամը 4ին: Տնօրէնութիւնը
սիրով կը հրաւիրէ մեր ազգային -
ները մասնակցելու սոյն հանգիստ-
ութեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Տիկ. Հրանդ Յովնանեան իր
եղբոր՝ Կարպիս Ալլահաբեկեանի մահ-
ուան 10րդ տարելիցին առթիւ 200 Փր.
կը նուիրէ «Յառաջ» թարգմանման:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Զամանդեան, էլմասեան
ընտանիքները, Մուշեղ էլմասեանի մահ-
ուան առթիւ կը նուիրեն 100 Փր.
«Յառաջ» թարգմանման:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէսինէն Պր. Հրայր Պոյաճեան իր հօր
Գուրգէն Պոյաճեանի ապաքինման առթիւ
կը նուիրէ հետեւեալ գումարները:—

«Յառաջ» թարգմանման 200 Փր.,
Սամուէլ Մուրաթեան վարժարանի նո-
րուորթեան 100, Կապ. Պաշի օդակ. կա-
րանին 100 Փր. (ստանալ «Յառաջ»էն),
Կապ. Պաշի Տէսինի մասնաճիւղին 100 Փ.

— Կ Ո Ջ —

Լիոնի ՀԱՅ ՏԱՐԵՑ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Շաբաթ, Մայիս 31, Ազգ. Տան սրահին
մէջ, կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ
Տիկնանց Միութեան:

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3ին
(կ. վ.) որուն կը յաջորդէ ճոխ հիւրա-
սիրութիւն հայկ. ջերմ մթնոլորտի մէջ:

×

ՏԱՐԵԿԱՆ ԶԲՈՍԱՊՏՈՅՑ

Anancy

Հիմնադրութիւն, Յունիս 26

պէտք է ազատել տեղերը արձանա-
դրուելով «Մայրերու Օր»-ը կամ Յու-
նիսի առաջին Հինգշաբթին, Միութեան
անգամուհիներուն մօտ հաւաքոյթի ըն-
թացքին:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՑ ՆԱԶԻ ՇՐՋ. վարչութիւնը
միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ
ընկերուհիները, Ուրբաթ, Մայիս 30,
ժամը 20ին Փարիզի Մշակ. Տունը, 14
Ռիւ Պլէօ:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ «ՅԱՌԱՋ»-Ի ՄԻՋՈՑԱԻ

Տիկին Աշխէն Սամուէլեան եւ Տէր եւ
Տիկին Արմէն Սամուէլեան 500 Փր.:

×

Տէր եւ Տիկ. Էմիլ Ասլանեան 500 Փր.:

×

Տէր եւ Տիկ. Ֆրեանքիք Ֆէյտի 200 Փ.

×

Տիկ. Եւգինէ Պօղոսեան եւ Տիկ. Զա-
րուհի Պապիկեան կը նուիրեն 100ական:
Տէր եւ Տիկ. Արա Արեւեան — Պօղոս-
եան, Տէր եւ Տիկ. Օրիօ Պապիկեան եւ
Օրիորդ Աննա — Մառիա Պապիկեան, Տէր
եւ Տիկ. Ժան — Ժազ Տամբաճեան, Տէր
եւ Տիկ. Ալէն Տամբաճեան 200ական Փ.:

×

Նոյն տիւրը առթիւ Տիկին Եւգինէ Պօ-
ղոսեան եւ Տիկին Զարուհի Պապիկեան
100ական Փր. ալ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

LA CAPPADOCE

présente

GALA EXCEPTIONNEL

avec

ADISS HARMANDYAN

Le Dimanche Soir 25 Mai

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

MARTEN YORGANTZ

HARRIS LASKARIS

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՋ

Դպրոցաւոր Տիկնանց վարժարանի իւր-
նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ
ստացած է հետեւեալ նուէրները:—

Ոմն 5000 Փր., Ա. Նշանեան իր բարե-
կամին զաւկին ծննդեան առթիւ 1000 Փ.,
Ա. Բ. Լիոն՝ Եղեռնի զոհերու յիշատակին
1500 Փր., Տէր եւ Տիկ. Ա. Մինասեան
300, Եանյ աղումբի ճատրակի բարե -
կամներ՝ Տիկ. Նուարդ Միասեանի
մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկագուհի
300 Փր.:

ԻՍԻՒ ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԻՆ

ՀԱՄԵՐԳԸ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆԻ
ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ

*chants et musique
du folklore arménien*

par la Chorale ANI

sous la direction de Hrant ADJEMIAN

Vendredi 30 Mai 1980 à 20 h. 45

Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux

25, av. Victor-Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐԸ ՍՏԱՆԱԼ՝

— Հայ Մշակոյթի Տուն,

— Իսիւ Հայց. Եկեղեցի

— Գրատուն Բալուեան

— ԱՆԻ Երգչախումբի անդամներէն:

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
6, Ալլընիւ Պուրկէն, Իսիւ Լէ Մուլին
9, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ

ՊՈՍՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՑ

Կիրակի, Յունիս 1ին կը կատարուի
վերնատան բացումը այսեւ Ս. Գրիգոր
Լուսաւորչի տօնին առթիւ կը պատար-
դէ եւ կը ջարդէ

ՅԱՆՈՒՆ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան
պաշտօն կը կատարուի վերնատան բա-
րեւար՝ վարուժեան Պուրճուեանի
յիշատակին:

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Սան-
Մարիոյ երգչախումբին կողմէ, զիկա-
վարութեամբ իրաւիկ Եւրմաղեան:

ՅՐԱՆԱՋԱՅ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, Հինգշաբթի երեկոյ ժա-
մը 21ին, Սինեմա Մաուլէնի մէջ, Ազ-
նիւ Մառեշալ Ֆոշ, Սեմ-Ալլըն
13004 Մարսէյլ:

Կը ներկայացուի Ֆրանսայի մէջ առ-
ջին անգամ ըլլալով, Շիրվանդադէի
պէն «ԲԱՍՈՐ»

Արտադրութիւն Հայ-Ֆրանս - ԵՐԵՒԱՆ

Բեմադիր Լ. ՎԱՆԱՐՇԵԱՆ

Եւ վաւերագրական փիլմ մը
Ներկայ կ'ըլլան Հայաստանին մասե-
ւորապէս ժամանած յայտնի դերակա-
տարներ որոնք պիտի ներկայացնեն
ուան իրենց փիլմը:

OPTIMA Tours ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

20 JUIN AU 3 JUILLET 80

26 JUILLET AU 9 AOUT

CET ÉTÉ... 3 VOYAGES CULTURELS

— DU 15 AU 30 AOUT — (Moscou, Erévan, Thilissi, Leningrad)
accompagné par le Révérend Père ATHANASSE KESSEDIAN (Mekhitariste)

— DU 22 AOUT AU 5 SEPTEMBRE — avec la présentation tout au long
du voyage, historique et archéologique de M. HENRY-PAUL EYDOUX
(Conférencier — écrivain)

— DU 29 AOUT AU 14 SEPTEMBRE — « Musique en Arménie — sur
les pas de Komitas », conseiller musical ALEXANDRE SIRANOSSIAN
(chef d'orchestre)

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Tél. 211 324 F.
Fonds A.R.A.M

PELERINAGE FRANCO-ARMENIEN DE SAINT GREGOIRE D'ARMENIE A PITHIVIERS

Organisée par l'Association Arménienne d'Aide Sociale et l'Association des
Anciens Combattants d'origine arménienne

DIMANCHE, 8 JUIN 1980

A 8 h. 30 rassemblement devant la Mairie de Pithiviers et cortège vers le
Monument aux Morts (Place du Martoi)

A 9 h. dépôt de gerbes et allocution A 9 h. 30 dépôt de gerbes à Bondaroy.
MESSE CHANTÉE EN PLEIN AIR à 10 heures en rite Arménien

célébrée par Mgr SEROPE AKELIAN

PROCESSION SOLENNELLE des reliques de St. GREGOIRE

vers la Grotte Miraculeuse

Anciens combattants Arméniens et Français avec leurs drapeaux.

Garde d'Honneur des Chevaliers de Saint Lazare en grand uniforme.

Allocution du Grand Chancelier

DEJEUNER CHAMPETRE ET KERMESE

Partie artistique avec la participation de

Mme LYNE DOURIAN, de l'Opéra de Paris

Moyens d'accès: Autocars et voitures particuliers: Autoroute du Sud et
R. N. 20 jusqu'à Etampes, R. N. 721 vers PITHIVIERS.

Tél.: 878-02-99

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՍՏՆԸ

Մայիս 28 :
Լուսաշող աստղ, որ հրաշխեք իմն ճեղքելով անշուքայեղ խառնամած աղջա-մուղը, փայլեցաւ Հայաստան աշխարհի երկնակամարին վրայ, 54 տարի առաջ :

Հրաշագործ է հայ ազգը :
Ձիւնուած ինքնապաշտպանութեան ընդոծին, հզօր, անընկճելի բնագոյով ու զօտակոյրուած իր ֆիզիքական գոյու-թեան հետ նաեւ իր բարոյական բարձր արժանիքներն ու ազգային դիմապիծը ա-նկողն ու անխախտ պահելու հաստատ ու անսխալ կամքով, Հայութիւնը այդ հը-րաշք գործեց 1918ի Մայիսեան բախտո-րով օրերուն, Արարատեան դաշտին վրայ իր տարած փայլուն յաղթանակներով :

Հայ ազգը իր փառապանծ պատմու-թեան հազարամեակներու ընթացքին քա-նքա ապացոյցն է տուած նման հրաշք-նեցու :

Այնպիսի ճշմարտամային վայրկեաննե-րու, երբ Հայութեան գոյութիւնը նոժարի վրայ էր դրուած, մեր նախահայրերը իրենց անուշապարտ պոռթկումով կենաց եւ մա-հու օրհասական կռիւներ են մղած, փըր-կելով համայն ազգն ու անոր պատիւը :

Պերճախօս փաստ այն՝ որ դարերու ա-մէհի եւ աշխարհաւեր խորհակներուն ու փոթորիկներուն քաջաբար կուրծք տա-լով եկած հասած ենք մինչեւ մեր օրերը, քաջացնելով արար աշխարհ :

1918ի Մայիսեան հրաշքը ժամանակա-դրական կարգով վերջինն է եւ քաղաքա-կան իմաստով՝ ամէնէն կարեւորը :

Մեծ եղեւնը արմատախիլ էր ըրած Հայութիւնը իր հայրենի դարաւոր բոյ-նարէն եւ արեան մէջ խեղդած Արեւմուտ-եան Հայաստանը՝ մէկ ծայրէն միւսը :

Դարաւոր դահիճը լրացնելու համար քաղաքականութեան իր դիւալային ծրագիրը, ղեկավարութեան իր ղեկավար ղեկի Արեւելեան Հայաստան, ուր ապաստանած էին նաեւ անախընթաց Սպանիայէն ճո-ղադրած բեկորները :

Ապստամբութիւն էր միայն, ինչ որ տեղի ունեցաւ 1918 Մայիսի ճակատադրական օրերուն, այլ իսկ եւ իսկ գոյամարտ : Գո-յութեան, ապրելու կամ մեռնելու, տեւե-րու կամ պատմութեան թատերաբեմէն խաղաւ հեռանալու, յաւէտ անհետանալու կոչ :

Արեւմաքաւ Հայութիւնը ճշմարտամա-լին այդ օրերուն դիտցաւ արժանաւոր ժառանգորդը դառնալ հայ դարաւոր ա-զատամեծ ժողովուրդին :

Բոլորը միատեղ, համակամ, զինուած ինքնապաշտպանութեան առհասարակ բը-նազդով, խմբուեցան օրուան զինուորա-կան ու քաղաքային վարիչներուն շուրջ : Ու անսակարկ նետուեցան ռազմադաշտ, արժանի պատիւով տալու համար ջարդա-բար, անարդ թշնամիին, որ երեք ճա-կասերէ կը յառաջանար ղեկի Հայաս-տանի սիրտը :

Սարդապատ, Ղարաբաղիսա եւ Բաշ Արարան : Երեք պանծալի անուններ, որ-րեք եկան աւելնալու Հայոց պատմական ինքնապաշտպանութեան հարուստ ոսկեմատ-անին վրայ :

Արարատեան աշխարհին վերեւ յայտ-նուած Մայիսեան լուսաշող այդ աստղն է, որ լոյս ու կեանք տուաւ ղեկավարներին դուռը հասած Հայերուն, յոյս ու հա-ւատը ներշնչեց յուսահատ հոգիներուն :

Լուսաշող այդ աստղին է որ ուղղած են իրենց աչքերը տարագիր Հայերը՝ ի սփիւռս աշխարհի :

ՀԱՍՆՏ-ՍԱՄՈՒԻԼ

1972 Մայիս 28

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՓԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՐԸ ԱՆՅԱԻ
ԱՌԱՆՑ ՈՐԵԻԷ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՅՁՄԱՆ ՀՐԱՍՏԱՐԵՍԱԻ

Մայիս 26ի թուականը պայմանաժամն էր, զոր ձեռքով էին Սատաթ եւ Պեկին Ուաշինգթոնը ստորագրած դաշնագրով Պ ա ղ ե ս ու ի ն ի ինքնավարութեան շուրջ համաձայնութեան մը յան-դեւու համար բայց ոչ մէկ արդիւնքի կարելի եղաւ հասնել : Կահիրէի մամուլը շատ խիստ է իսրայէլի դէմ եւ կը մե-ղադրէ Պեկինը որ « կ'ուզէ ամէն բան առնել ոչինչ տալով » : Միւսնոյն ատեն իսրայէլի կառավարութեան հրաժարե-ցաւ Պաշտպանութեան նախարարը՝ իզէր Վալզման բողոքելու համար Նախարարա-պետ Պեկինի սխալներուն դէմ : Շատ խիստ է կառավարութեան դէմ եւ կը դա-տապարտէ հրէական դաշնակցութեան հա-տաւան հափազանցութիւնները, տնտե-սական քաղաքականութեան յանկարծա-բանութիւնը եւ այն սխալները, որոնք դործուած են ինքնավարութեան շուրջ բանակցութեանց մէջ :

Սկիզբը ամէն մարդ լաւատես կը թուէր բայց տարուան մը ընթացքին, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն եղաւ բանակցութեանց մէջ : Եզրապահը կ'ուզէ որ ինքնավա-րութեան սահմանները շատ լայն ըլլան, մինչ իսրայէլ կ'ուզէ որ այդ ինքնավա-րութիւնը վարչական գործերէն անդին չանցնի : Պարզ է, որ միաժամանակ հրէա-կան դաշնակցութեան յարաճուն տեղաւո-րումը դրաւեալ հոգեւորական վրայ չի կրնար միջնորդող մեղմացնել : Դեռ եթէ նկատի առնուի նաեւ որ Պեկին կ'ուզէ անպայ-ման երուսաղէմը իսրայէլի « յաւիտե-անական եւ անբաժանելի մայրաքաղաքը » հռչակել, յստակ է որ համաձայնութեան դաշն կարելիութիւնները ալ աւելի կը նուազին : Սատաթ չուզէր բոլորովին դուռները փակել բայց խօսելու համար կը մերժէ որեւէ նախապայման : Պաշտպա-նութեան նախարարին մեկնումն ալ դրա-կան չի նկատուիր այս առնչութեամբ, քանի որ ան նախընտրած խօսակցին էր Սատաթի :

Այս կացութեան մէջ, մասնաւոր լաւա-տեսութիւն մը չի տրեր նաեւ դրաւեալ հոգեւոր քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որոնք եթէ զոհ են որ Պեկինի դա-շնակցութեան ինքնավարութեան մէջ, ա-ւելի խիստ քաղաքականութիւն մը կը-րարուի Այսրոյորդանան :

ԲԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ

Ընկերակցութեան մէջ, մասնաւոր լաւա-տեսութիւն մը չի տրեր նաեւ դրաւեալ հոգեւոր քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որոնք եթէ զոհ են որ Պեկինի դա-շնակցութեան ինքնավարութեան մէջ, ա-ւելի խիստ քաղաքականութիւն մը կը-րարուի Այսրոյորդանան :

պատուիրակութեան կարճ այցելութիւնը արդիւնք մը տալ ինչ կը վերաբերի պա-տանդանքու հարցին : Ասկէ զատ կացու-թիւնը չի բարելաւուիր Քիւրտիստանի մէջ եւ թեհրան եկած հինգ քրտական դիւղերու ինք կառավարիչ եւ քաղաքա-պետ ձեռքադրուած են : Ասոնք թեհրան դաշտէն դատապարտելու համար բա-նակին տնտեսական պաշարման հետե-ւանքները քրտական քաղաքներուն հա-մար :

ՀԱՐԱՍՏԱՐԻ ՔՈՐԵՍՅՈՒՄԻ մէջ բանակը կը յաջողի տէր դառնալ կացութեան եւ զսպել ուսանողական ապստամբութիւնը : Արդէն իսկ դրաւեալ է Գլանթու « ըմ-բոստ քաղաք », ուր բախումներու հե-տեւանքով շարժուան մը ընթացքին 250 հոգի մեռած է արդէն : Ապստամբներու պահանջն է պատերազմական վիճակի ջնջումը, երկրին « զօրաւոր մարդուն » ձօր. Երեւն — տու — Հուսիս-հրաժարումը : Ապստամբները գլխաւորաբար ուսանող-ներն են, որոնցմէ շատեր ալ ձեռքադրու-ած են : Սէուլ հասած կարգ մը լուրե-րու համաձայն, Գլանթուի ցուցարար-ները վեց կէտերէ բաղկացած բանաձե-ւով մը կ'ուզեն, որ կառավարութիւնը դէպքերու պատարանաւորութիւնը ըս-տանձնէ եւ պատժէ ձօր. Երեւն, զոր « մարդասպան » կ'որակեն : Կը պահան-ջեն նաեւ որ հալածանքը դադրի եւ թէ ձեռքադրուած ուսանողները ազատ ար-ձակուին : Կը մերժեն մենատիրութիւնը եւ վերջապէս քաղաքացիութիւն մը կը-նեն Հիւսիսային Գորէյայի, որ ի շահ ի-րեն չհասցուցած է « արդար ապստամ-բութիւն » մը :

« ԱՆՐԻ — ՄՈՆՏՈՐ » Գրեթէյի տի-պար հիւանդանոցը, Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը շուրջ մէկ ժամ առանց ելեկտրականութեան մնացած է եւ էլեկ-թրամէն կազմածն ալ չէ բանած բայց եւ այնպէս հրաշքով ոչ մէկ արկած պատա-հած է հակառակ անոր որ 13 հիւանդներ թշուառական ինքնաշարժ սօսնակութեան ներքեւ էին : Հոգեգալուստի տօներու պատ-ճառաւ սրտի վիրաբուժական գործողու-թիւն չէր կատարուած բայց եւ այնպէս անհասկնալի կը թուի նման արկած մը, որ աղետալի հետեւանքներ կրնար ունե-նալ :

ԹՈՒՐԻՔԻՆՑ Ժերակուտական մէկ ու-սումնասիրութիւնը այն եզրակացութեան հասած է թէ թրքական կառավարութիւնը ամբողջական իրաւասութիւնն ունի հակա-կռեւելու նոր վերաբացուած ամերիկեան զինուորական կայանները : Ամերիկեան եւ Ատլանտեան դիւղերութիւնները Թուրքիոյ մէջ չեն կրնար խնդիր ստեղծել, կ'ըսէ ուսումնասիրութիւնը եւ հարց չի կրնար ըլլալ Թուրքիոյ համար պատերազմի մը մէջ տարուել իբրեւ հետեւանք կատար-ուած իրողութեան մը :

ՀԱՐԱՍՏԱՐԻ Քանի փառատունին այս տարուան մրցանակները աւելի արդար կը թուին ընդհանրապէս քան նախորդ տարիները : Երկու ֆիլմեր միասնաբար արժանացած են ոսկի փառապանքին՝ Գա-թեմուշ (Ճափոն) եւ « Թող ստան սկսի » (Միացեալ Նահանգներ) : Դատակազմի յատուկ մրցանակը ստացած է Ալէն Ռե-նէի « Ամերիկայի մօրեղբայրս », լաւա-գոյն երկու դերակատարները նկատուած են Միշէլ Բիլլի եւ Անուք Էմէ (Իտա-լական Դիմի մը մէջ) :

ՊԱՊԻՆ մերձաւոր ժամանումը փարիզ գորաշարի ենթարկած է բազմաթիւ պա-պաարկութիւններ՝ փոխադրական, ա-պահովութեան, հեռատեսիլ, ձայնա-սփիւռ եւ նաեւ անշուշտ ֆրանսական ե-կեղեցին : Յովհ. — Պօղոս Բ. Օրի կը համ-նի Ուրբաթ օր, ուր զինքը կ'ողջունեն վարչապետ Պառ, կարգիւնները՝ Մաթի-եւ Էլէկառայ : Թոնոյով կը հասնի Եան-դիլիզէ, ուր կ'ընդունուի Նախագահ Ժիս-քար տ'Էթէնի կողմէ եւ ուղերձներ կ'ար-տասանեն Գոնդրաի հրապարակը : Թա-փօրը ապա կ'առաջնորդուի Նոթր-Ժամի

Տեսակցութիւն

ՊԵՇԻՐ ԶԵՄԱՅԵԼԻ

ԵՒ ՔԱՐԻՍ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

Օ

Հ. Յ. Գ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչներն ու հայ երեսփոխան-ներու պլոքի ներկայացուցիչ ընկ. Տոքթ. Մեղուն Էպիֆանիան, Մայիս 16, Ուր-բաթ կէսօրին տեսակցութիւն մը ունե-ցան Փաղանդաւոր պատասխանատուներ՝ շէյխ Պէշիր Զէմայէլի եւ Քարիս Բագ-րատունիի հետ :

Աւելի քան երկու ժամ տեւած հանդիպումի ընթացքին, խորհրդակցու-թիւնները ընդգրկեցին երկու քաղաքա-կան ու ապահովութեան հարցերուն բո-լոր մանրամասնութիւնները :

« Ազգայ », Մայիս 17

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՅԵԼԻ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնիքէս, Մայիս 15-22)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ ՆՈՒԱՃԱՄ Է
ԼԱՅՊՅԻԳԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Հայպիլիքի դարնանային միջազգային տօնավաճառին, որուն մասնակցեցան աշ-խարհի 66 երկիրներէ աւելի քան 9 հազար արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ, Խորհ. Միութիւնը նուաճած է 21 ոսկէ մետալներ, որոնց չորսը չնորհուած է հայկական տաղաւարին : Հայաստան ներ-կայացուցած էր հաստոցաշինական, ե-լեկտրա — թեքիք, սարքաշինական, ե-լեկտրոնիք արդիւնաբերութեան հարիւրէ աւելի նմոյշներ, ինչպէս նաեւ շինանիւ-թեր :

Մայր տաճարը ուր մուտք կը գործուի Թէ տէնումով, մինչ պատարագը կը մա-տուցուի դաւիթը : Շաբաթ առաւոյ պա-պական զեսպանատունը, ուր պիտի բնա-կի, կ'ընդունի ոչ — կաթողիկէ քրիստոնե-այ ներկայացուցիչները, եւ ժամը 10ին այցելութիւն մը կուտայ Հանրապետու-թեան Նախագահին, ցերեկին ալ հիւրն է՝ Կարգիւնալ Մաթիի : Կէսօրէ ետք պի-տի երթայ Եան — աւ — Մարա եւ հանդի-պում ունենայ Լեհերուն հետ, ապա՝ Սէն-Տընի, ուր պատարագէն ետք, պիտի քարոզէ : Այցելութեան ամէնէն « մեծ պահ » է Պուրթէի բացօթեայ պատարա-գը, Կիրակի օր : Կ'անկնալուի մէկ մի-լիոնի բազմութիւն մը եւ ամէն քաղաքէ ու ամէն երկրէ նաեւ մասնաւոր հանրա-կառեր ճամբայ կ'ըլլեն մինչ Փարիզի Հիւսիսի կայարանէն վայրկեանը մէկ կա-տարում մը պիտի մեկնի : Երկուշաբթի օր, Պապը կ'այցելէ Իւնեսքոն, ուր ճառ մը կ'արտասանէ : Նոյն օրը կ'երթայ Լի-զիէօ, ուր կը պատարագէ եւ Հոռոմ կը վերադառնայ Տօլիլի օդակայանէն :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կա-տարէ Նորվեգիա եւ այս առթիւ ջանք կը թափուի աւելի սերտացնելու երկու եր-կիրներու գործակցութիւնը, մասնաւոր քարիւղային մարդին մէջ :

ԱՅԼԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ յիսուն ուսանող, որոնց մէջ երեսուն աղջիկ սպաննուած են եւ 800 հոգի ալ վիրաւորուած են ցոյցե-րու եւ ապահովութեան ուժերու հետ բախումներու ընթացքին, վերջին 15 օրե-րուն :

Fonds A.R.A.M

Ա Ն Կ Ա Խ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Օ Ր Ե Ր Ո Ւ Ն

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՑ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱԿՏԸ

(Հատուած)

1919 թ. գարնան Հայաստանի կեանքի կարեւոր երեւոյթներէն մէկն էր եւ Արեւմտահայ երկրորդ համալուծարը:

Հայաստանի Հանրապետութեան դուրս-յութեան սկզբի շրջանում, Արեւմտահայ-յութիւնը իրեն մեկուսացած էր պահում պետական կեանքից: Այդ արտայայտ-ւում էր շատ բաներում. պետական հիմ-նարկութիւններում, համեմատաբար, քիչ արեւմտահայ պաշտօնեաներ կային. ա-րեւմտահայ երիտասարդութիւնը պար-տադիր զինուորակոչից խուսափում էր: Ուրիշ պետական պարտաւորութիւնների հանդէպ էլ Արեւմտահայութիւնը վերա-պահ էր եւ, առհասարակ, հարադատ չէր զգում իրեն Հանրապետութեան մէջ: Անդրանիկը, որ Բաթումի դաշնադրից յետոյ իր զօրամասով ու գաղթականներ-ըով հեռացել էր Հայաստանից եւ ապա ամրացել Զանգեզուրում՝ թշնամական դիրք բռնելով « Թիւրքերի ձեռքով ստեղ-ծած » Հանրապետութեան վերաբեր-մամբ, զգալի չափով արտայայտիչ էր Արեւմտահայերի այն ժամանակուայ մը-տայնութեան: Ազգային Պատուիրակու-թիւնը Փարիզում Պօղոս Բաշա Նուպարի գլխավորութեամբ աւելի հեղինակու-թիւն էր վայելում Արեւմտահայերի մէջ, քան Հայաստանի Հանրապետութեան կա-ռավարութիւնը: « Հայաստանի Հանրա-պետութիւն » խօսքն էլ ընդունելի չէր շատերի համար — եղածը սոսկ « Արա-րատեան Հանրապետութիւն էր »:

Ընդհակառակն, « Արարատեան Հան-րապետութեան » կառավարութիւնը ամէն կերպ աշխատում էր վերացնել այդ խոր-թութիւնը եւ, առհասարակ, հատուա-ծական խնդիրը Հայաստանում — մի գործ, որ, ի հարկէ, հնչող չէր այն ժա-մանակուայ պայմաններում: Տասնեակ տարիներ հայ քաղաքական միտքը դա-տարակուց էր այն ուղղութեամբ, որ Հայաստանը այնտեղ էր, Բաթումի լեռնաշղթայի միւս կողմը, Հայկական Հարց, Հայաստանի ինքնավարութիւն, հայ Պետութիւն կարող էր լինել միայն Թիւրքահայաստանում, եւ, յանկարծ, բոլորովին չապաստած տեղից՝ մէջտեղը բռնում է ինչ որ մի « Հայաստանի Հան-րապետութիւն » — մարտիկ՝ բան էր այդ: Յետոյ, այդ « Հանրապետութեան » մէջ զեւ շատ բանից՝ օրէնքներից ու լեզուներից սկսած մինչեւ ներքին կարգերը, մինչեւ հանրային կենցաղն ու բարքերը՝ Ուսուի հոտ էր բուրում: Արեւմտահայու-թեան մտքին ու զգացմունքներին խորթ էր այդ, անհարազատ:

Ուսուի եւ զարմանալի չէ, որ անկա-խութեան առաջին օրերից հենց նրանք սկսել էին մտածել « ինքնորոշման », ի-րենց քաղաքական դիրքն ու ընթացքը ո-րոշելու մասին: Այդ նպատակին ծառա-յեց Արեւմտահայ երկրորդ Համալուծա-րը, երեւանում, Փետր. 6-13ին:

Համալուծարը ծրագրուեց միջկուսակ-ցական մի շարք խորհրդակցութիւնների մէջ, ուր Դեկտեմբեր 19ին կազմուեց համալուծարի կազմակերպիչ կոմիտէ: Այս վերջինիս ղեկումը վրայ՝ Հայաս-տանի խորհուրդը Դեկտ. 28ին արա-մադրեց 35-000 ու. համալուծարի կա-րիքների համար: Համալուծարը եւ-թաղըրում էր բանալ Յունուար 25ին, բայց շրջանների պահանջով՝ յետա-ձգուեց տասն օրով: խորհրդակցութիւն-ների մէջ կազմուել էր հետեւեալ օրա-կարգը:

« 1. Արեւմտեան Հայաստանի գաղթա-կան Հայութեան քաղաքական նպատակ-ներու ձեւակերպումն ու արտայայտու-թիւնը:

2. Արեւմտեան Հայաստանի գաղթա-կան Հայութեան ներգաղթի խնդիրը եւ կազմակերպութիւնը:

3. Արեւմտեան Հայաստանի գաղթա-

կան Հայութեան ներկայացուցչական եւ հաշուապարհարի մարմնի ընտրութիւնը »:

Համալուծարը կազմուեց ժողովրդա-կան ըուկարկութեամբ՝ երկաստիճան ըն-տրական սկզբունքով: Համալուծարը ներկայացնում էր հետեւեալ կազմը (*):

Երեւան՝ 31.700 գաղթական — 8 պատ-գամաւոր. Հ. Կոստյան, Զ. Կորկոտեան, Հ. Հայրապետեան, Հ. Կարինեան, Ռ. Շատուրեան, Ե. Ալեքսանեան, Մ. Մա-լոյեան, Ա. Աւետիսեան:

Եջմիածին՝ 46-600 գաղթական — երեք պատգամաւոր. Եղիշիկ Վրդ. Ներկարար-եան, Յ. Մուրդեան, Վ. Համբարձում-եան:

Աշտարակ՝ 12-880 գաղթական — երկու պատգ. Գ. Ոսկերիչեան, Ռ. Թերլէմէզ-եան:

Մաղկաձոր՝ 23-750 գաղթական — 5 պատգ. Տ. Ղիմոյեան, Ծ. Բասեղեան, Տ. Թերլէմէզեան, Մ. Մանուկեան, Հ. Աբրահամեան:

Կոտայք՝ 17-570 գաղթական — հինգ պատգ. Ա. Մանուկեան, Ծ. Շաքարեչ-եան, Ա. Ղուկասեան, Ս. Գալստեան, Յ. Շահապեան:

Սուրմալու՝ 25-700 գաղթական — չորս պատգ. Ա. Միքայելեան, Օ. Ղորգանեան, Թէյմուր բէգ եւ Թեմուր աղա:

Միլի Զոր՝ 10-670 գաղթական — մէկ պատգ. Ա. Մխիթարեան:

Ալեքսանդրապոլ՝ 10-000 գաղթական — մէկ պատգ. Ս. Պալոյեան:

Դիլիջան՝ 12-000 գաղթական — երկու

պատգ. Վ. Առաքելեան, Ղ. Յովսէփեան:

Բաշ-Գետունի՝ 5000 գաղթական — մէկ

պատգ. Մ. Գարմանեան:

Նոր — Բայազետ՝ 27-973 գաղթական — եօթը պատգ. Վ. Քրմոյեան, Բ. Ա-բոյեան, Ա. Պալիկեան, Մ. Գրիգորեան, Բ. Մուրադեան, Ա. Պոլաթեան, Գ. Ասլանեան:

Կազմակերպիչ կոմիտէ՝ Գրիգոր Բուլ-դարացի, Սմբատ, Վ. Տէրոյեան, Ռ. Դրամբեան, Ա. Սասունի, Վ. Յովսէփ-եան, Յ. Մխիթարեան, Ա. Կիտուր, Ն. Բուռնուիեան:

Արեւմտահայ Խորհրդի անդամներից՝ Բ. Պոնափարթեան, Վան-Փուշ:

Հայաստանի Խորհուրդ՝ Ս. Վրացեան: Եղբայրական Օգնութեան կոմիտէ՝ Կո-րիւն Վրդ. Սահակեան:

Կովկ. Հ. Բարեգ. Ընկերութիւն՝ Ե. Յարութիւնեան:

Լորդ Մէյքլըստ կոմիտէ՝ Ս. Թոփալ — եան:

« Աշխատակ », « Վան — Տոսպ » թեր-թիւրից՝ Ա. Գաղանջեան, Յ. Վարդա-պետեան:

Այսպիսով, Համալուծարին մասնակ-ցում էին 55 պատգամաւորներ: Պատգա-մաւոր չէին ուղարկել Սիւնիի, Ղա-մարուի եւ Դարալագեզի գաղթական-ները: Բացակայում էին նաեւ Ղարա-քիլիսայի երկու պատգամաւորները: Ըը-րուիրում էին նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչը, Անդրո-նիկը եւ ուրիշներ: Անդրուների մօտ ու-ղարկուել էր յատուկ մարդ՝ խնդրելով

ԱՆԴՐԱՊՈՎԱՍՏԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱՍՈՒԹԵԱՆ ՀՈԶԱՎՈՒՄԸ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Թիֆլիս հասնելով՝ Քաջաղունին եւ եւ անմիջապէս գացին Հայոց Ազգային խորհուրդի շէնքը, որ Արամեանցի հակա-յոտն էր, Գալովիսիսի պողոտայի եւ Բարեաւորիկայի փողոցի անկիւնը: Մեզ կը սպասէին անհամբեր, մանաւանդ այն պատճառով, որ մէկ կողմէ տեղի կ'ու-նենային այդ պահուսն արեւմտահայ կուի-ներ Սարգսարապատի եւ Ղարաքիլիսի մէջ, իսկ միւս կողմէ չափազանց կաս-կածելի էր դարձել Վրացիներու ընթաց-քը: Հայերը պարտաւորուած էին որոշել իրենց դիրքը:

Ճիշդ այդ առաւօտեան, Մայիս 27ին, 2օր. Սիւնիեանին ստացանք հեռագիր մը, որով կ'աղաչէր փամփուշտ դրկել: Ազգային խորհուրդը կազմող կուսակ-ցութիւնները շատ տարբեր կերպով կը վերաբերուէին Վրաստանի անկախու-թեան յայտարարութեան: Ոմանք կը կարծէին, թէ Վրացիներու այդ քայլը պէտք է հարկադրէ մեզ եւս նոյն քայլն ընելու. ոմանք ալ կ'ըսէին, թէ ժամա-նակը եկած է վերջապէս, մեր երկիրն ալ յայտարարելու անկախ:

Քաջաղունին եւ եւս նոյն օրը երեկոյ-եան (Մայիս 27) զեկուցում տուինք Պա-թումի խորհրդակցութիւնի մասին: Նախորդ օրը Մէյմը հանած էր հետեւեալ բանա-ձեւը. « Նկատի ունենալով, որ պատե-րազմի եւ խաղաղութեան խնդիրն մէջ ե-րեւան եկան հիմնական տարակարծու-թիւններ Անգլիկոսական անկախ Հան-րապետութիւնը կազմող ազգերու միջեւ, որով անկարելի կը դառնայ ամբողջ Ան-գլիկոսական կառավարող իշխա-նութեան մը գոյութիւնը, Մէյմը կ'ար-ձանագրէ Անգլիկոսական քաջաղունի փաստը եւ վար կը դնէ իր լիազօրու-թիւնները »: Այս բանաձեւէն յետոյ, Վը-րաստան նոյն օրն իսկ յայտարարած էր իր անկախութիւնը՝ ընտրելով կառավա-րութիւն Նոյն Ռամիշվիլիի նախագահու-թեանը: Վրաստանի անկախութեան յայ-տարարութիւնը հեռագրով հաղորդուած էր 18 Պետութիւններու:

Նոյն պահուսն յայտնուեցաւ, որ Թա-թարները եւս կը պատրաստուէին Մայիս 28ին յայտարարել Անգլիկոսական անկախու-թիւնը:

Այսպիսի պայմաններու մէջ Հայոց Ազգային խորհուրդը որոշեց յանձնարա-րել իր անդամներուն անմիջապէս ցրուիլ եւ մինչեւ հետեւեալ օրը ժամը 10 բերել իրենց կուսակցութեանց վճիռը Հայաս-տանի անկախութեան յայտարարութեան մասին: Հետեւեալ օրը բոլոր կուսակցու-թիւններն ալ Ազգային խորհուրդին մէջ եկան յայտնելու, թէ իրենց կողմնա-կից են Հայաստանի անկախութեան հըռ-շակման: Անմիջապէս սկսան կազմել անկախութեան յայտարարութեան բա-նաձեւը, որուն խմբագրութիւնը յանձ-նուեցաւ Ա. Ասարոնեանին, Նիկոլ Աղ-բալեանին, Յ. Քաջաղունին եւ ինձ: Ի վերջոյ, ցերեկուան ժամը 12ին Հայոց Ազգային խորհուրդի կողմէ ընդունուե-ցաւ հետեւեալ պատմական բանաձեւը.

« Անգլիկոսական քաջաղունի ամբող-ջութեան լուծումով եւ Արաստանի եւ Անգլիկոսական անկախութեան հաշակումով ստեղծուած նոր դրութեան համաձեւ Հա-յոց Ազգային Խորհուրդը իրեն յայտա-րարած է հայկական գաւառների գերա-գոյն եւ միակ իշխանութիւնը: Որոշ ծան-րակշիռ պատճառներով քողնելով մօտիկ օրերում կազմել Հայոց ազգային կառա-վարութիւն՝ Ազգային Խորհուրդը ժամա-նակաւորապէս ստանձնում է կառավա-րական բոլոր փութկեցիկները՝ հայկական գաւառների քաջաղունի ու վարչական դեկը վարելու համար »:

Այս բանաձեւը հրատարակուեցաւ Հա-յոց Ազգային խորհուրդի կողմէ իբրեւ Հայաստանի անկախութեան յայտարա-րութիւն:

Այսպիսով, 1918 Մայիս 28ին, ցերեկ-ուան ժամը 12ին, հռչակուեցաւ Հայաս-տանի անկախութիւնը: Կառավարութեան կազմութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ հաշուութեան պատուիրակութեան Պա-թում երթալի ու վերադառնալը, որով հետեւ Քաջաղունիի եւ իմ մասնակցու-թիւնը կառավարութեան մէջ անհրա-ժեշտ կը նկատուէր, իսկ մենք պէտք է նորէն երթայինք Պաթում: Թուրքերու վերջնադրին պայմանաժամը կը լրանար հետեւեալ օրը Մայիս 29ին:

որ անպատճառ ներկայ դնուի Համա-լուծարին, բայց նա չէր համաձայնու-մանակցել մի ժողովում, որ զուար-թու էր « Թիւրքերի ձեռքով ստեղծած Հա-յաստանի » մայրաքաղաքում: Իր պա-տօնական նամակում (Յուն. 25), նա ըը-րում էր. « Մտածելով, որ չեմ կրնար աղ-կառնալ եւ թեթեւացնել ձեր աշխատան-ները, ուստի հրաժարում եմ ներ-լինել այդ Համալուծարին »: Կաթողիկո-սը ուղարկել էր օրհնութեան կոնդակ Գ. Նուս. 25օրէքէանին՝ ներկայացու-ցիչ իր կողմից: Շնորհատուական նամակ-ներ էին ուղարկել Հ. Յ. Դանապեա-թեան Արեւմտեան Հայաստանի Կաթո-լիկոսին եւ Հայ Ռամիշվիլիի Կաթո-լիկոսին: Երեւանի Շրջանային վարչա-թիւնը:

Փետր. 4ին եւ 5ին տեղի ունեցած եւ-րոպայադատական նիստերում կազմու-ած Համալուծարի նախագահութիւնը — նախագահներ՝ Գր. Բուլդարացի, Վ. Տէ-րոյեան, Վ. Քրմոյեան, Երկու քաղաք-պարներ՝ Ա. Կիտուր եւ Յ. Վարդապե-տեան, լիազօրութիւնները քննող մարդ-եւ չորս Յանձնաժողովներ — չընտն-գեկուցումների, քաղաքական, ներքա-լի եւ հաշուապարհ կազմակերպչական:

Համալուծարի պաշտօնական բացա-տեղի ունեցաւ Հայաստանի խորհուրդ-ը բաժնում, Փետր. 6ին, Գր. Բուլդարացի-նախագահութեամբ: Կաթողիկոսական կողմից ընթերցուեց յետոյ, տղեր-ձառեր խօսեցին Յ. Քաջաղունին, յայտնեց կառավարութեան ցանկութի-ւնը՝ այս Համալուծարով վերացած տե-նել Հայութեան հատուածական բաժ-նումը, Ս. Վրացեանը, Կորիւն Վրդ. Ս. Թոփալեանը, Ե. Յարութիւնեան, Ա. Տէր — Յակոբեանը եւ Պալիկեանը: Վ. Տէրոյեան կարգաւ մի զեկուցում Հա-մալուծարի աշխատանքների մասին: Վ. Քրմոյեանը յարգանքի խօսք ուղղեց նա-հատակում զոհերի յիշատակին: Հա-րակութիւնը, որ խոնուած էր սրտա-շերտ վերաբերմունք ցոյց տուեց Հա-մալուծարին: Բազմաթիւ կազմակերպ-ութիւններ, հիմնարկութիւններ եւ պը-ծիչներ դրաւոր ողջունել էին Համալու-ծարը:

Համալուծարի աշխատանքները անց-համերաշխութեան մթնոլորտում: միջ-քաղաքական բանաձեւի շուրջ տեղի ու-նեցան բուռն վիճարարութիւններ ու բա-խումներ: Եւ հենց այդ հարցն էր վրայ-մում Համալուծարի առանցքը: Ի՞նչ հի-մնարկութեան զեկուցումից յետոյ երեք-րօրէն քննութեան առնուեցին առաջը-կուած բանաձեւի յատկապէս 1, 2, 3, 5 կէտերը: Յօդուած առ յօդուած քն-նելուց եւ մաս — մաս ընդունուելով յե-տոյ, ամբողջական բանաձեւը երբեք չուէր ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ ու ծափահարութիւններով: Արեւմտահայ-թեան քաղաքական կամքի ձեւակերպում էր այդ: Բանաձեւն ասում է.

« Արեւմտահայ երկրորդ Համալուծա-րը՝ քննելով հայ ժողովրդի ներկայիս ցու-թիւնը՝

1. Մտադիր կ'ողջունէ եւ կը յայտա-րարէ Ազատ եւ Միացեալ Հայաստանի անկախութիւնը:

2. Լիակատար վստահութիւն կը յայ-նէ Ազատ եւ Միացեալ Հայաստանի դոս Նուպար Բաշայի անդրանիկ դա-րիւնը (**):

3. Կը յայտարարէ իր վճռական որո-շումն ու կամքը՝ ունենալ քաղաքակ-րապետական մէկ միութիւն համալուծ-հատուածներու եւ երկրամասերու մի-ւորութեամբ:

4. Կը պարտադրէ ընտրուած « Գործ-դիր Մարմին »՝ նախարարական դո-ւրիւն հետ անմիջական յարաբերութեան մէջ մտնել իրականացնելու եւ պետական կանաչներու քաղաքական եւ պետա-կաւոր են Ազատ եւ Միացեալ Հայաստանի պետական գոյութիւնը հիմնարկելու համար:

5. Միաժամանակ կը պարտադրէ ըն-տրուած Գործադիր Մարմնին՝ զորեւ-կան քայլեր առնել Արարատեան Հան-րապետութեան համար:

րապետութեան նախարարութեան եւ
նորգորգարանի հետ Միացեալ Ազատ Հա-
յաստանի անկախութիւնը յայտարարելու
եւ իր մասանկցութիւնը բերելու գոյաւ -
թիւն ունեցող պետական եւ օրէնսդաւ -
կան հաստատութիւններու մէջ Համազար -
կայիւն միութիւնը իրականացնելու հա -
մար (***) :

6. Կը պահանջէ Ազատ եւ Միացեալ Հայաստանի պետական գոյութեան եւ ըստ իր տարածքի զարգացման Պետութիւններու քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական օժանդակութեամբ եւ աջակցութեամբ :

7. Կը պահանջէ Հայկական Մեծ Եղեռնի հեղինակ եւ պատասխանատու ճիւղներուն Վիլհելմի, Էմիլիի, Թալէաթի, ծէմալի, Նազըմի, Պէհմետտին-Շաքիրի եւ ընկեր նահանգապետներուն, կառավար - րէիներու եւ բոլոր զեկաւարներու գին - ունեակն զատարանով պատժուիլը :

8. Կը պահանջէ հայ ժողովրդի վնասներու ամբողջական հատուցումը ի հայկ. օսմանեան կառավարութեան :

Ինթելե ակնարկին իսկ բառական է հաս-
կերպալու համար, Թէ Իհնչ սուր պայքար
է տեղի ունեցել բանաձեւի շուրջ. նա
մէկնայական միացումն է երկու՝ բո-
լորովին անհատելի տեսակէտների — մի
կողմից « լիակատար վստահութիւն...
Պօղոս Նուպար փաշայի անդրանիկ դահ-
լիւնի », միւս կողմից՝ « գործնական
բայկը Արարատեան շնորապետութեան
և Սորհրդարանի հետ Միացեալ Ազատ
Հայաստանի անկախութիւնը յայտարար -
ելիս » եւայլն։ Անկասկած, ռամկավար
պառլամենտները աւելի հետեւողական
էին իրենց հակաարարատեան հրամազ -
բութիւններով։ Պէտք էր հանդիսել կա՛մ
Հայաստանի, կա՛մ Փարիզի տեսակէտի
վրայ. ռամկավարները ընտրեցին վեր -
ջինը. համազումարի մեծամասնութիւնը
դեռ տատանում էր Արարատի եւ Փա-
րիզի միջեւ։

Մ. ՎՐԱՅԵԱՆ

«Հայաստանի Հանրապետութիւնը»

(*) Բոլոր փառաձեռները առնում ենք
« Համառոտ տեղեկագիր Արեւմտահայ
եկեղեցւոյ Համագումարի, 1919 թ. Թիֆ-
լիս հրատ. Արեւմտահայ Գործադիր
Մարմնի » գրախոյնից :

(**) Այդ օրերին երեսանում լուր էր շրջում, թե Փարիզում Պօղոս Նուպարը յայտարարել է Հայաստանի անկախու-
թիւնն ու միութիւնը եւ կազմել Միացեալ
Հայաստանի կառավարութիւն :

(****) Այս կէտին դէմ արտայայտուե-
ցին ռաւկավար 5 պատգամաւորները եւ
պատճառաբանուած յայտարարութիւն
ներկայացնելով՝ նիստից հեռացան:

— 0

1918 Մայիս 28-ին պատմական Հայաստանի մէջ մասին վրայ ծագեցաւ ազատութեան եւ անկախութեան արշալոյսը:

Ազատութիւնը ողբեղէն ուժ մըն է. եւ մեծ թէ՛ փոքր բոլոր ազգերն ալ կը ձգտաին իրականացնել իրենց հայրենիքին ազատութիւնը՝ երբ դժբախտութիւնն ու նենտն զայն կորսնցնելու: Հայ ժողով — իշտրդը, իր անկախութիւնը կորսնցնելէն ետք, դարեւր շարունակ զրկուած մնաց իր հարազատ տունն ու երգիւք յանձնածեւելու հնարաւորութենէն, դարձած ատրու տարրերուն հշու հպատակը: Սա — կայն պատմութիւնը կ'ըսէ միաժամանակ, թէ՛ ստրկական դարերը երբեք ու երբեք չ'աշտրդեցան արմատախիւր ընել Հայուն — թէ՛սն ապրելու, դոյառնեւելու կամքը, որ մնաց միշտ սրբագան դադափար: Հայը միշտ հաւատաց, թէ՛ պիտի դար օրը, երբ ինք եւս ձեռք պիտի ձգէր իր ազատութիւնը այլ ազգերու նման: Որովհետեւ Հայը իր շինարարի ընդունակութեամբ, իր կուտ ու աննկուն կամքով միշտ ձգտեցաւ վառ ու անհէկ իր սրտին մէջ կենդանուի լոյսը:

Սերունդներ յաճառ կերպով հաւատա-
ցին արչալոյսին՝ ազատութեան: Ասիկա
մնաց պաշտելի երազ:

Եւ ահա պատմութիւնը կ'ըսէ, թէ 1915ի մահասարսուտ թուականէն երեք տարիներ ետք, Հայոց դարաւոր լեռան հովանիին ներքեւ, հայ մարտական բազուկը ամէն ինչ ի խնդիր հայրենիքի փրկու – թեան նշանաբանով, օրհասական դատե – մարտը մղեց: Կոուեցաւ տասնապատկի աւելի թիւ ներկայացնող թշնամիին դէմ եւ յաղթեց. կերտեց Սարգսրապատ, Գարաքիլիսէ, Բաշ – Ապարան: Հայաստան աշխարհի վրայ ծածանցեալ արմենական գրօջը՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն. Հայը հաստատեց իր Խորհրդարանը, կոփեց իր դրամը, հիմնեց իր դրամատունը, լրկեց իր զինանալի տական ներկայացուցիչները, նոյնիսկ մինչեւ ծափոն:

ծնչէ է, թէ յետագայ քաղաքական
դէպքերուն հետեւանքով անկախութեան
եւ ազատութեան ժամանակաշրջանը կարճ
տեւեց, սակայն Մայիս 28ին շնորհիւ
աշխարհի բարասլանի վրայ տեղ մը Հա -
յաստան արձանագրուեցաւ:

Այսօր, այդ անմոռանալի թուականին
62 տարի էաք, հայ Ժողովուրդը կը շա-
րունակէ շինել եւ վերաշինել իր հայրե-
նիքը, կը ստեղծագործէ ապագայի յոյ-
սերով. որովհետեւ ան գիտէ, թէ միա-
տեղի Հայաստանն է, որ պիտի ընդար-
ձակուի եւ տէր գառնայ իր իրաւունք -
ներուն :

Մայր հայրենիքի հողին վրայ կեր-
տուած են Անդրանիկի, Գեորգ Չավուչի,

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՓԻՐԻԷԱՆԻ (ԱԲԷԷՆԵ) « Տիմոթիեոս »
 Թատերարարահին մէջ, Մայիս 4ի առա-
 ւօտեան, յաղկի ունեցած է Հ. Կ. Սաշի
 70ամեակի հանդիսութիւնը: Ներկայ ե-
 դած են Թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք-
 Սպալազեան, Հայ Կաթողիկէ Վիճակաւոր
 Յովնանէս Վրդ. Գոյունեան, տեղւոյն
 քաղաքապետը, Հէ.Լ. Սորճըրբարանի
 ընդհ. քարտուղարը եւ քաղաքաթիւ հիւ-
 բեր: Բացումը կատարած է Հ. Կ. Սաշի
 Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհին՝
 Տիկին Տալիթա Մեքթուլսհան, պարզե-
 լով Միութեան պատկերը, նպատակն ու
 նշխարանքները: Ողջոյնի խօսք արտա-
 ւանած է յանուն Ազգ. Վարչութեան Ներ-
 սէս Յակոբեան, զեղաւորով Միութեան ղե-
 բը յունահայ ղեկավարին մէջ: Բանախօ-
 սած է Տիկին Մաննիկ Աշքեան, ղեր առ-
 նելով հայ կնոջ դերը մեր ժողովուրդի
 պատմութեան մէջ: Գեղարուեստական
 յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի
 երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վա-
 րդեան Սիւնդեանի: Համալրական դեր
 ըրած է Նիւմատարական նախարարը:
 Յունարէն խօսք առած է Տիկին Աղւանի
 Պետրոսեան:

X

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ հիմնուած առաջին թաղերէն Նոր Մարտի առաջին եկեղեցին եւ զարդոցն՝ « Սրբոյ Գառաւթի Մանկեայ » յիսնամեակի շանդիւռութիւնը տեղի ունեցած է Մայիս 4ին, « Յ. Տէր-Մեղրեան » սրահին մէջ: Հովանաւորած են խորէն Ա. եւ Գարեգին Կ. Կաթողիկոսները: Նախապահած է թեմին առաջնորդը Արամ վարդապետ Բէշիշեան: Բանաստեղծ են վարժարանին տնօրէնը Մանուկ Գարայլքեան, Արամ

Սասունցի Իսախիթի արձանները, Մայր Հայաստանը խորհրդանշող կոթողը, վեր խոյացած է հայ ժողովուրդին ազատա-տենչ ոգին մարմնացնող Սարդարապատի եւ Բաշ - Ապարանի վեհաշուք յուշարձանները, վերջապէս մեր նահատակներուն լիշտաակի յաւերժացնող Միժեռնոթիւ - Բորբոք: Բոլորն ալ կենդանի վիպայութիւններ, խորհրդանիշներ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի յաւիտենականութեան:

Հայաստանի Պետականութեան ստեղծման 62րդ տարեգարձին առթիւ, ամէն Հայու նուիրական պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ դուրսդուրալ ներկայ կո-տիլին վրայ, իրենւ միակ ջօշալիւնի վկան մեր վաղուան ազատ, միացեալ Հայաստանի:

Յարգանք այն բոլոր յայտնի և ան-
յայտ հերոսներուն, որոնք այդ ճշնա-
թամային վայրկեաններուն կռուեցան,
յաղթեցին և մեզի ժառանգ ձգեցին այս-
օրուան չքեղ կորիզը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄ ԵԱՆ

Վրդ. եւ Յ. Գեղարդ: Փակման խօսքը արտասանած է Գարեգին Բ., որ ի մէջ ալլոց ընդդած է.— « Պուրճ Համուռը հարկ է, որ դառնայ մշակութի կեդրոն եւ օճակ, որպէսզի ասկէ անցնողները տեսն, հոս Հայեր կ'ապրին, հոսկէ Հայեր կ'անցնին »:

X

ՊՈԼՍՈՅ Միլիթարեան Սանուց Միու-
թեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ
« Մարմարա » օրաթերթին, Մայիս 4ին,
տեղի ունեցած է հայերէն բառագիրտու-
թեան մրցումը՝ սահմանուած նախակըր-
թարանի եւ միջնակարգի աշակերտու-
թեան: Պրոյոյ հայկ. վարժարաններէն
160 աշակերտներ աշակերտուհիներ
մասնակցած են: Դատակազմը (Օր. Մ.
Յակոբեան, Վ. Կոմիլեան եւ Զահարատ)
հաստատելէ ետք, թէ մրցումը իր մաս-
նակցողներու թիւով եւ, մանաւանդ, իր
որակով բոլոր նախկալութիւններէն աւե-
լի վայելու աղբիւնք տուած է, Ա. Բ. Դ.
մրցասակներ շնորհած է հօթը աշակերտ-
ներու:

X

ՊէՅՐՈՒԹԻ « Սուրբէն Խանամիրեան »
Ազգ. քրէճի հիմնադրութեան 15ամեա -
կին առթիւ, Մայիս 4ին, Քաղինօ տիւ
Լիպանի մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը,
մասնակցութեամբ զոյգ Հայրապետեան -
րու, Լիբանանի Հայոց առաջնորդի, Կըր-
թական նահապետի ներկայացուցիչի եւ
հօծ բազմութեան: Սեղանը վարած է
բեմադիր - դերասան Ժորժ Սարգիսեան:
Սօսք առած են Յ. Բազարատունի, առաջ-
նորդը՝ Արամ Վրդ. Քէշիշեան եւ Խորէն
Ա. Կաթողիկոս վեր առնելով Հայ դըպ-
րոցի առաքելութիւնը: Գեղարուեստա -
կան լաճնիկ մասնակցած է երգչուհի Մա-
րի ֓էլլէֆեան, դաշնակի ընկերակցու -
թեամբ Հմարճ Ծաղրայեանի: Այս ա-
ռիթով եղած նուէրներէն գոյացած է
չուրջ 55 հազար լիւր. ոսկիի գումար մը:

X

ՆՐԻ ԵՌՐՔԻ ԳՈՐԺԱԼԻԱ ՀԱՄԱԼԱՐԱՐԱՆԻ
ՀԱՅԿ. Ուսմանց Ամպլիոնի արամազդու-
թեան տակ 400 հազար տուարի գումար մը
գրած է Գրիգոր Զօհրապի աղկիկը՝ Տիկ.
Տորթէա Զօհրապ — Լիպման, ի յիշատակ
իր ծնողներուն: Գումարին եկամուտը
պիտի յատկացուի այն ուսանողներուն
որոնք կ'ուզեն մասնագիտանալ Հայկա —
ման քաղաքակրթութեան, Լեզուի, գրա —
կանութեան եւ պատմութեան ճիւղերուն
մէջ:

X

ՊէՅՐՈՒԹԻ Ամբերկեան համալսարանի
 «Էսեմալլի Հո»ին մէջ, Մայիս Տին, տեղի
 ունեցած է նուազահանդէս մը, նախա-
 ճնոնութեամբ Ժէօնէս Միլլիքբալլի: Եթէ
 Բիւիէէեան (օպուա եւ անդլլական սը-
 խմիկ) մեկնարանած է Հենտըլէն, Պէն-
 իամէն Պրիթթէն, Ֆրանսիս Փուլէնքի
 Լործեր, զաշնակի ընկերակցութեամբ
 Նայրի Տէմբրճեանի:

$$= \text{ZURUSST} =$$

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

որը հասած էր մինչև Բէթղէհէմի փերիկ լուկան։ Որ կռիւ մը ըլլա՞ր՝ հայ նահապարհաւոր, զիւրքէնէին, նաճառը վանք կը վաղէին ու կը նետուէին կռուի մէջ։ Կռիւր մեծցաւ։ Մսուրի տաճարը տանող կըլլ սանդխամատերու վրայ եւ ալ կռուի ինուուեցայ բուռվար նետող յոյն սարկաւադի մը հետ։ Շուրջառներ կը պատըռուէին, զոյցուր ողի մէջ իրարու կը զարնուէին։ Հեղ մըն ալ տեսնեմ՝ յոյն սարկաւադը բուռվաւոր զլլիւս նետեց։ Սանդուխներէն վեր, հայոց տաճարին առջեւ ինկած էի։ Երբ աչքս բացի, տեսայ ոս - տրկանները, որ սանդուխներէ վեր կ'էլ-

լէին: Հա, տես, գլխիս ճեղքուածքը էգ
օրէն մնաց, — ըսաւ իսպախան՝ թաղիքէ
գլխարկը վար առնելով: — Դուն մի բսեր,
յոյն վարդապետը կ'ուզէ եղբւր պատարա-
ղը մէկ ժամէն աւելի առնել, հայոց պա-
տարագէն ժամանակը գողնալ: Տրդատ
վարդապետ, շուրջառը ուսին՝ սանդու-
ն իւր վրայ կը սպասէ իր սարկաւազով ու
դպիրով: Յոյները կը ծանրացնեն իրենց
եղբայրակ: Ժամանակը կ'անցնի: Մեր
վարդապետին գլխողունթեան վրայ կը
սկսի կռիւը:

— Ի՞նչ եղաւ Տրդատը վարդապետը,
հայր սուրբ, — հարցուց խալճան:

— Տրդատ վարդապետը վախճանեցաւ,
Աստուած Հոգին լուսաւորէ՝ պատասխա-
նեց Անտոն վարդապետը՝ ձեռքերը հաստ
փորին վրայ կապած: — Ենոր օրով Բէթ-
ղէհէմի բազում իրաւունքները կը պահ —

վանություն, յոյն ու լատին վարդապետ-
ը ստանան էին անկէ: Տրդատ վարդապե-
տին վախճանեցին յետոյ, Աստուած հո-
ւին լուսաւորէ, վանքի տեսչութիւնը ան-
աւ: Սարգիս վարդապետի ձեռքը: Ի
կերայ աշտ մամեսայնի, Յովհաննու
Յայտնութեան զբքի մեկնաբանութեան
ընէ ինկաւ ու կորսնցնել տուաւ յոյժ պի-
տանի իրաւունք մը, աջակողմեան պա-
տահանի իրաւունքը, ըստ վարդապե-
տը:

Հակառակ իր ծանր զանգուածին, ա-
ռոր ձայնը բարակ էր, նոնիսկ զողաց,
րբ այդ իրաւունքի կորուստին մասին
տեսչաւ :

— Տրդատ վարդապետը վաճխանեցաւ
Յամի Տեառն...

Վարդապետը, բուժ աշակերտի երե -
ոյթով՝ ձեռքը ճակատին քսեց յիշելու
ժուռականը: Կիտէր, շատ ւ աւ դիտէր
Իսկի թուականը, որ կար իր մտքին մէջ
նա յանկարծ մոռցած էր: Օրը նշոյնիս
էր կրցած ճշդել Քրիստոսի գերեզմա -
նին վրայ վառուող հայտը մոմերը, երբ
ճակատին ոսկիներ չարած ուխտաւոր
նին մը հարցուցած էր իրեն՝ ձեռքի մո -
մերը հայտը չամատանին վրայ զարնելու
համար: Է՛հ, ո՞րը ետէր, հայտը իրա -
նունքները հազար - ու - մի էին՝ ծոած
մօմը չտիկեմ, զանազան պահերու բուր -
ւառ նետել, թափօր դառնալ, աւելելու

տահմաններ ճշգրել: Հակառակ «Ֆաղագս
Դրուապ»-ը այնքան շատ սերտաձ ըլլա-
տն, Յիսուսի գերեզմանին մոմերը չը-
խոթած էր յանկարծ: Յիշեց այն էջը,
որ ճուշկի ձեւ ունեցող Տ-ով կը սկսէր:
Նոյնպէս, ինչեց այն էջի Յ եւ Պ գրերու
ստանուութիւնը, սակայն չկրցաւ ճշգրել
ամատանները:

Թուականը ճշգրտու համար Անտոն
արդապետ վերջապէս գրպանէն հանեց
իրը մը, երկիւղածութիւնով քակեց
ենթակը, ու ճշդեց Թուականը. «Յամի
հետուն 1889»ը:

ՆԱԽԳԻՏԱՆԻ ԱՆՔԵՐԻՆ ԺԱՅՐՈՒՄ ՆԱԵԿԵՑԱԼ ԳՐԵՐԻՆ
 ԵՐՈՅ ԿԱՐԴԱԿԱ ԳՐԵՐԻՆ ԱՆՈՆԸ ՈՍԿԵՏԱՈՒ
 ԵՐԵՐՈՒ. «ՅԱՊԱԿԵ ՌԵԱԼԱՆԵՅ ՀԱՅՈՅ»:
 ԵՐԴԱՌ ՎԱՐԴԱՍԿԵՍ ԿԵՍԱՐԱՅԻՐԻ ԱՇԽԱ –
 ՈՍԿԵՐՈՒԹԻՆԸ ԷՐ:

Անտոն վարդապետ այլևս չիօսեցաւ։
Զորի վրայ նստած՝ տարուեցաւ զբքի
ինքերընսուծինով այնպէս, ինչպէս հայ
Վանդդիկէ վարդապետ մը իր ազօթա -
նախնանով, Ս. Ղազար տանող նաւակի
էջէ։

« Ե Ա Ռ Ա Զ »

ԲԱՐԳԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՎԵՐՍԻՆ Պ. ՄԵԼԱՆԻՍԱՆ ԱՄԵՆԻԱՆ
1700 Փր. կը նուրբէ խմբագրատուն իր
այցելութեան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Իստեան Բարեկամական Միութիւնը,
իր անդամներէն ողբ. Ժաֆ Սիմոնեանի
մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի
կը նուրբէ՝ 250 Փր. Իպրոցատէրին եւ
250 Փր. Սամուէլ Մուրատի (ստանալ
«Յառաջ»էն):

ՊՈՍՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ

Կիրակի, Յունիս 1ին կը կատարուի
վերնատան բացումը այսեւ Ս. Գրիգոր
Լուսաւորչի տօնին առթիւ կը պատարա-
դէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան
պաշտօն կը կատարուի վերնատան բա-
րերար՝ վարուժան Պուրծուտեանի մօր
յիշատակին:

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Սահակ
Մեսրոպ Երգչախումբին կողմէ, զեկա -
վարութեամբ Սաշիկ Երմազեանի:

- ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ -

Հայ հասարակութիւնը հրաւիրուած է
ունկնդրելու Ռատիօ Մոնթէ Բարլոյի
Հայկական Հաղորդումներու վարիչ՝
ՎԵՐ. ՅԱԿՈԲ ԶԱՄՊԱՋԵԱՆԸ
որուն ուղերձներուն բնաբանը պիտի հան-
դիսանայ

«ՀԱՅ ԲՐԻՍՏՈՆԵՌԻՅԵԱՆ

ԱՆՏԵԱՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ»

Այս բացառիկ դասախոսութիւնները
տեղի պիտի ունենան
ՏԷՍԻՆ. — Հայ Մշակույթի Տան մէջ
15, Rue du 24 Avril 1915
Հինգշաբթի, Մայիս 29, ժամը 20:30ին:
Լիօն. — Հայ Աւետ. Եկեղեցիին մէջ
4, Rue Docteur Paul Diday (3e)
Ուրբաթ, 30 եւ Շաբաթ 31 Մայիս ժամը
20:30ին, Կիրակի 1 Յունիս, ժամը 15ին:
Մուտքը ազատ է

- Կ Ո Չ -

ՖՐԱՆՍԱԶԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿԱՌԻԹԵԱՆ

Նկատելով որ Մարտէյի Ս. Սահակ -
Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ օժան 50ամ-
եակը կը լրանայ զաւ տարի 1981 Հոկ -
տեմբերին, եկեղեցւոյ վարչութիւնը ու-
րոշած է յորհրդական հանդիսութիւն -
ներու ծրագրել մը մշակել եւ առ այդ
հրատարակել նաեւ Յուշամատեն մը,
Մարտէյի Մայր Եկեղեցւոյ եւ ընդհան-
րապէս Մարտէյի Հայ վարչութիւն անցեալ
յիսուս տարիներու գործունէութեան մա-
սին:

Սոյն Յուշամատենը որքան կարելի է
այնքան ճոխ կարենալ հրատարակելու
միտումով եկեղեցւոյ վարչութիւնը կոչ
կ'ուզէ ի մասնաւորի այն սերունդին,
որ կրնայ օժանդակել որոշ ու պատմա-
կան տուեալներով, զանոնք յորհրդական
յանձնախումբի տրամադրութեան տակ
գնելով:

Անհրաժեշտ տուեալները կրնան ըլլալ
մօտաւորապէս հետեւեալները. —

Ա) Հին ու պատմական նկարներ, Ս.
Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցիէն, կամ
Մարտէյի միւս հայ եկեղեցիներէն, ինչ-
պէս նաեւ մարտիւհայ ազգային կեան-
քէն:

Բ) Նոյն նկարներուն վերաբերեալ բա-
յատարական նամակներ կամ գրութիւն -
ներ:

Գ) Այլ նամակներ կամ վկայագրեր,
որոնք կը պատկանին ու կը բացատրեն
վարչութիւն եկեղեցական ու ազգային
կեանքի պատմութիւնը:

Դ) Այլազան հրատարակութիւններ՝
գիրքեր, կոչեր, յայտարարութիւններ,
թերթեր եւայլն:

Նման տուեալները կրնան պատճեններ,
այսինքն ֆոթոգրփիւն ըլլալ, եւ եթէ
օրիփնայնեան են անպայման պիտի վե-
րադարձուին իրենց տէրերուն:

Տուեալներու առաքման հասցէն հե -
տեւեալն է. —

Eglise Arménienne Sts. Sahak-Mesrop
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Tél.: 77-84-70

Կանխապայտ շնորհակալութեամբ՝
ՅՈՒՆԵՍԿՈՒՆ ԵՄԻՆԵԱՆՈՒՄԲ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՎԻԵՆՆԻ ՄԵՉ

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Վիե-
նի մէջ, Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը,
Ժեմանի դաշտը, կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Կապ. Սաշի:
Երգ եւ պար զարդի աշակերտութեան
կողմէ: Նուագախումբ Ժաք Դօմաքեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖԻԼՄ

ՍԵՐԱՆԻ Մշակութային Միութիւնը
Եւ ԺԱՅԸ Յունիս 17 ժամը 20:30ին
CINEMA RIO — Livry - Gargan
Կը ներկայացնէ

«ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ»

Հայաստ փիլմը:
Մախքերու մասնակցութիւն 10 Փր.
անհրաժեշտներուն 5 Փր.

sevan voyages-lyon
saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

ARMENIE - 9 JOURS

Du 17 au 25 Juin

ARMENIE - 12 JOURS

Du 01 au 12 Septembre Du 26 Décembre au 08 Janvier 1981

ARMENIE - 16 JOURS

Du 27 Juin au 12 Juillet Du 15 au 30 Août

Du 22 Septembre au 07 Octobre

Circuit Caucase (Moscou, Erévan, Tbilissi et Leningrad)

Du 15 au 30 Août Du 22 Septembre au 12 Octobre

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et inscriptions :

ALYON

sevan voyages

SARKISSIAN Varoujar

50, cours de la Liberté

69003 LYON

Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours

BAGHDASSARIAN Levon

3, rue de l'Arrivée

Imm. CIT 7e étage

75015 PARIS

Tél. 538 67 47

ՖՐԱՆՍԱԶԱՅ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԴԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՏԵՅԻ ՄԵՉ

Մայիս 29, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը
21ին, Սինեմա Մատէյի մէջ, Ալը-
նիւ Մառեշալ փող, Սեմֆ-Ալընիւ,
13004 Մարտէյ:

Կը ներկայացուի Ֆրանսայի մէջ առա-
ջին անգամ ըլլալով, Շերվանդադէի վե-
պէն « ԲԱՍՏԱՆ »

Արտադրութիւն Հայ-Ֆիլմ - ԵՐԵՒԱՆ
Բեմադրել Լ. ՎԱՂԱՐՇԵԱՆ

Եւ վաւերագրական ֆիլմ մը
Ներկայ կ'ըլլան Հայաստանէն մասնա-
ւորապէս ժամանած յայտնի գերակա -
տարներ որոնք պիտի ներկայացնեն օր-
ուան իրենց փիլմը:

- Կ Ո Չ -

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ՏԱՐԵՑ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Շաբաթ, Մայիս 31, Ազգ. Տան սրահին
մէջ, կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ
Տիկնանց Միութեան:

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3ին
(Կ. Վ.) որուն կը յաջորդէ ճոխ հիւրա-
սիրութիւն հայկ. ջերմ մթնոլորտի մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԶԲՈՍԱԳՏՈՅՑ

An n e c y

Հիմնադրութի, Յունիս 26

պէտք է ապահովել տեղերը արձանա-
գրուելով « Մայրերու Օր »-ը կամ Յու-
նիսի առաջին Հինգշաբթին, Միութեան
անդամուհիներուն մօտ հաւաքոյթի ըն-
թացքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԶ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը
շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Փր.
Տէր - Գալուստեան եղբայրներէ ողբ.
Սարգիս Գեղապետի մահուան մահուան
քառասունօրին առթիւ: Նոյն տխուր առ-
թիւ Տէր Ե. Տիկնի Գնէլ Կոչկարեանէ,
Տէր Ե. Տիկ. Գեղամ Պարոնեանէ 100ա-
կան ֆրանք եւ այլի Տիկ. Նուարդ Մա-
ղազեանէ իր ամուսնոյն Ռուբին Մա-
ղազեանի մահուան հինգերորդ տարե-
լիցին առթիւ 200 Փր.:

A Z A D
R A D I O
LES ARMÉNIENS PARLENT
AUX ARMÉNIENS

Pour la première fois en France, une
radio arménienne émettra le 28 Mai 1981

Il s'agit d'une radio libre, c'est-à-dire
hors des circuits traditionnels; ce n'est
pas une émission d'Europe 1 ou de France
Inter sur les Arméniens, mais d'une radio
arménienne. Cette émission se fera dans
le cadre d'une radio libre: Paris 80.

AZAD RADIO émettra le 28 Mai 1981
à 19 h. 15 sur modulation de fréquence
94MHz.

Au sommaire:

— Information sur la cause arménienne
— Interviews

— et, bien sur, musique arménienne...

Il s'agit là de la première d'une série
d'émissions que nous comptons poursuivre
à partir de cette fois-ci; et hebdomadaire
à partir de Septembre.

Soyez nombreux à l'écoute,
prévenez vos amis!!!

Si l'émission est brouillée, ne vous
couragez pas: insistez, tournez légè-
rement le bouton...

LIBERATION ARMÉNIENNE

ՅՈՒՆԵՍԿՈՒՆ

ԿԱՊՈՅՑ ԽԱՅԻ ՇՐՋ. Վարչութիւն
միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրապար-
կենէրուհիները, Ուրբաթ, Մայիս 28
ժամը 20ին Փարիզի Մշակ. Տունը,
Ռիւ Պլէօ:

Հայ Աղբասախումբ

Ընկերակցութիւն

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Հայ Աղբասախումբ Ընկերակցութեան
ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս
12, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20ին
Ընկերակցութեան կեդրոնը 77 Ռիւ Լա-
ֆայետ, 75009 Փարիզ:

Բարեկրօնեալ կանոնադրին թիւ 5
ուածին համաձայն, վարչութեան կողմ
(8 անգամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակ-
ցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց, որոնք կ'
վաւերաբէր մասնակցել վարչութեան:

Թեկնածութեան պայման է Ընկերակ-
ցութեան անդամ ըլլալ:

Թեկնածուները պարտին Ընկերակցու-
թեան գրասենեակը գիմէլ գրառար, մ
մէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 28: Դիմում
նազիրը պէտք է ձեռագիր ըլլայ եւ առ
բարձրագոյն թեկնածուին կողմէ, որ
յոտակ կերպով գրելու է անուն, մական
նուն եւ հասցէ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՂԲԱՍԱԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ASSEMBLEE GENERALE DE L'A.A.S.
APPEL DE CANDIDATURES

L'Assemblée Générale de l'A.A.S.
aura lieu Jeudi le 12 Juin à 20 h.
Siège de l'Association, 77 Rue Lafayette
75009 Paris.

Renouvellement par moitié du Conseil
d'Administration (8 postes à pourvoir).

Les candidatures doivent parvenir
à l'Association au plus tard le 28 Mai 1981.
Elles doivent être écrites et signées à
main du candidat, qui doit indiquer, lisiblement,
ses noms, prénoms et adresse.

UGAB JEUNES - MARSEILLE

Organise

Sur l'invitation de SA SAINTETE VASKEN 1er
Catholico de tous les Arméniens

un voyage touristique et culturel en
a r m é n i e
du 11 Août au 1-er Septembre

avec

Moscou (2 j.) - Leningrad (2 j.) - Kiev (2 j.)

Erévan (14 j.) — Tiflis (2 j.)

Participation: environ 4000 F.

Renseignements et inscriptions:

U.G.A.B. Jeunes, 33 Cours Pierre Puget — 13006 Marseille — Tél. (91) 37-75-97

ORG.: Lic. 97 Fonds A.R.A.M

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Դ Ա Յ Ի Ն

Յ Ե Ղ Ա Փ Ո Խ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Մ Ը

Հ Ե Ռ Ա Ն Կ Ա Ր Ո Վ

Տակաւին մինչեւ օրս կը հանդիպինք Հայերու, որոնք կը կարծեն, թէ ներ - կային ոչինչ կարելի է ընել բռնադրա - ուած հողերու ազատագրման գծով: Մեկնելով այս սկզբունքէն, անոնք կա - ռած են այն յայտին, թէ օր մը մեր կա - ճէն անկախ, պայմանները նպաստաւոր կրնան ըլլալ ու մեր Դատը կրնայ իր ար - դար լուծումը գտնել: Նման մտածումներ ոչ միայն պարտաւորական բնոյթ ունին այլեւ սխալ են:

Ժողովուրդներու յեղափոխութիւնները մէկ օրէն միւսը տեղի չեն ունենար, այլ կը գոյանան ընդհանուր հակադրութիւն - ներու հոլովոյթի (պրացես) մը զարգաց - ման գաղափարային հասնելէ ետք: Սակայն նախքան յեղափոխութեան հաս - նիլը, այն ամբողջ ընթացքը, որ պիտի առաջնորդէ զէպի յեղափոխութիւն, այս - ինքն հակադրութիւններու հոլովոյթը, առարկայական եւ ենթակայական ազ - գակներու լծորդութիւնը եւ անոնց փոխ - յարաբերութիւնը, կարեւոր դեր ունին ի վերջոյ անոնք են, որ պիտի պայմա - նաւորեն յեղափոխութեան իրադրո՞ւ - մը, յաջողութիւնը կամ ձախողութիւնը:

Այդ եղբայրներ խիստ կարեւոր է յեղա - փոխութեան ընթացքին համար: Հոն է, որ պիտի գիտակցին ու պայքարին ժո - ղովուրդները ինչպէս նաեւ պիտի կեր - տուին ու ձեւաւորուին յեղափոխութեան ռազմավարութիւնն ու թաղթիւքները: Տրուած ըլլալով, որ իւրաքանչիւր ժո - ղովուրդը ունի իրեն յատուկ պայմաններ, իրադարձութիւններ ու զարգացումներ ան կ'ունենայ նաեւ իրեն յատուկ ռազ - մավարութիւն ու յեղափոխութիւն:

Ճիշդ է, որ պատմական ընդհանուր հակադրութիւններու զարգացման ար - դիւնքն է յեղափոխութիւն մը, սակայն պայմանը ամենակարեւոր հարցումը այն է, թէ ի՞նչ ձեւով տեղի կ'ունենայ այդ փոխ ի փոխ զարգացումը:

Յստակ եւ մեկին է, որ այստեղ կա - ռեւոր դեր կը խաղան խնդրոյ առարկայ ուժերը եւ առարկայական պայմանները որովհետեւ անոնք կը պայմանաւորեն հա - կասութիւններու զարգացումը. համայն մարդկութեան պատմութիւնը այս ձեւի տակ զարգացաւ: Այս տրամախոհական կապը որոշիչ դեր կը խաղայ յեղափո - խութեան մը յառաջացման կամ յետա - ձգման հարցին մէջ: Եթէ ուժեր ըլլան՝ այս պարագային կազմակերպութիւններ - շարժումներ, որոնք կարենան ձանձնալ տիրող առարկայական եւ ենթակայական պայմանները եւ համապատասխան մի - ջոցաւորումներով, ու գործունէութեամբ կարենան ստեղծել նոր պայմաններ նը - պաստաւոր ժողովուրդը յեղափոխակա - նացնելու, անոնք կը յաջողին այս ա - ռանցքին մէջ հնարահանել հակադրութիւն - ները սրելով յեղափոխութիւն յառաջա - ցնել:

Անոր որպէս օրինակ նկատի ունենանք պաղեստինցի ժողովուրդին կացութիւնը իր տեղահանումէն ետք: Այդ շրջանին տիրող առարկայական պայմանները, պա - ղեստինցի ժողովուրդին ենթակայական աստիճանական զարգացումը, եւ անոնց տրամախոհական փոխարարութեան ու փոխադրեցութեան հոլովոյթն է, որ ա - ռաջողեց զէպի յեղափոխութիւն: Իսկ մեր պարագային՝ ասոր հակառակ ըն - թացքը կարելի է տեսնել: Նախապէս գո - յութիւն ունեցող յեղափոխական ուժեր Սփիւռքի կազմաւորման շրջանին եւ ան - կէ ետք ոչ մէկ ձեւով նպաստեցին ըս - տեղծման այն առարկայական եւ ենթա - կայական պայմաններուն որոնք յեղափո - խութեան մը կրնային առաջնորդել:

Առարկայական պայմանները ինք - նաբերաբար չէ որ կ'որոշուին: Անոնց կապը ենթակայական պայմաններու հետ, փոխադարձ ազդեցութիւնն ու շա - դախումը, տրամախոհական յարաբերու - թեամբ մը կը ստեղծեն նոր իրականու - թիւն մը, որ կը պայմանաւորէ հակադ - րութիւններու զարգացումն ու հոլովոյ - թը, ինչպէս նաեւ յեղափոխութեան յե -

տաճումը կամ կանխումը: Յաւելալ ըրացարկութեան համար այստեղ օրինակ մը առնենք. Ձիլիի յառաջդիմական իշ - լանութեան ձախողութիւնը կարելի է վերագրել միայն այդ օրերուն տիրող պայմաններուն: Առարկայական կացու - թեան կողքին մեծ դեր խաղաց յառաջ - դիմական ճակատին դերը: Այս վերջինը չէր հաւատար զինուորական ուժի ան - հրաժեշտութեան՝ հետեւաբար այդ ա - ունեցութեամբ պէտք եղած քայլերը չա - ռու: Օգտուելով այս կացութենէն, պե - տական հարուածի մը միջոցաւ 1973ին յետադիմութիւնը դիւրաւ ձեռք առաւ երկրին իշխանութիւնը:

Արդ՝ մեր իրականութեան մէջ չըլտ - նուցան այն յեղափոխական ուժերը, ո - ռոնք իրենց գործունէութեամբ պիտի կարենային կարեւոր դեր խաղալ փոխե - լու համար գոյութիւն ունեցող առար - կայական պայմանները՝ ստեղծելով այն գետիւնը, որ պիտի առաջնորդէր հայկա - կան յեղափոխութեան մը: Այսպէսով տասնեակ տարիներու ընթացքին որդե - գրուած քաղաքականութեան մը հետե - ւանքով, Սփիւռքի տարածքին հայ կու - սակցութիւնները պայմանաւորեցին այն - պիտի պայմաններ՝ առարկայական ու ենթակայական գետիւններ, որ այս գծով հետզհետէ գծաւարացուցին թէ՛ գործ - նական եւ թէ՛ տեսական քայլեր առնելը յեղափոխութեան ուղին: Աւելին՝ իշ - լանդ սփիւռքահայ քաղաքական ուժերը ոչ մէկ փոխ ի յայտնեցին չէզոքացնելու համար ամէն ճիւղ, որ կը ձգտէր դուրս հանել Սփիւռքը օտարացումի այս վիճա - կէն. զանազան ձեւերու տակ ճնշումներ եղան՝ տնտեսական, ֆիզիքական, բարո - յական եւ այլ գետիւններու վրայ կղզիա - ցնելու համար յեղափոխական երիտա - սարդներ, որպէսզի ժողովուրդին եւ յատկապէս երիտասարդութեան մօտ ան - յատկաբար յեղափոխական մտքի արտա - յայտութիւնները: Այս ձեւաբանին առա - ջին զոհը լիբանահայ երիտասարդութիւ - նը կը հանդիսանար: Սակայն նման քա - ղաքականութեան մը յաջողութիւնը ժա - մանակավրէպ է. առաւելագոյն բանը որ կրնայ տեղի ունենալ այդ ալ յեղափո - խական շարժումի մը վերելքը առժամա - բար յետաձգելն է: Փաստօրէն այդպէս ալ եղաւ: Վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին հնարահանել Սփիւռքի տարած - քին կը տեսնենք գոյացած՝ խմբակներ, որոնք ճնշադատելով այլքան տարիներու տեղաշարժ քաղաքականութիւնը՝ այժմ ի - րենց թերթերով եւ գիւրուորական թէ՛ այլ սահմանափակ միջոցառումներով կը ջա - նան նոր հունի մէջ գնել Սփիւռքն ու Հայ Դատը:

Թրքական իշխանութիւնը, որ այսքան տարիներու ընթացքին քիչ թէ շատ հան - դիստ էր Հայերու վարած քաղաքավար քաղաքականութենէն՝ յանկարծ այս ե - լիտասարդներու «անփորձառու» գոր - ծունէութիւններուն պատճառով սարսա - փած է. եւ սակայն գիտնալով հարցին ծանրակշռութիւնը՝ ան իր գլոյնը եւ պա - ղարին քաղաքականութեամբ, առանց փոխադարձ միջոցառումներու, կը փոր - ձէ ջուր թափել նոր ցայտող կայծերուն՝ գիտնալով որ որեւէ ձեւի շօշափելի հա - կադրեցութիւն մը կրնայ այդ կայծը հրդեհի վերածնել:

Մեկնելով մեր քիչ առաջուան նշած ընդհանրական սկզբունքէն (որ է առար - կայական եւ ենթակայական պայման - ներու հոլովոյթի կախումը անոնց ունե - ցած փոխ - յարաբերութիւններու ազդե - ցութիւններէն) եւ զայն գետեղելով մեր իրականութեան մէջ՝ այստեղ մեկին պիտի ըլլար ըսել որ, անցեալին, եթէ Հայութիւնը, մասնաւորաբար իր քա - ղաքական ուժերը, տարբեր ուղի որ - դեղբէին՝ պարզ է որ այժմ ան եւ Հայ Դատը տարբեր պայմաններու մէջ պիտի գտնուէին. նոյնն է պարագան ներկա - յիս. եթէ Սփիւռքահայութիւնը փո - խէ իր ընթացքը եւ արմատական քայլեր առնէ այս առնչութեամբ՝ բնականաբար

առարկայական պայմաններն ալ պիտի են - թարկուին փոփոխութեան, փոփոխու - թիւն մը՝ որ կրնայ նոր հորիզոններ բա - նալ մեր բռնադրաւորած հողերու ազա - տագրման գծով:

Սակայն մենք տակաւին հեռու ենք ա - կէ: Այժմ կը դառնանք այս եղբայր - թի նախնական շրջանին, այսինքն՝ պէտք է մտածել առաջին հերթին թէ ի՞նչ ձե - ւով կարելի է ժողովուրդը քաղաքակա - նացնել իր ազգային իրաւունքներուն դի - տակից դարձնելով, որպէսզի Հայ Դատի հողային ազատագրումի հետապնդումը իր առօրեային մէկ կարեւոր մասը դառնայ ու վերապէս անոր մէջ տեսնել իր իս - կական ազատագրումը եւ համոզուի ա - նով. այս կը նշանակէ որ թաքնուած հա - կադրութիւններու արծարծումն ու դար - դադումը անհրաժեշտ է իր եւ զինք պայ - մանաւորող կացութեան մէջ, իր եւ թուրք իշխանութեան միջեւ: Վերջապէս, ցոյց տալ Սփիւռքահայուն, որ իր ներկայ բա - րեկեցիկ եւ հանդիսա կենցաղը մակե - րեւութային է. մինչեւ այն ատեն որ Հա - յը իր պարած վայրին իսկական տէրը չէ եւ իր նախնիներու կողմէ կեր - տուած Հայրենի Հողին վրայ չի բը - նակիր՝ հետեւաբար իր ազգային, մը - չակութային եւ ընկերային ինքնուրոյն իրաւունքներն ու գործունէութիւնները ինչպէս նաեւ անոնց ուսանողութեան մօտ - մանափակ են, եւ անոնք կրնան որեւէ ա - տեն տեղական իշխանութեան եւ թուրք իշխանութեան շահերու նոյնացումի բե - ճումով խիստ ճնշումներու ենթարկուիլ: Տակաւին այստեղ չըսելու համար որ ազգ մը, ժողովուրդ մը, իր ինքնութիւնն ու իր գոյատեւումը զանազան մարզերու մէջ կրնայ զարգացնել եւ շարունակել միայն իր Հայրենի Հողին վրայ:

Ներկայիս, եթէ անցեալին հետ քննելու ըլլանք մեր առարկայական եւ ենթակա - յական պայմանները, վստահաբար որ նոյ - նը չեն:

Այսօր Հայ Դատի համար եւ Հայ Ժո - ղովուրդի մտածութեանը մէջ նորերը ստեղծուած են:

Շուրջ 15 տարի առաջ, տիրող կացու - թեան հետեւանքով նոր մտածումներ տեղ գտան Հայ Երիտասարդութեան մօտ: Հայ Դատը լուծելու յիսուն տարուան ձա - խողութեան մը ետք եւ միջազգային ա - զատագրական շարժումներու օր-բատ-օրէ զարգացող վերելքով, յեղափոխութեամբ ձեռք բերուած ազատութիւնն ու արդա - րութիւնը իրենց կարեւոր անդրադարձը ունեցան մեր երիտասարդութեան դի - տակցութեան վրայ: Այսպիսով, անոնք եւս սկսան սակաւ-առ-սակաւ այդ ու - ղին բռնել: Ասոնց կողմէ առնուած՝ նոր նախաձեռնութիւններու՝ հետեւանքով՝ դարձեալ նոր պայմաններ եւ նոր մտա - ծումներ յառաջացան. այսպէս՝ եթէ անցեալին եթէ միայն մի քանի հողի գինեալ պայքարի գաղափարին կը հաւա - տային, այսօր անոնց թիւը բազմացած է: Նախապէս եթէ Ապրիլ 24ի առթիւ տե - ղի ունեցող ցոյցերը սուգի եւ ողբի ար - տայալուց չէին՝ այսօր, անոնց փո - խաղէն այդ թուականը դարձած է Հայ Ազատագրական Պայքարի Օր եւ կատար - ուծ ցոյցերը եղած են՝ ըմբոստութեան արտայայտութիւն մը. անցեալին եթէ ե - լիտասարդութիւնը չէր համարձակել քննադատել իր զեկավարներուն գործած սխալները եւ իր յեղափոխական միտքե - րը արտայայտել՝ այսօր ան ոչ միայն կը համարձակի տեսականօրէն պարզել իր ըմբռնումները, այլեւ՝ նոյնիսկ ան գործնականին անցած է: Իսկ արտաքին գետնի վրայ, եթէ այդ շրջանի քարոզ - շական օրկանները (մաս - մէխա) միայն բացառիկ առիթներով կ'անդրադառնային մեր մարին եւ Հայ Դատի գոյութեան, այժմ շատ յաճախ հետաքրքրութիւն կը ցուցաբերեն անոնց նկատմամբ:

X

Վերը տեսանք թէ մեր իրականութեան մէջ ի՞նչ ձեւով տեղի կ'ունենան պայ - մաններու հոլովոյթը, անոնց առարկա - յական եւ ենթակայական փոփոխում - ները ու նոր ձեւի հակադրութիւնները՝ որոնց համաձայն նոր գետնի մը կը ըս - տեղծուի: Մեկնելով այս մօտեցումէն, հակասութիւններու սկզբունքը՝ առար - կայական եւ ենթակայական տարեւթի - քա, անկէ ստեղծուած նոր կացութիւն - ներ (որ յաւերժօրէն նոյն ընթացքով կը շարունակուին) փոխն - ի փոխ հանդը - ուաններ, կը տեսնենք թէ այս ընթաց - քով յառաջիկայ շրջանին ի՞նչ զարգացում

ՎԱՀԵ ՕՇԱԿԱՆԻ
ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ԱՌՈՒԻ
hՄԲ. — Մայիս 24-25ի մեր քիւն
հրատարակած էիմֆ Վախ՝ Օշակա
« Ընտրանիի Հարցը » արտատպով ՊԵ
րուքի « Ազգակ Շարաքօրեակ » Մայի
11ի քիւն: Այդ յօդուածին, « Ա. Ն. »
կցած էր հետեւեալ խորհրդածրոյթը.
ները. —

X

Եթէ միջկուսակցական վէճերն ու վե - ճարանութիւնները չհաշուենք, հայ մե - ժուկին մէջ առհասարակ տեսարանա - ընկերային, գաղափարական կամ ընդ - հանրապէս հանրային լուրջ բնոյթի հարցերու հրապարակային քննարկու - անքով ու բազմակողմանի վիճարկութի - նը չէ ընդհանրացած, դժբախտաբար:

Շատ հաւանօրէն այս է գլխաւոր պատ - ճառներէն մէկը, որուն հետեւանքով մե - հրապարակադրութիւնը տեղաշարժ, չէ սեւու համար՝ աստիճանական տեղաշա - րութեան մէջ է Արտերկրի տարած քիւն: Ճիշդ է, մտաւորական հին սերուն - չկայ այլեւս: Միաժամանակ անկապա - կէ, որ ամէն սերունդ ինքզինք կ'ըլլա ինքզինք կուտայ, իր ուրոյն ոճը, նե - րազերը կը կերտէ եւ սեփական ձակա - տադրերը կ'ապրի ու կ'անցնի պատմ - թեան

Սակայն փաստ է նոյնպէս, որ ըս -

կրնայ տեղի ունենալ մեր իրականու - թեան մէջ:

Այս պայմաններու մէջ զարթոյն կը տաւարդութեան կողմէ առնուած քայ - րով եւ առարկայական պայմաններու հ - իրենց փոխ - յարաբերութեամբ առաջ հերթին պիտի ստեղծուի նոր գետնի մը առարկայական նոր պայմաններ, զան - զան ձեւերու տակ թրքական հակադր - ցութեան իշխաններ, որու բերումը պիտի գո - յանայ ժողովուրդ մը, որ դուրս պիտի ելլէ իր նախնի կրօնաւորական վիճակի գիտակից ու մասնակից դառնալով քա - ղարին: Երկրորդ հերթին, յեղափոխ - կան նոր գետնի մը ստեղծումով, կը բ - տեղծուի նաեւ նոր գիտակցութիւն: Այս պիտի իրերաթափանց գործունէութիւն - ներով գոյութիւն ունեցող պայմաններ ու ժողովուրդը վերապէս պիտի մտն - յի յեղափոխական հունի մը մէջ՝ այս պի - տի ըլլայ առաջին հանգրուանը հողի քաղաքային ազատագրական պայքարի հանգրուան մը՝ որուն հորիզոնները ա - յայժմ կարելի է յատկաօրէն պատկերի - մանաւանդ որ զարգացումները միայն կողմանի չեն՝ մէկէ աւելի գետնները վրայ:

Իայց, ներկայիս հարցը այն է, որ ա - նուազն առաջին հերթին, նման ձեւի քաղ - ղացումները կարեալ են մեր կողմէ ա - նուազն նախաձեռնութիւններէն, այլ մինքն՝ տրուած ըլլալով որ ամէն ինչ կացութիւն ունի իրեն թեր կամ դէ - ժողովուրդը հայկական ներկայ իրական - նութեան մէջ կը տեսնենք մարդիկ, որոնք համաձայն են Սփիւռքին՝ իր նախնի թաղքով, մինչ ասոր հակառակ զա - երիտասարդութիւնը կը մերժէ այս կող - ցութիւնը ու կը պայքարի զայն փոխ - լու համար: Այս երկու տարբեր ուղ - ղութիւններէն մէկը ի վերջոյ պիտի գ - լուծէ յետագայի զարգացումներու հո - լովոյթը: Մեր վերեւ նշած յեղափոխ - (Էվոլյուսիոն) չի կրնար տեղի ունեն - թէ մենք գործի չըճենք մեր բոլոր մի - ջոցները, եթէ մեր բոլոր կարեւոր թիւններով մեր կողմը հակիլ շտապ - թերու հաւասարակշռութիւնը՝ ի միջ - ժերու հաւասարակշռութեամբ. վերջապէս այլոց ուժի գործածութեամբ. վերջապէս այս ձեւով է որ կարելի պիտի գտնուի նոր պայմաններու ընդառաջումը:

Հետեւաբար, ամէն մէկ Հայրենակա - Հայ, որ իսկապէս կը գիտակցի մեր ներ - կայի կացութեան, անտարակոյս որ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ այս պայ - ճարին, պայքար մը՝ որ մեզ կ'առաջնոր - ղէ զէպի Հայ Դատի արդար առաջնորդ Այս եղբայրներ մէջ անոր առաջնորդը կարեալ է մեզմէ, եւ գլխաւորաբար մե - ժի, մեր գործունէութիւններէն եւ ինչ - կատարելիք դերէն՝ առնուազն աստիճ - հանգրուանին զայն նոր փուլի վրայ դը - նելու համար:

ԱՐՄԻՆ Կ.

(Զ. Մուքաֆեանի յիշատակին)

«Ա. Շ. »

—

Այլա, իօսք առին Տիգրան թաղոյանին
որ յատկապէս վերագծեց Մշակոյթի Տան
հիմնադրութեան եւ հաստատման համար
եղած հանգրուանային աշխատանքները
եւ Առատուր Գօտօյեան որ վեր առաւ
Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի անդամ-
ներու կառաված գաղութանուէր մշակու-

፩፯፻፶፭

$$= \text{Z U U S t Z} =$$

Կ Ա Ր Ա Խ Ա Ն Ր

վարդապետ կարաւանին հետ
էր, մինչեւ այդ, ոչ ոքի հետ խօսած էր,
կը կարդար «Յաղագս իրաւանց»ը: Կա -

Հայր Անտոն, Պիթլիսի մէջ Հազիւ մի քանի օր կրցած էր մնալ: Գիշերն ամբողջ մղձաւանջ էր դարձեր: Ծերացած մօր ծիծաղէն ու արցունքէն շատ բան չէր հասկնար, կենդանիի մը աշքերուն պէս կը նայէր այդ բոլորին: Հայրանքի գոյը տունը մտադրեւ թափուած շան մը երես — ւոյթը առած էր: Այդ բոլորը կարծես

Նաև կը ծաղրէր։
Փէշկիվաններու ընտանիքը ի զուր կը
կատակէր ինկոյնի հետ։ Ան երէկ գի-
շեր արթնցած էր, մօտեցած կարւանու-
րահի բակի մը հօրէն ջուր խմելու. ան-

X

(82 - 7211.)

ՕՐՈՒՆ ԻՍՏԻՐ

ՄԻՆԵՐԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
24-ՏՈՒՄՈՎ [★]

Հայաստանի անկախ Հանրապետության կարճատև պատմությունը ուսանելի էջեր կը մնան մեր ժողովուրդին համար: Ուրվհատե մահուան սեմին հասած ժողովուրդ մը գերեզման վերընծիրվել ի՞ր խակ կամբոլ, վճիռով, այլ մանաւանդ՝ պայքարով: Ներքին թէ արտաքին թշնամի ուժերուն դէմ:

Մայիսեան հերոսամարտը, փաստորէն, վերջ գտաւ Մայիս 28ին: Անկախութեան հռչակումէն ետք հարկ եղաւ ամբողջական Հայկական Պետականութիւնը: Քայլ առ քայլ: Հանդրուան առ հանգրուան: Միշտ դէմ դնելով խոչընդոտներուն: Յարուցուած արդիւններուն: Քաղաքականէն մինչեւ տնտեսական: Ռազմական:

Դարմանել վէրքերը: Մեծ արհաւիրքին աղետները: Ընդարձակել սահմանները՝ արեւ եւ լույս տարածելով հայապատկան տարածութիւններուն վրայ: Զանոնք, աստիճանաբար, դարձնելով հայազգոյ՝ Արարտեան դաշտէն մինչեւ Արազածի բարձունքները, Զանգեզուրի աղբու լեռնէն մինչեւ Դիլիճանի կանաչագեղ հովիտները, Սեւանի կապուտակ ջուրերը եւ այլոք:

Ժողովրդական կարգերու հաստատուած մնաց օրուան, ժամանակին հիմնական առաջնությունները: Ընկերակարական ձգտումներուն կիրարկումը՝ իր անհղծ, հարգատ քննադէմով, դարձաւ մտա-սեւեռում:

Հայութեան քաղաքական ձգտումներուն հանգանակը կազմեց՝ անկախութեան, ազատութեան կողքին, Միացեալը: 1919 Մայիս 28ի պետական Յայտարարութիւնը Միացեալ եւ Ազատ ու Անկախ Հայաստանի, հիմնակէտը հանդիսացաւ Սեւրին, Ռիւլընեան Հայաստանին:

Թուականները միայն յիշատակութիւններ չեն: Միայն իրադրութիւններ չեն: Այլեւ կանչներ են, կոչներ, պատգամներ:

1918 Մայիս 28ը ներկայ Հայաստանին լինէր: Անկախութեան, հաստատուն: Իսկ 1919 Մայիս 28ի Յայտարարութիւնը՝ իրականացնելի ծրագիրը համայն Հայութեան:

Մայիսեան արշալոյսը՝ տասնամեակներու ընթացքին, լուսաւոյդ իրականութիւն դարձաւ: Միտքով եւ հոգիով: Շինարար միաններով: Մտածումի թռիչքներով: Մտեղծագործական թափով:

Ուրեմն՝ կայ վէճը: Հաստատուն արժանաւոր, որ պէտք է իր ծիլերը արձակէ, տարածուի՝ պատմական հողերուն վրայ: Արեւմտեան Հայաստանէն մինչեւ Դարաբաղ, Նախիջեան:

Եթէ՛ կերտեցինք մեր Պետականութիւնը: Վաղը զայն պէտք է դարձնենք անորոշական, միացեալ, այդ հողին հաւաքատ ժողովուրդին մէկտեղումով: Պատմական հողերուն ամբողջացումով: 1919 Մայիս 28ի հանգանակին իրագործումով:

Այսօրուան նպատակէտն է, ուրեմն, Միացեալ Հայաստանի իրականացումը:

Օրուան ազգային ձգտումը:

Ժ. Մ.

(*) Թղթատարական անկանոնութեանց հետեւանելով, նոր ստացանք Մայիս 28ի նուիրում Ժ. Մ. ի խմբագրականը:

ԹՐԲԱՊԱՏՈՒՄ

ԻՍԿԵՆՏԵՐ ՕՅՐԻ,
ԹՈՒՐԲԵՐԸ, ՀԱՅԵՐԸ
ԵՒ ԲԱՐԵՎԱՍՈՒԹԻՒՆԸ...

ՆՈՐ ԾԱՆՕԹՆԵՐ

Ամիս մը առաջ Յակոբ Սվալբեան ա-նունով հայրենակից մը հեռագրով գիտ-վնտոց: « Ժամանակ » օրաթերթին մէջ հրատարակուած յօդուածիս կապակցու-թեամբ տեսակցութիւն մը կը խնդրէր: Այսպէս ծանօթացայ թուրքահայ հաւա-քականութիւններու բարեկամութեան ան-կեղծօրէն նուիրուած արժէքաւոր անձնա-ւորութեան մը: Յակոբ Սվալբեան բժշկա-կան ուսման ալ հետեւած, միջին տարի-քով, մշակույթի տէր, անհատականութիւն ունեցող, եռանդուն հայրենակից մըն է: Գրագէտ ու հրապարակագիր, եր-կար ատեն հրատարակած է բազմաթիւ թերթեր: Ներկայիս ապրանքի մը տէրն է: Իր գրասենեակին մէջ թուրք եւ հայ յարաբերութիւններու մասին շատ հա-րուտ արեւել մը ունի գիրքեր, պարբե-րականներ, թերթեր, գրութիւններ եւ դեռ ուրիշ շատ մը նիւթեր:

« Մէյտան » ամսաթերթի մէջ հրա-տարակուած նախորդ յօդուածս եւ հայ մամուլի մէջ անոր տրուած պատասխան գրութիւնները մէկտեղելով անմիջապէս թղթածրար մը պատրաստեի: Եթէ Յա-կոբ Սվալբեանի հանդիպած չըլլայի, երբեք տեղեկութիւն ունեցած պիտի չըլ-լայի:

Անոր հետ շատ հանգիստ ու սրտաց խօսեցանք: Թերեւս երկուքս ալ կարգ մը իրականութիւնները միայն մէկ կողմէն կը դիտէինք: Սակայն յայտնի էր որ հարցին մեւ երեսներն ալ տեսնելու ջան-քին մէջ ենք: Յոյսով եմ, անպայման տեղ մը պիտի կարենանք իրարու մօտե-նալ եւ կատարեալ ճշմարտութեան հաս-նիլ:

Ուրիշներ ալ եթէ նոյն բանը փորձեն, նման երկխօսութեան գետններ պատ-րաստուին, որքան սխալներ կարելի է դարձանել եւ անհետացնել թշնամու-թիւնները:

Յակոբ Սվալբեանի ասկէ երեք տարի առաջ ողբացեալ Ապտի Իփէֆէի հետ այս նիւթին շուրջ ունեցած կարեւոր մէկ տեսակցութիւնը հրատարակուած էր Միւնխէթի մէջ: Ամբողջ էջ մը բռնող այդ ասուլիսի ընթացքին, ան կատարեալ անկեղծութեամբ եւ քաղութեամբ ձեռք առած էր նիւթը:

Սվալբեանի նման հայրենակիցի մը հետ ծանօթացած ըլլալս երջանիկ հան-դիպում մըն էր ինծի համար: Բայց աւե-լին կայ, անոր միջոցաւ ծանօթացայ նաեւ շատ մը ուրիշ արժէքաւոր անձերու, որոնք եւս կը հետաքրքրուէին այս նիւ-թով:

Անոնցմէ մին Վարչապետարանի Բարձր-Քննիչ Մարմնի մասնաւոր խորհրդա-տու յարգելի Միտհաթ Կիւրաթան է: Կալաթասարայի վարժարանակից այս ընկերն ալ հայկական հարցով հետա-քրքրուող մէկն է: Իր պատրաստած գոր-ծերուն մէջ, հրատարակութեան պատ-րաստ «Հրաւէր բարեկամութեան» Յոյ-ները եւ Կիպրոս» անունով արժէքաւոր ու շահեկան գիրք մը ունի: Ան ալ դժգոհ է, Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ ստեղ-ծուած թշնամական կացութեան, կը փա-փաքի որ բարեկաման աշխատանքներ առաջ տարուին: Յոյներու հանդէպ ալ նոյն զգացումները կը կրէ եւ վերոյիշեալ գիրքը արդէն այդ նպատակով գրի առ-

նուած է: Ես, այս նիւթերու շուրջ ու-նեցած հմտութենէն շատ օգտուեցայ եւ կը յուսամ որ դեռ շատ պիտի կարենամ օգտուիլ իրմէ:

×

ՄՐՏԵՐՆԻՆ ԽՈՑՈՒՄԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ՀՈԳԻ

Բայց զիս ամէնէն շատ տպաւորող ան-ձը եղաւ Սինան Գունեբալի անունով ե-րիտասարդը, զոր կրկին ճանչցայ Յակոբ Սվալբեանի միջոցաւ: Ան Մատրիտի նա-խորդ մեծ դեպքան Գունեբալիի զաւակն է եւ հայ ահաբեկիչներ սպաննած են ա-նոր մայրը Սպանիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Վերջին տարիներու ընթացքին հայ ա-հաբեկիչներու զոհերէն երեքին անմիջա-կան պարագաները աչքի առեւ բերէք: Երկու սպաւոր կիներ՝ մէկը իր զաւակը, միւսը իր ամուսինը կորսնցուցած է, իսկ երիտասարդ մարդ մըն ալ իր մայրը:

Իրենց ամուսինը եւ զաւակը կորսնցնող-ները հրատարակուած գիրք եւ յօդուած-ներով յայտնած են իրենց վիշտն ու դիմ, անիծած եւ դատապարտած են ոճրագործ-ները: Սինան Գունեբալիի ընթացքը բո-լորովին տարբեր եղած է, հակառակ որ իր մայրը զոհ գացած էր Հայերու փա-մփուշտներուն, ան կըցած է զարմանալի հասունութիւն եւ պաղարկութիւն ցոյց տալ: Սպաննուած դեպքաններէն մէկուն կինն ալ անոր մօրաքոյրն է. այս պատ-ճառաւ անոր ցաւը աւելի խոր եւ ծանր պէտք է ըլլայ: Հաւանաբար, ան ալ նախ սոսկալի բարկացած է ահաբեկիչներուն եւ մտքէն փոխ-վրէժի զգացումներ ան-ցուցած փոքր:

Բայց երբ քիչ մը կը հանդարտի, ցաւը կը մեղմանայ, կը սկսի խորհիլ եւ կ'աշ-խատի նիւթին մօտենալ ոչ թէ զգացա-կան, այլ տրամաբանական ճամբով: Վեր-ժառուկիւնը ինչ բանի պիտի ծառայէր: Որք եւ արեւն ինչ շահ կրնան բերել: Երկու կողմերու համար ալ նոր դժբախ-տութիւններէ զատ ինչ օգուտ կ'ունենայ այդ բանը, որ հաւաքականութիւններու թշնամութիւնը աւելի խորացնելու եւ սը-րելու կը ծառայէ միայն:

Սինանը, անցեալի ցաւերը մոռնալու համար, ոչ թէ հին վէրքերը նշարակել, այլ զանոնք դարմանել պէտք է ջանալ:

Այս մէկն ալ միայն բարեկամութեամբ եւ սիրով կարելի կ'ըլլայ: Այս պարա-դան իրականացնելու համար երկխօսու-թիւն հաստատել, իրար հասկնալ, իրա-րու հաւատալ եւ ճշմարտութիւնները ե-րեւան հանել պէտք է: Հարիւրաւոր տա-րիներ բարեկամութեան մէջ ապրած եր-կու հաւաքականութիւնները իրար մօ-տեցնող անհամար պատճառներ գոյու-թիւն ունին: Այս նպատակին համար օգ-տակար կրնայ ըլլալ նոյնիսկ կազմութիւն միութեան մը ջանքերը:

Իրենց անցեալի բարեկամութիւնը այս-օր թշնամութեան վերածուող այդ երկու հաւաքականութեան վիճակը եւ կ'ուզեմ հետեւեալ ձեւով պատկերել:

Գիտէք, բաւական երջանիկ ամուսնա-կան կեանք մը ունեցող զոյգեր կ'ըլլան, որոնց այդ ապրումը կը թունաւորուի, իրենց բոյնը կը քանդուի եւ անոնք այլ-եւս իրարու թշնամիներ կը դառնան ընդ-հանրապէս իրենց շուրջիններուն ազդե-ցութեամբ:

Բաժնուելէ ետք, միշտ իրար զօրացնե-լով եւ իրարու գէշութիւններ խորհելով կ'անցընեն իրենց ժամանակը: Այսպիսի պարագայի մը մէջ ամէնէն աւելի ան-հանգիստ եւ դժբախտ եղողները իրենց զաւակները կ'ըլլան:

Ասոնց մէջ սակայն, երբեմն իրենց սը-խալները հասկցող, եթէ նոյնիսկ կրկին չ'միանան, զոնք երկու մտերմ բարեկամ-ներ ըլլալով իրենց կապը շարունակող զոյգեր կը գտնուին: Այս պարագան խե-րով կ'ըլլայ թէ՛ իրենց եւ թէ իրենց զա-ւակներուն համար:

(Շար. - 2)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱԿ

ՇՄԻՏ, Գերմանիոյ վարչապետը Մոս-կուա կ'երթայ Յունիս 30ին, նախապէս խորհրդակցելէ ետք Արեւմուտքի իր ըն-կերներուն հետ:

Կիւն ՍԱՋԱՔ, նախկին նախարար եւ փոխ - նախագահ ազգայնական շարժումի կուսակցութեան (Միլլի Հարէֆէթ, ծայ-րայեղ աջ) սպաննուեցաւ առջի օր, Ան-գարայի իր բնակարանին առջեւ: Առա-ջին անգամն է որ խորհրդարանը ներկա-յացուած հոսանքի մը այսքան բարձրաս-տիճան զեկավար մը ահաբեկիչներու թի-ւախ կը դառնայ: 48 տարեկան էր եւ Մաքսայի նախարար եղած էր Տէմիրէլի դահլիճին մէջ 1977ին: Այս սպանութիւնը բաւական իրարանցում ստեղծած է երկ-րին մէջ եւ ցոյցերը այնքան բուռն եղած են, որ լուսաւոյդ Հաստատուած է կարգ մը քաղաքներու մէջ: Իրեւն նշան բողոքի նոյն կուսակցութեան, Միլլի Հարէֆէթի 17 երեսփոխաններ եւ մէկ ծերակուտա-կան որոշած են հրաժարիլ խորհրդարա-նէն:

ԻՐԱՆԻ նորընտիր խորհրդարանին պաշ-տօնական բացումը կատարուած է առջի օր: Ոչ խոսքի զաւակը, ոչ ալ Պանի Սատր իրենց երկար ելոյթներուն մէջ ահ-նարկութիւն մը ըրած են պատանդներ - բուն մասին: Այս առթիւ ուսանողները զեկոյց մը հրապարակած են, ուր կը յայ-տարարեն թէ որոշած են, ի յառաջ - դունէ, հնազանդիլ որեւէ որոշումի զոր կուտան խորհրդարանականները եւ կոչ կ'ընեն նաեւ խորհրդարանին որ համոզիչ բացատրութիւններ տայ ազգին եթէ Թեհ-րան չ'կրնայ ձեռք ձգել Շահին եւ անոր հարստութեան վերադարձը: Եւեղը վրձ-ռական կը մնայ եւ կը յիշուի թէ պա-տանդներու ճակատագիրը փորձաքար մըն է իսլամի համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ահաբեկչութիւնը դա - դար չունի եւ այս անգամ ծանօթ լրագրող մըն է զոհերէն մէկը: Նոյն առաւօտը, Միլանոյի մէջ կը սպաննուէր Քոռիէտէ տէլլա Սեռայի աշխատակից եւ լոմպար - տացի լրագրողներու Միութեան նախա - դահ՝ Ուալթեր Թապաճի եւ Հոմի մէջ՝ ոստիկան մը՝ Ֆրանչո Էլմանճիսթա, որ երկու պաշտօնակիցներու հետ կը հսկէր Յուլիոս - Կեսար վարժարանի մուտքին: Լրագրողին մահափորձին տէր եղած են մրցակից եւ ընդդիմադիր խմբակներ: Սկիզբը՝ ծայրայեղ աջ, ապա « Կարմիր ջոկատներ », մէկը Ունիթա համայնա-վար օրաթերթին հեռագրով, միւսը՝ համայնապարամիտ՝ Փաէգէ Սեռայի: Թոպաճի տարւոյն սկիզբէն ի վեր 22րդ դոհն է ահաբեկչութեան եւ երկրորդ լրա-գրողը (նախորդը Սքամիայի տնօրէնն էր՝ Քազալեմո):

ԱՊՐԻԼ ամսուան ընթացքին գիւններու յաւելումը 1,2 առ հարիւր է եւ հիմնուե-լով վերջին երեք ամիսներու յաւելում - ներուն, կը պարզուի որ տարուան ըն - թացքին 14 առ հարիւրի պիտի հասնի:

ՆՈՒԹԻՆԿԵՄ - ՖՈՐԵՍՏ անգլիական խումբը պահեց Եւրոպայի Ֆուլթուրի բա-ժակը, այս տարի ալ յաղթական ելլե - լով: Մատրիտի մէջ է, որ Օի դէմ մէկ կէտով պարտութեան մատնեց Համպուր-կի խումբը: Սաղը սակայն չի դնահատ-ուիլ մարզադէտ լրագրողներուն կողմէ:

ՊԵՐՈՒԹԻ հարաւային արուարձանի մը եւ հարաւային Լիբանանի փոքրիկ քաղաքի մը մէջ, բախումներ եղած են մահաբերական մրցակից աղանդներու մի-ջեւ: 19 մեռեալ եւ 25 վիրաւոր կայ:

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԸՆԴՄԵՋԵՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԵՓԵԱՆ

Մ Ա Յ Ի Մ - 1930

Արեւելքը անհանգիստ է: Անդրիոյ իշխանութիւնը ծանր փորձի մը ենթարկուած է:

Արեւմտեան խռովութիւնները կը շարունակուին Հնդկաստանի մէջ: «Անհնազանդութեան» շարժման պարագլուխները, Կանտի եւ գործակիցները կաշակաւորներու հետ իրարմէն զինուորներ կը կազմակերպեն: Բայց բռնկած են հողի տիրութիւնը եւ արեւելքը կը հոսի նորէն գլխաւոր քաղաքներու փողոցներուն մէջ: Ամբոխը քարով ու բիրով կը պատասխանէ ոստիկանութեան հրահրումներուն: Տիկին Նայտու, հնդկի բանաստեղծուհին կը շարունակէ Կանտիի պայքարը:

Նոյն անողոր իրականութիւնը Եգիպտոսի մէջ ուր բանակցութիւնները լըզուած են: 1922ին յայտարարուած Եգիպտոսի անկախութիւնը դեռ գործնական փուլի մէջ չէ մտած: Որոհակցութիւնները կը սկսին ու կը խզուին: Բայց կաթման կ'ենայ:

Պաղեստինի մէջ կիւրքերը սրուած են Արաբներու ու Հրեաներու միջեւ: Արաբները կը մերժեն հրեական ծանօթագրութիւնը եւ կը պահանջեն բուն պաղեստինեան Պաղեստին, եթէ ոչ անկախութիւն:

Նոյնքան սրուած կը մնան Սուրիոյ Արաբները: Որոշումները անպակաս են եւ օրուան կարգաւարքը խնդրոյ առարկայ:

Ալժիւր ոչ Հնդկերէն հեղափոխութիւնը կը կենսայ եւրոպական գլխարկին առջեւ, ոչ ալ Ֆելլաւը: Եւ ցնցումը կ'երթայ մինչեւ Մալթայոյն Արեւելք: Արեւելքը է անսպաս, անհաշիւ միջոցներու ալիքով մտնելով միջերանոց մը, բխումիւ եւ դանդաղաբար մանտարիններու Ձիւստանը:

Արեւելքը Կովկասը: Դէպքերը կը պատահին ամէն տեղ, տարերային թափով, յատկապէս Գանձակի, Դարբասի, Ձանդեզուրի եւ Նախիջևանի մէջ, հետեւեալ խորհրդային իշխանութեան ձեռնարկած բուն համայնացման գիւղին, մանաւանդ Կովկասի նախնական, նահապետական գիւղատնտեսութեան: Մասնաւորապէս բուն գիւղացիութիւնը լեռնային շրջաններուն մէջ: Արեւմտեան կողմերը որոնց կառավարութիւնը կը պատասխանէ ինքեւ - նօթիներով եւ պաշտօնականութեամբ: Այսպէս՝ պաշտօնական կ'ըլլան Հայաստանի Գեղը. Կոմիտէի քարտուղար՝ Հ. Կոստանեան, Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Կրիկեցիկ եւ ալ բազմաթիւ անձնակազմութիւններ կը քաշուին հրապարակէն, իբրեւ «հրաժարեալներ»:

Ահա իր երկրաշարժ հիւսիսային արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ, Ուրմիոյ եւ Սալմաստի շրջանը: 3000 մեռել եւ հազարաւոր մարդիկ անպատասխար: Զոհերուն մէջ կը գտնուին շուրջ 100 Հայեր, որոնց մէջ «Յառաջ»-ի թղթակիցը՝ Վահան Սարուխան:

Մահ Տոքթ. Փ. Նանէնի, որուն անունը սերտօրէն կապուած է Հայ եւ ռուս գաղթականներուն հետ: Այս առթիւ բազմաթիւ ցաւակցական հետաքրքիր կը հասնին Նորվեգիա, Հայերու եւ Հայաստանի մեծ բարեկամի ընտանիքին եւ աշխարհացիքի նորմեկեան դեսպանատունները Հայ գաղութներու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ:

1930 Մայիսի մէջ, համեմատաբար անցեալ տարուան, խաղաղ անցաւ Ֆրանսիայի մէջ: 884 հոգի միայն ձերբակալուած են (1929ին 3400 հոգի) որոնց 70ը օտարական: Այս վերլիկները բոլորն ալ անմիջապէս սահմանէն դուրս հանուելու ցան:

X

Հայաստան: Գլխաւոր լուրը կուգայ Էջմիածինէն: Հանգիստ Ամենայն Հայոց Գեղորդ Ե. կաթողիկոսին: Կքած տարիքի բեռն տակ, երկար առնէ ի վեր կը տառապէր Ֆիզիքական տկարութեամբ եւ բարոյական վիշտերով: Հակառակ Երեւանի կառավարութեան յայտարարութեան, որ չի միջամտեր կրօնական գործերուն, կաթողիկոսին մահով կը ծագի յաջորդին ընտրութեան փափուկ խնդիրը, որ դրեթէ անլուծելի է ներկայ պարագաներուն մէջ:

Առօրեայ լուրեր քաղուած «Որոհը - դային Հայաստան» թերթէն: Գանակով եւ որակով անբաւարար սնունդը կը դանդաղեցնէ մատակարարութիւնը: Դանդաղեցնելով միջոցները կը շարունակուի ինչպէս՝ Սուրբ Եղիշ, Իշխան կամ Դոնաթիան գիւղը եւ ուրիշ տեղ տալու - գոտնայով եւ մրցումով ինչպէս՝ Աշա - դրի եւ Սեւաբի գիւղերը: Սովետական գրական բոլոր խմբակցութիւնները մի - ասնաբար նիստ մը գումարելով, հրատարակած են կոչ մը «Բոլոր երկրիներուն գրողներուն» ուր կ'ամբաստանեն Պաղեստին: Հայաստանի գրողներն ալ միացած են այս կոչին: Ինչո՞ւ չէ: Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն ութ թերթեր. հաւանական ցուցակը եւ փակագրի մէջ տղաքանակը: Որոհ. Հայաստան (15 հազար), Արեւելք (16 հազար), Մահ - կալ (17 հազար), Կարմիր Ձիւն (7 հազար), Կղզիաֆալ (4 հազար, թուրք.), Պիւնըր Կան (19 հազար), Անաստուած (10 հազար), Հայաստանի Աշխատու - բուն (8 հազար):

Թուրքիա: Տնտեսական տաղանալը միշտ սուր է: Առևտուրը դարձած է գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, դրամը քիչացած է արժէքը ինչպէս՝ Երազմէի պոլիթիկանը գրեթէ իր վերջին սահմաններուն հասած: Գիւղացին ալ նոյնքան տաղանալ մէջ է, կը դաւարուի հազար տեսակ պէտքերու եւ տաղանալներուն մէջ: Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել մարաններու արշաւը երկրին հարաւային նահանգներուն մէջ, իր գործած աւերներով շրջանի գիւղատնտեսական արտադրութիւններուն վրայ: Բայց թող ողջ ըլլայ Արեւմուտքը: Ամէն կողմէ դրամ կ'առաջարկուի թուրքիոյ: Օսմանեան հանրային պարագի հարցը միշտ օրու - կարգի վրայ, բայց Էնկիլթի կառավարութիւնը կը փորձէ զանազանութիւն մը դնել թրքական եւ օսմանեան պարագի - բուն միջեւ:

Ասիէի գետ, նոյն ոտնձգութիւններու քաղաքականութիւն, — կը շարունակուի փոքրամասնութեան հաստատութիւններուն հանդէպ եւ յատկապէս զպրոցներուն: Եւ հանդէպ, քննիչ մարմիններ, նոր կանոնադր, հողերու եւ ինչքերու ազգայնացումը դանդաղեցնելու սուրբը նման կը սպառնան հայկական դպրոցներու, բարեփոխական հաստատութիւններու եւ եկեղեցական կալուածներու վրայ: Անաստուած քուած հայ բեկորներ խումբ առ խումբ կը հասնին Սուրիա: Մեծամասնութիւնը ձա՞րան Բիւրտերու կողմէ կողոպտուած է եւ հազիւ մերկ ու անօթի վիճակի մէջ սահման հասած: Սուրիոյ մէջ եւս, Թուրքերը սկսած են քստմեկի դուրս արքել Հայ գաղթականներուն հանդէպ: Այսպէս, երկու մայրեր եւ երիտասարդ մը գնդակահարուած եւ դանակներով ու կայքիներով մորթուած են, Գամբիլի մօտ, ձաղձաղ գետին եզերքը փայտ հաւաքելու ժամանակ, թուրք աւազակներու կողմէ: Բազմաթիւ ընտանիքներ փոխադրութեան միջոցին կողոպտուած են:

Սիւրիա: Եկայ, տեսայ, զղջացի: Ա. զաղակներէն մին է որ կը հասնի «Յառաջ»-ի խմբագրութեան նամակի կամ թղթակցութեան ձեւի տակ այն Հայերէն որոնք ապրուստի չափազանց դժուարութիւններ ունեցող գաղութները լքելով — Սուրիա, Պաղեստին, Յունաստան յատկապէս — կ'երթան մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա, ուր հոն համապարօտ ալիքներ կը մատնեն զատարեսալ եւ ամբողջական թշուառութեան: Վերա - դարձի դրամը ունեցողները կամ ճարտարները նորէն մոլորած բազմութիւն: Մ. 1930 Մայիսի 3ի իր խմբագրական սինակին մէջ կ'ըսէ. «Պիտի երթա՛ն: Կարգով պիտի երթան ու գտն, մինչեւ Հայոց քաղաքը գայ: Մինչեւ քաղաքը գտնուի, զոհերն ալ մեռնալով, զոհերն ալ մեռնալով, զոհերն ալ մեռնալով, զոհերն ալ մեռնալով»:

Սուրիոյ մէջ Հայութեան կացութիւնը ծանր է: Արաբական կարգ մը թերթեր հետեւելով թուրք գործակալներու գրգռութիւններուն, կը թունաւորեն հանրային կարծիքը, հայկական նոր հայրենիքի մը խնդիրը դնելով մէջեւ Հայկական հիւսիսային շրջանին մէջ: Հայերը ապրուստի, երգիքի անապահովութեան հետ ունին նաեւ իրենց ֆիզիքական անապահովութեան հարցը:

Սիւրիայի գլխաւոր հայաշատ կեդրոններէն արձագանգ կուտան Պարսկաստանը, Թուրքիոյ ուր Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը տօնած է հայկ. հերոսամարտերու օրը: Պատուած՝ Փրակա, Սոփիա, Պուրէշ, Բէնաս, Պիւսէլ, Ֆիլիպէ Աւետիս Ահարոնեանը, սարքելով իր դրամական գործունէութեան 40ամեայ յորել - եանը: Պիւսէլը որ նստած է իր ազգային միութեան վարչութիւնը, Պիւ - լիւնը իր մշակութային եւ ազգային ձեռնարկներով... եւ հետեւը Ձիւստանը, Սարգիսը ուր փոքրաթիւ եւ համեմատաբար փակ կացութիւնը սարքած է Ա. Ահարոնեանի յորելները, կազմակերպած է համայնական ընտրութիւններ եւ ոգեկոչած է վարդանանքը:

X

Ֆրանսահայութիւնը իր անխառնելի կը յայտնէ Աւետիս Ահարոնեանին, որ ամբողջ քառասուն տարի իր գրելով, իր արուեստին ուժով ընկերացաւ հայկական ամենի Երկունքին: Հեւայ ու մոնէշ ա - նոր ցնցումներուն հետ: Փարիզէն մինչեւ դաւառի ամենափոքր քաղաքները եւ արուստները ողջունեցին իր շունչը: Երազմէ, Մայիս 10ին Սուրբնի մեծ ամփոթաւորին մէջ 3500 հանգիստականներ խանդավառութեամբ ողջունեցին յորել - եարը: Յորելեանին նախագահեց՝ ծերակուտական եւ նախկին նախարար՝ Ժիւսթին Կոտառ, խօսեցան՝ Վառձապուհ Եպիսկ. Գիւրգեն, Ֆելիքեան, Հերոյոտ, Փրոֆ. Արեւ, Լ. Բաշալեան, Ա. Ջա - մալեան, Ա. Հանքեան, Վ. Եւրանեան եւ յորելեար:

Մայիս 28ի 12րդ տարեդարձ: Հանդիսութիւններ հայաբնակ բոլոր շրջաններուն մէջ: Հազարաւոր բազմութիւն Փր - թի ժողովներ սրահին մէջ, Փարիզ, ուր կը նախագահէ Ա. Սարգիսեան, կը խօսին՝ Կ. Սաուրի եւ Ա. Ջամպեան եւ կը մասնակցեն հինգ ազգութեանց ներկայացուցիչներ՝ Նիկոլա Եւմիլիկի՝ նախկին նախարար եւ նախագահ Ուկ - լանիոյ Դաղթականներու Միութեան, Նոյն Բաժնիքի՝ նախկին նախարար Վրաստանի, Բաժնիքի՝ նախարար Հիւ - սիւ. Կովկասի (Տաղուտան) պատուիրա - կութեան, Մազարամով՝ անգամ Ար - բեշանի հանրապետական պատուիրակու - թեան:

Հ. Յ. Գ. ԺԱ. Ընդհ. Ժողովի որոշումով Դաշնակցութեան Տունը Ժընեւիէն պիտի փոխադրուի եւ հաստատուի Փարիզ: Այս առթիւ, Հ. Յ. Գ. Եւրոպայի Կեդր. Կո - միտէն կոչ կ'ուղղէ ընկերներուն, համա - կիրներուն բարի կամեցողութեան որ - պէսքի Փրոֆ. Մ. Օրբէանի շրջանին մէջ, Սիւրի իւրիւրեքութիւնը մօտ դնուած հո - ղին վրայ շուտով բարձրանալ չէնք որ պիտի դառնայ ազգային օճախ: Հանգա - նակութեան գործը կը սկսի ամէն կողմ: Մայիսի վերջաւորութեան հանգանակ - ուած եւ հրատարակուած գումարն է՝ 9 հազար Ֆրանք:

Գեղարուեստական կեանքը ետուն է: Թատրոնի ներկայացումներ քիչ մը ա - մէն տեղ, ինչպէս Երկրի Աւազակները, Մարսել, Սալ Շափի մէջ, զեկավարու - թեամբ Մարութեանի, Սալմի օճը (զա - լեշտ), Փարիզ, Ալպէս Ա. Թատրոնի մէջ, Դերասանութեամբ Վ. Սվաճեանի, Անդրանիկը Տէսիւնի մէջ, Նովելիի սր - հը, զեկավարութեամբ Ն. Գազապեանի,

65-ԱՄԵՆԱԿԸ
ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ
(ԿԵՐԶԻՆ ՄԱՍ)
ՈՒՐՈՒԿՈՒԹԵՅ
ՄՈՆԻԹԷԼԻՏԵՕ

Ապրիլ 22ին Մշակութային սրահին տեղի ունեցած է մամուլի առուել, առաջնակցութեամբ Ուրուկուէյի օրաթերթի - բու եւ ձայն - հետաետելի թղթակց - ներու:

Ապրիլ 23ին, Գաղեստային մէջ հոգե - հանգստեան պաշտօն կատարուած է:

Ապրիլ 24ին, Ժամը 16ին, տեղաւորու - անձրեւին տակ Հայերը ծաղկեպաղ - դրած են Անկախութեան հրապարակ - 2օր. Արթիկայի յուշարձանին առջեւ: Ժամը 18ին, Ս. Ներսէս Շնորհալի կե - դեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն - ետք ծաղկեպաղ մը դրուած է Ապրիլի նահատակայ յուշարձանին: Ժամը 20ին Մշակութային սրահին մէջ տեղի ունե - ցած ողբերգման հանդիսութեան, խո - առած են Հ. Յարութիւն Ս. Վր. Թ. քէան եւ Յովհ. Արամեան: Յուշար - ուած է «Հայկական Հարցը» փառա - նկարը:

X

Պ Ր Ա Ջ Ի Լ

ՍԱՆ ՓԱԽԼՕ

Ապրիլ 24ի երեկոյեան, Հայ Կեդր. սրահին մէջ տեղի ունեցած է ողբերգ - հանգիստութիւնը, որու ընթացքին խո - առած են Վահան Քէլիշեան (փոքր - կալերէն) եւ Բաֆֆի Անպահան (ս - յերէն):

Ապրիլ 27ին երեք յարանուստիկան եկեղեցիներուն մէջ պատարաւ մատու - ուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կա - տարուած է Ապրիլեան նահատակայ յ - շատակին: Ապա «Արմենիա» հրապ - րակը հաւաքուելով, Հայերը ծաղկեպաղ - մը դրած են Ապրիլեան նահատակայ յ - շարձանին: Ոսք առած են Սիմոն Սիլ - եան եւ Հրանդ Սահապար:

X

Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) Նուպար - եան Աղբ. վարժարանի «Պըրքեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 24ին, տեղի ունեց - անքէն 65ամեակի ողբերգութիւնը, հո - վանաւորութեամբ հայ յարանուստի - թեանց հոգեւոր պետներուն: Բացումը կա - տարած է Գահրէի Գաղաքական Ժողով - առնակաւ Բիւզանդ. Բրուտեան: Սո - առած են Գուրգէն Բանեան, Վաղգէն Կե - րուտեան եւ Արա Տեփոյեան: Կեդր. ուստական յայտարար աւարտին վաղ - ման խօսք արտասանած է Թեմիս առաջ - նորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչիեան:

Բայց ամսուան դէպքը Լեպլեպիի չոր Աղա արեւելեան օփերթին է, Փար - յի մէջ, Ալպէս Ա. Թատրոնը:

Ազգային տօնակատարութեանց շա - քին, յիշենք Վասպուրականի հերոս - մարտի 15րդ տարեդարձը Փարիզի Մարսելի մէջ:

Պարժմոնի մէջ կ'ապրին 40էն 50 հ - յեր: Հիմնուած են «Հայ Բարեգործական եւ Յառաջդիմութեան Միութիւնը», ուր ֆուլթայիլ խումբ մը եւ արա՞նք:

Նամակ խմբագրութեան: Լեպլեպիի ոտփրիչները փոխանակ Երկրային օ - բերը աննպատակ թափառելու, հիմն - են «Լեռնահայ Սպիրիտներու Միութիւն - նը» ազգակիցներուն եւ իրենց խո - օղտակար ըլլալու նպատակով: «Յառաջ»-ի 4րդ էջին ամէնէն ծանր - բեռնուած ծանուցումը «Կը փնտռեն սինակն է: Հարգապաններ, ազգական - հայրենակիցներ ցամաքէ ցամաք՝ հայր - կը փնտռեն, հասցէ կուտան: Դեռ թող - շատ թարմ են Երեւանի եւ հայրենա - նութեան հետեւանքները:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՇԻՇԼԻ (Պոլիս) Թէրաքը լիսէի հան-
դեսարահին մէջ, Մայիս 11ին, տեղի
ունեցած է « Հանգստան » լարաւոր նուա-
զախումը երեկոյթը: Յայտարարը բազ-
կացած է երկու մասերէ: Առաջին բաժ-
նին՝ նուազախումը, ղեկավարութեամբ
երաժիշտ - Նուրիկահար Յարութիւն Հա-
նգստանի մեկնարանած է Վիլյալիէն,
Ջալոփընէն հատընտիր գործեր, իսկ
երկրորդ բաժնին՝ պետական օփերայի
մեկնադէմէի Ալիս Մանուկեան հրամայու-
ցած է Հանգստանի հայերէն յորինումնե-
րէն եւ խաղական օփերաներու արիւս -
ներէն բազկացած փունջ մը:

ՄՈՆՐԻՍԼԻ մէջ, Մայիս 6ին, մեռած
է երգիծապիւր իւրին Տէմէան, ծնած էր
1899ին՝ Իզմիր: 1922ին, Զմիւռնիոյ ա-
ղէտէն ազատելով հաստատուած է Յու -
նաստան, ուրիշ քանի մը տարի ետք ան-
ցած է Կիւրթիէ եւ յետագային վերջնա -
պէս հաստատուած Մոնրէալ: Ողբացեալը
աւելի քան յիսուն տարիներու վաստակ
մը ունի հայ գրականութեան մէջ, առա-
ւելաբար ծանօթ անուն մըն է երգիծական
իր գործերէն: Գրուած սփռուքի
մասով մէջ: Ունի նաեւ լոյս տեսած
երկու դործեր՝ « Ժպիտ » (երգիծական
պատմութեան շարք) եւ « Ե-
րասարգի մը յուշեր » վիպակը:

ԿԼԵՏԵՅԻ (Լուս Անճելա) քոլէճի
հանդիսարահին մէջ, Ապրիլ 19ին, տեղի
ունեցած է Հայերու դէմ գործուած ցե-
ղասպանութիւնը քննարկող գիտական ժո-
ղով մը, հովանաւորութեամբ Ամերիկա-
հայ Միջազգային Գոլէճի եւ կազմակեր-
պուած՝ նոյն քոլէճի Հայկական Ուսմանց
բաժանմունքին կողմէ: Ներկայ եղած են
170 հոգի: Կէսօրէ առաջուան նիստը վա-
րած է Գալիֆոնիոյ համալսարանի Նոր-
թիքի պատմաբանութեան բաժնի վարիչ
Փրոֆ. Մայքըլ Մէյլը: Դասախօսած են՝
Ինտիմայի Փրոֆ. համալսարանի Գա-
ղաքական Գիտութեանց բաժանմունքի
Փրոֆ. Բայքըլ Մէյլըն՝ « Հայկական
ցեղասպանութեան տեսական քննարկու-
մը », Նիւ Եորքի համալսարանի Ընկերա-
բանութեան Փրոֆ. Վահագն Տատրեան՝
« Հայկ. ցեղասպանութեան դժու թրքա-
կան որոշում տալու երեւոյթի պաշտօ -
նական եւ անպաշտօն երեւոյթներ » եւ Նիւ
Ճորձի Բաթլըրը համալսարանի Ընկե -
րաբանութեան եւ Քաղաք. Գիտութեանց
Փրոֆ. Լըվինկ Հորովը՝ « Ցեղասպա -
նութեան հարցը եւ ընկերային տեսու -
թեան վերակառուցումը » նիւթերուն
շուրջ: Կէսօրէ ետք նիստը վարած է Գա-
լիֆոնիոյ համալսարանի Ընկ. Պիլի
Պատմաբանութեան բաժանմունքի Փրոֆ.
Բիթթի Սպու ըլ Հաճ: Դասախօսած են՝
Բիթթի Սպուի Գալիֆոնիոյ համալսարա-
նի պատմութեան Փրոֆ. Նորմըն Բալիւն
« Պատմաբանները եւ հայկական ցեղա -
սպանութիւնը », Եու. Սի. Էլ. Էյ. յի պատ-

մութեան Փրոֆ. Ճէյմս Բլա՝ « Թուրք եւ
օսմանեան պատմաբանութիւնը եւ Ժ. Է.
Ի. զարբերու հայկական ջարդերը » եւ Ա-
մերիկահայ Միջազգային Գոլէճի Հայկ.
Ուսմանց բաժանմունքի Փրոֆ. Ժիւրյալ
Լիպարիտեան՝ « Ցեղասպանութեան շուրջ
հայկական պատմաբանութեան ուղղու -
թիւնները » նիւթերուն շուրջ:

ՈՒՍԵՆԿԻՍԻՆՈՒՍԻ Ս. իսկ եկեղեցւոյ սը-
րահին մէջ, Մայիս 7 - 9, գումարուած է
Ամերիկայի Արեւելեան թեմի (Կիւրիկեան)
Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը, մաս -
նակցութեամբ 75 եկեղեցական եւ աշ-
խարհական երեսփոխաններու: Ձեկու -
ցումներ կարգացուած են հայեցի կրթու-
թեան, կրօնական, սահմանադրական եւ
տնտեսական հարցերու վերաբերեալ, թե-
մին առաջնորդը՝ Մեքսիկոյ Եպիսկ. Աշ-
ճեան, ներկայացուցած է (անդերէն)
Ամերիկայի եկեղեցական կեանքին ներս
ստեղծուած տաղանդը եւ տարուած աշ-
խատանքներն ու թափուած ճիւղերը՝ վե-
րաձայնացման շուրջ: Առաջնորդը լուսա -
բանութիւններ տուած է միջ-թեմական
բանակցութեանց, էջմիածին - Անթիլիաս
յարաբերութեանց եւ էջմիածին մէջ գո-
մարուած խորհրդաժողովին շուրջ, եղ -
ութեան խորհրդով: « Մեր յոյսն է Հայց. Ա-
ռաքելութեան եկեղեցին միացած տեսնել »:
Կատարուած է Ազգ. Վարչութեան ըն-
տրութիւն: Մայիս 9ի երեկոյեան, Ար -
լինկիթընի « Սթաֆը » պանդոխտին մէջ
տեղի ունեցած է հրապարակային ճաշ մը:
Խօսք առած են Ազգ. Վարչութեան նախ-
կին ատենապետ Գառնիկ Փիլիկեան, Ա-
րեւմտեան թեմի ներկայացուցիչ Թորգոմ
Փոստամեան, իսկ փակման խօսքը ար -
տասնած է Մեքսիկոյ Եպիսկ.:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼՍԻ « Ամպաստոր » պան-
դոխտին մէջ, Մայիս 3ին, նշուած է ՀՕՄ
70ամեակը, հովանաւորութեամբ թեմա -
կալ առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թա -
պալեանի: Բացումը կատարած է հան -
դիսավարը՝ Տիկ. Մարգ. Միլտիէան:
Առաջին բանախօսը՝ Տիկ. Էօթէնի Պետ-
րոսեան, վեր առած է հայ կնոջ դերը՝
ՀՕՄի դրօշին տակ, իսկ երկրորդ բանա-
խօսը՝ Սեթ Սամոնեանց, շեշտած է
(անգլերէն) ՀՕՄի ծառայութեան ոգին
եւ 70ամեայ վաստակը: Գնահատանքի
խօսք արտասանած է Ամերիկեան Կարմիր
Խաչի ներկայացուցիչ Բալֆ Ռայթը: Ող-
ջոյնի խօսք արտասանած են ՀՕՄի Կեդր.
Վարչութեան կողմէ Տիկ. Ջապէլ Ալա-
հայտեան եւ Հ. Յ. Գ. Արեւմտեան Ա-
մերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկ.
Վահիկ Գիւրջեան: Գեղարուեստական
յայտագրին մասնակցած են երգչուհի
Արփիլէ Փեհլիվանեան եւ ամսունքող
Խաչիկ Արարատեան:

Նիւ ԵՈՐՔԻՆ Սուրբ Յիսակիոս 100
հազար տղարի գումար մը նուիրած է

Գործակալ համալսարանին: Այդ գումար-
ին եկամուտը պիտի յատկացուի հայ-
կական նիւթերու մասին դասագիրքերու
հրատարակութեան:

ՀԵԼԻՊՈԼՍՈՅ (Եպիպոս) « Յուսա -
բեր » ակումբի « Դարագաշտան » սրահին
մէջ, Ապրիլ 27ին, տեղի ունեցած է « Յու-
սաբեր » երկու Միութեան կազմակեր -
պած հաւաքոյթը՝ նուիրուած Եղեռնի 65-
ամեակին: Բացումը կատարած է Գուր-
գէն Բանեան: Խօսք առած են Զարեհ Շու-
շանեան, Արտա Մէլքիսեթեան եւ Մանուէլ
Գրիգորեան շեշտելով որ Ապրիլ 24ը ինք-
նաճանաչման, ինքնաքննադատութեան եւ
խորհրդածութեան օր է հայութեան հա-
մար:

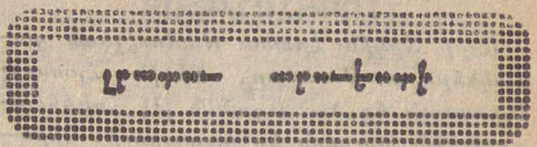
ԳԱՀԻՐԻ « Թէքեան » սրահին մէջ,
Ապրիլ 17ին, տեղի ունեցած է եպիպոս-
այ նկարիչներու ցուցահանդէսը հովա -
նաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ
Զաւէն Արք. Զինչիկեանի եւ նախագա -
հութեամբ « Ալ Ահրամ » թերթի փոխ-
խմբագրապետ եւ արուեստի ընկալաւոր
Գամալ էլ Մալլաթի: Ցուցահանդէսին
մասնակցած են Անայիս Ուզունեան, Շանթ
Աւետիսեան, ձոն Բարաքեան, Սիմոն
Շահրիկեան, Արմենուհի Ժամկոչեան,
Վահէ Վարժապետեան, Էլիզ Փարթամ -
եան, Քլոտ Երկանեան եւ Սարգիս Թո-
սունեան իրենց գծապատկերներով, բը-
նանկարներով, դիմանկարներով, քան -
դակներով:

ՄՈՆՐԻՍԼԻ « Ալեք Մանուկեան » վար-
ժարանի « Կոնստան » սրահին մէջ, Մա-
յիս 3ին, տեղի ունեցած է Լեւոն Գալիլե-
ճեանի երգահանդէսը, կազմակերպու -
թեամբ Թէքեան Մշակ. Միութեան:
Շուրջ երկու ժամ երգիչը մեկնաբանած
է հայկական աշուղական, գուսանական,
հայրենասիրական եւ ժողովրդական եր-
գեր:

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ մէջ, Ապրիլ 27ին,
Արեւմտեան Ամերիկայի (Կիւրիկեան թեմ)
առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապալեան
կատարած է Ս. իսկ եկեղեցւոյ հիմնադ-
նէքը: Արարողութեան ետք, եկեղեցւոյ
ճարտարապետը՝ Ա. Հաճեան, խօսք առ-
նելով յայտնած է թէ շինութիւնը պիտի
ամրոցանայ 6-7 ամիսէն:

ՈՒՍԵՆԿԻ (Պուլկարիա) շրջանի ճաղի
սիրող խումբերու մրցանակաբաշխութիւ-
նը տեղի ունեցած է Ապրիլ 19-20ին: Եր-
կու օրուան ընթացքին 16 խումբեր եւ
անհատ մեկնաբաններ մասնակցած են
մրցումին: Դատական կազմը, նախագա-
հութեամբ երաժիշտ Էմիլ Կէօրիկեան, ա-
ռաջին երեք տեղերէն մէկը շնորհած է
Ռուսէի « Արաքս » խումբին:

ԳՈՐԾՈՊԱ (Արժանիքին) հովուական
այցելութիւն մը տուած է Հարաւային Ա-
մերիկահայոց Հայրապետական Պատուի-
րակը՝ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, ըն -
կերակցութեամբ Եկեղեցւոյ Կեդր. Վար-

ԱՐԱՄ ԱԼԵՍԵԱՆԻ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԻՅՍԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Արամ Ալեւեան ծանօթ անուն մըն է
նկարչական աշխարհին մէջ եւ որուն ար-
ուեստին անդրադարձած է Գր. Քէօնէ -
եան « Յաւաք »-ի էջերէն: Իր վերջին
ցուցահանդէսին (Ապրիլ 23 - Մայիս 15)
արձագանգած են « Կալըրի տէ գաւ », «
Փանորամա տիւ Մէտրէն » եւ « Լը
Նուալօ Ժուռնալ » թերթերը:

« Կալըրի տէ գաւ »-ի Ապրիլի թիւին
մէջ ժան - Լիւք Ալուշ կը գրէ: « Կարծեք
կապ մը, առաջնորդող թիւ մը կը զօդէ
էակաները եւ իրերը, ինչպէս, օրինակ,
կանացի դէմքեր ներկայացնող նկարին
վրայ, գունատ վարդապոյնի շատ նուրբ
երանգները »:

« Լը Նուալօ Ժուռնալ »-ի Մայիս 2ի
թիւին մէջ Տոնաթեա Միքօ խօսելով Ա-
լեւեանի մասին, կըսէ, կըսէ այս արուես-
տագէտը՝ խոհական եւ լուս. կընթանայ
իր ուղիէն դանդաղ եւ վստահ, շնորհիւ
ներքին զօրաւոր ուժի մը, որ զինք կը
մղէ շարունակելու գեղեցկութեան ճամ -
բան, մերթ երգիծանքով գունաւորուած՝
աշխարհի եւ մարդոց վրայ:

« Փանորամա տիւ Մէտրէն » Մայիս
2ի թիւով կը գրէ ի մէջ այլոց. « Արամ
Ալեւեան հաստատուած է որ կեանքը կը
սկսի սրտի բաբախումով մը եւ այս բա-
բախումն է որ կ'արտացոլայ իր գործին
մէջ »:

Հուլիան ներկայացուցիչներուն: Ապրիլ
12ին, օգակայանին մէջ պատուիրակը
դիմաւորած են տեղւոյն կազմակերպու -
թիւններուն ներկայացուցիչները, սու -
րիացի հիւպատոսը, քոյր եկեղեցիներ -
ու ներկայացուցիչներն ու թղթակից -
ներ: Յաջորդ առաւօտ, Ս. Դէորդ եկե -
ղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է
Դաւիթ Եպիսկ.: Յաւաքս պատարագի,
եկեղեցւոյ կից « Պաղարճեան » սրահին մէջ
ի պատիւ Հայրապետական Պատուիրակի
ճաշ մը տրուած է: Երեկոյեան Դաւիթ
Եպիսկ. այցելած է Արմենիա Մշակ.
Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ. ի ա-
կումբները: Ապրիլ 14ին Հայրապետական
Պատուիրակը տեսակցութիւն մը ունե -
ցած է տեղւոյն կարդինալին հետ: Երե-
կոյեան, ի պատիւ իրեն ճաշ մը տրուած
է Հ. Բ. Ը. Մ. ի ակումբին մէջ: Դաւիթ
Եպիսկ. այցելելէ ետք նաեւ Գորտուայի
կառավարիչին, քաղաքապետին, Սահակ -
Մեքսիկոյ վարժարանի, Ապրիլ 15ին վերա-
դարձած է իր կեդրոնը՝ Պուլկարիա Ալեւս:

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

Երուսաղէմէն հեռանալէն ի վեր, մըզ -
նաւանջը Հայր Անտոնի մէջ աւելի մեծ-
ցած էր: Այնպէս կ'ենթադրէր, որ Ե -
րուսաղէմի բոլոր զանգակները փոթո -
րիկէ բռնուած էին: Լատին վարդապետ
մը էլ ի վրայ հեծած Ս. Յարութեան տա-
ճարի հայոց նկարները վար կ'առնէր:
Յոյն մի քանի վարդապետներ, Աստ -
ուածամօր վանքին մէջ Կոյս Մարիամին
գերեզմանաքարը կը քանդէին ու խոշոր
ուսերով չիկամօրուային կոնստիլ բեռնու-
ցած՝ դռնէն դուրս կը հանեն ու կը մանեն
Գեթսեմանի պարտէզին մէջ: Հոն, ձի-
թիւններու ծառնի տակ, վարդապետները

թիւրով գետինը կը փորեն ու կը թաղեն
Աստուածամօր գերեզմանաքարը: Իրա -
ւանց հայոցի սպանաւորող օտար կրօնա-
ւորներու, ճաթած զանգակի ընտելիչնե-
րու շարքին մէջ առանձնապէս իր տեղը
բռնած էր ռուս վարդապետ մը, որ յա-
ճախ կը տեսնէր Երուսաղէմի փողոցնե -
րուն մէջ, Դաւիթի դրան մօտ, արաբ
խանութիւններու քով, ձանապարհ իջ-
նէն վրայ: Յաճախ կ'անցնէր Բիթղէ -
հէմ տանող ճամբէն՝ միշտ աչքերը դետ -
նին: Կ'իջնէր Զիթենեաց լեռնէն, կը քա-
լէր Բիթանիոյ ճամբէն, ուղտի մը շու-
քին հետ: Կարծես մէկը կը փնտրէր, որ
ծանր խաչ մըն ալ իր ուսին տային, ոտ-
քերէն արիւն հոսեցնէին ու խաչէին Յի -
սուսի պէս: Անտոն վարդապետի մըզ -
նաւանջին մէջ կար նաեւ այդ ռուս վար-
դապետը, որ Հայոց զանգակաւորնի խո-

շոր զանգակը կոնակին, պատերէ վար
կ'իջնէր:

Քիչ տարի չէր. հայր Անտոն ամբողջ
25 տարի Երուսաղէմի վանքին միաբա -
նութեան մէջ եղած էր: Քսան եւ հինգ
տարի Երուսաղէմի Հայոց իրաւունքնե -
րու պաշտպանութեան համար զոհ տա -
րած էր իր հոգին, ինչպէս ոչխար մը
տաճարին: Ամէն կէս գիշեր, Աստուածա-
մօր տաճարին վրայ պատարագի կեցած
էր: Ս. Յարութեան տաճարին մէջ թա-
փօր դարձած էր, բուրվառ նետած էր եւ
օտար վարդապետներու հետ կոռւի մտած
էր « յաղապս Իրաւանց Հայոց »:

Հայր Անտոն, կէս գիշեր չեղած, կ'ար-
թընար ընդոտ: Աքաղաղի ձայնը կար -
միր վարագոյրի մը պէս կը պատուէր
յանկարծ: Վարդապետը երեքը կը խա-
չակնքէր, որ մուրթին մէջէն խաղաղանէ
հալածուողներու նման չքանային ծա -
մածութիւն ընող յոյն շիկամօրուսը,
կարմիր մօրուսով, կապոյտ աչքերով լա-
տին վարդապետը ու զիթը վեր ծռած
ուսը: Իր երեւոյթ խաչակնքէն յետոյ,
մուրթին մէջէն կը հալածուէին այդ բո-
լորը, ո'րը խոցի փոքրիկ պատուհանէն,
ո'րը դրան ճեղքերէն: Էն վերջը կին մըն
էր, որ կը տնտնար իր մերկ կոնակով,
մինչեւ որ Հայր Անտոն իր բարձին տակ
պահած լուցկին վերցնէր, վառէր մօմը
սեղանին: Այն ատեն կ'ենն ալ, լոյսէն հա-

լածուած, կը չքանար յանկարծ, ճիշդ իր
կօշիկներուն մօտ:

Անտոն վարդապետ, կը հազնէր պա -
տերու վրայ սատանայի ականջներուն նը-
ման շարժող մօմի լոյսին տակ մի քանի
էջ « Յաղապս Իրաւանց »-էն կը կարդար եւ
դուրս կու գար խոցէն: Միւս խոցի
վարդապետները կը ճանչնային անոր դը-
րան ու բանալին ձայնը:

Խաչի Մակար նկատեց, որ Անտոն
վարդապետ « Յաղապս Իրաւանց »-ը վար
առած էր թիւն քովէն: Աչքերը բաց էր
եւ սակայն մարմինը կարծես թմրեցնող
քունի մը մէջ փլած էր ինքն իր վրայ:
Խաչիան Հայր Անտոնի լուսնիկէն շատ
չէր ախորժեք: Անտարակոյս, եթէ վար-
դապետ չըլլար, ան պիտի ըսէր. « Բարե-
կամ, եթէ իմաստուն ես, լուսնիկնդ յի-
մարութիւն է, իսկ եթէ յիմար ես, լը -
նութիւնդ ոսկի է »:

Վարդապետի մը կարգը խաչիան հա-
ւատք ու իմաստութիւն էր արդէն: Կոռ-
գէր խօսիլ, պատմել, խօսեցնել վարդա-
պետը, նոր բաներ իմանալու համար:

Լուսնիկը առհասարակ ջրաղացքարի
նման ճնշող ծանրութիւն մը ունէր խա-
չիան համար: Եթէ իր մօտ մէկը չըլ-
լար, երեսայ մը կը կանչէր ու կը սկսէր
հաճելի խօսքեր ընել անոր հետ:

ՀՈԳԵՂԱՆԳԻՍ

Այս օրը Տիգրան Հրանտ Սամուելյանի զա-
ւակներն ու թոռները, Տիգրան Հրանտյան
Ազատեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-
գըստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրա-
կի, Յունիս 1, Փարիզի Ս. Յովհ. Ս. Կրտիչ
եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-
հօր եւ եղբոր՝

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼԻ

մահուան Գ. տարեկիցին առթիւ:

Ինչպէս նաեւ

ՀԱՅԿ - ԼԵՒՈՆ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-
տակը յարգողներուն:

×

Պ. Հայկ Մեարտեան զաւակներն ու
թոռները, այլի երէցկէն Ալթունեան զա-
ւակներն ու թոռները, Ալթունեան, Սար-
գիսեան, Հորթոյեան ընտանիքները կը
ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշ-
տօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 1,
Իսիկ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղե-
ցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, զաւակին,
ղրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ՝

ՄԱՍՏԱՆԻՆԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ

(Ծննդ. Տէր - Ալթունեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը
ՎԻԵՆԻ ՄԵՉ

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Վիե-
նի մէջ, Յունիս 8, Կիրակի ամրոցը օրը,
Ժեմանի դաշտը, կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Կապ. Խաչի:
Երգ եւ պար դպրոցի աշակերտութեան
կողմէ: Նուազախումբ ժառ Գօթաքեան:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

ՌԻՈՅԵՆ այլի Տիգրան Հայկ - Լեւոն
Սամուելյան եւ Անահիտ Սամուելյան ի-
րենց եղբոր եւ մօրեղբոր՝

Պետրոս Պարմենի

յիշատակին 500 ֆր. կը նուիրեն Յատաչին

×

Տիգրան Զապէլ Հոճապաշեան 100 ֆր.
կը նուիրէ Յատաչին իր ամուսնոյն յի-
շատակին:

×

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

ՀՐԱՆՏ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

ՓՕ. — Տիգրան Սիրազարդ Պետիկեան
300 ֆր. կը նուիրէ Սամուել - Մուրա-
տեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ» էն)
եւ 200 ֆր. «Յառաջ» ըրազաւաճման
Հրանդ Դերմակեանի յիշատակին:

PELERINAGE FRANCO-ARMENIEN
DE SAINT GREGOIRE D'ARMENIE
A PITHIVIERS

Organisée par l'Association Arménienne d'Aide Sociale et l'Association des
Anciens Combattant d'origine arménienne

Avec le concours de

l'Ordre Militaire et Hospitalier de Saint Lazare de Jerusalem, — l'Asso-
ciation des Scouts Arméniens, — l'Association des Rapatriés Français
d'Origine Arménienne, l'Amicale Essayan, — les Anciens du Lycée Guet-
ronagan, — l'Amicale des Compatriotes de Césarée, etc.

DIMANCHE, 8 JUIN 1980

A 8 h. 30 rassemblement devant la Mairie de Pithiviers et cortège vers le
Monument aux Morts (Place du Martoi)

A 9 h. dépôt de gerbes et allocution A 9 h. 30 dépôt de gerbes à Bondaroy.
MESSE CHANTEE EN PLEIN AIR à 10 heures en rite Arménien

célébrée par Mgr SEROPE AKELIAN

PROCESSION SOLENNELLE des reliques de St. GREGOIRE
vers la Grotte Miraculeuse

Anciens combattants Arméniens et Français avec leurs drapeaux.

Garde d'Honneur des Chevaliers de Saint Lazare en grand uniforme.

Allocution du Grand Chancelier

DEJEUNER CHAMPETRE ET KERMESE

Partie artistique avec la participation de

Mme LYNE DOURIAN, de l'Opéra de Paris

Moyens d'accès: Autocars et voitures particuliers: Autoroute du Sud et
R. N. 20 jusqu'à Etampes, R. N. 721 vers PITHIVIERS.

Tél.: 878-02-99

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

PIQUE - NIQUE FAMILIAL

En proche Normandie

Organisé par la Croix Bleue de Chaville
LE DIMANCHE 15 JUIN

Départ des cars à 9 heures devant l'Eglise
Arménienne de Chaville

Frais de transport: adultes 15 F.
enfants 10 F.

Jeux, boules, ballon...

Inscriptions jusqu'au 4 Juin inclus
auprès de:

Mme KULTCHEYAN

750-40-47, le soir

RAFFI, 30 Rue Carnot, Chaville
LOUISE, 705 Ave. R. Sallengre, Chaville
Retour prévu vers 20 heures.

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ. — Վասպուրականի Հայր. Մի-
ութեան Տէսինի մասնաճիւղը շնորհա-
կալութեամբ ստացած է ողբացեալ Վար-
դանյան Նաւոյեանի մահուան առթիւ (Ալ-
ֆորէլ) 600 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի,
որ հաւաքաբար կը նուիրեն Տէր եւ Տիգ.
Մուրադեան եւ զաւակները, այլի Տիգ.
Ծաղիկ Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր
եւ Տիգ. Կառէլ եւ զաւակները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԱԶՆԻՒ ՌԵՍԱՐՈՒԹԵԱՆ

« Յառաջ » ի վարչութիւնը հակառակ
իր ծանրաբեռնութեան վիճակին, ստանձ-
նած է նաեւ (ի ծառայութիւն՝ նուիրա-
տուններուն եւ ի շահ՝ բարեփոխական հաս-
տատութեան) նուէրներու փոխանցման
յաւելեալ աշխատանքը: Հարկ է սակայն,
որ նուիրատուներն ալ հաշուական բար-
դութիւններ չստեղծեն « Յառաջ » ի եւ
իրենց կատարած նուէրները, երբ ան-
ժամբ չեն յանձնել, այլ չէնքով կը զրկեն,
բարեհաճին այդ չէնքով շարադրել իրեն-
դրոյ առարկայ միութեան կամ հաստա-
տութեան անունով եւ ոչ երբեք « Յա-
ռաջ » ի: Զերմապէս կը խնդրուի մանա-
ւանդ չօգտաւործել « Յառաջ » ի չէն-
փութալի թիւը:

Միութիւններն ու կազմակերպութիւն -
ները պարտին զրկել միայն ու միայն
իրենց ի նպաստ եղած նուէրներու ցան-
կերը եւ ոչ նաեւ ուրիշներու, ինչ որ թիւ-
րիմացութիւն, չփութութիւն եւ կրնու-
թիւն կը ստեղծէ:

Միութիւններէ եւ կազմակերպութիւն -
ներէ կը խնդրուի շնորհակալութիւն
ցանկերը զրկել յաճախ եւ կարճ եւ ոչ
թէ քանի մը ամիսը անգամ մը երկարա-
պատում ցանկեր:

Վերջապէս նուիրատուներու անուննե-
րը զրկել ճշգրիտ, յստակ եւ ընթերցելի,
այլապէս վարչութիւնն կը ստիպուի
չհրատարակել:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ԵՍԱՐԱՋ»

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՅ
ՀԻՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆ

142 Cours Gambetta — 69007 Lyon

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ
ընթերցող ուրախութեամբ կը ծանու-
ցանեն թողոր ազգայիններուն իրենց
նորահաստատ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՅ
ՀԻՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆին պաշտօնական
բացումը Կիրակի, Յունիս 8, երե -
կոյեան ժամը 4ին: Տնօրէնութիւնը
սիրով կը հրաւիրէ մեր ազգային -
ները մասնակցելու սոյն հանդիսու-
թեան:

ԴՊՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցի տարեկան
հանգէսը Յունիս 8, կէսօրէ վերջ ժամը
2.30ին, Տէսինի քաղաքապետական սրա-
հին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ԳՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒ

Տիգ. Արփինէ Ալլըճեան տրամադրել է
դաշնակի դասեր տալու եւ ընկերակցու-
թիւն (տամ տը քամի) կատարելու
տարեց անձերու, առանց նիւթական վար-
ձատրութեան, փոխան ընկերակցին եւ
այլ յարմարութիւններու:

Դիմել Աղքատախնամին՝

Հեռ. 878-02-99 եւ 281-17-80

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը
շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 ֆր.
Օր. Գեղանոյ Աղապէսեանի իր եղբոր՝
Հայկ Աղապէսեանի մահուան Ա. տարե-
կիցին ի յիշատակ:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանտի մասնաճիւղը
ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ թողոր ընկե-
րուհիները Հինգշաբթի, Յունիս 5ին ժա-
մը 20ին, Ահարոնեան Ակումբը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիթի մասնաճիւղի
ընդհ. անդամական ժողովը այս երկու-
շաբթի (Յունիս 2), ժամը 21.15ին սովոր-
ական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը
միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ
ընկերուհիները, Ուրբաթ, Մայիս 30,
ժամը 20ին Փարիզի Մշակ. Տունը, 14
Ռիւ Պլէս:

VOYAGES
EN ARMENIE 1980

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 03 au 14 octobre 3 290 F

du 20 juin au 1er juillet 3 890 F

du 12 au 23 septembre "

2° VOYAGE DE 14 JOURS

du 09 au 22 août 4 190 F

3° VOYAGES DE 16 JOURS

du 08 au 23 août 4 550 F

du 04 au 19 octobre 3 890 F

Renseignement - inscriptions

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile: 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous
renvoyer le coupon-réponse le plus tôt
possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
Tél. ....
Ville ..... Code postal .....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie
du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation
sans engagement de ma part pour:

Rayer les mentions inutiles

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ
ՊԱՊՄԸ
ՓԱՐԻԶ

Բոլոր Մաս-Մեկերը
Զորաշարժի Ենթարկուած

Ֆիդայային իսլամիզմը, ձայնասփռուի
բոլոր կայանները, հեռատեսիլ, պարբե-
րական մամուլ ընդհանուր զորաշարժի են-
թարկուած են : Կը բաւէ ըսել որ ժողով
Մառշէ իսկ որոշած է էլիզէ երթալ
ողջունելու Ս. Քահանայապետը հասկը-
նալու համար թէ ինչ տարողութիւն ստա-
ցած է այս պատմական այցելութիւնը :
Սիւփէն - սքառի վերածուած կամայ թէ
ակամայ, Յովհ. - Պօղոս Բ. կը « քալէ »
ժամանակին հետ եւ այս բազմաթիւ ճամ-
բորդութիւններն ու այցելութիւնները կը
ձգտին երեւի նոր դարի մը տալու Եկե-
ղեցոյ եւ մանաւանդ՝ հաւատքին : Ուր-
աք ռաւոտեան փարիզեան մամուլը
մրցակցութեան ելած էր եւ պէտք է ըն-
դունի որ մրցանիշը կտրուած է Լիպե -
րաթան որու ամէն մէկ էջը խնկարոյր
էր... Առաջին էջը՝ Պապին նկարին
կողքին կէս-կատակ կէս-շիտակ խօսքեր
էր վարը բառախաղ մը՝ վառէ ռեքթո
Փափաքսա (ծանօթ է բուն աւետարանա-
կան խօսքը՝ վառէ ռեքթո սաքսմա որ
թարգմանի ե'րթ յետս իմ, սատանայ) ու
կողքին ճշուած է « հոտուրեցէք, թեւ-
թի բոլոր էջերը խուկ կը հոտին », ինչ
որ ձեռք է դեռ կան ներսի էջերը աւելի
քան « ինքնատիպ »... :

Իսլամիզմը խմբադրական ալ նուիրած
է, ուր Ռընէ Անարիէօ կը բացատրէ. —
« Դիւշէ է որ այս կացութիւնը իր կողմէ
նշած է բանուորական շարժումը Մարքսի
վերլուծումէն միտք պահել միայն սա
« որ կրօնէք ժողովարդին արիւնն է »,
մինչ Մարքս կը ճշդէր որ արտայայտու-
թիւն մըն է խոնարհներու ցաւին եւ ան-
կէ անդին բողոք մը այդ ցաւին դէմ :
Եթէ մեր տեսարանութիւնը հիմնուած է
հիստական նիւթապաշտութեան վրայ ա-
տիկա չի նշանակեր որ կրօնական հաւա-
տամբը կ'իջեցնէր մանկական դիւրահա-
ւատութեան մը » : Երբ համայնապար-
պաշտութիւնն ալ այս ձեւով կը մաս-
նակի « եղբայրութիւն » մ'իւս օրաթեր-
թերը այլեւս զգայացունց ոչինչ ունին
բայ եւ այնպէս, հաւանաբար այլեւս
կարելի չէ խնդալ Ամերիկացիներուն վը-
րայ երբ ամէնէն նուիրական հարցերը
կը հասարակացնեն սանձարձակ ծա-
նուցումներով, քանի որ մարդկան էֆիփ
օրաթերթն իսկ չի վարանիր զուգահեռ
մը ընելէ Ռուան Կատուի թենիսի միջադ-
րային մրցումներուն եւ Պապին այցե -
թեան : Ֆիդայոսի մէջ Ֆրանս « դատած »
էր ծաղրանկարը, որ կը ներկայացնէ
Սուլէյմ, մտահոգ, որ ինքն իրեն հարց
կուտայ. « Եթէ Վոթթիլա ըսեմ իրեն,
Նէօյին կը յուսահատեցնեմ, եթէ Սըբադ-
նադոյն Հայր ըսեմ, Պիլանդուրը կը յու-
սահատեցնեմ »... :

Ուրեմն Պապը Օրլէ կը ժամանէր Ուր-
աք ժամը 4ին, ուրկէ թռանով կը հաս-
նէր Փլաս Ժորժ Քլեմանսօ : Դիմաւոր -
ուկէ ետք Ժիւզեպ Կիւրթի կողմէ,
հետեւին կ'ուղղուէին դէպի Քոնքորտի
հրապարակը, ուր եւ խօսք կ'առնէն պե-

տական երկու ղեկավարները : Յետոյ՝
Նոթր - Տամ եւ Օթէլ-տը-Վիլ :
48 Ժամ Փարիզի բազմաթիւ շրջաններ
փակ են երթեւեկին : Յովհ. - Պօղոս Բ.
Փարիզ եղած իր շրջանին կ'ապրի Պա -
պական Նուիրապետութեան կեդրոնատե-
ղին, շատ պարզ սենեակի մը մէջ :
Շէնքը, կը դառնուի 10 Ալլընի տիւ Փրե-
դիտան Ուիլսոն :

× Ֆ. Միթերան, որ նաեւ էլիզէի ըն-
դունելութեան կ'երթայ, ճշդած է որ
կը մասնակցի անձնապէս, քանի ընկեր -
վարական կուսակցութիւնը չի խառներ
կրօնը ու քաղաքականութիւնը

ՔԱՆՈՒՄԸ ՏՈՒՆՈՒ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ « Սոսիալիստիկական
Ինտուլիտի » օրաթերթը կը գրէ թէ
Ֆրանսա եւ Սորբ. Միութիւն տեսակէտ-
ներու նոյնութիւն ունին Աֆղանիստանի
շուրջ եւ թէ կարգ մը տարակարծութիւն-
ներ « բնական են » : Երկու երկիրները,
ըստ թերթին, համաձայն են որ ոչ ոք
պէտք է խառնուի Աֆղանիստանի ներքին
գործերուն :

ՊՐԻՆՍԻՒՄԻՆ մէջ « Երկար գիշերէ » մը
ետք, Ուրաք առտու Եւրոպայի ինքները
կրցան համաձայնութեան մը ծրագրելը
պատրաստել, որ կը նախատեսէ Անգլիոյ
« ցէնզ » երը զեղչել երեք քառորդ համե-
մատութեամբ, այսինքն՝ 15 միլիարդ :
Ծանօթ է որ Անգլիա « պիտի կը բռնէ »
այդ պատճառով եւ կը մերժէր համա -
ձայնիլ հողագործական գիններու 5 առ
հարիւր յաւելման շուրջ ցորձափ չէր կար-
գադրուած իր բաժնին հարցը : Յոյս կայ
որ այլեւս թէ դիւղատնտեսական եւ թէ
ոչխարի խնդիրները կը լուծուին :

ԹՈՒՐԿԻՅԻՆ մէջ վերջին քանի մը օր-
ուան ընթացքին 14 հոգի են մեռած է
մինչ իսլամիզմի ծանր յոգեւածով մը կը
ձաղկէ « ոճիրներ զորս ստիպողական է
դատապարտել » եւ կը պարզէ հետեւեալ
պատկերը. — « Երեք ամսուան մէջ 46.000
ձերբակալութիւն, 6000 դեմոկրատ հար-
ցանդուած միայն Մալիս մէկի օրը, 3
միլիոն անգործ, երկու միլիոն չարձա -
նադրուած առանց աշխատանքի » : Քա-
ղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Փիէր Ժիւ -
քէն արշաւի մը ձեռնարկած է որպէսզի
« յարգուին մարդկային իրաւունքները » :
Թերթը արձագանք կը հանդիսանայ նաեւ
« ցեղասպանութեան մը իսկական վը -
տանդին » Քիւրտերու դէմ :

« ՖԵՆԱ ՏԵՅԻԼ » ըսեր են թուրք բան-
ուորները, զոնֆեքսիոնի, որոնք տարի-
ներէ ի վեր առանց թուրքի աշխատելէ
ետք, կանոնաւոր վիճակ պիտի ունենան
եթէ Ֆրանսա մտած են 1979 Մարտ 1էն
առաջ : Բայց Թուրքերը միայն « դէշ չէ »
կ'ըսեն եւ ամբողջովին դոճ չեն քանի որ
« աշխատանքի թուրքերով ալ բանուոր
կը մնան » ըսեր են... :

ՎԱՂԸ՝

« ՅԱՌԱՋ »
ՄԻՏԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ՝

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրա-
կին, չաղը լոյս կը տեսնէ « Յառաջ Միտք
եւ Արուեստ » ի նոր (40րդ) թիւը հետեւ-
եալ բովանդակութեամբ. —

Գրիգոր Համբարձումեան՝ Քալէիտո-
սքոյ արուեստասէրի մը օրագրէն :

Գ. Պրլտեան՝ Յակոբ Օշական, 1979
Յակոբ Փափագեան՝ Նշաններու դերը
չինական թատրոնին մէջ :

ԹՐԺԱՊԱՏՈՒՄ
ԻՍԿԵՆՏԵՐ ՕՋՐԻ,
ԹՈՒՐԲԵՐԸ, ՀԱՅԵՐԸ
ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ...

Գ. Եւ վերջին մաս

Ներկայիս արտասահմանի մէջ ապրող
Հայերու եւ մեր միջեւ գոյութիւն ու -
նեցող վիճակը եւ այս կացութեան կը
նմանցնեմ : Հիմա, եթէ մենք կարենանք
իրարու հետ վարուիլ ոչ թէ թշնամի,
այլ իրենց բարեկամութիւնը շարունակող
գոյգերու նման, մեր հասարակաց դա -
ւակն ալ, որ այս պարագային թրջահա-
յութիւնն է, աւելի երջանիկ ու հանգիստ
պիտի ըլլայ : Նոյնիսկ, մեր մէջ պատա-
հածները ժամանակի ընթացքին պիտի
մոռցուին որոշ չափով մը եւ կրկին իրարու
պիտի մօտենանք : Իրենց պատմութեան
մէջ քաղաքակրթական ու բարեկամու -
թեան հարուստ անցեալի տէր այս երկու
հաւաքականութիւնն են այդ բանը սպասել
երա՞ղ է արդեօք : Չեմ կարծեր :

Պէտք չէ որ այլեւս խաղին դանք այն
թշնամիներուն, որոնք միշտ կ'աշխատին
մեզ դէմ դիմաց հանել եւ փոխանակ դար-
ման խորհելու, կը նշըրակեն հին վէր -
քերը :

Ստեղծուած կացութեան դէմ վիճա -
բանութենէ խուսափելու, լուռ մնալու,
ոճիրներու եւ գրգռութիւններուն չփո -
խադարձելու մեր ինթացքին պատճառը
հա՛ս այս մտածումներն են :

Բայց գիմացի կողմէն ցարդ որեւէ
հասկացողութիւն ցոյց տուող չենք տես-
ներ : Թերեւս չեն խորհիր որ մեր ալ
համբերութիւնը կրնայ օր մը սպառիլ :

ՅԱՆՈՒՆ ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹԵԱՆ

Պէտք է անկողմնակալ տեսանկիւնէ մը
քննարկել եւ երեւան հանել զբաղապատ -
հառները այն թշնամութեան, որ ստեղ-
ծուեցաւ դարեր շարունակ բարեկամու -
թեան եւ մտերմութեան մէջ ապրող եր-
կու հաւաքականութեանց միջեւ :

Այս բարեկամութիւնը ո՞վ աւրեց : Ին-
չո՞ւ եւ ի՞նչպէս աւրուեցաւ :

Օսմանեան Պետութեան ժամանակ մեր
հայ հայրենակիցները այս հողերուն վրայ
կրօնական եւ կրթական կատարեալ ազա-
տութեան եւ հաւասարութեան մէջ կ'ապ-
րէին, պահպանելով իրենց հին լեզու -
քերիւնքն եւ մշակութիւնն ժառանգ պա-
պենական հարազատ ինքնութիւնը : Պե -
տութիւնը երբեք արգելք չէր եղած այս
վիճակին : Անոնք, մէջն ըլլալով նոյնիսկ
Արտաքին նախարարութիւնը, շատ մը
ուրիշ նախարարական, դեսպանական ու
դեռ բազմաթիւ պետական բարձր պաշ-
տօններու վրայ կը դառնուէին :

Ոչ մէկ պատճառ գոյութիւն ունէր
որ յառաջիկային այս վիճակը փոխուի :
Սակայն Օսմանեան տէրութիւնը քայ-
քայլելու եւ կոտորակելու աշխատող աշ-
խարհակալ ուժերու շատ մը խոստում եւ
դրդուութիւններուն ազդեցութեան տակ,
կարգ մը հայ ղեկավարներ պատճառ ե-
ղան որ այդ հաւաքականութիւնը դուրս
ցնէ իշխանութեան դէմ :

Սահմուկեցոյցիչ ոճիրներ գործուեցան
խաւաք թուրք ժողովուրդին դէմ, որուն
հետ եղբոր նման ապրած էին : Չքացաւ
այդ հին բարեկամութիւնը եւ ցաւի շրջան
մը ստեղծուեցաւ թէ՛ իրենց ազգակից -
ներուն եւ թէ թուրքերուն համար :
Պետութիւնը անշուշտ տեղ մը պար-

տաւոր էր թէ՛ իր եւ թէ՛ իր հայրենակից-
ներուն գոյութիւնը պահպանել : Ինչպէս
ամերիկացի պատմաբանն ալ կ'ընդգծէ,
նոյն կացութեան մէջ գտնուող ուրիշ Պե-
տութիւն մըն ալ, իբրեւ կարգադրութիւն
պիտի դիմէր նոյն միջոցառումներուն :

Բայց, այս ողբերգութեան պատճառ
եղող հայ ղեկավարները, ինքզինքնին
արգարացնելով բոլոր յանցանքը բեռ -
ցուցին Օսմանեան Պետութեան միայն :

Եթէ անոնց փափաքած ձեւով, Հայկա-
կան Պետութեան մը վերածուած ըլլային
այն նահանգները, որոնց բոլորին մէջ ալ
թուրք ժողովուրդը մեծամասնութիւն էր,
հիմա Իսրայէլի մէջ Արաբներու գլխուն
եկածները, այդ շրջաններուն մէջ գերա-
նուող Թուրքերուն պատահած պիտի ըլ-
լար ու անոնք իբրեւ այդ ողբերգութեան
զոհներ, պիտի վնասուէին իրենց հայրե-
նիքէն :

Այդ օրերուն, անշուշտ կը գտնուէին
նաեւ ուրիշ շատ մը խելքը գլուխը, հայ
հայրենակիցներ, որոնք տեսնելով թէ
հայ հաւաքականութիւնը ցնորքէ մը տար-
ուած, ինչպէս կը ջշուէր անպատակ ու
վտանգաւոր արկածախնդրութեան մը
մէջ, կը փափաքէին բարեկամութեան եւ
համակցութեան անխախտ շարունա -
կումը :

Բայց զանոնք սպառնալիքներով բռնի
լռեցուցին եւ կամ սպաննեցին :

Թուրքերոյ դէմ շարժող Հայերը ներ -
կայիս ալ կը խեղաթիւրէին պատմական
ճշմարտութիւնները, եւ կը փորձէն վրէժ
լուծել, այդ արարքներու հաշիւը թուրք
ժողովուրդէն պահանջելով :

Կրկին նոյն սխալ ճամբուն մէջ են ա-
նոնք եւ իրենց այդ ընթացքով կը փրցնեն
մեր միջեւ գոյութիւն ունեցող վերջին
կամուրջներն ալ :

Մինչդեռ անոնք այդ հաշիւը պէտք է
պահանջեն զիրենք խաբողներէն եւ թող
վրէժ լուծեն բոլոր անոնցմէ որոնք դեռ
կը շարունակեն խաբել զիրենք :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ
ԱՂԻՒ ՈՂՋԱԳՐՈՒՄԵԱՆԻ

Հակառակ այն յարաճուն յաւելումնե -
րուն զորս կը կրէ (քիթատար, առաքում,
աշխատավարձ, ընկերային եւ պետական
տուրք, քուլթ, էլեկտրականութիւն եւն.)
« Յառաջ » ի վարչութիւնը աւելի քան
տարի մըն է անփոփոխ կը պահէ բաժա-
նորդագրութեան իր սակը, երբ տեղական
բոլոր թերթերը յաջորդաբար յաւելում-
ներ կատարեցին : Դժբախտաբար հակա-
ռակ մեր փափաքին, պիտի չկարենանք
շարունակել նոյն պայմաններուն մէջ եւ
ՅՈՒՆԻՍ ՄԵԿԵՆՍԻԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՆ -
գրութեան նոր սակերը պիտի ըլլան. —
ՖՐԱՆՍԱ. —

Տարեկան 300 ֆր., վեցամսեայ 160 ֆ.
ԱՐՏԱՍՏԱՆՄԱՆ. —

Տարեկան 350 ֆր. վեցամսեայ 185 ֆ.
Մինչեւ Յունիս 1, մեր բաժանորդները
կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն նորո -
ղելու համար իրենց բաժանորդագրու -
թիւնը կամ փակելու իրենց առկա հա-
շիւները :

Որին շնորհակալութիւններ մեր հա-
ւատարիմ բաժանորդներուն, որոնք ի -
րենց ցոյց տուած հասկացողութեամբ եւ
համակրանքով, կ'ապահովեն թերթիս
կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ « ՅԱՌԱՋ »-ի

ՓԻԹԻՎԻԵՒ
n/jusawqluagynrksanli unpru
ՍՈՒՐԻ ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՆԱԿԵԱՅԸ

Օ

Փիթիվիէ՝ Փարիզի հարաւային կաթիլնէ նահանգի քաղաքներէն մին, մայրաքաղաքէն 82 քիլոմէթր հեռավորութեամբ, ծանօթ է մեզի իր նուշի խիստով պատրաստութեամբ: Կարկանդակով, մեղրով եւ արտոյտի խիստով եւ մանաւանդ՝ « փէն տէփին » ուլ: Մինչ շատեր կ'անդիտանան թէ ան տասը դարեր առաջ ունեցած է հայկական յիշատակելի հանգամանք մը:

Արդարեւ, պատմաբաններ կը վկայեն Ս. Գրիգորի մը ներկայութիւնը, լուրջ տուեալներու վրայ հիմնուած, ըստ լատինական ձեռագիրներու, որոնք պահուած են Օրլէանի Աբբայային մէջ: Փաստեր՝ որ հրատարակուած են Փիթիվիէի մէջ, 1886ին արեւոտ մը ձեռամբ եւ 1892ին Ս. Գրիգորի մահաբանք կանգնել տրուած է Պոնտարուայի եկեղեցւոյ կից պարտէզին մէջ:

Ո՞վ է սակայն Ս. Գրիգոր Մենակեացը: Սեբաստիոյ մօտ, Նիքոփոլիս ըստած քաղաքին մէջ, որ 10րդ դարուն հայա - շատ կեդրոն մը եղած է, ապրած է հարուստ ընտանիք մը, որու մէջ զաւակը եղած է Գրիգոր, բացառիկ ժողովրդավարութեամբ եւ անհունհաւատքով պատանի մը:

Իր ծնողաց մահուամբ ստացած հա - րաւորութիւնը բաշխած է իր չուրջ կա - րօտեալներու, ապա մեկուսացած ձգնաբան մը պաշտամունքով ապրելու համար:

Տեղւոյն արքեպիսկոպոսը առած է վին - քը իր պալատը եւ ձեռնադրած քահա - նայ, եւ յաջորդած է, յետ մահու, ըլլալ իր յաջորդը:

Գրիգոր եպիսկոպոս, երկնային տե - սիլքներով ներշնչուած, երկու ընկերներով կը թողու իր ծննդավայրը, եւ կը թափառի արեւմուտքի ճամբաներուն վը - րայ: Կ'անցնի հիւսիսային Իտալիա, կը մագլցի Արպեան շղթան, ուր երկու ըն - կերները հեռապառ, կը մահանան: Բայց ինք առանձին կը շարունակէ ուխտադնա - ցութիւնը եւ կ'իյնայ Փիթիվիէի վրայ:

Հոն կ'ընդունուի հոգեւոր հովիւէն եւ իշխանութիւն էլօրից, որոնք իրեն կը շնոր - հեն Պոնտարուա գիւղի Մէն Մարթէն ԼԸ Սէօլ եկեղեցին, ուր կ'առանձնանայ 992ին: Զգնաւորը մի քիչ հեռուն, ինքն իսկ կը պեղէ քարայր մը, ուր կը անանի բոյսե - րով: Ան յաճախ եկեղեցւոյ մէջ կ'ընդու - նի հոգեւորականներ, որոնց կը բաշխէ նուէր ստացած ուտեստեղէնները, եւ ա - հա կը սկսի պատրաստել հայկական խմորեղէն մեղրով եւ համեմունքով: այդ կ'ըլլայ մեր այսօրուան փէն տէփիսը...

Հիւանդներ կը բուժէ աղօթքով եւ օրհ - նութեամբ, եւ կը դառնայ Ս. Գրիգոր

ՀԱՂՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԻԻԶԱՆԴ ԵՒ ԱՆԺԵԼ ԹԻԻԹԻՆՆԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԾԵՐԱՆՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Օ

Հաճոյքն ունինք հաղորդելու յարգոյ հարակութեան, որ Բիւզանդ եւ Անժել Թիւթիւնեան Ազգային Ծերանցի Շի - նութեան Յանձնարումը, 1980 Մայիս 5, Երկուշաբթի օրուան իր լիակատար նիստին մէջ, միաձայնութեամբ վաւերա - ցուց յիշեալ ծերանոցի շինութեան ծրա - ցիւրը:

Թիւթիւնեան Ազգ. Ծերանոցը պիտի կառուցուի Շալէ Սուխի մօտիկը, դա - րարապէս մայրիներու շուրջին, բլրակի մը վրայ, Լէյլաւանի Ժողովրդային Բնա - կարաններու կից, Ֆանարի մէջ:

Շինութիւնը պիտի արժէ շուրջ երեքու - կէս միլիոն Լիւ. ոսկի: Սոյն պումարին մեծազոյն մասը առատաձեռնօրէն հո - դացած է Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ եւ Ան - ժել Թիւթիւնեան ամուր:

Այս առթիւ, յիշենք նաեւ, որ ծերանո - ցը պիտի շինուի ամերիկահայ մեծահաւ - բաւ բարերարուհի Շնորհափայլ Օր. Լէյ - րա Գարակէօզեանի կողմէ նախապէս այդ նպատակին համար Ս. Աթոռիս նուիրած հողամասին վրայ:

Ճարտարապետ Պր. Դէորգ Գարա - ճրճեանին յանձնուեցաւ շինութեան յա - տակադներուն շուտափոյթ եւ ամբողջա - կան պատրաստութիւնը:

ԴԻԻԱՆ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

(Կնիք)

Անթիլիսս

Մենակեաց Հայր: Եւ այսպէս կ'ապրէ 7 տարի ու կը վախճանի 999 Մարտ 16ին:

Սուրբ կը տիրէ ամբողջ քաղաքին մէջ: Մեծահանգէս յուզարկաւորութենէ մը վերջ, աճիւնները կ'ամփոփուին եկեղեց - ւոյ խորանին տակ եւ մասունքները՝ յա - տուկ տուփերու մէջ:

Այս տարի, Յունիս Տին, կը կատարուի ուխտադնաւորութիւն մը, որուն մանրա - մասնութիւնները լոյս կը տեսնեն արգէն մամուլին մէջ:

Զ. Ս.

ԳՈՂԱԿԵԼ
ԳՈՂԱԿԵԼ

ՊԼՈՎԴԻԻԻ (Պուլկարիա) մէջ, Ապրիլ 25ին, « Էրեբունի » երգի-նուագի խում - բը երեկոյթ մը տուած է պուլկարական Պատմութեան հիմնադրութեան 1300ամեա - կին առթիւ: Յայտագիրը բաղկացած է պուլկար, հայ եւ խորհրդային երաժշտ - ներու գործերէն: Պումբին զեկավարն է Յակոբ Տայճանեան: Երեկոյթի վերջա - տորութեան շնորհատրանքի խօսք ար - տասանած է Պուլկարի « Երեւան » կազ - մակերպութեան վարչութեան նախագա - հը՝ Կարօ Քափուկեան:

Մ

ԿԼԵՆՏԵՅԼԻ (Լոս Անճելէս) Հայ Ազգ. Կրթ. Կենտրոնի մէջ, Մայիս 11ին, տեղի ունե - ցած է Իրանահայ Միութեան երգչախում - բին համերգը, զեկավարութեամբ Ալ - Փրեմ Մարտոյեանի: Ներկայ եղած են շուրջ 1500 ունկնդիրներ: 63 հոգիներ երգչախումբը հրաձուգեցած է Գ. Սիւ - նիլի, Գոմիտարի, Ռ. Գրիգորեանի, Ա. Մարտոյեանի, Զ. Գիւլաշեանի, Կարա - Մուրզայի երգերէ բաղկացած յայտագիր մը: Մեներգները կատարած են Օֆելիա Արզար եւ Հրայր Սարեան:

Մ

ԳՈՒՐԻՆԻՈՑ « Զաւարեան » վարժարա - նի սրահին մէջ, Մայիս 14ին, տօնուած է « Մայրերու Օր »ը, կազմակերպու - թեամբ Հայ Կապոյա խաչին: Բացումը կատարած է Հայկանոյ Միտաքեան: Բա - նախօրեակէ Լիզա Աւագեան տալով Մայ - րերու Օրուան պատմականը եւ վեր առ - նելով հայ կնոջ եւ հայ մօր դերը մեր պատմութեան մէջ:

Մ

ՊՈՒՐԶ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յ. Տէր-Մեղուն - եան» սրահին մէջ, Մայիս 18ին, տեղի ունեցած է « Բարսեղ Կանաչեան երգի Գ. մրցում »ը, որուն մասնակցած են տասը պատանիներ, որոնք Մայիս 3ին կատար - ուած մրցումէն զտուելով հասած են ա - ւարտական հանդերձանին: Իւրաքանչիւր մասնակցող մեկնաբանած է պարտադիր երկու երգ՝ Բ. Կանաչեանի «Ծիծեռնա - կին բոյնը» եւ Ա. Նազարեանի «Գարուն - պարերգ»ը: Պատանի երգիչներուն դաշ - նակով ընկերացած է Շաքէ Պողոսի: Գաղանձեան: Դատական կազմը առաջ - նուիրելու շնորհած է Անգլիէի Պուլկար - ճեանի (Սրբուհի Շուշան վարժարանէն): Երկրորդ հանգիստացած են Սիլվա Մա - թոսեան եւ Լուսին Արզումանեան (Նու - պարեան վարժարանէն), երրորդ՝ Պեթի Հարպոյեան (Մարտիկեան վրժ.) եւ Գրի - գոր Պէպէճեան (Կիլիկեան վրժ.): Առա - ջին հանգիստացող ստացած է Պէյրութ - Կիպրոս երթուղարձի տոմս մը, երկրորդ - ները՝ հաշուիչ մեքենայ, իսկ երրորդ - ները՝ ժամացոյց: Մրցումը կազմակեր - պած է Համալսարանի Անթիլիսսի մաս - նաճիւղը:

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կ Ա Ր Ա Ի Ա Ն Ը

Պաշտօն ունեց կոտրել Հայր Անտո - նի խնցկաւոր լուծութիւնը:

- Իս մէկը Քրիստոսի ատեն կը պա - տահի, Հայր Անտոն: Են օրերուն հայ վաճառական մը Հոռոմէն Յոպպէ կ'եր - թայ, անկից ալ Գալիլիոյ ճամբով կը շտափի Երուսաղէմ: Այնտեղ, Գալիլիոյ ճամբուն կեդրը կը հանդիպի Յիսուսին, եւ իր առաքելութեան: Յիսուս, այգիի բանուորները իր շուրջը հաւաքած կը խօսէր: Իս հայ վաճառականը, երբ կը լը - սէ Քրիստոսի խօսքերը, քաղաք կը մտնէ, կը ծախէ Հոռոմէն բերած իր հայկիկներն

ու սանտալները, դրամը աղքատներու կը բաշխէ ու կը դառնայ Քրիստոսի ա - ռաքելաներէն մէկը:

Պաշտօն Մակար չգիտես ո՞րտեղէն ի - մացեր էր այդ պատմութիւնը: Ամէն ան - դամ, որ այդ առաքելալի մասին կը խօ - սէր, վերապահութիւնով մը կ'աւելցնէր: Անտարակոյս որ Մաղքոսի ականջը կտրո - զը ան էր: Եղպէս է, Եղպէս, Հայր Ան - տոն:

Պաշտօն Մակար շատ արգահատելի վի - ճակի մը մէջ ինկաւ, որովհետեւ վար - դապետը կարծես իր պատմութեանը ու - չաղբութիւն էր ընկեր. անոր դէմքին վը - րայ միանային ոչ մէկ շարժում: Պաշ - տօն կը կարծէր որ իր այդ պատմութիւ - նով պիտի զարմացնէր վարդապետը, եւ

սակայն Հայր Անտոն աչքերը բաց, նոյն բուրբ ու թմրած վիճակի մէջ, գերբը նո - րէն իր քիչին տակ բռնեց ու շարունա - կեց ընթերցանութիւնը:

Հայր Անտոն կը կարդար «Յաղագս Ի - րաւանց»ը հովի չըլած էջերուն պէս: Գը - րաբար բառերը կը կոտորուէին, կը ծալ - ուէին կամ մարախներու նման կը թըռչ - կոտէին:

Պաշտօն Մակար յուսահատեցաւ, դը - րեթէ բան մը չհասկցաւ անոր լուծութենէն: Անոր արտայայտութեան ու լուծութեան մէջ ծուր բան մը տեսաւ:

- Մարտիկ, տղա...

Պաշտօն, ի հարկէ, բոլորովին անգի - տակ էր Հայր Անտոնի խոշոր գլուխին - ճաթած զանգակի բնակիչներուն ալլան - դակ ու ուրուանման շարժումներէն, մա - նաւան իր այդ մղձաւանջներուն հետ Հայր Անտոն բոցի մը պէս վանքի կա - րօտով բռնուած էր - վանքի ջրհորին ճա - խարակի ձայնը փոքրիկ կամարաւոր անց - քերը ու տպարանին հոտը: Այնքա՛ն կա - րօտացած էր Հայր Մամբէն, փարչը ձեռ - քին, անձեռոցը ուսին, Հայր Զաքար - իայի ծաղկեթաղարները, Հայր Յով - սէփը, որ յաճախ իր խոսքը կու գար

ու սունկով եփուելիք կերակուրներու մա - սին կը խօսէր:

Գիշերուան այդ պահը, երբ խուցէն դուրս կ'ելլէր, կը լսէր Հայր Մամբէնի ձայնը:

- Տահա շատ կանուխ է, Հայր Անտոն:

Այդ պահուն, Անտոն վարդապետ, մօ - րուքը վեր տնկած, ուսին վրայ իր սը - քեմին կոճակը կը կոճկէր ու կը պատ - րաստուէր սանդուխներէն վար իջնել: Պատասխանելու պէտք չկար, ինքն ալ գիտէր կանուխ ըլլալը:

Պուլկար կանուխ դուրս գալը Հայր Անտոնի համար «Իրաւանց Հայոց»ի մաս եղած էր արգէն: Անոր միշտ ալ կը թը - ւէր, որ պիտի ուշանար ու Շիկամօրու - սը իրմէ առաջ վանք պիտի մտնէր: Թէեւ կը քալէր երկար, երկար կը սպասէր Աստուածամօր Վանքի դրան առջեւ, մին - չեւ պատարապի կենալու ժամանակը դար: 25 տարի այդպէս արթնցած էր Հայր Անտոն:

(84 - Կար.)

ՆԱԽԱԶ ԵՌՆՈՒԹ ԵԱՄԲ
ՄԱՐՍԵՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՈՒՆԱԻՈՐ ԵՐԳԱՆԱՌՆ
ԺԱՊԱԻԷՆ ՄԸ
« ՍԱՍՈՒՆԻ ԶԱԽԱԿՆԵՐԸ »
ԷՅ մը հայկ. դիւցազնաբոյսեան
— X —
'Les Fils de Sassoun'
UNE PAGE DE L'EPOPEE
ARMENIENNE
CINEMA ODEON
La Canebière
Dimanche 8 Juin à 10 heures

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԻԵՆՆԻ ՄԷՉ

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Վիեննայի մէջ, Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը, ժամանի դաշտը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Կապ. Սաչի: Երգ եւ պար դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Նուագախումբ ժառ. Դոժաքեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մոնոփոնի հանգստեան տան մէջ նորոգ հանգուցեալ՝ այրի Տիկին Մարի Դավիթի յիշատակին, Բ. Հապէշեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

OPTIMA Tours ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

20 JUIN AU 3 JUILLET 80

26 JUILLET AU 9 AOUT

CET ÉTÉ... 3 VOYAGES CULTURELS

— DU 15 AU 30 AOUT — (Moscou, Erévan, Tbilissi, Leningrad) accompagné par le Révérend Père ATHANASSE KESSEDIAN (Mekhitariste)

— DU 22 AOUT AU 5 SEPTEMBRE — avec la présentation tout au long du voyage, historique et archéologique de M. HENRY-PAUL EYDOUX (Conférencier — écrivain)

— DU 29 AOUT AU 14 SEPTEMBRE — « Musique en Arménie — sur les pas de Komitas », conseiller musical ALEXANDRE SIRANOSSIAN (chef d'orchestre)

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

ԱՄՍՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Ն Ի Ս

ՄԻՐՈՐԵՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող Հայկ. Դպրոցի ամառային հանգուցեալ տեղի կ'ունենայ՝ բարձր նախազանգութեան ներքեւ՝ Տէր ԵՒ Տիկին ՄՈՒՇԵՂ ԺԻՐՃԵԱՆԻ եւ հովանաւորութեան տակ՝ ՏԱՐՈՆ Ծ. ՎՐԴ. ԺԻՐՃԵԱՆԻ Կիրակի, Յունիս 8, Կ. Ե. Ժամը 3ին, «Արթիւթիք» սրահին մէջ՝ 27 Պուլվառ Տիւրքաշա, Նիս:

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ երգեր, արտասանութիւններ, դաշնակ, ժողովրդային խմբային եւ մենապարեր, Հայոց պատմութեան էջերէն, երկու զուարճալից ներկայացում:

Ընդմիջումին՝ հայկ. հրուշակեղէն:

Տ Է Ս Ի Ն

Կապ. Սաչի Տէսինի դպրոցի տարեկան հանգէսը Յունիս 8, Կէսօրէ վերջ ժամը 2-30ին, Տէսինի քաղաքապետական սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

Ի Ս Ի

Կապ. Սաչի Իսի մասնաճիւղի դպրոցի եւ պարի ամառային հանգէսը, Իսի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը Լա Տեֆանս, Կիրակի, Յունիս 8 ժամը 14-30ին: Արտասանութիւն, երգ եւ պար երախաներու կողմէ:

70 երկսեռ երախայ բեմին վրայ:

Ճշգրտագին ըլլալ: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՅ

ՀԻՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆ

142 Cours Gambetta — 69007 Lyon

Լիոնի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն բոլոր ազգայիններուն իրենց նորահաստատ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՅ ՀԻՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆին պաշտօնական բացումը Կիրակի, Յունիս 8, երեկոյան ժամը 4ին: Տնօրէնութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մեր ազգայինները մասնակցելու սոյն հանդիսութեան:

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻԷ

ՄԱՐՍԵՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան առիթով հետեւեալ նըւերը: — Ֆրանսահայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւն 500 ֆր., Պ. Հ. Յարէթաւորեան (Փարիզ) 300, Պ. Ժ. Մարգարեան (Փոս) 200, Պ. Յար. Աշխրաշեան 80, Պ. Յար. Սահակեան 40, Պ. Բ. Շաքարեան 20 ֆր.:

X

Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է: — Տիկին Նուարդ Միսնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի «Եանց»ի ճատրակի խումբէն 250 ֆր.:

LA CAPPADOCE

DU 8 AU 31 MAI

HOVIG GRIGORIAN

TOUS LES SOIRS

ORCHESTRE CAPPADOCE

MARTEN YORGANTZ

HARRIS LASKARIS

MINAS (vendredi - samedi)

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԴԱՍԿԱՐԱՅԻՆ

ՄԱՐՍԵՅԼ. — Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան ու ԺԱՅԻ զույգ Շրջ. վարչութիւնները կազմակերպած են կարեւոր դասախօսութիւն մը 1915 Ապրիլ 24ի Մեծ Եղեռնի յիշատակին, ուր կը ներկայացուի նաեւ բոլորովին նոր ֆիլմ մը, պատրաստուած Միացեալ Նահանգներու մէջ, զիջաւոր դերակատար ունենալով հայազգի Պր. Միխայիլ Գոմոն «ՄԱՆԻԲՍ», Յունիս 3, Երեւաթի, ժամը 20-30ին, Սալոն Սէն-ժորժ, Ալբիւ տը Լա Բորս, 13007 Մարսէյլ:

Օրուան հանդիսութեանց կը նախագահէ, Մարդկային Իրաւանց Պաշտպան Ժարմէն:

MAITRE PONS DE POLI

20րդ դարու Ա. մեծ ցեղասպանութեան մասին խօսք կ'առնեն

Բժ. Իվ ԹԵՐՆՈՆ

Եւ ՏՈՒԹ. Ա. ՊԵՏԼԵՐԵԱՆ

որ պիտի ներկայացնէ Ապրիլ ամսու ընթացքին Արեւմտ. Գերմանիոյ Պատ-Մարիէնպերկ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած սինպոզիումը:

Մուտքը ազատ է

CENTRE CULTUREL

STS. SAHAK - MESROP

— Eglise Arménienne du Prado

339, Av. du Prado, 13008 Marseille

Jeudi, 5 Juin à 21 heures

RECITAL

IRENE PAMBOUKJIAN

Pianiste

Mozart — Schubert — Bela Bartok

Imprimé sur les Presses

du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Պ. Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները 100 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին Զարեհ Մոսթի եանի յիշատակին:

X

Տիկին Արմենուհի Շահիկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան եւ զաւակները փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 150 ֆր. Կապ. Սաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին:

pour la fête des MÈRES

OFFREZ

"ARMENIE 1900"

d'YVES TERNON

et

J. C. KEBABDJIAN

aux Editions ASTRID

Un album de 240 photos sur la vie de nos ancêtres

Chez votre libraire ou aux Editions Astrid, 47, Rue de Cléry 75002 — Tél.: 236-17-84

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանտի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերակիցները Հինգշաբթի, Յունիս 5ին ժամը 20ին, Ահարոնեան Ակումբը:

X

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շաւիթի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովը այս երգչաբի (Յունիս 2), ժամը 21-15ին սովորական հաւաքատեղին:

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնուի արեւելեան շաւաղոյն գորգեր, մասշտիպի գիւտերով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS

tél. 878 80 13 métro Cadet